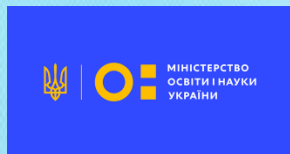


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КЗ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» ДОР»



ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
*І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ*

Нікополь
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КЗ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» ДОР»

ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
*І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ*

Нікополь
2022

Освіта ХХІ століття: аксіологічний вимір: збірник матеріалів І Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Нікополь, 2 грудня 2022 року). Нікополь : Навчально-методичний кабінет, 2022. 345 с.

У збірнику містяться тези, подані на І Всеукраїнську студентську науково-практичну конференцію «Освіта ХХІ століття: аксіологічний вимір». Висвітлюються актуальні питання педагогіки, психології. Подається опис інноваційних освітніх технологій та розкриваються особливості підготовки майбутніх фахівців педагогічної сфери.

Матеріали збірника будуть корисними для широкої наукової громадськості викладачів, аспірантів, докторантів, студентів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

МАТВІЄНКО Олена Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор
МИТНИК Олександр Якович – доктор педагогічних наук, професор
ОНИЩЕНКО Ірина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент
ПАВЛИК Олена Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент
СОПІВНИК Руслан Васильович – доктор педагогічних наук, доцент
ШЕВЯКОВА Наталія Леонідівна – кандидат психологічних наук

*Затверджено на засіданні кафедри початкової освіти
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 5 від 17 листопада 2022 року)*

РЕЦЕНЗЕНТИ

ВАСЮТІНА Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, професор
СЕМЕНЧА Людмила Григорівна – кандидат психологічних наук

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК

БОРИСЬОНОК Максим Олегович – аспірант, викладач фахових методик
початкової освіти КЗ «НФПК» ДОР»

КОРЕКТОР

ХРІНИК Євген Олександрович – аспірант, викладач інформаційних
дисциплін КЗ «НФПК» ДОР»

*За достовірність фактів, цитат, власних імен поданих у тезах
відповідальність несуть автори публікацій. Матеріали друкуються за
авторськими варіантами.*

ЗМІСТ

Абрамович А. М. ШАХИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	9
Антонюк А. М. ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ.....	16
Артюх Д. М., Бура А. В. ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ОСВІТНЬОМУ ХАБІ НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА.....	20
Бабік А. В. РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	24
Багно І. О. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	27
Бандура Є. О. ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	31
Бандура С. О. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	35
Бондар К. С. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СУЧАСНИХ УЧНІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	40
Бородай О. О. ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ.....	45
Бурлака І. В. ОПТИМАЛЬНЕ ПОЄДНАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА КЛАСИЧНИХ ГНОСЕОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	50
Васюк Л. С. ІНКЛЮЗИВНА КУЛЬТУРА: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ.....	55
Винник Т. С. ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ В ПОБУТІ І НАРОДНІЙ МЕДИЦИНІ.....	60
Волчанська О. С. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ВМІННЯ ВИСЛОВЛЮВАТИ СВОЮ ДУМКУ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	64
Гезун В. В. ФАКТОРИ ПОДОЛАННЯ ДЕСТРУКЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	70
Гезун О. В. ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ.....	73
Герич О. М. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧКИ СПІВПРАЦЮВАТИ.....	78

Гетманець А. Є. ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	82
Гребенюк С. Є. YOUTH SLANG. WHAT IS IT SUPPOSED TO SAID.....	85
Гриненко Д. В. ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	91
Грінер В. І. МІЖПРЕДМЕТНІ ЗАВДАННЯ У ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	96
Дадіжа Н. О. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА.....	99
Дівоча О. С. ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ В ХОДІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	103
Епельман О. С. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАДАЧ З ЕЛЕМЕНТАМИ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТІ.....	107
Журавель Т. С. ДО ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ПРОЦЕСОМ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	112
Журавльова В. О. ДИТИНА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ: ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ.....	117
Каплун В. В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	121
Карабут Т. А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 4 КЛАСУ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ ЗАСТОСОВУВАТИ РІЗНІ ВИДИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНИХ І ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ.....	126
Кареліна О. С. КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ КОМПОНЕНТІВ ГОТОВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.....	131
Коваленко А.В. ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 4 КЛАСУ ЯК ЗАСІБ ЇХ КУЛЬТУРНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЯВУ.....	138
Кононова О. В. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ WEB-КВЕСТУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	143
Король І. І. НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СКЛАД І СКЛАДОПОДІЛ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	148
Костинюк В. С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	153
Костинюк В. С. ЛІДЕРСТВО ТА ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФЕНОМЕН І ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	157
Кумпан Я. О. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ТЕХНОЛОГІЇ	

BYOD В КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	162
Кучинська А. О. КОМЕТИ – ЧАРІВНЕ ЯВИЩЕ ЧИ НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ЗЕМЛІ.....	167
Ланков М. М. ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ.....	171
Ланько Д. О. ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	176
Лемешко К. О. МАТЕМАТИЧНІ НАВЧАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УМІННЯ РОЗВ’ЯЗУВАТИ КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАДАЧІ У 3 КЛАСІ.....	181
Лідіч А. В. ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОГРАМНОГО ЗАСОБУ MOZABOOK ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СКЛАДНИКІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	186
Мельниченко В. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	191
Мітул М. В. ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	195
Моїсеєнко А. В. КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ АВТЕНТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОКУРСІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	200
Новосад І. М. ВИКОРИСТАННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТА ГРУПОВИХ ФОРМ РОБОТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	203
Олійник А. П., Коваль Н. М. ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДЛЯ РОБОТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	207
Ошурко А. О. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	211
Парамонова Є. С. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РАФТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	215
Пельо К. В. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	219
Перевалова А. П. СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	223
Постернак О. С. РОЛЬ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ З БУДІВНИЦТВА.....	228

Прохоренко Ю. Л. ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	233
Пруняк В. В. РОЗВИТОК В УЧНІВ 4 КЛАСУ УМІНЬ ДІЯТИ В РІЗНИХ НАВЧАЛЬНИХ І ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ.....	236
Пушкар С. О. ІДЕЯ НАРОДНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ М.П.ДРАГОМАНОВА.....	241
Ровінська О. О. АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ.....	243
Рудош І. С. ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА.....	248
Сатиренко О. А. ЛЕПБУК ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОЇ РОБОТИ.....	253
Саченко В. А. МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ПОБУДОВОЮ ЕСЕ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 4 КЛАСІ.....	257
Семеняко О. С. ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ РУХІВ І МУЗИКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	262
Симчук В. В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ «ЯДС» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	267
Сітнікова В. В. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	272
Тимкова І. А. ГРА ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СТАНІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	277
Тітаренко В. В. ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ – НЕОБХІДНА УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	285
Тітенко О. М. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	289
Фараджева В. В. ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	293
Філюк А. М. ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОЇ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	298
Хлус М. В. ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	300
Шевченко А. О. МЕТОДИКА ЗАСВОЄННЯ МОРФЕМНИХ І СЛОВОТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ 3 КЛАСУ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА».....	304
Шевчук А. І. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС».....	307

Шолудько Х. О. ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ.....	310
Шубіна О. В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ СТОРІТЕЛЛІНГУ.....	313
Шульга Р. А., Лі Цзивей ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	317
Щербаков П. М. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ» У СУЧАСНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	321
Щербатюк І. С. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБОМ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ.....	328
Щербина Ю. М. СПІЛЬНА ВИХОВНА РОБОТА СІМ'Ї ТА ШКОЛИ.....	333
Юхно О. О. ВИХОВАННЯ ГІДНОСТІ, ВЗАЄМНОЇ ПОВАГИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО РОМАНУ П.МИРНОГО «ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?».....	337
Ядчишина Д. С. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ.....	341

Абрамович А.М.
*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний
коледж» Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь
Науковий керівник: Пізня Г.В.,
викладачка*

ШАХИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Хіба вузьке визначення "гра" не образливо для шахів?

Проте це і не наука, і не мистецтво, вірніше,

щось середнє, що витає між

двома цими поняттями

Стефан Цвейг

Проблема навчання і заохочення дітей дошкільного віку до гри у шахи розглядається науковцями, психологами, педагогами на державному рівні. Про це свідчить включення розділу «Шахи» в Базовий компонент дошкільної освіти та Державну базову програму розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі». В корекційній педагогіці також звертаються до можливостей впливу шахів на гіперактивних дітей. Тому пошуки ефективних форм роботи з дітьми дошкільного віку з навчання гри у шахи та пропаганди шахів серед батьків, родин дітей є актуальною проблемою сучасного закладу дошкільної освіти, всієї дошкільної системи в Україні. Адже чемпіонами не народжуються, їх виховують. Видатні шахісти світу розпочали осягати ази цієї давньої гри дуже рано. Так, кубинець Хосе Рауль Капабланка і росіянин Анатолій Карпов навчилися грати в шахи ще в 4 роки, Гаррі Каспаров — у 5 років. Наш співвітчизник Руслан Пономарьов почав грати в шахи в 7 років а у 18-річному віці став наймолодшим чемпіоном світу.

Тому саме дошкільна педагогіка має важелі впливу на дитину і здатна залучити дітей до цієї цікавої і максимально корисної гри. Але не дивлячись на визнаність цієї проблеми в сучасній дошкільній освіті на рівні держави, насправді в дошкільних закладах діти не грають або дуже рідко грають в шахи.

Завдання педагогів – організувати ігрове середовище, систему роботи так, щоб ця гра стала супутником життя і дорослих, і дітей.

Досліджуючи важливість, доречність і можливість навчання дітей дошкільного віку грі у шахи, ми звернулись до літературних джерел, наукових публікацій, державних документів щодо ролі шахів у вихованні, розвитку, навчанні підростаючого покоління. Було проведено теоретичне дослідження окресленої проблеми в педагогіці дошкілля, проаналізовано погляди науковців, педагогів, ставлення сучасних батьків до шахів. Виявили різне ставлення до цієї гри в суспільстві. Хтось любить грати у футбол, іншим до вподоби запал на волейбольному майданчику, а дехто просто в захваті від гри в шахи.

У світову сотню найсильніших входять 8 шахістів України: Павло Сльянов, Ілля Нижник, Ігор Коваленко, Василь Іванчук, Андрій Волокитін, Антон Коробов, Кірілл Шевченко, Юрій Криворучко. До сотні найсильніших шахісток світу входять 5 представниць України: Марія Музичук, Анна Музичук, Анна Ушеніна, Юлія Осьмак, Наталя Букса. У списку ста найсильніших юнаків 4 українців: Кірілл Шевченко, Віктор Матвіїшен, Платон Гальперін, Ігор Самуненков. У сотні найсильніших дівчат 2 українки: Єлизавета Гребенщикова, Марія Бердник.

Виростити зі своєї дитини успішну, розумну, самодостатню, виховану людину – мрія будь кого із сучасних батьків. Батьки дошкільнят ревно ставляться до розвитку, освіти, виховання малечі, обирають найкращі школи, педагогів, гуртки. Але не завжди найдорожчі школи можуть вирішити проблему інтелектуального розвитку дітей, розкриття її інтелекту. І тут в нагоді можуть стати шахи. Сучасні батьки віддають своїх дітей на різні гуртки – малювання, хореографія, англійська мова тощо, а ось гурток із шахів вважають не цікавим для дітей, нудним, не актуальним. Але в той же час ми маємо величезну проблему гіперактивності, непосидючості, неуміння дітей зосереджуватися на діяльності, синдром дефіциту уваги з боку батьків. І саме шахи можуть в цій ситуації стати в нагоді турботливим батькам і дітям. Навіть

недосконала гра батьків з дітьми в шахи буде сприяти діалогу між батьками і дітьми, привчання дітей до зосередженості, посидючості, уважності.

На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти України першочерговим завданням є формування всебічно розвиненої особистості, її творчого потенціалу. Мабуть тому в сучасному Базовому компоненті дошкільної освіти виділена окремо освітня лінія «Шахи» як одна з чотирьох освітніх ліній варіативної складової змісту дошкільної освіти. Так, це не обов'язкова освітня лінія, але вона виділена в державному документі, тобто увага до проблеми навчання дітей дошкільного віку шахам розглядається на державному рівні.

Педагоги і психологи дошкільного дитинства визнають можливість і доречність навчання шахам дітей вже в дошкільному віці. На цьому наголошують автори програми «Я у Світі» О.П.Аксьонова, А.М.Аніщук, Л.В.Артемова, А.М.Гончаренко, О.О.Дронова, О.Л.Кононко, О.В.Котлярова, Є.Ф.Лозинська, О.В.Мартиненко, С.П.Нечай, О.В.Низковська, І.А.Онищук, Т.І.Поніманська, О.Д.Сидельникова, В.А.Старченко, О.П.Терещенко, О.О.Фунтікова, Л.В.Шелестова, Л.Ю.Якименко, О.О.Яловська, О.О.Кононко.

Науковці наголошують, що це універсальна гра, що не має жодних обмежень щодо віку чи фізіологічних особливостей гравців.

Психологи наголошують, що гра в шахи в дошкільному віці сприяє розвитку зачатків логічного та абстрактного мислення, поліпшенню пам'яті, формуванню навичок критичного самоаналізу та самостійного прийняття рішень, вихованню витримки та відповідальності. Гра в шахи допомагає розвинути в дітей здатність діяти подумки але в той же час сприяє перетворенню думки в мовлення, таким чином сприяє розвитку мовлення.

Педагогами доведено, що гра в шахи сприяє підготовці дітей до школи, допомагає розвинути в них чіткість і правильність мислення, логіку, волювості, посидючість, жагу до перемоги, здатність сприймати й засвоювати велику кількість інформації.

В час, коли є проблеми із гіперактивними, непосидючими дітьми, які не вміють зосереджувати увагу на тривалій час і на одному виді діяльності, гра в

шахи, у дитячому садку є актуальною. Саме ця гра несе і виконує відразу кілька функцій:

1. Пізнавальну. Граючи в шахи, ваша дитина навчиться мислити, логічно міркувати, прораховувати свої дії, передбачати реакцію суперника, порівнювати. Гра сприяє розвитку фантазії й творчих здібностей.

2. Виховну. Приходячи в школу, багато дітей не можуть всидіти на одному місці й зосередитися на уроках. Шахи ж виробляють витримку, зібраність, уважність. Діти вчаться самостійно приймати рішення й спокійніше ставитися до невдач.

3. Фізичну. Дитина, яка вперше іде до школи, їй дуже важко сидіти за партою.

В Базовому компоненті визначено завдання і показники сформованості:

- емоційно-ціннісних характеристик особистості дитини під час оволодіння грою в шахи (інтерес до гри, позитивне ставлення до успіхів інших дітей, повага і толерантність до партнера по грі);

- обсягу знань (уявлення про історію виникнення гри, правила гри, володіння шаховими термінами, назвами шахових фігур, оволодіння способами розв'язання простих шахових задач, комбінацій);

- навчок: орієнтуватися на шаховій дошці, правильно розташовувати шахову дошку між партнерами, розставляти фігури перед грою, вміння грати кожною фігурою окремо і в сукупності з іншими фігурами згідно правил, планувати свої ігрові дії, обмірковувати їх, будувати логічні ланцюжки, знаходити правильну відповідь під час гри.

І як результат навченості дитина має виявляти творчі здібності, цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахідливість, терпіння, повагу і толерантність до партнера, здатність об'єктивно оцінювати власні ігрові можливості, вміння спокійно реагувати на свої невдачі в грі, прагнення самостійно діяти та досягати успіхів.

В Базовій програмі «Я у Світі» в розділі Освітня лінія «Шахи» окреслено вікові можливості дітей старшого дошкільного віку щодо ознайомлення їх з шахами, правилами гри; дано тонку психологічну характеристику щодо інтересу дітей даної вікової групи до гри; розтлумачено психологічні особливості опанування ігровими діями, поняттями, висловами; розкрито вплив здатності внутрішньо планувати дії, усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між власними ігровими діями та результатом гри, між своїми діями та діями партнера. Як і всі інші освітні лінії, шахи розв'язують визначені освітні завдання – розвивальні, навчальні, виховні. Всі ці завдання перелічені в програмі «Я у Світі».

Для реалізації освітньої лінії «Шахи» в сучасному дошкільному закладі педагогам необхідно розв'язати низку питань. Для дітей якого віку ліпше розпочинати проводити заняття з шахів? Чи доречні такі заняття для дошкільників? Чи є сенс навчати дошкільників такої складної гри? Як це ліпше робити?

Розв'язати ці питання допоможуть напрацювання педагогів, психологів, а також фахівців у шаховій справі. За результатами їх досліджень ми з'ясували, що ранній старт навчання гри в шахи цілком виправданий. Це підтверджується рядом фактів. Видатні шахісти світу розпочали осягати ази цієї давньої гри дуже рано. Так, кубинець Хосе Рауль Капабланка і росіянин Анатолій Карпов навчилися грати в шахи ще в 4 роки, Гаррі Каспаров — у 5 років. Наш співвітчизник Руслан Пономарьов почав грати в шахи в 7 років й у 18-річному віці став наймолодшим чемпіоном світу.

Немає нічого поганого в тому, щоб навчати дітей грі в шахи з 3-4 років. Але все ж таки залежить від індивідуальних особливостей малюка, його рівня розвитку, та звичайно бажання батьків приймати участь в процесі розвитку маленької людини.

Три роки вважається ідеальним віком для початку навчання в шахи. Велика кількість педагогів та дитячих психологів притримуються такої думки. Саме в такому віці діти починають розуміти свою самостійність. Трирічний вік

називають часто віком маленької «чомучки», їй все цікаво. Діти дуже полюбляють гратися в ігри і віддаються тим процесам, які їм дійсно сподобались і припали до душі. Вважається, що малюка вже з трьох років можна навчити цій грі. Важливо дотримуватися того, щоб дитина не перевтомлювалась. З трьохрічними дітками краще спочатку вивчати назви фігур та правильно виставляти їх. Спочатку діти сприймають це як звичайну гру, що у результаті приносить свої плоди і дитина почне захоплено підігравати. Якщо займатися з дитиною шахами, то це буде служити фундаментом для підготовки до школи. Педагогами, тренерами помічено, що дітям, які захоплюються такою грою, з легкістю даються точні науки.

Психологи вважають, що у чотирирічному віці можна приступати до більш серйозних занять, бо саме в цьому віці малюк більш усвідомлений.

В п'ятирічному віці можна малюку розповісти про історію цієї гри, цікаві факти про неї, з чого складається стандартна шахівниця, що означають білі та чорні клітинки, детально розповісти про назви кожної фігури.

Для педагогів, які навчатимуть дітей шахам створено ряд методичних програм, посібників. Перша - «Шаховими стежинами», авторами якої є Купрієнко Валентина Іванівна, Ходосенко Ольга Юріївна, Сандакова Ольга Дмитрівна. Ця програма містить орієнтовний тематичний план навчання та тематику занять. До кожної теми додано перелік дидактичних ігор і вправ з опанування практичними прийомами гри. Методичний посібник складається з системи занять, дидактичних і практичних вправ та ігор, шахових ситуацій видатних шахистів. Програма (автор Пащенко Людмила Юріївна) «Мудрі шахи» також містить як програмові завдання, так і методичні матеріали, рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку шахам. Для педагогів, які пропагують шахи в дошкільному закладі вийшли друком зошити «Хочу грати в шахи» (автори Фенюк Богдан Петрович, Кольба Андрій Богданович) з цікавими практичними матеріалами. Для батьків, які прагнуть цікаво навчити дітей грати у шахи буде в пораді книга "Шахи для малюків" Юлії Костіної, написана в формі цікавої розповіді, на подобу казки, з

віршиками, пригодами і ширістю, через які діти ознайомляться з кожною фігурою як з чарівним персонажем, дізнаються все про шахи і навчаться грати самі. Книга Адріанни Станишевської «Як навчити дитину грати в шахи» - сповнена захопливих пригод мешканців Міста Шахів, пояснює правила в цьому місті та тактичні прийоми гри. А розширить знання дитини з географії, історії шахів і, звісно, вдосконалить математичні навички - книга Анатолія Георгієва «Шахи»

Висновки. В результаті проведеного теоретичного дослідження ми виявили такі факти: в Україні розвивається школа шахів. Цій грі приділяється увага на державному рівні. Але втілення поставлених перед дошкільними закладами завдань залежить від педагогів, батьків. Тому оптимальний шлях реалізації поставлених завдань пропаганди і впровадження шахів в дошкільня – це організація гурткової роботи в закладах дошкільної освіти, заохочення до шахів вихователів, батьків, дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://vinochok.kiev.sch.in.ua/metodichna_sluzhba_ta_navchalj - досвід роботи шахового гуртка , м.Бориспіль
2. <https://oplatforma.com.ua/article/2383-shahi-dnz> - як організувати роботу шахового гуртка в ЗДО
3. <https://naurok.com.ua/zanyattya-dlya-ditey-serednogo-doshkilnogo-viku-na-temu-shahova-doshka-30902.html> - програма шахового гуртка в ЗДО
4. <https://pustunchik.ua/ua/holidays/other-holidays/mizhnarodnyj-den-shahiv> - Сучасні шахи в Україні
5. <https://oplatforma.com.ua/article/2383-shahi-dnz>» - Педрада, Досвід організації гурткової роботи «Шахи» в ЗДО
6. <https://sonyashnyk.com.ua/chess-for-children> - Шахи для дітей. Заняття шахами
7. https://smartum.com.ua/about_us/blog/sport/kak-nauchit-rebenka-igrat-v-shahmaty/ - ЯК НАВЧИТИ ДИТИНУ ГРАТИ В ШАХИ

Антонюк А.М.

*Національний університет біоресурсів та
природокористування України,
м. Київ*

*Науковий керівник: Діра Н.О.,
доктор філософії PhD, старший викладач*

ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ

На теренах України завжди активно займалися землеробським ремеслом та відповідно розвивалися відносини щодо володіння та користування земельними ресурсами. Говорячи про ціннісне ставлення до рідної землі важко уявити народ, який більш дбайливо, з повагою та любов'ю ставиться до землі. Для українців найціннішим скарбом є земля, вона оспівується в піснях, про любов до неї складають вірші та поеми, за рідну землю віддають життя та проливають кров.

Досліджуючи питання ціннісного ставлення до земельних ресурсів ми отримуємо закономірне спостереження, яка б не була епоха чи то Середньовіччя, Новий чи Новітній час для суспільства завжди були і є притаманні бережливе ставлення до земельних ресурсів, працелюбність, раціональне використання земельних ресурсів. Науковці зі всього світу приділяють неабияку увагу екологічному, патріотичному та трудовому вихованню підростаючого покоління, проте проблема саме ціннісного ставлення до земельних ресурсів тільки починає активно розглядатися, адже на сьогоднішній день збереження та відновлення земельних ресурсів є актуальною проблемою всього людства. Студентам вищих навчальних аграрних закладів від яких залежить в майбутньому доля агропромислового комплексу держави, добробут та продовольча безпека вкрай важливо розуміти наскільки важливим є правильне, раціональне використання земельних ресурсів для того щоб в майбутньому Україна була успішнішою аграрною державою.

Соціальна потреба виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів студентів вищих навчальних аграрних закладів освіти обумовлена наступними обставинами: необхідністю розвитку аграрного потенціалу країни, забезпеченню продовольчої безпеки України, вирощуванню екологічно чистих продуктів; відсутністю системних вмій у сфері раціонального використання земельних ресурсів; недостатнім впровадженням методик і технологій, спрямованих на виховання бережливого ставлення до земельних ресурсів.

Сопівник Р.В. визначає ціннісне ставлення до земельних ресурсів ми розуміємо як якість особистості, що виявляється у небайдужому, чуйному ставленні до землі як одухотвореної годувальниці з її родючістю та здатністю забезпечити добробут і процвітання народу. При цьому земля сприймається як жива матерія, у родючому шарі якої нагромаджена життєдайна енергія продуктивності, що є основою продовольчої безпеки країни, самодостатньою субстанцією, здатною без радикального техногенного втручання давати екологічно чисті, здорові врожаї та забезпечити високу якість життя людей. Ціннісне ставлення до землі проявляється у бажанні працювати на землі, турботі про збереження та відтворення родючості ґрунтів, спрямованості на ведення екологічно чистого землеробства без забруднення ґрунту хімічними речовинами, зокрема добривами, гербіцидами та пестицидами [1].

Найвизначальнішою рисою українців є їх особливий зв'язок із землею. Землю як основу основ, як найбільшу цінність вони поетизували й обожнювали з особливим почуттям, а тому не дивно, що в народних піснях сам Господь засіває ниву житом-пшеницею: «Ой в полі, в полі сам плужок оре, А за тим плужком сам Господь іде...». Метою виховання у східнослов'янському роді була підготовка сильного і умілого робітника, доброго орача, спритного мисливця, мужнього воїна-захисника своєї землі і жінки вмілої господарки, знайомої не лише з прядінням і ткацтвом, а й такої, котра зуміє дати відсіч ворогові. Основним засобом виховання бала праця, акцент на виховання працьовитості, формувався культ Землі і Хліба. Яскравим прикладом виховання

ціннісного ставлення до рідної землі є прислів'я, наприклад: «За рідний край – життя віддай» [2, с. 5-6].

У сучасних умовах важливо, щоб вищі навчальні аграрні заклади освіти готували кваліфікованих фахівців аграрної галузі, адже саме на майбутніх спеціалістів держава покладає обов'язок здійснювати просвітницьку роботу з питань раціонального використання та охорони земельних ресурсів, активно брати участь у заходах, пов'язаних із збереженням земельних ресурсів і їх раціональним використанням, працювати над процвітанням нашої держави з метою зміцнення здоров'я та довголіття всього українського народу.

Науковий світогляд виявляється у поведінці людини і визначається оптимальним засвоєнням понять, законів, теорій, готовністю обстоювати свої ідеали, погляди, переконаність у щоденній поведінці та діяльності. Наголошуючи на визначальній ролі світогляду в поведінці людини, В. Сухомлинський писав: «Переконання — це не лише усвідомлення людиною істинності світоглядних та моральних понять, а й особиста її готовність діяти відповідно до цих правил і понять. Переконаність ми спостерігаємо тоді, коли діяльність людини мотивується світоглядом, коли істинність того чи іншого поняття не тільки не викликає в людини сумнівів, а й формує її суб'єктивний стан, її особисте ставлення до істини» [3].

Для вивчення стану виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів студентів аграрних закладів вищої освіти було проведено аналіз навчальних програм та планів для підготовки студентів спеціальностей , «Професійна освіта (Геодезія та землеустрій)», «Екологія». Проаналізовані навчальні плани включають дисципліни, які передбачають виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів, що підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Студенти Національного університету біоресурсів та природокористування України факультету землевпорядкування в процесі навчально-технологічної практики поглиблюють знання і формують професійні навички безпосередньо в умовах виробництва. Студенти набувають досвіду

практичного виконання технологічних операцій з вимірювання земельних ділянок на місцевості за допомогою новітніх приладів та займаються обробкою результатів зйомки за допомогою передових іноваційних технологій.

Для розуміння того в якому напрямку рухатися для вдосконалення системи виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів студентів вищих навчальних закладів ми проаналізували системи виховання в інших країнах світу та зробили висновок, що система виховання має відповідати сучасним потребам та передбачати зміни, проблеми та стратегію у майбутнього, будуватись на педагогічному досвіді.

Для діагностики теоретичних положень та досвіду наукових досліджень з питань ціннісного ставлення до земельних ресурсів студентів вищих навчальних аграрних закладів ми провели педагогічний експеримент, яким передбачалося внесення в педагогічний процес деяких змін та проведення глибокого аналізу процесу змін та його результатів.

Для розробки методики виховання ціннісного ставлення до земельних ресурсів студентів вищих навчальних аграрних закладів освіти ми використали метод моделювання. За допомогою цього методу показано складові компоненти методики, а саме: *цільовий, змістовий, методологічний, процесуальний* (включав такі етапи: спонукальний, інформаційний, формувальний, діяльнісно-рефлексивний).

ЛІТЕРАТУРА

1. Сопівник Р. В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : [монографія] / Р. В.Сопівник. 2-ге видання доповнене. К.:«ЦП «Компринт», 2014. 533 с.
2. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки. Курс лекцій. Тернопіль: Вид-во «Тернопіль», 1994. 358 с.
3. Фіцула М. М. «Педагогіка» Київ Видавничий центр «Академія» 2002, с.254

Артюх Д.М.,

Бура А.В.

Національний педагогічний університет

імені М. П. Драгоманова

м. Київ

Науковий керівник: Матвієнко О.В.,

доктор педагогічних наук, професор

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ОСВІТНЬОМУ ХАБІ НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Пріоритетними об'єктами формування ціннісного ставлення у молодших школярів є людство та людина, природа та життя, праця та освіта, Батьківщина та сім'я. Тому виховання ціннісного ставлення до означених об'єктів дає змогу сформувати у дітей молодшого шкільного віку базові ціннісні орієнтації, які чітко закріплені в Державному стандарті початкової освіти. На думку О. Мавієнко та Д. Губаревої, ціннісне ставлення є одним із найважливіших утворень в індивідуальній свідомості та самосвідомості, що визначає деякі сутнісні характеристики особистості, які передусім залежать від змісту існуючої системи цінностей, значущості викладених у ній положень аксіології [1].

Аналіз фахових джерел дозволяє констатувати, що провідними ціннісними орієнтаціями учня початкової школи є ті, які формуються у процесі його соціалізації. Як зазначає М. Козирєв, «соціалізація – складний і тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків та відносин, його активної взаємодії з оточенням, унаслідок якої індивід засвоює зразки поведінки, соціальні норми і цінності, необхідні для його успішної життєдіяльності у певному суспільстві» [2, с. 632]. У цьому зв'язку, соціальне середовище слід розглядати як «складноорганізоване, цілісне утворення, основними елементами якого є люди, їх зв'язки та взаємовідносини, соціальні

групи та спільноти, норми та цінності, що надають функціонуванню системи впорядкованого характеру» [2, с. 633].

Початкова школа відіграє важливу роль у створенні підґрунтя для формування ціннісних установок здобувачів освіти щодо соціального середовища. Так, до прикладу, ставлення особистості до людської гідності іншої людини з її соціального оточення виявляється в її моральній діяльності та характеризується сформованістю таких чеснот як: відповідальність, чесність, працьовитість, справедливість, гідність, доброзичливість, толерантність, доброзичливість, послужливість, ввічливість, тактовність; уміння співпрацювати з іншими; здатність прощати, протистояти проявам несправедливості та жорстокості [4].

У контексті вищезазначеного, ми розглядаємо ціннісне ставлення молодших школярів до соціального середовища як комплексну особистісну якість, яка проявляється в їх етнічній самосвідомості, морально-інтелектуальному ціннісному та поведінковому ставленні до сучасних соціальних реалій, культурної і духовної спадщини та історичного минулого. Адже у молодшому шкільному віці дитина оволодіває елементарним умінням та навичками підтримки та збереження міжособистісної злагоди, запобігання та мирного розв'язання конфліктів; здатністю брати до уваги думку товаришів та опонентів; орієнтацією на дорослого як носія суспільних еталонів та морального авторитету [4].

Цінними для дослідження є вивчення сучасних навчально-методичних ресурсів, згідно яких найоптимальнішими педагогічними умовами формування в учнів ціннісного ставлення до соціального середовища є такі:

- 1) педагогічне пояснення соціальних чинників за допомогою різноманітних педагогічних прийомів: привертання цілеспрямованої уваги до дітей («Подивіться, всі люди різні...»), уточнення незрозумілих термінів, фактів («Чесність – це... ..»), етичні та естетичні судження («Справжній друг у цій ситуації діє так...»);

2) конструювання вчителем спеціальних освітніх ситуацій у соціальному середовищі в умовах дистанційного чи звичного офлайн-навчання.

Впродовж роботи в освітньому Хабі НПУ імені М. П. Драгоманова формування у молодших школярів ціннісного ставлення до соціального середовища відбувалось у дистанційних умовах і в об'єднаних різновікових групах. Згідно розкладу роботи Хабу було проведено ряд уроків, які сприяли досягненню поставленої мети, зокрема: "Кожна людина неповторна!", "Слово - не горобець, вилетить – не спіймаєш", "Вихована людина: яка вона?", "Золоте правило ввічливості", "Квіти людської душі (про людські цінності)", "Мудрість людської турботи", "Вчимося бути добрими людьми", "Якщо ти погано вчинив", "Дружба" та інші.

Як засвідчили результати нашої роботи, одним із найбільш дієвих засобів формування у молодших школярів ціннісного ставлення до соціального середовища, є модель дистанційного навчання «Перевернутий клас». Наприклад: перед проведенням уроку "Вихована людина: яка вона?" використання цієї моделі дозволило отримати учням завдання на опрацювання нового матеріалу до того, як його пояснить учитель на уроці. Зокрема, це перегляд відео, розбір практичних проблемних ситуацій. Такий підхід сприяв гарному запам'ятовуванню теми, швидкому відтворенню нових знань безпосередньо під час дистанційного уроку, крім того сприяв формуванню бажання висловлювати власну думку та аргументувати її.

Аналіз роботи з молодшими школярами в Освітньому Хабі НПУ впродовж війни, свідчить, що через впровадження спеціальних освітніх ситуацій під час дистанційних уроків, спрямованих формування ціннісного ставлення учнів початкової школи до соціального середовища, нам вдалося заклали фундамент громадянства та загальнолюдських цінностей. Такими цінностями є: уміння та навички підтримувати міжособистісну злагоду, попереджати та вирішувати конфлікти мирним шляхом; вміння зважати на думку інших і повніше оцінювати свої та чужі дії; моральні якості (чуйності, чесності, правдивості, справедливості, гідності, толерантності,

доброзичливості, взаємодопомоги, комунікабельності, співпереживання, великодушності, поваги до особистості).

Отже, формування ціннісного ставлення молодших школярів до соціального середовища вимагає наповнення освітнього процесу різними моделями ціннісного вибору, а також дотримання таких методичних принципів, як актуалізація, збагачення, диференціація знань учнів про соціум; формування можливості розмірковувати про свою роль; рефлексія власного ставлення до умов існування людини та суспільства тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губарева Д.В. Матвієнко О.В. Особливості формування ціннісного ставлення до людини у дітей молодшого шкільного віку: виховні заходи і батьківські збори (1-4 класи). Київ: видавництво Ліра-К, 2021

2. Козирев М. П. Соціологія: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 656 с.

3. Півнев О. Формування у молодших школярів ціннісного ставлення до Батьківщини. Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи: матеріали І науково-практичної інтернет-конференції здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти першого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (17 травня 2022 р., м. Харків) / за заг. ред. д. пед. н., доц. В. В. Ушмарової. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. Ч. 1. С.15-16 URL: <http://bit.ly/3OnbQls>

4. Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей. URL:<http://yablunivka-internat.com.ua/tsinnisne-stavlennya-do-sim-yi-rodyny-lyudej/> (дата звернення: 15.11.2022)

Бабік А. В.

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,*

м. Київ

*Науковий керівник: Кондратюк О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Головною метою реформи нової української школи, яка стартувала у 2018 році, є формувати в дитини уміння і бажання вчитися, давати знання та вчити застосовувати їх у житті. А це можливо реалізувати лише за наявності в учнів навчально-пізнавального інтересу.

Питання, як викликати в дитини бажання пізнавати, вчитися, розмірковувати, зацікавити її, є дуже актуальним. Воно хвилює і вчителів-практиків, і науковців, і методистів, тому, вивченню інтересів, особливо до навчання, присвячено багато психолого-педагогічних праць. В Україні це питання досліджують А. Алексюк, Н. Бібік, В. Вербицький, С. Гончаренко, І. Підласий, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін.[1]

Ще на початку ХХ ст. у педагогіці сформувалася думка про те, що пізнавальний інтерес і є тією основою навчання, яка забезпечує високу результативність навчального процесу. Уміння щось побачити, здивуватися, захопитися, захотіти негайно зрозуміти, що, чому і як відбувається, знайти в собі сили, щоб відшукати відповідь на ці запитання, не відступити перед труднощами, а, діставши відповідь, знову прагнути вперед, у незвідане, - все це разом узятє, і є пізнавальний інтерес. Інтерес емоційний, він дарує радість творчості, радість пізнання, він міцно пов'язаний з гостротою сприймання навколишнього світу, увагою, пам'яттю, мисленням і волею. За своєю природою інтерес не є вродженою властивістю, він не виникає сам по собі, а носить соціальний характер, тобто є впливом на людину навколишньої

дійсності.[2]Він зазвичай починається з елементарної цікавості, а потім може перерости в звичку до систематичної праці.

Дуже важливо формувати і розвивати навчально-пізнавальний інтерес від першого класу, оскільки це впливатиме на якість засвоєння знань учнями. У більшості першокласників, які переступають поріг школи та входять в нове життя, є велике бажання вчитися. Діти ще змалечку люблять все пізнавати, часто запитуючи у батьків «Що це таке?», «Чому воно такої форми?», «Чому листя жовте» і тд. Вчителю важливо не погасити у учнів цей запал до пізнання світу, а навпаки, зміцнити, зберегти і розвинути його. «Дитина від своєї природи, - писав В. Сухомлинський, - допитливий дослідник, відвідувач світу. Так нехай же перед нею відкривається чудовий світ у живих фарбах, яскравих і тремтливих звуках, у казці й грі, у власній творчості, у красі, яка надихає її серце в прагненні робити добро людям.» [4]

Характерною особливістю першокласників є їх спрямованість на сам процес навчання. Водночас першокласнику цікаве не будь-яке нове знання, а перш за все те, яке він отримує від учителя. Це спричинено віковою особливістю молодших школярів – значущість вчителя. Коли педагог хвалить дитину, ставить позитивну оцінку її діяльності у першокласників виникає бажання проявити себе з кращої сторони, показати свої здібності. Тому, велику роль на цьому етапі відіграють такі засоби стимулювання пізнавального інтересу, як словесне оцінювання учнів вчителем, заохочення, похвала за певні успіхи. У результаті цього, учень набуває впевненості у собі, самостверджується, у нього виникає бажання ще раз пережити успіх й заслужити схвалення педагога.

Загальний інтерес до школи у школярів може послабитися, коли вони зустрічаються з першими труднощами, бачать успіхи однокласника і свої невдачі. Зважаючи на це, кожен урок, проведений вчителем, має бути по-своєму привабливим, емоційним. Важливими чинниками є новизна вивченого матеріалу, тому що якщо дитина це вже десь чула або ж вивчала їй стає не цікаво вчитися, таким чином згасне її інтерес до подальшого навчання. [2]

Відсутність мотивації у значної частини першокласників до навчання, зокрема уроків математики, є доволі поширеною проблемою у новій українській школі. Наприклад, ті учні, які вже знають усі числа, вміють їх писати, виконувати прості арифметичні дії, не є зацікавленими до повторного їх вивчення. В такому випадку вчителю потрібно добирати ефективні завдання, які будуть цікавими для всіх учнів. Коли учень відчуває, що за допомогою нової цікавої інформації він збагачує свої знання, свою особистість, він починає цінувати кожен хвилину перебування в школі. Підвищувати мотивацію першокласників до уроків з математики доцільно використовуючи методи проблемного викладу, частково-пошукові та дослідницькі.

Однією з ефективних педагогічних технологій для розвитку навчально-пізнавальних інтересів першокласників на уроках математики є «розвивальне навчання». Система розвивального навчання орієнтована на дослідницьку діяльність учнів. Під час уроків з математики учні не просто завчають певний матеріал шляхом багаторазового повторення, а досліджують його самостійно чи з допомогою вчителя. Також діти вчать самостійно міркувати, уміти сперечатися, відстоювати свою думку, ставити запитання та бути ініціативним у здобутті нових знань. [5] Це призводить до усвідомленого й більш якісного засвоєння дитиною знань. Однією з ознак навчання за цією технологією є те, що цілеспрямована дослідницька діяльність самого учня сприяє розвитку його особистості, зокрема й навчально-пізнавального інтересу. Уроки з розвивального навчання проходять так, що, навіть, у тих першокласників, які були підготовлені до школи, є бажання активно працювати та вчитися під час уроку.

Отже, навчально-пізнавальний інтерес відіграє важливу роль в якісному засвоєнні знань учнями, зокрема й на уроках математики. Доволі ефективно розвивається інтерес у дітей, що навчаються за системою розвивального навчання, тому що кожен учень має осмислити матеріал, творчо застосувати його в нестандартних ситуаціях та свідомо запам'ятати для подальшого навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Т.М. Розвиток творчо-пізнавальної діяльності молодших школярів. URL: <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-rozvitok-tvorcho-piznavalno-diyalnosti-molodshih-shkolyariv-152376.html>
2. Джумська І.М. Блог вчителя початкових класів, с.15 URL: http://i-m-djumska.blogspot.com/p/blog-page_15.html
3. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої Дню початкової освіти, м. Ніжин, 19 жовтня 2018 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Н. В. Білоусова. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 269 с.
4. Сухомлинський В.О. Стаття «Школа під блакитним небом» з розділу «Школа радості» книги «Серце віддаю дітям» URL: http://i-m-djumska.blogspot.com/p/blog-page_15.html
5. Технологія розвивального навчання. URL: http://terra0432.blogspot.com/2015/04/blog-post_30.html

УДК 37.013

Багно І.О.

*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»,
м. Нікополь*

*Науковий керівник: Борисьонок М.О.,
викладач фахових методик початкової освіти*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Процес інформатизації що охопив всі сфери людської діяльності, став поштовхом до реформування системи освіти в Україні. В епоху ХХІ століття важко уявити молодших школярів в повсякденному житті без використання мобільних пристроїв. Тому, перед вчителем постає завдання щодо впровадження мобільних технологій в освітнє середовище Нової української

початкової школи [3], що зумовлює його готовність до професійного самовдосконалення.

У зв'язку з поширенням та стрімким розвитком мобільних технологій застосування мобільних пристроїв в освіті України набуває більших масштабів. Вивчаючи інноваційний світовий педагогічний досвід, бачимо, що мобільне навчання (m-Learning) вдосконалює та урізноманітнює освітній процес.

Сутність поняття «мобільна технологія» розглянуто у працях таких українських вчених як Онищенко І.В., Теплицького І.О., Сисоевої С.О. Аналіз впровадження технологій мобільного навчання в освітній процес описано в зарубіжних дослідженнях Вавула Дж.Н. (Vavoula G.H.), Тракслера Д. (Tranxler J.), Рейнголда Г. (Rheingold H.). Особливості використання мобільних технологій в початковій школі розглядалися в роботах Беха І.Д., Митника О.Я., Савченко О.Я. та ін. Практичний досвід впровадження мобільних технологій у процес професійної підготовки вчителів досліджували Ткачук Г. В., Осадчий В. В., Моїсеєнко.

На думку Гуревич Р.С., використання мобільних технологій в освітньому процесі підвищує активність учнів, мотивує їх до навчання та значно розширює можливості традиційного навчання, роблячи його інноваційним [1].

Зокрема Тракслер Д., розглядає мобільні технології як широкий спектр цифрових та портативних мобільних пристроїв (смартфонів, планшетів комп'ютерів, тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення інформації. Мобільне навчання, на думку вченого, спрямоване на підтримку освітніх цілей та сприяє поліпшенню комунікації між школою, дітьми і батьками [4].

Мобільні технології (сервіси, додатки) мають позитивний вплив на всі компоненти системи навчання: зміст, мету, методи, форми та засоби навчання молодших школярів, що дозволяють вирішувати складні та актуальні освітні завдання.

На сьогодні існує безліч мобільних додатків та платформ за допомогою яких можна цікаво навчати молодших школярів.

Duolingo: вивчай мови – мобільний додаток, що дозволяє вивчати іноземні мови, зокрема англійську. Він є простим у користуванні та не потребує обов'язкової авторизації. Зображення мобільного додатку Duolingo подано на рис. 1.



Рис. 1. Зображення мобільного додатку Duolingo

Особливість додатку полягає в тому, що він працює на декількох мовах та заснований на роботі із шаблонами вправ. Тематика завдань різноманітна, а саме: вивчення англійських слів, сленгів та будови речення відбувається шляхом перекладу, різнорівневого тестування, аудіювання, тощо. Після проходження тесту, ми отримуємо результат, що дозволяє нам визначити якість засвоєння знань. У разі позитивних результатів тестів, маємо змогу перейти на новий, складніший рівень.

LearningApps.org – онлайн-сервіс, що дозволяє створювати інтерактивні вправи. Даний сервіс можна використовувати як за допомогою комп'ютера, так і за допомогою мобільних пристроїв. Конструктор LearningApps призначений для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних навчальних дисциплін, за допомогою яких учні можуть перевірити та закріпити власні знання в ігровій формі. Зображення онлайн-сервісу LearningApps.org подано на рис. 2.



Рис. 2. Зображення онлайн-сервісу LearningApps.org

На сьогодні даний сервіс доступний українською мовою. Різнорівневі завдання та вправи створені в LearningApps.org можна використовувати абсолютно на всіх навчальних дисциплінах молодших школярів. Онлайн-сервіс

дозволяє створювати завдання з використанням анімацій, вікторин, різнорівневого анімаційного тестування.

Сервіс LearningApps надає можливість урізноманітнити урок та зробити його цікавішим і креативнішим, а процес навчання простішим та доступнішим абсолютно для кожного молодшого школяра [2].

Впровадження мобільних технологій в традиційну систему навчання молодших школярів надає низку переваг, а саме:

- можливість інтерактивної взаємодії між вчителем та учнем;
- можливість швидкої перевірки та контролю знань;
- підвищення якості навчання та управління;
- впровадження автоматизованого управління якістю навчання.

Отже, використання мобільних технологій у процесі навчання молодших школярів є одним з пріоритетних напрямів реалізації концепції «Нова українська школа». Мобільне навчання підвищує мотивацію молодших школярів за рахунок їх зацікавленості та можливості використання нетрадиційних засобів у традиційній системі. Звісно, у процесі реалізації виникають певні проблеми технічного й технологічного характеру, однак творчий підхід і професійність вчителя допомагають подолати деякі незручності, знайти вихід з непередбачених ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич Р. С. Використання сучасних технологій навчання у ВНЗ. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. № 2. С. 3-10.
2. Інформаційні технології у практиці початкової школи як засіб формування соціально-адаптованої особистості молодшого школяра. URL : <https://vseosvita.ua/library/informacijni-tehnologii-u-praktici-pocatkovoi-skoli-ak-zasib-formuvanna-socialnoaptovanoi-osobistosti-molodsogo-skolara-46840.html>
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Traxler J. Defining, Discussing, and Evaluating Mobile Learning. *International Review of Research in Open and Distance Learning*. 2007. № 8, P. 2-10.

УДК 373.3.016

Бандура Є. О.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

**Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент**

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У концепції «Нова українська школа» одним із головних завдань є формування всебічно і гармонійної розвиненої особистості молодшого школяра, яка критичне мислить та вміє використовувати набуті знання на практиці [2]. Важливим аспектом сучасної початкової освіти є розвиток креативності дитини, формування здатності творчо підходити до розв'язання проблем, легко адаптуватися у будь-якому середовищі.

Ефективним засобом формування всебічно розвиненої, активної та креативної особистості молодшого школяра є LEGO-технологія. Упровадження даної технології сприяє формуванню таких особистісних якостей, як здатність взаємодіяти з іншими, співпрацювати в команді, брати на себе відповідальність, приймати власні рішення. Перспективність застосування LEGO-технології обумовлюється її високими освітніми можливостями, оскільки її можна використовувати у різних ігрових і навчальних ситуаціях [3].

Теоретико-методологічні засади впровадження LEGO-технології в освітній процес початкової школи досліджували Т. Биковський, Т. Вихренко, В. Горянова, Д. Денисюк, Ю. Іванов, Л. Комарова, Т. Кузьміна, С. Кучер, Л. Павлюк, О. Петегрич, Т. Полянська, Г. Ріллі, В. Ткачук, О. Тополюкова, Н. Чигрин та ін. Автори зауважують, що використання LEGO на заняттях своїм змістом, формою організації та результативністю сприяє формуванню вміння аналізувати, порівнювати, зіставляти, виділяючи характерні особливості героїв,

подій і т. д., що впливає на розвиток уваги, спостережливості, пам'яті, просторових уявлень, уяви.

LEGO-конструктор – це набір для створення різних цікавих ігор, цікавий матеріал, стимулюючий дитячу фантазію, уяву, формуючий моторні навички. LEGO-конструювання допомагає дітям втілювати в життя свої задумки, будувати і фантазувати, захоплено працюючи і бачачи кінцевий результат.

У контексті вимог НУШ процес навчання потребує напруженої розумової роботи дитини і власної активності у цьому процесі. Мало пояснити, розповісти, продемонструвати. Справжнього результату можна досягти лише за допомогою інноваційного навчання та гри. Навчатися у процесі гри – це значно цікавіше, ніж отримувати теоретичну інформацію про навколишній світ. Гра для дітей – це спосіб пізнання світу. У грі діти розвивають важливі компетентності, які будуть їм необхідні протягом усього життя. Стаючи частиною гри дитина повністю занурюється у процес, бере на себе відповідальність, стає цілеспрямованою, відчувається комфортно, радісно.

Зважаючи на це, Концепція Нової української школи передбачає використання в освітньому процесі ігрових конструкторів LEGO. Робота з конструктором LEGO дає можливість молодшим школярам у формі пізнавальної гри дізнатися багато важливих ідей і розвинути необхідні навички під час навчання і пізнання цікавого. Саме у грі учні здобувають готовність до викликів сучасного світу. Пояснення й демонстрація самі по собі ніколи не дадуть справжніх стійких знань. І тому кожному вчителю перш за все слід розуміти, що корінні зміни мають відбутися в його власній професійній діяльності, у роботі його учнів, знати, яким чином можна забезпечувати високу якість навчання та виховання в сучасній школі [1].

На сьогодні, інноваційна технологія LEGO-конструювання – це одна з найпоширеніших педагогічних технологій, що широко використовує тримірні моделі реального світу та предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини. На нашу думку, заняття з ігровим конструктором LEGO урізноманітнюють та вдосконалюють освітній процес, роблять його цікавішим

для дітей, створюють неповторну атмосферу психологічного комфорту, проходять без нервового напруження, що позитивно позначається на якості засвоєння матеріалу.

LEGO є захоплюючим та об'єднуючим елементом гри та експериментування. Кожен педагог, який хоч раз спробував працювати з LEGO на уроках, навряд чи відмовиться від цього захоплюючого заняття. І це не дивно, адже заняття з цим конструктором урізноманітнюють та вдосконалюють освітній процес, роблять його цікавішим. Такі уроки в ігровій формі створюють атмосферу психологічного комфорту і проходять без нервового напруження, що позитивно позначається на якості засвоєння навчального матеріалу.

Згідно концепції «Нова українська школа» на уроках в початковій школі велика увага приділяється формуванню саме практичних навичок [2]. А з LEGO вчитель із легкістю зможе продемонструвати учням можливість застосування науково-практичних знань у реальному житті. Здобувачі початкової освіти набувають таких навичок, як-от: класифікувати, порівнювати, співставляти, розуміти суть речей, осмислювати і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, практикувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати та відстоювати конкретну думку. Цього можна досягти за допомогою активного, зокрема інтерактивного, навчання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що LEGO-технологія є ефективним засобом формування гармонійно розвиненої та творчої особистості молодшого школяра, адже:

- формує вміння розв'язувати проблемні завдання, ставити мету, міркувати про подальшу роботу, розробляти план дій;
- розвиває творче мислення, креативні здібності;
- розвиває мовлення – діти вчаться детально пояснювати свої дії, пояснювати міркування, надавати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати історії, висловлювати власні думки;
- формує вміння співпрацювати, зокрема, вміння працювати в парах чи групах, ділитися матеріалами, вміння вчитися у своїх однолітків, дослухатися

до їхніх ідей та пропонувати власні, уміння аналізувати ідеї та обирати раціональніші, уміння розподіляти ролі та обов'язки;

– розвиває сенсорне сприйняття, допомагає формувати уявлення про зовнішні властивості предметів: форму, величину, колір, положення у просторі;

– розвиває дрібну моторику;

– формує цілісну систему уявлень дитини про навколишній світ, збагачує життєвий досвід дитини.

Треба зауважити, що завдання, які надаються учням, побудовані таким чином, що кожна вправа формує і розвиває декілька навичок та умінь одночасно, хоча основна увага зосереджена на чомусь одному. Використання LEGO дозволяє забезпечувати всебічний розвиток молодших школярів, зокрема:

1) творчий розвиток (висловлення власних творчих ідей, втілення їх у життя, експериментальна перевірка можливості їх втілення);

2) когнітивний розвиток (розвиток пам'яті, уваги, сприйняття, уяви, логічного мислення, формування понять);

3) емоційний розвиток (розвиток впевненості у собі, контроль над своїми емоціями, уміння перемагати і програвати, відчуття власних сил, уміння ставити і досягати цілей);

4) соціальний розвиток (уміння працювати у команді, спілкуватися, домовлятися, співчувати, дослухатися до інших).

Як бачимо, використання LEGO на уроках у початковій школі – це корисний і важливий елемент навчального процесу. Добре організована робота з конструктором LEGO має великий потенціал, зокрема допомагає виробляти певні якості – посидючість, взаємоповагу, акуратність, терпіння. Здобувачі початкової освіти вчать домовлятися, відстоювати власну думку, поважати думку інших, доповнювати один одного, шукаючи спільні рішення, висувати ідеї, творчо мислити, експериментувати [1].

Таким чином, LEGO-технологія є ефективним засобом формування всебічно розвиненої, активної та креативної особистості молодшого школяра.

Уроки з використанням LEGO здійснюють позитивний вплив на загальний розумовий розвиток молодшого школяра, на розвиток мислення та уяви. Виконуючи завдання з конструювання молодші школярі не тільки вчаться розрізняти, оцінювати та поєднувати деталі різних кольорів, розмірів і форм, а й розвивають інтелектуальні, мовленнєві, пізнавальні та комунікативні здібності. Заняття з ігровим конструктором LEGO урізноманітнюють та вдосконалюють освітній процес, роблять його цікавішим для учнів, створюють неповторну атмосферу психологічного комфорту, сприяють формуванню таких особистісних якостей, як здатність взаємодіяти з іншими, співпрацювати в команді, відстоювати власну думку, поважати думку інших, брати на себе відповідальність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гра по-новому, навчання по-іншому: метод. посіб / упор. О. Рома. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf>
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Офіційний сайт Lego. URL : <http://www.lego.com/en-us/>

УДК 37.035.6-057.884

Бандура С. О.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В умовах Нової української школи питання формування громадянської компетентності є актуальним і важливим, адже одним з ключових завдань

сучасної освіти є формування активної та відповідальної особистості, готової до виконання громадянських обов'язків, з почуттям власної гідності та стійкою громадянською позицією. Сьогоднішня Україна – це країна кардинальних змін у суспільстві. Саме зараз нашій країні потрібні громадяни, які зможуть самостійно приймати нестандартні рішення, розв'язувати різноманітні проблеми, здатні відродити суспільство і духовність нації, розвинути ідею державності, звернену до людини.

Аналіз наукової літератури показує, що особливості формування та розвитку громадянської компетентності здобувачів початкової освіти досліджували Н. Бібік, Л. Дехтярьова, В. Доміна, І. Ковальчук, Л. Литвин, О. Матвієнко, О. Мачулкіна, О. Михайляк, Т. Нестеренко, О. Пометун, Т. Ремех, А. Сігава, Г. Церковна, І. Шевчук та ін.

Саме в початковій школі закладається фундамент, на якому базується вся система громадянського виховання молодших школярів, відбувається цілеспрямоване формування у них любові до рідного краю, України. Все, що закладається учням у цей період, у подальшому визначає успіх процесу формування цілісної особистості, її світогляду і загального розвитку.

Початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються в Україні. Результати навчання учнів Нової української школи визначають відповідно до компетентнісного підходу до навчання, тобто базуються на основних ключових компетентностях Державного стандарту початкової освіти (2018). За роки навчання у початковій школі разом із предметною підготовкою учні мають оволодіти ключовими компетентностями, які забезпечують їх особистісно-соціальний розвиток.

Важливе місце серед компетентностей займає громадянська компетентність. Саме вона, як ключова, має міждисциплінарний характер і спрямована на соціалізацію особистості, набуття навичок співжиття і співпраці в суспільстві, дотримання соціальних норм і правил, формування готовності працювати для розвитку держави, відстоювати і захищати її національні інтереси.

У Концепції «Нова українська школа» громадянська компетентність розглядається як здатність і володіння громадянською культурою, культурою демократії, що передбачає наявність в особистості певних якостей і громадянських цінностей [2].

У Державному стандарті початкової освіти громадянська компетентність визначається в поєднанні з соціальною компетентністю як основна з-поміж інших ключових та «пов'язана з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей» [1].

Отже, аналіз державних документів показав, що громадянська компетентність розуміється як готовність і здатність особистості активно й ефективно діяти відповідно до демократичних принципів і громадянської позиції.

Основними складовими громадянської компетентності є:

- розуміння власної громадянської (державної), національної та культурної ідентичності, повага до інших культур та етносів;
- здатність берегти українські традиції та духовні цінності, володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками, спроможність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства;
- розуміння значення національної пам'яті та її впливу на суспільно-політичні процеси;
- знання європейських цінностей, зокрема принципів демократії, та здатність застосовувати їх у повсякденному житті;
- знання та розуміння державного устрою, державного управління у всіх сферах суспільного життя на всеукраїнському та місцевому рівні;
- знання механізмів участі у суспільному, суспільно-політичному та державному житті та вміння їх застосовувати разом з прийняттям рішень на всеукраїнському та місцевому рівні;
- відповідальне ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільно-політичному житті;

– здатність формувати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;

– здатність критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;

– здатність до соціальної комунікації та вміння співпрацювати для розв’язання проблем спільнот різного рівня, зокрема шляхом волонтерської діяльності.

Нові історичні реалії, у яких опинилася Україна, актуалізують необхідність формування в здобувачів початкової освіти комплексу громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, готовність відстоювати і захищати її інтереси, реалізовувати свій потенціал на благо України.

Широкі можливості для формування громадянської компетентності містить позакласна робота з використанням різних видів діяльності:

- ігрова діяльність;
- пізнавальна діяльність;
- проблемно-ціннісне спілкування;
- художня творчість;
- спортивно-оздоровча діяльність;
- туристично-краєзнавча діяльність;
- трудова (виробнича) діяльність;
- розважальна діяльність.

На думку Т. Смагіної, що формування й розвиток громадянської компетентності учня передбачає вдосконалення знань і наукових уявлень про взаємозв’язок громадян і суспільства, громадян і держави, відносини між людьми; способів діяльності, практичних умінь, моделей поведінки, в яких виявляється його громадянськість; громадянських цінностей й особистісних смислів учня; досвіду самостійного розв’язання проблем приватного й публічного життя людини в громадянському суспільстві [3, с. 44].

На нашу думку, для реалізації поставлених задач учитель повинен звернути увагу на тематику виховних годин в НУШ. Пропонуємо перелік тем виховних годин для учнів, які можна провести з учнями початкової школи.

1 клас: «Та земля мила, де мати народила», «Моя рідна Україна», «Символи моєї держави», «Знай і поважай Герб, Прапор і Гімн своєї Батьківщини», «Ми – українці», «У країні рідної мови», «Мова», «Наша мова – солов'їна».

2 клас: «Наша Вітчизна – Україна», «У нас одна Батьківщина – наша рідна Україна», «Ми – українці», «Я – син своєї землі», «Українці за кордоном», «Славетні українці», «Кожному миле його слово рідне», «Я маю право... кожна людина має право».

3 клас: «Я – маленький громадянин», «Ми всі – єдина сім'я», «Чи знаєш ти свій край?», «Древня столиця України», «Легенди нашого краю», «Вулицями рідного міста (села)», «Година пам'яті», «Моральні цінності мого народу. Традиції поваги, турботи, співчуття й допомоги людям», «Моя мала Батьківщина», «Мій рідний край», «Рід, родина, рідня», «Моя рідна вулиця», «Пам'ятаймо героїв», «Мої права та обов'язки», «Дитяча праця і права дитини».

4 клас: «Одна – єдина на цілیم світі...», «Я – громадянин України і пишаюсь цим», «Люби і знай свій рідний край», «Люди, які прославили мій край», «Сторінки історії мого міста (села)», «І живе калина на папері».

Отже, у контексті вимог НУШ проблема формування громадянської компетентності є актуальною. Результатом сформованості громадянської компетентності молодших школярів є здатність усвідомлювати демократичні норми та установки поведінки, співпрацювати для досягнення спільної мети, поважати права інших ідентифікувати себе як громадянина України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : https://roippo.org.ua/upload/iblock/f80/kontsepts_ua-novo_ukra_nsko_-shkoli_.pdf

3. Смагіна Т. М. Формування громадянської компетентності учнів у процесі навчання правознавства: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання». Київ, 2007. 267 с.

УДК 37.013

Бондар К.С.
*НПУ імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*
Науковий керівник: Коханко О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СУЧАСНИХ УЧНІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Людина за своєю природою розумна, і тому кожному з нас властиво мислити. По суті, якість нашого життя - всього, що ми творимо, виробляємо, будуємо, - повністю залежить від якості наших думок та ідей. Щодня приймається величезна кількість важливих рішень, і вже сьогодні варто турбуватися про те, як ці рішення приймаються. Особистість здатна продукувати «цінні» думки, готова до соціальної творчості та безперервної освіти, може бути сформована лише особливою системою навчання, метою якої є розвиток якостей, адекватних критичному мисленню.

Здатність мислити критично була важлива у всі часи, але саме зараз, на межі соціальних формацій, дана якість стає життєво необхідною.

Словосполучення «критичне мислення» посіло своє місце у працях науковців не миттєво, йому передували дослідження процесів мислення, яке автори характеризували як «творче», «ефективне» і т.д. Як сталий термін, словосполучення «критичне мислення» почали активно застосовувати лише у 70-х роках ХХ століття. Та дослідники цього поняття знаходять його коріння

ще у роботах таких мислителів, як Платон, Аристотель, Фома Аквінський, Дж.Міль, Б.Рассел та К.Поппер.

Технологія розвитку критичного мислення розроблена американськими педагогами К. Мередіт, Д. Огл, Д. Стіл, Ч. Темпл. Вона являє собою цілісну систему, яка формує навички роботи з інформацією. Здатність критично мислити є досить цінним умінням для людини ХХІ століття, вимушеної практично безперервно перебувати під інформаційним тиском і численними спробами інформаційного маніпулювання свідомістю громадян, в комунікаційних контактах із іншими людьми тощо.

З боку науковців-педагогів критичне мислення, на відміну від психологів, далеко не одразу отримало належну увагу і підтримку. У другій половині ХХ століття педагогами Л. Кондратьєвою, Г. Липкіною, Ш.Амонашвілі з різних сторін розглядалася «критичність» як обов'язкова умова оцінки (самооцінки), контролю (самоконтролю) учнів.

На думку О.Пометун, найважливішим аспектом критичного мислення є його відповідність вимогам демократизації освіти та суспільства. Воно є дієвим способом виховання демократичного менталітету громадян, як вчителів, так і учнів [3].

На думку І. Мороченкової, властивостями критичного мислення, які дозволяють усвідомлювати його як особистісне досягнення індивіда, є: рефлексивність (уміння працювати не тільки зі знаннями, але й з власними способами отримання знань); прагматичність (уміння застосовувати отримані знання на практиці); суб'єктність («особистісність» одержуваного знання, присвоєння його людиною, убудованість у систему досвіду).

Зважаючи на різноманітні трактування поняття «критичне мислення», загальний зміст їх зводиться до такого: критично мислити - значить усвідомлено оцінювати, міркувати, мислити, тобто проявляти людиною психічну, емоційну, пізнавальну активність, що повинна бути спрямована на вирішення конкретної проблеми.

Вивчивши авторитетні думки науковців щодо трактування поняття «критичне мислення», доходимо висновку, що в основі здатності особистості критично мислити є такі властивості:

- свобода та самостійність (здатність висловити ідею незалежно від інших);
- уміння критично опрацьовувати різноманітну інформацію, де остання є відправною, а не кінцевою точкою розвитку для вироблення власної зваженої думки;
- визначати важливі питання та проблеми, які потрібно вирішити;
- знаходити власне вирішення проблеми, використовувати переконливу аргументацію і підкріплювати її розумними доказами, брати на себе відповідальність;
- обмін власними думками з іншими, обговорювати, сперечатися, поглиблювати, або змінювати під ґрунтовними аргументами опонентів, свою позицію.

Необхідність розроблення теорії розвитку критичного мислення обумовлюється сукупністю трьох основних чинників: по-перше, відбувається інтелектуалізація праці, відповідно основна вимога ринку праці до людини - це уміння розв'язувати творчі задачі; по-друге, навчально-виховний процес має відповідати потребам дитини й виходити з них; по-третє, методика навчання має відповідати основним психолого- педагогічним закономірностям, а також закономірностям нейрофізіологічної діяльності мозку, що знаходяться в основі психічного розвитку [1].

М. Ліпман започаткував практику навчання критичного мислення і пов'язував необхідність такого навчання із тим, що демократичне суспільство потребує розумних громадян, а не просто раціональних. М.Ліпман виділяє 6 ключових елементів критичного мислення [6]:

- уміння мислити, яке передбачає оволодіння певними прийомами, що розвивають апарат операцій мислення;

– формулювання самостійних суджень, яке передбачає вміння продуктивного порівняння різних суджень і визначення альтернатив;

– відповідальність, яка передбачає вміння доводити за допомогою переконливих аргументів власні думки, які будуть предметом подальшого розгляду іншими;

– самокорекція, яка передбачає використання людиною критичного мислення як методу, зверненого на її власні судження з метою їх виправлення чи покращення;

– вибір критеріїв, які бере до уваги критично мисляча людина з метою їх детального аналізу чи критики;

– увага та чуйність до контексту передбачає розуміння загальних критеріїв у зв'язку із контекстом їх використання та розробку інших альтернативних критеріїв, що відповідають конкретній ситуації.

Варто зауважити, що будь-який тип мислення має свої конкретні характеристики, тобто ознаки, властиві саме цьому типу мислення. Серед основних ознак критичного мислення науковці (В. Болотов, М. Вейнстайн, Т. Воропай, Н. Кравченко, О. Тягло, Д. Халперн та інші) насамперед визначають такі: вміння виокремлювати та аналізувати різні ситуації, які виникають у реальному житті; пропонувати варіанти для розв'язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти недоліки і переваги кожного з них, вибираючи оптимальний; приймати самостійні рішення та прогнозувати їхні наслідки; уміння збирати інформацію з різних джерел; аналізувати її щодо достовірності, точності, корисності для розв'язання поставленої проблеми; чітко і продумано викладати власні думки, аргументовано доводити свою точку зору, уважно ставлячись до чужої та враховуючи її; розпізнавати суперечливі дані, судження, аргументи, виявляти і виправляти помилки в чужих розмірковуваннях та визнавати їх у своїх [5].

На сьогоднішній день технологія формування та розвитку критичного мислення вважається однією з інноваційних педагогічних технологій, що

розвиває вміння ставити запитання, визначати проблеми та знаходити шляхи їх розв'язання, приймати належні та продумані рішення.

Ми підійшли до розуміння того, що критичне мислення виступає одночасно як ціль і засоби сучасної освіти, тобто як свідомо позитивна, соціально і особистісно значуща якість, що є якоюсь умовою для успішної самореалізації громадянина.

Формування навичок та умінь критичного мислення відбувається постійно, але особливу роль цьому процесу необхідно приділити тоді, коли людина перебуває на етапі становлення особистості, формування життєвої позиції, отримання знань. Велику роль процесі освоєння навичок і умінь критичного мислення нині грають все освітні організації, і, звісно, не останнє місце у цій низці займає школа. Саме на етапі навчання, коли учні переходять на новий щабель свого розвитку, здатність критично мислити активно формується. За твердженням Д. Халперн, «освіта, розрахована на перспективу, має будуватися на основі двох нерозлучних принципів: вміння швидко орієнтуватися в потоці інформації, що стрімко зростає, і знаходити потрібне, і вміння осмислити і застосувати отриману інформацію». Не можна не погодитися з наведеним вище висловлюванням, оскільки сучасна система освіти та весь навчальний процес зазнали значних змін.

Отже, учень, що вміє критично мислити, володіє різноманітними способами інтерпретації та оцінки інформаційного повідомлення, здатний виділяти в тексті суперечності та типи присутніх у ньому структур, аргументувати свою точку зору, спираючись не тільки на логіку (що вже важливо), а й на уявлення співрозмовника. Такий учень відчуває впевненість у роботі з різними типами інформації, може ефективно використати найрізноманітніші ресурси. На рівні цінностей учень, що критично мислить, вміє ефективно взаємодіяти з інформаційними просторами, принципово приймаючи багатополлярність навколишнього світу, можливість співіснування різноманітних точок зору в рамках загальнолюдських цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кроуфорд А. Технологія розвитку критичного мислення учнів. К. : Плеяда, 2006. 220 с.
2. Макошова Ю. Розвиток критичного мислення в умовах активного навчання мови та літератури. *Вивчаємо укр. мову та л-ру*. 2009. № 25. С. 2-4.
3. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання. К.: 2007. 112 с.
4. Терно С. О. Критичне мислення - сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 274 с.
5. Тягло О. В. Критичне мислення: навч. Посібник. Х. : Основа, 2008. 187с.
6. Тягло О. Післямова до статей Метью Ліпмана і Марка Вайнштейна. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2006. № 27. 29 с.

УДК 339.138

Бородай О. О.
*Фаховий коледж зварювання та
електроніки імені Є.О. Патона,
м. Дніпро*
**Науковий керівник: Чорна Н.О.,
викладач I-ї категорії**

ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

Вплив інтернет-маркетингу настільки виріс, що у виробників виникла необхідність перелаштувати власні бізнеси з офлайн-специфіки на онлайн, щоби відповідати очікуванням користувачів. На часі нагадати, що таке інтернет-маркетинг, з яких елементів він складається, як його ефективно налаштувати. Інтернет-маркетинг як і традиційний маркетинг – скерований на просування товарів та послуг для зростання продажів та отримання більшої бази користувачів для компанії. Тільки відбувається усе в Інтернеті. В основі лежать три основні складові, які відрізняють класичний від інтернет-маркетингу:

1 Інтерактивність – її можна підтримувати у будь-який спосіб: через соціальні мережі, через налаштування трафіку сайту та проведення SEO.

2 Таргетування – це механізм, який дозволяє націлювати інформацію саме на ту аудиторію, яка вам потрібна.

3 Веб-аналітика – дозволяє зрозуміти, які саме дії та кроки дозволили збільшити зацікавленість вашими товарами, послугами або заходами в залежності від напрямку діяльності.

Ідеально налагоджений процес інтернет-маркетингу складається з наступних етапів:

1. Розуміння місії компанії та продукту.
2. Розуміння продукту як такого та його призначення.
3. Конкурентний аналіз.
4. Цілепокладання та КРІ.
5. Формування персон (цільова аудиторія).
6. Генерація контенту.
7. Налагодження трафіку.
8. Аналіз та оптимізація.

Часовий масштаб в середовищі Інтернету також значно відрізняється від звичайного. Висока ефективність комунікативних властивостей Інтернету забезпечує можливість скорочення часу на пошук партнерів, прийняття рішень, здійснення угод, розроблення нової продукції й т. д. Інформація та послуги в Інтернеті доступні цілодобово. Крім того, його комунікативні характеристики володіють високою гнучкістю, що дозволяє легко робити зміни представленої інформації, тим самим підтримувати її актуальність без тимчасової затримки і витрат на розповсюдження. Названі ефекти також призводять до значного скорочення трансакційних витрат, тобто витрат, пов'язаних з налагодженням і підтримкою взаємодії між компанією, її замовниками та постачальниками. При цьому вартість комунікацій, в порівнянні з традиційними засобами, стає мінімальною, а їх функціональність і масштабованість значно зростають. Електронний ринок – це відкритий ринок у віртуальному кіберпросторі, це

спосіб ведення бізнесу з використанням сучасних інформаційних технологій, можливостей комп'ютерних мереж та інших спеціальних електронних систем, що дозволяє підвищити ефективність зв'язків і стосунків між учасниками ринку і збільшити їх взаємну вигоду.

Можна виділити кілька рівнів розвитку е-ринку. Першим рівнем використання Інтернет для бізнесу є передавання інформації про продукцію фірми і запрошення співпраці. Цей спосіб розширює можливості реклами і забезпечує двостороннє спілкування. Другий рівень – це електронна комерція. Вона дозволяє клієнтам, не виходячи з будинку, прямо на сайті замовити продукцію і послуги, а потім отримати їх традиційним способом. Сучасний рівень – це використання Інтернету й інших електронних пристроїв для підвищення ефективності всіх сторін економічних стосунків, включаючи продажі, маркетинг, фінансовий аналіз, платежі, пошук співробітників, підтримку клієнтів і партнерських стосунків.

Інтернет-маркетинг асоціюється із кількома бізнес-моделями. Основні Моделі: бізнес-бізнес (B2B) і бізнес-споживач (B2C). B2B складається з компаній, які роблять бізнес між собою, в той час як B2C – прямі продажі кінцевому споживачеві. Першою з'явилася модель B2C. B2B схема виявилася складнішою й почала діяти пізніше. Третя, більш рідкісна модель, це – «споживач-споживач» (consumer-to-consumer, C2C), де звичайні користувачі Інтернету міняються між собою і продають товари один одному. Як приклад, можна навести міжнародний аукціон eBay або систему обміну файлами Kazaa. Ще одна – споживач-адміністрація (consumer-to-administration, C2A).

Основними видами Інтернет-маркетингу є: пошукова оптимізація (SEO), пошуковий маркетинг (SEM), контент-маркетинг, маркетинг впливу (influencer marketing), автоматизація створення контенту, маркетинг в електронній комерції, маркетинг соціальних медіа (SMM), прямі розсилки, контекстна реклама, реклама в електронних книгах, програмах, іграх та інших формах цифрової продукції [1, с.160]. Пошукова оптимізація сайту або ж SEO (англ. search engine optimization) – процес коригування HTML-коду, текстового

наповнення (контенту), структури сайту, контроль зовнішніх чинників для відповідності вимогам алгоритму пошукових систем, з метою підняття позиції сайту в результатах пошуку в цих системах за певними запитами користувачів. SEM пошуковий маркетинг (Search Engine Marketing) - це більше, ніж класичне SEO-просування, - це комплексна послуга, що включає в себе ряд Інтернет-маркетингових заходів із залучення на інтернет-ресурс самих цільових, зацікавлених в представлених послугах або товарах на даний момент, користувачів з пошукових систем (Google, Bing, Яндекс) та інших каналів.

Маркетинг у соціальних мережах, або SMM (англ. social media marketing) – комплекс заходів щодо використання соціальних медіа як каналів для просування компаній та вирішення інших бізнес-завдань. Під ефективністю в маркетинговій літературі розуміються: результативність, інтенсивність функціонування досліджуваної системи, ступінь досягнення мети, рівень результативності в зіставленні з витратами і ін. Це свідчить про багатогранність категорії ефективності з одного боку, і з іншого, про складність її подання в показниках і вимірі. – Загальноприйняте поняття ефективності реклами містить у собі одночасно такі неоднорідні за змістом критерії:

1) економічний ефект, що полягає в бажаному розвитку споживчого попиту;

2) комунікативний ефект, що дозволяє встановити, наскільки конструктивно рекламне звернення передає цільовій аудиторії необхідні відомості чи формує бажану для рекламодавця точку зору;

3) соціальний ефект, що виражається в певному впливі реклами на охоплюється суспільство.

Іноді рекламна діяльність не приносить результату, дає несподіваний ефект, буває, що вплив реклами частково проявляється не в тій сфері, де було заплановано. Небажаний ефект пов'язаний з тим, що реклама є ризиковою складовою бізнесу. Ризик свідчить, що рекламний бюджет може не окупитися, обсяг продажів знизиться, запам'ятовуваність марки погіршиться і т.д. Успіх чи невдача рекламної кампанії визначається тим, наскільки вона допомогла в

просуванні товарів. Існує дві оцінки: одна на основі формування уявлення про товар у споживача, інша - по збільшенню збуту. У загальному випадку ефективність реклами – перехідне і тимчасове положення, яке визначається природними законами загасання будь-якого процесу. Від високої комунікаційної ефективності рекламний потік рухається до розсіювання свого потенціалу і переходу до мінімальної ефективності. Інструментами для підвищення ефективності Інтернет-маркетингу є:

- Контент – основа цифрового простору. Він всюди, від нього не сховатися. Головна мета компанії при управлінні контент-маркетингом – залучити усі інструменти, щоб контент грав їй на користь.

- Корпоративний сайт, Інтернет-магазин, сайт-візитка – формати можуть бути різними, але мета у них одна – служити своєрідним он-лайн-офісом. Сайт компанії вирішує кілька завдань одночасно: розповідає про ваш бізнес, виступає каналом комунікації з клієнтами, є простором для доказів (наприклад, відгуків чи документів про сертифікацію продукції), надає інформацію про товари, вартість, оплату і доставку.

- Лендінг – посадкова сторінка – прекрасна ідея для молодих проектів і стартапів, щоб відчутти нішу, оцінити можливості, протестувати вашу цільову аудиторію. Лендінг містить тільки одну пропозицію або продукт, через що його часто використовують для просування конкретного товару або ексклюзивної пропозиції. Це також буде доброю думкою, якщо ваше завдання – зібрати аудиторію на захід. Також блог відповідає на інформаційні запити вашої цільової аудиторії і приносить додатковий трафік.

- У 99% випадків, якщо ви створюєте товари або послуги для людей, вам потрібно просування в соціальних мережах. Це універсальний спосіб підвищити впізнаваність компанії для будь-якої сфери діяльності. Маркетинг в соціальних мережах дає змогу вирішити десяток завдань.

- Лінкбейтінг. Багато в чому цей інструмент схожий на блог, однак це публікація якісного контенту на сторонніх майданчиках. Інструмент здатен

вирішити відразу кілька завдань: зворотні посилання на сайт, позиціонування компанії, залучення нових клієнтів.

- Email-маркетинг – метод просування товарів і послуг через розсилку. З його допомогою ви можете захопити клієнта цікавою і корисною інформацією, розповісти про новини компанії, просувати конкретні товарні одиниці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вартанова О.В. Маркетингові інтернет-технології просування товарів і послуг. Економіка та управління підприємствами. східна Європа: економіка, бізнес та управління. Придніпровська Державна Академія будівництва та архітектури – 2019. В. 4 (21) – С. 158-163.

УДК 33.1-452

Бурлака І.В.

*КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»,
м. Балта*

*Науковий керівник: Бондаренко Л.С.,
викладач математики, методики викладання
математики*

ОПТИМАЛЬНЕ ПОЄДНАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА КЛАСИЧНИХ ГНОСЕОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.

Підготовка педагогів в освітньому процесі закладу вищої освіти насамперед має відповідати суспільним потребам. Педагогічна діяльність є багатовимірною, вона увиразнюється психофізіологічними, дидактичними, естетичними, етичними детермінантами. З огляду на підготовку фахівців із галузі «Освітні, педагогічні науки» домінують у фаховій підготовці вчителів є етичний компонент освітньої стратегії. Тому необхідно модернізувати зміст і технології підготовки педагогів, наповнювати його ціннісними смислами.

Теорія пізнання (гносеологія) – один з основних розділів філософії. Пізнання - це творчий, нескінченний, суперечливий і складний процес

розширення наших знань про світ як рух думки від незнання до знання. Світ знаходиться в процесі безперервних змін, розвитку, оновлення, тому і наші знання про світ не можуть бути постійними, вони вимагають постійного критичного перегляду, розширення та вдосконалення. Процес пізнання – це процес безперервного збільшення знань про відомі сторони дійсності і формування знань про ті сторони дійсності, які потрапили в поле нашої свідомості [7].

Аксіологічний вимір сучасної української освітньої парадигми пояснюється актуальністю забезпечення в процесі освіти органічного поєднання навичок самостійного мислення й ціннісної саморефлексії. Аксіологічний підхід – системний дослідницький інструментарій, що спрямований на вивчення процесів формування ціннісних орієнтацій шляхом засвоєння загальнолюдських, соціально значущих (національних, локальних) і професійних (освітніх) цінностей [9]. Проблема пізнання є однією із найважливіших в історії філософії, її вирішення знаходиться в тісному зв'язку з проблемою свідомості, духовного світу людини. Однією з основних функцій свідомості є пізнання людиною навколишнього світу і самої себе. Пізнання є природною потребою людини, одним з головних вимірів людського буття. Пізнання – це процес цілеспрямованого, активного відображення дійсності у свідомості людини, обумовлений суспільно-історичною практикою людства.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі. Державний стандарт початкової освіти передбачає два цикли навчання (1-2 і 3-4 класи) в школі першого ступеня. Це в свою чергу забезпечує врахування вікових особливостей і потреби дітей та можливим стає подолання розбіжностей у досягненнях. Зміст

освіти реалізується через дев'ять освітніх галузей, однією з яких є математична.

Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір. Одним з обов'язкових результатів навчання є застосування досвіду математичної діяльності для пізнання навколишнього світу [1].

Центральна ідея методології математики полягає в тому, що математика в цілому є загальнонауковим методом пізнання. Тому науково-технічний прогрес суспільства супроводжується інтенсивною математизацією знань, тобто проникненням математичних методів в інші науки. Математика, як і всяка наука, спрямована на пізнання природи і знаходиться в постійному осягненні істини, що розуміється як відповідність знання реального світу. Ми знаємо, що істина відносна і цей рух нескінченний.

Проблема формування і розвитку пізнавальних інтересів особистості завжди привертала увагу психологів, педагогів, методистів, учителів – практиків. Усі вони надають виняткового значення інтересу до пізнання в процесі шкільного навчання. Центральною фігурою у процесі формування пізнавальних інтересів молодших школярів до математики, безперечно, є вчитель. У педагогічній літературі наголошується: інтерес учнів великою мірою залежить від того, наскільки сам педагог знає і любить предмет, який від викладає. Ефективне навчання математики неможливе без пошуків шляхів активізації пізнавальної активності учнів. Адже діти повинні не тільки засвоїти певну суму знань, а й навчитися спостерігати, порівнювати, виявляти взаємозв'язок між поняттями, міркувати. А досягти цього можна лише засобами, що активізують пізнавальну діяльність у процесі формування інтересу до вивчення математики. До них належать дидактичні ігри, різні види позакласних занять, створення ігрових ситуацій, математичні цікавинки, завдання з логічним навантаженням, завдання проблемно-пошукового

характеру, нестандартні завдання. Такі види робіт сприяють формуванню інтересу дітей до предмету.

Основними умовами формування пізнавальних інтересів до вивчення математики є наступні: розуміння дитиною змісту і значення матеріалу; новизна у змісті навчального матеріалу; емоційна насиченість навчання; використання оптимальної системи тренувальних, творчих, пізнавальних та інших завдань; практична спрямованість матеріалу; самостійність дітей у їхній діяльності; ґрунтовне знання вчителем предмета, інтерес до нього, вміння зацікавити ним дітей. Однією з важливих умов формування інтересу школярів до вивчення математики є відповідність змісту навчального матеріалу рівню їх розумового розвитку. Вчитель, задовольняючи інтереси учня щодо навколишнього, не повинен намагатися форсувати розвиток його особистості і давати відомості понад його розуміння, бо це може привести до втрати інтересу. Не всяка інформація може зацікавити школяра, а тільки та, в якій є елементи новизни. Саме вона закономірно викликає орієнтовно-дослідницьку діяльність учнів.

Для формування інтересу учнів до вивчення математики важливе значення має форма викладу матеріалу вчителем. Так, уроки, в процесі яких говорить переважно педагог, а учні лише пасивно слухають, не сприяють виробленню у школярів глибокого й стійкого інтересу. І, навпаки, уроки математики, під час яких забезпечуються широкі можливості для вияву активності й самостійності учнів, великою мірою стимулюють розвиток пізнавальних інтересів. Тому на уроках математики доцільно використовувати інтегрований та діяльнісний підходи. Діяльнісний підхід – це така організація навчально-виховного процесу, за якої головна увага приділяється активній, різнобічній, продуктивній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності учнів. При застосуванні інтегрованого підходу до навчання вчителю важливо пам'ятати, що інтеграція має бути логічним, необхідним, доцільним процесом, а не штучно створеним і необґрунтованим. Вона має досягати глибокої мети і серйозно продуманих завдань. Інтегроване навчання має такі

переваги: сприяє розвитку вміння бачити взаємозв'язки між різними явищами природи, глибше розуміти будь – яку тему завдяки її дослідженню через кілька точок зору, більш чітко визначати мету кожного предмету в різних контекстах, усвідомлювати комплексний підхід: предмети, навички, ідеї та різні точки зору, пов'язані з реальним світом.

Формуванню пізнавальних інтересів школярів сприяє використання нестандартних уроків, які дають матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості. Нетрадиційні заняття дозволяють урізноманітнювати форми і методи роботи на уроці, виховують творчу особистість школяра, розширюють функції вчителя, дають можливість враховувати специфіку певного матеріалу й індивідуальність кожного учня.

Уміле поєднання традиційних і нетрадиційних форм роботи, класичних та інноваційних методів навчання, органічного поєднання ігрової і навчальної форм діяльності забезпечують високу ефективність розвитку пізнавальних інтересів учнів. Використання інтеграційного підходу у початковій освіті сприяє формування у молодших школярів цілісної картини світу, розвитку системного мислення, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, дає можливість формувати в учнів якісно нові знання вищого рівня мислення, динамічність застосування в нових ситуаціях, гнучкість розуму, уміння переносити та узагальнювати знання з різних предметів. Інтеграційні процеси в освіті тривають, і вони різноманітні, але мета їх одна – розвинена, креативна особистість, здібна до творчого пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87//Освіта України, 2018.
2. Нова українська школа: порадник для вчителя/ за заг. ред. Н.М.Бібік.- Київ: Літера ЛТД, 2019.

3. Пушкарьова Т.О., Топузов О.М. П 91 Інтегративно-діяльнісна педагогіка: Т.О. Пушкарьова, О. М. Топузова / монографія – Київ: Педагогічна думка, 2019. – 304 с.

4. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки. 3-тє видання, доповнене (“Академвидав”), 2012.

УДК [316,7+37]-056.2/3

Васюк Л.С.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Василюк Т.Г.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач*

ІНКЛЮЗИВНА КУЛЬТУРА: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ

Сучасний освітній простір під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників постійно змінюється, що тягне за собою відповідні перетворення й в освітньому процесі. Наразі на державному рівні висувуються все нові запити щодо організації та впровадження інклюзивного навчання в закладах освіти усіх рівнів.

Поняття інклюзії увійшло в ужиток сучасних педагогів зовсім недавно, проте за останні декілька років активно досліджується як в теоретичній, так і в практичній площинах. Це пояснюється бажанням корелювати вітчизняну та європейську системи освіти, адже вектор державної освітньої політики спрямований саме на євроінтеграцію.

Інклюзія (від англ. *Inclusion* – включення, залучення) – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. Таку потребу відчують насамперед ті особи, що мають фізичні чи ментальні порушення. Процес передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному та суспільному житті [3].

Проблему інклюзії під різними кутами досліджують зарубіжні науковці, зокрема: А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Еріксон, Ш. Діксон, Т. Лорман, Д. Депплер, Д. Харві та інші. Вагомі результати дослідження інклюзивної культури освітньої організації представлено в працях вітчизняних науковців, як-от: О. Антошак, С. Альохіної, В. Бондар, М. Колокольцева, С. Сиротюк, І. Попової та інших.

В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію здобувачів освіти та забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для здобувачів освіти з особливими потребами [8].

Тож ми у своєму дослідженні розуміємо інклюзивну освіту як певну систему освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти.

Досліджуючи «інклюзивне освітнє середовище», І. Малишевська пропонує його визначати як певну технологію інклюзивного навчання, спрямовану на досягнення кінцевого результату – успішну соціалізацію дітей і молоді з особливими освітніми потребами. Дослідниця наголошує, що «інклюзивне освітнє середовище ґрунтується на принципах інклюзії, враховує об'єктивні та суб'єктивні чинники ефективного розвитку особистості в межах відкритої соціально-педагогічної системи, спрямоване на досягнення чіткої мети, реалізованої змістом інклюзивного навчання дітей та молоді з ООП» [7, с.22].

Логіка нашого дослідження передбачає уточнення понять «культура» та «інклюзивна культура».

У Всесвітній енциклопедії знаходимо визначення: культура (лат. *Cultura* – «обробіток», «обробляти» – сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації [4].

У дослідженнях інклюзивної культури особливе місце посідають праці М. Вогана, Т. Бута і М. Ейнскоу, які в спільному науковому дослідженні виділяють три взаємопов'язані показники, що відображають найбільш важливі напрямки поліпшення ситуації в освітніх установах:

- створення інклюзивної культури;
- розвиток інклюзивної політики;
- впровадження інклюзивної практики [2].

Зовнішня інклюзивна культура – це організація освітнього простору відповідно до принципів доступності та безпеки, адаптовані освітні програми, спеціальні методи навчання і виховання, підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби, команда фахівців тощо [6].

Внутрішня структура інклюзивної культури закладу вищої освіти – це ціннісно-сміслові основи інклюзивної політики та практики освітньої організації, норми відносин суб'єктів освітнього процесу (система уявлень, правил, установок, цінностей і моделей поведінки, загальних для групи і є умовою стійкості групи).

Однак, інклюзивна культура не може існувати без активного включення особистості здобувача освіти з особливими освітніми потребами в загальну культуру освітнього закладу. Так, професор Стокгольмського університету Ульф Йонсон (U. Janson, 1997) вважає, що навчання може називатися інклюзивним лише тоді, коли людина включена в культуру освітнього закладу. Автор виділяє три види культури, включення у які важливі для здобувача освіти:

1) культура навчання, тобто оволодіння правилами поведінки на заняттях, оволодіння методами, знаннями тощо;

2) культура догляду, яка має на увазі володіння нормами поведінки в освітньому закладі, нормами спілкування з викладачами та співробітниками, прийняття ролей, характерних для здобувачів освіти;

3) культура однолітків, тобто володіння мовою академічної групи здобувачів освіти, в якій навчається студент з особливими освітніми потребами,

наявність необхідної для спілкування з однолітками свободи та автономності [1, с. 8].

Теоретичний аналіз питання інклюзивної культури дав змогу констатувати, що донині не існує однозначного його трактування. Серед найбільш змістовних можна виділити такі як: інклюзивна культура – це:

- унікальний мікроклімат довіри, який сприяє розвитку взаємозалежних відносин здобувачів освіти, сім'ї та закладу освіти, що дозволяють уникнути конфліктних ситуацій і завдати потенційної шкоди кожному здобувачеві;

- особлива інклюзивна атмосфера, в якій впроваджуються модифікації, адаптовані до потреб певного освітнього закладу і органічно вплетені в його загальну структуру, що надає педагогам можливість отримання різноманітної підтримки як з боку адміністрації, так і з боку інших педагогів, що дозволяє знизити ризик виникнення багатьох протиріч;

- частина загальної культури закладу освіти, спрямованої на забезпечення підтримки спільних цінностей інклюзії, високий рівень якої сприяє підвищенню ефективності процесу інклюзії в цілому;

- особлива філософія, згідно з якою цінності, знання про інклюзивну освіту і відповідальність прийняті і розділені між всіма учасниками освітнього процесу;

- фундаментальна основа для створення культури інклюзивного суспільства, в якому різноманіття потреб вітається, підтримується, акумулюється суспільством, забезпечуючи можливість досягнення високих результатів відповідно до цілей інклюзивної освіти та забезпечуючи збереження, прийняття, співпрацю і стимулювання безперервного вдосконалення педагогічної спільноти і суспільства в цілому [9].

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми. У подальшому варто вивчити питання формування інклюзивної культури здобувачів вищої освіти на засадах компетентнісного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альохіна С. В. Принципи інклюзії у контексті змін освітньої практики. *Психологічна наука й освіта*. 2014. № 1. С. 5–16.
2. Бут Т., Эйнскоу М. Показатели инклюзии: практическое пособие / под ред. М. Воган; пер. с англ. И. Аникеев; науч. ред. Н. Борисова; под общ. ред. М. Перфильевой. Москва: РООИ «Перспектива», 2007. 124 с.
3. Всесвітня енциклопедія Вікіпедія. Інклюзія. Українська Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%8F>
4. Всесвітня енциклопедія Вікіпедія. Культура. Українська Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0>
5. Про освіту: Закон України від 23 травня 2017 року, № 2053-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19#Text>
6. Качалова Т. В. Формування інклюзивної культури закладу вищої освіти. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3 с. 35-44.
7. Малишевська І. А. Інклюзивне освітнє середовище: генеза поняття. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2016. №3. С. 19–26.
8. Основи інклюзивної освіти: [програма курсу для вищ. навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра педагогічного спрямування)] / Укладач: А. А. Колупаєва. К.: «А.С.К.», 2011.
9. Сварник М. Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації /Права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти. Інформаційний бюлетень № 1 проекту Міжнародного фонду «Відродження». К.: Арт-Прес, 2005.

Винник Т. С.

*Педагогічний фаховий коледж КЗВО «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» ЗОР,
м.Запоріжжя*

*Науковий керівник: Пінжакова Г.М.,
викладач вищої категорії,
старший викладач природничих дисциплін*

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ В ПОБУТІ І НАРОДНІЙ МЕДИЦИНІ

На нашій землі багато віків нагромаджувався величезний досвід лікування людини. Римський історик Пліній Старший писав, що скіфські лікувальні заходи використовували в багатьох країнах. Через антів ці знання були передані Київській Русі, і їх носіями стали волхви (мандрівники). Пізніше народний досвід поширювали цілителі, які діяли при монастирях.

У слов'янських народів століттями склалися традиції заготівлі та сушіння лікарської сировини, приготування з них ліків. За часи язичництва людей лікували «волхвы, ведуны, знахари, лечьцы» (народні лікарі), використовуючи для цього рослини, мінерали, продукти тваринного походження, зокрема ялину, липу, вербу, явір, березу, шипшину, глід, звіробій, берест, хрін, глину, золу, мед тощо. Вони знали різні оп'яняючі (наркозні), отруйні, блювотні (наприклад, плющ) рослини. Снодійними засобами були конопля і мак. Під час війни екстрактом чемериці змазували вістря стріл.

Наші пращури здавна користувалися дарунками природи: рослинами і квітами, які вони готували і використовували до окремих свят Сонячного кола та родинних урочистостей: весілля, народження, хрещення дитини тощо. У процесі тривалого та спадкоємного вивчення рослини ставали ліками або символами: калина, верба, барвінок, материнка, шавлія, айстра степова тощо. Ці рослини несли силу, вітамінну міць, ставали оберегами. У козаків-запорожців саме червона калина була втіленням поняття «Вітчизна», «Батьківщина». Коли козак вирушав у дорогу, мати напувала його калиновим соком і давала хліб із калиною, щоб щасливою дорога була. Калина – символ рідної землі, отчого

краю, батьківської хати. Це символ безсмертя й незламності духу в боротьбі за незалежність. Калина уособлює й саму Україну. Має калина і неабиякі цілющі властивості. Вона використовується як кровоспинний, протизапальний засіб, при гіпертонії. А яка вона смачна після морозів. Плоди містять багато вітаміну С, який так необхідний нам взимку. Ягоди вживають як потогін, послаблювальний засіб. Ягоди з медом або цукром та кип'яченою водою уживають при гострих респіраторних хворобах, серцевих захворюваннях, для регулювання тиску та травлення, при захворюваннях печінки. А дівчата використовували ягоди калини для косметичних справ, соком стиглих ягід калинових протирали обличчя, щоб красиве та рожеве було, адже калина – це символ дівочої вроди та краси.

Славнозвісний український борщ і кутя з маком є полівітамінними стравами-оберегами. У праукраїнців не було відрубної межі між лікарськими засобами і численними першими й другими стравами чи алкогольними напоями (настоями) з медом, калганом, плодами калини, горобини.

Упродовж багатьох тисячоліть людина вирішувала проблеми щоденного виживання й боротьби з хворобами. Саме дикорослі лікарські рослини та препарати з них мають неабияке значення у профілактиці та ефективному лікуванні багатьох захворювань.

В останні роки препарати на основі лікарської рослинної сировини набувають все більшої популярності у фармакотерапії багатьох захворювань. За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я близько 80 % населення планети віддають перевагу препаратам природного походження. Інтерес до застосування лікарських рослин і ліків, які одержують на їхній основі, обумовлений тим, що при правильному дозуванні вони практично нетоксичні, нешкідливі, відносно доступні, ефективні та у деяких випадках, завдяки комплексній дії, не мають конкурентів. Особливий інтерес викликає наявність у рослин широкого спектра дії біологічно активних речовин, а саме: ефірної олії, флавоноїдів, дубильних речовин, сапонінів, полісахаридів, органічних кислот та інших активних компонентів. Підвищення попиту на лікарські засоби

рослинного походження зумовлено також досить високою ефективністю, успішним багатовіковим досвідом використання багатьох з них у народній медицині. Значні ресурси, доступність сировини, можливість культивування роблять рослинну сировину перспективним об'єктом дослідження з метою розробки нових лікарських засобів.

Вивчення й дослідження ролі лікарських рослин у життєдіяльності людини актуальне й нині, особливо в умовах загального погіршення екології та здоров'я населення на території України.

Отже, в результаті дослідження нами було з'ясовано, що:

1). Лікарські рослини та препарати з них мають велику популярність. Лікувальних рослин, перевірених практикою, близько 800 видів.

2). В часи Гіппократа для лікування людей використовувалось 236 видів рослин. Цілителі ділили рослини за статевою ознакою: душиця, кропива, конюшина вважалися жіночими, яких чоловіки повинні уникати, а полин, дев'ясил, безсмертник- чоловічі рослини.

3). За нашими народними традиціями, цілющі трави збирали в певні дні, свята, при певній місячній фазі. Понад три сотні рослин збирає, висушує та використовує для лікарських та профілактичних потреб наш народ на Зелені свята (Трійцю, Зелену неділю, Клечану неділю) і на свято Купала. Серед цілителів існує давнє переконання, що рослинами, зібраними на Зелені свята, добре лікувати захворювання шкіри, алергії, нервові й стресові недуги, захворювання серцево-судинної системи тощо. А на Купала природа стає особливо зачарованою. Дівчата збирали розквітлу м'яту, підмаренник, чебрець, материнку і кидали трави як оберіг здоров'я й сили до криниці, з якої пили воду. Ці свята найпоширеніші на території України, але є й менш відомі при збиранні лікарських рослин. Лікування методами народної медицини часто супроводжували молитви, магичні дії та заклинання.

4). Визначено, що від хімічних препаратів рослини відрізняються тим, що ефект з'являється майже одразу, а не поступово. Лікарські рослини

включаються в біохімічні процеси набагато швидше, ніж хімічні, чужі для організму синтетичні засоби.

5). Перевага на боці лікарських рослин в тому, що вони, на відміну від синтетичних лікарських препаратів, майже не викликають ускладнення, особливо алергічні реакції. Збільшувати дози при лікуванні травами - це те саме, що передозувати таблетками.

6). Склад лікарських зборів може бути від 3 до 24 лікарських рослин (наприклад, в бальзамі Бітнера).

7). Велику роль для імунної та нервової системи відіграє не тільки фітотерапія, а й аромотерапія. В нинішніх складних екологічних умовах доцільно використовувати для зміцнення захисних сил організму дітей не тільки аромотерапію, а і фіточай (наприклад, «Бахчисарайський», де складниками є шипшина, ромашка, кропива, м'ята, лаванда, або «Вітамінний» - в складі якого горобина, шипшина, тощо).

8). В кінці зими організму необхідне вживання простого, смачного і корисного трав'яного чаю із звіробою, материнки, з сушених ягід малини, суниці, смородини, горобини. Пити такий чай корисно зранку і ввечері без солодошів та кондитерських виробів.

9). Щоб лікарські рослини не втратили лікувальної дії, потрібно знати, коли і як їх збирати, як сушити. Встановлено, що існує три процеси сушіння: повітряно-тіньове, повітряно-сонячне та теплове сушіння з примусовим підігрівом і вентиляцією для виходу із сушарки теплого, насиченого вологою повітря.

В злагоді з природою, відтворюючи її, людина не наносить шкоди своєму здоров'ю, бореться за його збереження - і цим самим забезпечує собі активне довголіття.

Отримані знання про лікарські рослини в побуті та народній медицині можуть бути використані в майбутній професійній діяльності під час організації навчально-виховного процесу дітей молодшого шкільного віку як засіб здійснення національно-патріотичного, екологічного виховання та

формування природознавчої і здоров'язберігаючої компетентності молодших школярів . Рекомендації щодо використання лікарських рослин в побуті і народній медицині стануть у нагоді для збереження власного здоров'я.

УДК 37.013

Волчанська О.С.
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*
**Науковий керівник: Коханко О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ВМІННЯ ВИСЛОВЛЮВАТИ СВОЮ ДУМКУ У ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

На сучасному етапі триває процес модернізації системи освіти України. За останні роки відбулися суттєві зміни, пов'язані з подоланням відставання системи освіти від потреб розвитку країни, змінилися уявлення про цілі освіти та засоби їх реалізації. У зв'язку з цим змінилося основне завдання, що покладається на сучасну школу, яке на сьогоднішній день полягає в тому, щоб навчити дитину не тільки вчитися і сформувати навчальні уміння (тверді уміння або «hard skills»), а й створити умови для розвитку у неї соціальних навичок для життя (так званих «soft skills»). Однією з важливих і необхідних здатностей сучасної особистості є комунікативні уміння та, зокрема, уміння висловлювати зв'язно свою думку усно та письмово. Адже це є основою порозуміння з іншими людьми, кооперації з ними, взаємодії та співіснування, виконання спільних завдань у команді і ведення переговорів тощо.

У Концепції НУШ зазначено, що «зміни у системі вітчизняної освіти, що відбулися в ході реалізації низки освітніх реформ, висунули як найважливіший пріоритет розвиток особистості молодших школярів формування універсальних навчальних дій, що дають можливість учням надалі самостійно опановувати нові знання, вміння і навички» [8].

Як зазначає І. Боричевський: «у ХХІ столітті вміння висловлювати власну думку є найважливішим і ключовим фактором формування особистості» [1]. На думку дослідника, це пов'язано з розвитком інформаційно-комунікаційної сфери суспільства, зміною поглядів та освітню систему.

Теоретичні дослідження формування комунікативної компетентності учнів початкової школи найцілісніше представлені в концепції Н. Максименко [7] та І. Єфіменко [5]. Дослідниками зроблено висновок, що вже в початковій школі розвиток мовлення має базуватися на вивченні теорії, оскільки саме теорія дає систему базових лінгвістичних знань. Без неї неможливе вільне і грамотне володіння як мовою, так і мовленням.

Навчально-комунікативні проблеми, з якими стикаються молодші школярі, розглянуті в дослідженнях Г. Бурменської, І. Дубровіної, О. Корнева, Г.Кумаріної, Р.Овчарової, Т. Малашевич, Н. Максименко, В. Сиротенко, А. Акритова та ряду інших авторів.

Зокрема Н. Максименко приходить до висновку, що ефективне мовленнєве спілкування досягається мовною компетенцією комунікантів – але не лише знанням ними фонетичного, лексичного та граматичного складу мови, а й знанням усіх компонентів ситуації мовленнєвого спілкування [7]. Мовна компетентність включає вміння оперувати засобами мови, дотримуватися норм літературного мовлення, швидко й доречно використовувати мовні засоби, створювати різноманітні стилістично диференційовані вислови, редагувати своє та чуже мовлення, володіти всіма стилістичними засобами мовлення. Н. Максименко стверджує, що формувати ці якості необхідно з раннього віку, а найбільші можливості для цього надають уроки української мови в початковій школі, основна мета яких визначена Державним стандартом початкової освіти та полягає у формуванні комунікативної компетентності учнів початкової школи [7].

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: розвиток мотивації учнів до вивчення української мови; гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо); формування

комунікативних умінь; оволодіння найважливішими функціональними компонентами мовної системи; соціокультурний розвиток особистості; формування в учнів уміння вчитися [7].

В. Сиротенко та А. Акритова приходять до висновку, що формування мовленнєво-комунікативної компетентності не повинне замикатися лише на дидактичних завданнях уроку, а неодмінно спрямовуватися на виховання особистості з чітко вираженими громадянськими позиціями. З огляду на що, на думку дослідників доцільним являється виконання творчих завдань на уроках з літературного читання. Для прикладу гра «Інтерв'ю» (групова робота): розглядаючи ілюстрацію в підручнику, потрібно згадати, до якого епізоду вона відноситься, які риси характеру всіх героїв розкриваються, і на основі цього взяти «інтерв'ю» з кожним із них. Це допоможе зрозуміти прагнення кожного учасника, особливості ставлення один одного. В результаті в учнів будуть розвиватися не тільки власні життєві позиції, а й уміння спілкуватися з іншими, розуміти свої бажання та прагнення [10]. Або гра «Авторське крісло», коли учням пропонується додати ймовірне продовження розповіді, на основі прочитаного твору. У процесі гри в учнів стимулюватимуться творчі якості, розвиватимуться їх мовні та мовленнєві здібності, комунікативні здібності будуть посилюватися залежно від ситуації, в якій вони можуть опинитися [10].

Досліджуючи особливості формування в учнів навичок висловлення власної думки та її аргументації, Н. Комарова [6], посилаючись на Загальну декларацію прав людини (Стаття 19), зазначає: «Кожна людина має право на свободу переконань та на вільне вираження їх; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, отримувати та поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами та незалежно від державних кордонів» [3]. На думку дослідниці мати власну думку та вміти висловлювати її є важливою якістю. Без цього, неможливо, вважати людину особистістю. Як зазначає Н. Комарова, робота з формування навичок висловлювання власної думки та її аргументації має бути націленою на послідовне входження молодшого школяра в соціальний світ [6].

Основними дієвими засобами у формуванні досліджуваної характеристики в учнів молодшого шкільного віку дослідниця вважає ігрову діяльність, використання художньої літератури та застосування методу аргументації. Погоджуємося з Н. Комаровою, що корисною практикою для дитини є постійна готовність без сорому почати спілкування. Для цього доцільним є залучення молодших школярів до сюжетно-рольових ігор, в процесі яких останні мають можливість розпитати продавця про іграшку, що сподобалася, самостійно обговорити з офіціантом своє замовлення, попросити зробити бажану зачіску. Можливість без сорому завести розмову дає додаткову практику комунікації [6].

Ефективним, на думку Н. Комарової, засобом навчання висловлюванню власної думки є художня література. Книги поповнюють словниковий запас, додають у роздуми масу нових фактів, які можуть використовуватися у вираженні власної думки [6].

Початкова школа відкриває широкі можливості для формування у молодших школярів вміння будувати та висловлювати власну думку. Розвивати дане наскрізну навичку учнів можна, створюючи на кожному уроці умови для спілкування та ситуації для висловлення власної думки. Як зазначає К. Пономарьова: «У процесі уроків доцільним являється використання різних способів формування вміння висловлювати власну думку, зокрема: виконання творчих завдань; впровадження в роботу учнів наукової літератури; інтеграції в навчальний процес новітніх технологій; застосування інтерактивних методів (мікрофон, крісло «автора»); розв'язання проблемних ситуацій; виконання групових рольових завдань; створення комунікативних ситуацій» [9, с.130-140].

Досліджуючи ключові методи розвитку у молодших школярів вміння висловлювати власну думку, Л. Возняк виділяє драматизацію, яка є одним із видів рольової гри. На думку дослідника застосування комунікативного підходу під час розвитку вміння необхідно застосовувати і до переказу. Переказ, як правило, ґрунтується на традиційних методах, яких у житті не буває, тому учнів слід готувати до «непідготовленого переказу» - переказу прочитаної чи

переглянутої книги, почутого оповідання, перегляду фільму, який відповідає життєвим комунікативним і соціальним ситуаціям [2].

Як зазначає Л. Грибіниченко, коли учень висловлює власні думки, неможливо порушити послідовність викладання цих думок, виправивши їх [4]. Якщо молодший школяр часто помиляється в одному і тому ж слові, на думку І. Боричевського, доцільним рішенням даної проблеми являється завдання скласти з цим словом цікаву ситуацію, де воно відіграватиме головну роль. Робота над виправленням власних помилок розвиває слухову увагу дітей і формує в них відчуття аналізу власної мови [1].

Таким чином, проблема формування комунікативної компетентності та здатності висловлювати свою думку зв'язно та логічно стає все більш актуальною, про що свідчать численні дослідження з даної теми. На думку науковців, саме початкова школа має створити важливі передумови для розвитку комунікативних здібностей та умінь учнів будувати міжособистісні стосунки у спілкуванні. Тому перед нею стоїть непросте завдання – виховати культурну людину, яка вміє знайти своє місце у складній, постійно мінливій реальності завдяки комунікації з іншими. Це, у свою чергу, потребує перегляду змісту, форм і методів роботи вчителів початкових класів щодо організації виховання комунікативної культури учнів у освітньому процесі та, зокрема, формування у них наскрізної здатності висловлювати свою думку усно та письмово.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боричевський І.О. Формування наскрізного вміння висловлювати власну думку засобами гейміфікації на уроках української мови в 2 класі. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5698/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%208.12.pdf>

2. Возняк-Запур М. Механізми гейміфікації у дистанційному навчанні. Краків : Oficyna Wydawnicza AFM, 2018. 59 с.

3. Всеобщая декларация прав человека. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
4. Грибіниченко Л. М., Голіченко Т. О. Психологія мовлення і психолінгвістика. Київ: Кондор, 2011. 352 с.
5. Єфіменко І.М. Формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів шляхом використання інтерактивних методів навчання. URL:
<http://surl.li/bjlxix>
6. Комарова Н.М. Формирование у обучающихся навыков выражения собственного мнения и его аргументации. URL:
<https://solncesvet.ru/opublikovannyie-materialyi/formirovanie-u-obuchayushhihsya-navyikov/>
7. Максименко Н. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови. URL:
https://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2015_51.pdf
8. Нова українська школа. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
9. Пономарьова К. І. Українська мова та читання : підручник для 2 кл. У 2ч. Ч.2. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
10. Сиротенко В., Акритова А. Особливості формування мовленнєво-комунікативної компетентності на уроках літературного читання в 2-4 класах. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/197219/197368>

Гезун В. В.

*Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Шаповал І. М.,
кандидат психологічних наук, доцент*

ФАКТОРИ ПОДОЛАННЯ ДЕСТРУКЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тривала травматизація внаслідок війни, в якій сьогодні знаходяться діти, спричиняє велику кількість порушень, негативно впливає на розвиток дитини в усіх його аспектах. Невизначеність, зіткнення з великою кількістю горя, втрат, зіткнення зі смертями (рідних, знайомих чи просто оточуючих) – психіка дитини ще не готова з цим впоратися самотійно.

Було проведено дослідження, в якому було використано метод контент-аналізу дітей, які постраждали від війни на сході України. За допомогою контент-аналізу було проаналізовано їх спогади та визначено травматичні фактори війни, які були визначені самими дітьми, серед яких наступні [1]: *війна* – досвід смерті, насильство, бездушність, жорстокість; під час війни неможливо задовольнити навіть базові потреби; кругообіг негативних емоцій; розмиття законів суспільства та зміна законів «людяності»; *війна* – розруха, невизначеність, зміна укладу життя (часткова або повне руйнування).

Враховуючи таку кількість травматичних факторів, діти можуть відчувати страхи, ставати замкнутими (це може проявлятися в мовчанні, коли їх запитують про те, що сталося; діти уникають відповідей на подібні питання, бажаючи не згадувати про ту подію, що їх травмувала), тривожними, занадто агресивними чи апатичними, в них можуть бути нічні кошмари, вони можуть засмутитися через якісь дрібниці, їхні ігри починають будуватися навколо теми війни [1; 3].

Діти, що пережили травму внаслідок збройного конфлікту чи війни, знаходяться в зоні ризику – вони більш схильні до розвитку ПТСР, ніж дорослі;

а також ймовірність виникнення цього порушення в дорослому віці збільшується [5].

Дитяча психіка намагається захиститися від травми, тому слід знати про деякі особливості дитячого ПТСР [6]: діти схильні відтворювати травматичні події в іграх; підлітки більш схильні до саморуйнівної поведінки (різні види залежностей, нанесення собі фізичної шкоди (наприклад, порізи)); емоційні порушення (агресія чи апатія, депресивний стан, байдужість до всього, тривожність (через очікування того, що травматична подія може знову повторитися)); нав'язливі думки про травматичну подію, але при цьому дитина уникає будь-чого, що може про цю подію нагадати; порушення когнітивних функцій.

Все це негативно впливає на відчуття дитиною психологічного благополуччя, оскільки в силу свого віку діти не можуть самотійно впоратися з критичними ситуаціями, їм потрібна підтримка дорослих, відчуття захищеності та безпеки. У дітей, також, ще не є сформоване психологічне благополуччя, як особистісної характеристики, яка, до того ж є за своєю суттю інтегральною.

В ході досліджень, було виділено декілька форм переживання дітьми та підлітками травматичних подій (Т. Кирпенко, Ю. Бохонкова [2]): *реактивна форма* (виникнення фобій, нервово-психічна напруга, включення захисних автоматизмів відносно ситуації; не залежні від свідомих намірів, неусвідомлювані патерни поведінки); *опанувальна* (усвідомлення ситуації, вибір та використання тих копінг-стратегій, що будуть найбільш адаптивними); *захисно-компенсаторна*.

Діти в силу певних умов – об'єктивних чи ні – досить часто можуть застрягати на першій формі переживання травматичних подій (за Т. Кирпенко, Ю. Бохонковою [2]), виявляючи доволі велику кількість тих патернів поведінки, які ними можуть не усвідомлюватися.

Отже, робота з подолання деструкцій психологічного благополуччя дитини повинна спрямовуватися, насамперед, на пропрацювання страхів, фобій, відновлення довіри до навколишнього середовища та оточуючих людей.

Робота повинна спрямовуватися на формування довіри до оточуючого світу та людей, адаптивних копінг-стратегій та стратегій поведінки. В процесі роботи важливо, щоб діти відчували підтримку від близьких, особливо – від батьків, оскільки це дасть їм зрозуміти, що вони не самі, створить атмосферу визначеності та безпеки (чого в критичній, травматичній ситуації не було).

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: кол. монографія / За заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка. Харків. Вид-во НУЦЗУ, 2017. 777 с.

2. Кирпенко Т. М., Бохонкова Ю. О. Механізми психологічного самозахисту підлітків: монографія. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 176 с.

3. Сміт П., Дирегров Е., Юле У. Діти та війна: навчання технік зцілення Інститут психічного здоров'я УКУ, 2014. 84 с.

4. Татенко В. Соціально-психологічні механізми впливу людини на людину. *Соціальна психологія*. 2003. № 1. С. 60-72.

5. Титаренко Т. М. Способи підвищення психологічного благополуччя особистості, що пережила травму URL: <https://msu.edu.ua/psixologiya-teoriyaipraktika/titarenko-t-m-sposobi-pidvishheniya-psixologichnogo-blagopoluchchyaosobistosti-shhoperezhila-travmu/> (дата звернення: 25.11.2022).

6. Яцина О. Ф. Вплив війни на психічне здоров'я: ознаки травматизації психіки дітей та підлітків. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». № 7 (25). Київ. Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління», 2022. С. 554-567.

Гезун О.В.

КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»

м. Нікополь

*Науковий керівник: Ходак В.Л.,
кандидат філософських наук, доцент*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ

Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН, визначає основополагаюче право кожної людини на освіту. Водночас наголошується на тому, що «Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод» (ст. 26, п.1,2). [3] Дані пріоритети розвиває Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. Рівність можливостей отримувати освіту зазначена у програмному документі ЮНЕСКО «Освіта Для Всіх» (2000 р.), зокрема у формулюванні Цілі 3: «Забезпечення для молоді і дорослих рівного доступу до навчання і набуття життєвих навиків». Дані цілі зазначаються як актуальні і в Доповіді, підготовленій директором ЮНЕСКО відносно реалізації програми у 2000-2015 роках і перспективах розвитку у 2015-2030 роках. [8]

Отже, наріжним каменем освіти у XX і XXI століттях стають цінності людської особи у гармонійному поєднанні її потреб і здібностей, нахилів і прагнень, у повноті здійснення її невід'ємних прав і свобод. При цьому освіта також включається в права людини, реалізуючись у тому, що кожен має право на те, щоб навчатися, на доступ до знання.

Молодіжна програма Ради Європи з освіти у галузі прав людини також передбачає орієнтацію на «...освітні програми та вправи, спрямовані на забезпечення рівності людської гідності, у поєднанні з іншими програмами, такими як забезпечення міжкультурного навчання, участь і розширення прав меншин» [2]. Кожна освітня програма повинна не тільки розвивати розумові

здібності (компетентності) дитини (здобувача освіти), а й духовні якості, власну гідність та повагу до інших. Таким чином освіта включає в себе філософське підґрунтя у вигляді важливих гуманістичних цінностей.

Найбільш близькою до сучасних ціннісних і гуманістичних підходів в освітній діяльності є філософія Просвітництва. Зокрема, важливими і актуальними постають ідеї, які розкривав протягом життя український мислитель Григорій Савич Сковорода.

Філософія існує в різних течіях і напрямках. Здебільшого мислителі трактують кожен філософську течію оригінально, але сама ця течія поєднує їх з іншими. Для України філософом, який розглядав філософію не тільки з точки зору філософа, а й з точки зору педагога, наставника, мудреця став наш «Сократ» — Григорій Сковорода. Він розкривав педагогічні ідеї з філософської сторони, філософські — з педагогічної. Розмірковування як таке не цікавило українського мудреця, для нього важливою була філософія, яка веде до істинного пізнання і навчає добру.

Григорій Сковорода — мислитель та письменник, мандрівник та педагог [4]. В основу своїх ідей він поклав високі духовні мотиви, прагнення до саморозвитку і самопізнання. Григорій Савич говорив про розвиток людини через пізнання самої себе, зокрема, своєї внутрішньої, істинної природи: «Не зовнішня наша плоть, а наша думка — то головний наш чоловік» [7, 2 с.]. Людина, яка глибоко пізнає себе, пізнає в своєму серці, може дати початок «паросткам» нового, неповторного. Сутність самопізнання, за думкою Сковороди, полягає в тому, щоб розкрити в собі духовне (споріднене з Богом). Можна розглянути цю ідею в творі «Про святу вечерю, або про вічність»: «Бачиш очима вино тут і хліб, проте розумом видно Господа Бога, який, тіло прибравши, сховався» [11, 106 с.]. Таким чином, людина тільки через себе, через свою душу, може пізнати те, що просто очима не побачити.

Через ідею самопізнання український мислитель обґрунтовує засади щастя людини. Людина, що пізнає свою суть та віддається духовному єству, стає щасливою, зокрема й тому, що вона кожного разу пізнає про себе більше.

Водночас важливо, щоб це знання стало настановою для життя: «Щасливий, хто мав змогу знайти щасливе життя. Але щасливіший той, хто вміє ним користуватись» [12]. Саме в щасті Сковорода бачив та відчував гармонію людського буття, розкриття людської духовності. Становленню поглядів мислителя сприяло навчання в Києво-Могилянській академії [1], глибоке ознайомлення з духовною літературою, із Біблією.

«Кожен є тим, чиє серце в ньому: серце вовче — істинний вовк, хоч обличчя людське; серце боброве — є бобер, хоча вигляд вовчий; серце вепрове — є вепр, хоч вигляд бобровий. Кожен є тим, чиє серце в нім» — писав Сковорода в своєму творі «Наркіс. Розмова про те: Пізнай Себе» [10]. Пізнання Бога приходить через серце, пізнання себе — через Бога. Бог — святість духу, поєднання всього, що є в цьому житті, він надає сили йти далі.

Саме із самопізнання ми починаємо знайомитися з ідеєю «рівної нерівності» Григорія Сковороди. Всі люди рівні перед Богом, стверджував український філософ, але між собою на землі люди ніколи не стануть рівними, бо вони відрізняються не тільки зовнішністю, статками, а й здібностями, нахилами, творчою діяльністю. Через «рівну нерівність» ми можемо розглядати різні аспекти життя та розвитку, вона використовується і в педагогічній науці як розуміння того, що кожна дитина рівна в колі друзів, рівна за правами і соціальними можливостями, але може відрізнитися за здібностями, уподобаннями, успіхами розумової праці.

Від «рівної нерівності» породжується поняття «сродної праці», яку Григорій Сковорода розвивав протягом всього життя. Сродна праця — це така праця, до якої у людини є хист та інтерес. В ній вона «усвідомлює свою значущість, внутрішньо впевнена в тому, що виконує Божий намір щодо неї»[5]. Отже, це праця, яка викликає у людини бажання розвиватися, розкривати нове, це праця, яка робить людину щасливою. «...Доки Олександр Македонський розмовляв у домі живописця про споріднену і знайому йому працю, всі зі здивуванням його, слухали; потім він став по-суддівському говорити про живопис, але як тільки художник шепнув йому на вухо, що навіть

фарботери почали з нього сміятися, Олександр відразу ж замовк» — писав Григорій Сковорода [9]. В сучасній педагогіці така ідея допомагає зрозуміти характер та міру активності в навчальній роботі дитини, формувати повагу до зробленого та досягнутого. Також, через ідею «сродної праці» педагог може допомогти дитині у виборі пріоритетної форми її навчальної та позанавчальної роботи, гуртків за інтересами або майбутньої професії.

Григорій Савич Сковорода був не тільки геніальним філософом, а й умілим педагогом, який вмів знайти потаємні ниточки в душах своїх учнів [6]. Мандруючи, він збирав біля себе зацікавлених і завжди поряд була Біблія, як показник тої гармонії, якої людина намагається досягнути, проходячи своїм життєвим шляхом.

В педагогічних аспектах гармонія постає як мотив і мета, провідний чинник освітнього процесу взагалі і кожного етапу зокрема. За Сковородою, людина, яка вдосконалюючись переходить з одного етапу до іншого, яка пізнає себе, намагаючись зрозуміти сутність свою через Бога, в остаточному сенсі досягає гармонії — отже щастя.

Посил, який Григорій Сковорода ніс в цей світ через уроки свого життя, і в XXI столітті допомагає зрозуміти сенс людського призначення, «сродної праці» для гармонізації процесів становлення і розвитку особистості, гармонізації суспільних процесів, для глибого пізнання і реалізації ідеї щасливого життя людини.

Майже кожну значну філософську думку Григорія Сковороди можна розглядати як початок певного педагогічного шляху. Провідні ідеї мислителя поєднуються із сучасними поглядами, у відповідності до яких, дитина розвивається саме завдяки тому, що пізнає себе та світ, що вона починає розуміти рівність, нерівність, а також «рівну нерівність» людей, намагається знайти щастя в заняттях, які обирає, гармонізувати свої стосунки з оточуючим світом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вступ до освіти з прав людини // Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introducing-human-rights-education>
2. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Ковалінський М. Григорій Савич Сковорода (Життя і деякі думки філософа-спіритуаліста). Лондон: Українська видавнича спілка, 1956. 37 с.
4. Лобик Л. Григорій Сковорода про взаємозв'язок сродної праці і освіти та їх роль у житті людини. URL: http://vlp.com.ua/files/22_39.pdf
5. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навч. посібник / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко. Київ: Знання, 2003. 450 с.
6. Моніторинг освітньої діяльності навчального закладу / С. Ф. Одайник, Л. А. Дементеева // Таврійський вісник освіти. 2013. № 4. С. 41-48.
7. Пількевич В. «Освіта Для Всіх» в діяльності ЮНЕСКО // Європейські історичні студії. 2018. № 10. URL: <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2018.10.176-186>
8. Сковорода Г. Афоризми Сковороди // Бібліотека української літератури URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=270>
9. Сковорода Г. Наркіс. Розмова про те: Пізнай Себе // Бібліотека української літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13295>
10. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. К.: Наукова думка, 1973. Т. 1. 532 с.; Т. 2. 576 с. (том перший).
11. Сковорода Г.С. Розмова п'яти подорожних про істинне щастя в житті // Філософські трактати // Бібліотека української літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1905>

Герич О.М.
*Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
м.Київ*
**Науковий керівник: Коханко О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧКИ СПІВПРАЦЮВАТИ

У сучасному світі бути успішним означає вдосконалювати навички роботи з людьми, такі як комунікація і співпраця. Концепція Нової української школи [3] окреслює новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві життєвих компетентностей та наскрізних умінь. Серед них виділимо особливо значущу – це здатність до співпраці. У цьому контексті особливої уваги набуває питання створення такого освітнього середовища, яке сприяло б формуванню у молодших школярів умінь і навичок конструктивної поведінки, співпраці між собою у різних видах діяльності, взаємодії з ровесниками та дорослими на засадах співробітництва і партнерства.

Проблему формування умінь співпрацювати розглядали зарубіжні вчені в аспекті роботи учнів у групах різного складу (В. Ксїйниць, К. Рудестам, Р. Славін), технології навчання у співпраці (cooperative learning) Е. Аронсон, (LearningTogether) Р. Джонсон і Д. Джонсон, (StudentTeamLearning – STL) (Джон Хопкінс). Питання впливу співпраці учнів на активізацію їх пізнавальної діяльності, формування мотивації, позитивного ставлення до навчання досліджували педагоги К. Ліймете, А. Бударний, А. Кирсанов, Б. Рабунський, І. Чередов, Г. Цукерман та інші.

Дослідження Ш. Амонашвілі, С. Григор'єва, А. Раєвського, В. Сухомлинського довели, що співпраця учнів на уроці сприяє покращенню психологічного клімату, оптимізації взаємовідносин вчителя й учня, учнів одного з одним.

Сучасні дослідники Г. Волошина, В. Котов, О. Пехота, А. Токмань наголошують, що можливість співпраці, соціального контакту під час роботи в групах формують такі цінності як суспільний досвід, задоволення результатами власної й сумісної роботи, взаємодопомогу, взаємозбагачення, взаємоконтроль тощо.

Аналіз праць Н. Бібік, Т. Байбари, М. Вашуленко, О. Онопрієнко, О. Савченко та ін. доводить, що початкова ланка освіти як перший обов'язковий щабель загальної освіти – це період системного залучення дитини до громадського життя, який покликаний зробити істотний внесок в процес формування основ соціальної компетентності учнів.

В останнє десятиліття ХХ століття поняття «взаємодія» як самостійне поняття починають виокремлювати в педагогічних словниках. Так, в «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка знаходимо визначення, що «взаємодія – це особлива форма зв'язку між людьми, процесами, діями, явищами, в результаті якої відбувається зміна їх початкових якостей або станів. Вона веде до синтезу, інтеграції об'єктів, до єдиної дії в умовах розвитку полісуб'єктної педагогічної парадигми» [1]. Отже, у сучасній психолого-педагогічній літературі стало поширеним синонімічне вживання термінів «взаємодія», «співпраця», «навчальна взаємодія» та «педагогічна взаємодія».

Посилання зарубіжних дослідників, зроблених на основі аналізу навчальних досягнень 17 000 учнів в 11 країнах світу протягом 80 років, свідчать те, що позитивні взаємостосунки в учнівському колективі та підвищення рівня академічних досягнень найперше, пов'язані з співпрацею в навчанні на противагу конкурентним чи індивідуалістичними методикам (Розет, Джонсон і Джонсон, 2008) [2].

Великий внесок у вивчення навчального співробітництва зробила Г.Цукерман. Вона виділила основні ознаки навчального співробітництва (однопредметність, контроль взаєморозуміння, ініціативність учня, знання дитини про своє незнання, становлення дитини як суб'єкта навчальної діяльності), принципи побудови навчального співробітництва (оволодіння

формою співпраці, критерієм якої є ініціативність дитини, вихід дорослої із ситуації безпосередньої взаємодії з подальшою організацією співпраці групи однолітків, позиційна взаємодія з однолітками), рівні оволодіння навчальною співпрацею (1 рівень стійкості; 2 рівень ініціативи) [6].

Вивчення співпраці вчителя та учнів було розпочато у роботах В.Богданової, В. Ляудіс, А. Мещерякова, І. Негуре, Л. Омельченко, що реалізують ідеї Л. Виготського у тому, що співробітництво навчального та учнів є «центральною моментом» та «основним законом» розвитку освітнього процесу.

Умови становлення навчальної співпраці аналізуються М. Rothbart, S. Dalfen, R. Barrett, В. Богдановою, В. Шанюшкіним, В.Дьяченко.

Вирішальною умовою провадження спільної діяльності, на думку В.Рубцова, є кооперація, яка трактується психологом як злиття індивідуальних діяльностей у громадську.

Л. Уманський виділяє 3 основні моделі спільної діяльності (спільноіндивідуальна діяльність, спільнопопередовна, спільнозаймічна). У їхніх роботах поняття співпраці використовується як синонім взаємодії, спільності, кооперації та розуміється як особлива форма організації процесу навчання, результатом якої є формування у дітей усвідомленості, критичності, рефлексії як особливих здібностей [5].

Дослідники О. Коханко та Д. Шпилева вважають, що для того аби формувати в учнів уміння співпрацювати, варто підготувати до цієї роботи сучасного вчителя. Саме вчитель має володіти здатністю організувати співпрацю учнів на уроках та у позаурочний час, а вже потім вчити цьому мистецтву молодших школярів [4].

Таким чином, дослідники роблять висновок, що учнівська співпраця в парах і малих групах спонукає до активної навчальної діяльності; створює умови взаєморозуміння між учасниками при виконанні спільних завдань. В співпраці учні демонструють вищий рівень критичного й логічного мислення,

генерують більше нестандартних ідей, ефективніше переносять набуті знання, уміння й навички.

Навчання у співпраці допомагає зменшити рівень стресу й тривожності учнів порівняно з конкурентними методами, воно сприяє формуванню позитивного ставлення до навчального матеріалу і навчального досвіду загалом. Крім того, при співпраці створюються умови для налагодження міжособистісних стосунків між дітьми, що позитивно впливає на їхній соціальний розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К, 1997. 376 с.
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деспелер, Девід Харві]; пер. з англ. К.: СПД-ФО Парашин І.С. 2010. 296с.
3. Концепція Нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Коханко О., Шпилева Д., Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до формування в молодших школярів здатності співпрацювати в команді засобами інтрактивних технологій. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 5. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Полтава, Умань, 2018. С.264-266.*
5. Уманський Л.І. Рівні розвитку малої групи. URL: <http://um.co.ua/1/1-1/1-139555.html>
6. Цукерман Г.А. Обучение учебному сотрудничеству / Г.А. Цукерман, Н.А. Елизарова и др. Вопросы психологии.1993. №2. С.25-29.

Гетманець А.Є.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Онищенко І.В.,
кандидат філологічних наук, доцент*

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

В умовах Нової української школи питання формування патріотичних почуттів є актуальним і важливим, адже одним з ключових завдань, що стоїть перед школою ХХІ століття, є формування патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини [3]. Важливість досліджуваної проблеми окреслена в Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті початкової освіти, Концепції розвитку громадянської освіти в Україні та інших нормативно-правових актах.

У сучасний період часу приділяється велика увага патріотичному вихованню школярів. Для цього потрібно не тільки дати певний рівень знань підростаючому поколінню, а й навчити його практичної діяльності, підготувати дитину до виконання громадянського обов'язку, виховати патріота своєї Батьківщини. Патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу, являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади та громадських організацій щодо формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття вірності своїй Вітчизні, готовності до виконання громадянського обов'язку і конституційних обов'язків по захисту інтересів Батьківщини.

Особливості формування патріотичних почуттів в умовах Нової української школи висвітлені в працях Л. Артеменко, Н. Бібік, Л. Дехтярьової, І. Ковальчук, О. Матвієнко, О. Пометун, О. Савченко, А. Сігової, М. Сіплівої та ін. Аналіз праць учених переконує, що формування патріотичних почуттів –

одна з важливих умов виховання патріота, здатного відродити суспільство і духовність нації, розвинути ідею державності, звернену до людини.

Слово «патріот» (patriotes) у перекладі з грецької мови означає «земляк, співвітчизник». В українській науковій педагогічній думці існують різні підходи до трактування поняття «патріотизм».

Автор Українського педагогічного словника С. Гончаренко вважає патріотизм «одним із найглибших громадських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури»; вчений наголошує, що патріотизм є соціально-історичним явищем, він виявляється в практичній діяльності у вигляді патріотичних поглядів і переконань і спрямовується на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів» [2].

Л. Артеменко поняття «патріотизм» розглядає як любов до Батьківщини, активну громадянську позицію, почуття гордості за свою Вітчизну, її історію, звершення [1, с. 9]. Отже, патріотизм розуміється як одна з найбільш значущих, вічних цінностей, притаманна всім сферам життя суспільства і держави, яка є найважливішим духовним надбанням особистості, характеризує вищий рівень її розвитку і проявляється в її активно-діяльній самореалізації на благо Вітчизни.

Патріотичні почуття – це приналежність до свого народу, любов до країни, оптимізм та віра в можливість змін життя на краще завдяки своїй активності – формуються з дитинства протягом життя людини. Патріотичні почуття уособлюють любов до своєї Вітчизни, причетність з його історією, культурою, досягненнями, привабливими і невіддільними в силу своєї неповторності й незамінності, складовими духовно-моральною основу особистості, що формують її громадянську позицію і потреба в гідному, самовіддану, аж до самопожертви, служіння Батьківщині .

Чільне місце в початковій школі посідає патріотичне виховання, яке починається з любові до рідної домівки, рідної школи, міста, рідної мови та гордості за свій рідний край, свою державу. Вчителі початкової школи

намагаються виховати своїх учнів так, щоб вони пишалися своєю школою. Патріотичне виховання учнів через систему краєзнавчої роботи дозволить зрозуміти минуле і сьогодення, зберегти все цінне в історико-культурному і природному спадщині свого краю, освоїти його і в повній мірі використовувати для творення майбутнього.

У молодшому шкільному віці суттєво змінюється становище дитини серед навколишніх людей і характер її занять. Відбуваються кардинальні зміни всього її життя і стосунків. Провідною діяльністю стає навчання, змінюється режим праці й відпочинку, з'являються нові обов'язки. У вихованні молодших школярів великої уваги потребує формування патріотичних рис їхнього характеру: навичок поведінки, витривалості, чуйності, доброти й милосердя, вміння долати труднощі, вироблення цілеспрямованості, організованості, стійкої уваги. Не менш важливе значення має вироблення духовно-моральних рис: патріотизм, національна свідомість, людська гідність.

Патріотичне виховання використовує такі засоби: рідну мову, родовід, краєзнавство, природу рідного краю, фольклор, національне мистецтво, народний календар, національну символіку, народні прикмети, національні традиції, звичаї та обряди. Сьогодні основною метою патріотичного виховання є формування морально-політичних факторів. Патріотичне виховання починається з пізнання цінності Батьківщини. Тому одним із найважливіших завдань початкової школи є початок формування понять Батьківщина і Вітчизна.

Формування і розвиток почуття патріотизму йде через ряд етапів, зароджених з любові до своєї малої батьківщини – дому, селі, місту, школі, класу, трудовому колективу, дозріваючи до загальнодержавного, загальнонародного, патріотичного самосвідомості, до усвідомленої любові і відданості всієї нашої величезної багатонаціональної країні.

Таким чином, патріотичні почуття – приналежність до свого народу, любов до країни, оптимізм та віра в можливість змін життя на краще завдяки своїй активності – формуються з дитинства протягом життя людини. Робота з

формування патріотичних почуттів охоплює всі види діяльності школярів: навчальну, ігрову, трудову, спортивну, громадську. Учителем використовуються найрізноманітніші форми роботи. Передусім це навчальні заняття, на яких набуваються знання, що мають громадянське забарвлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артеменко Л. Сучасне розуміння патріотичного виховання. *Педагогічний альманах* : збірник праць молодих науковців / відп. ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. С. 9-13.

2. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник* / гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

УДК 37.13

Гребенюк С.Є.
*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»,
м. Нікополь*
**Науковий керівник: Юхименко К.С.,
викладач іноземної мови**

YOUTH SLANG. WHAT IS IT SUPPOSED TO SAID

Standard English – the official language of Great Britain taught at schools and universities, used by the press, the radio and the television and spoken by educated people may be defined as that form of English which is current and literary, substantially uniform and recognized as acceptable wherever English is spoken or understood. Its vocabulary is contrasted to dialect words or dialectisms belonging to various local dialects. Local dialects are varieties of the English language peculiar to some districts and having no normalized literary form. Regional varieties possessing a literary form are called variants. Dialects are said to undergo rapid changes under the

pressure of Standard English taught at schools and the speech habits cultivated by radio, television and cinema.

This Qualification Paper is devoted to the study of the topic “Youths’ lexicon of Modern British.” The choice of a theme of this paper is caused by the small studying of this question by way of teaching it in schools. The youths’ lexicon, as one of branches of lexicon, is a difficult and volumetric question, therefore requires the careful studying. The basic theme of this paper is the question on conversion, as the most productive way of lexicon however the other kinds of formation of new words also are mentioned.

Slang as a variant of modern youths’ language

People seem fascinated by slang, and it is widely beloved in all languages, especially in the abstract by people who cringe when it is actually spoken. Slang, in one word, just “is”. Slang is unruly, unrefined, irreverent, and illogical. It can be brutally frank and direct, or deceptively kind and euphemistic. Euphemism is the verbal trick that has been termed the deodorant of language, and slang has given us dozens of terms for drunkenness and insanity that are remarkably gentle. There are many beliefs about slang:

- Slang is as old as language itself, and that American slang started on the Mayflower. Shakespeare used the slang of his time, and by doing so gave us such words as hubbub, fretful, fireworks, and dwindle, which today are no longer considered slang, but literary words in everyday use.

- Slang binds and identifies and thrives in groups with a strong sense of novelty and group activity. Farmers produce little slang, but boxers, science fiction fans, surfers, high school students, and actors produce a lot.

- Slang is produced by living languages, and the moment it stops being produced, the language in question is dead. It is also true that slang replenishes standard language. English words as diverse as snide, hold up, nice (as in “nice work”), bogus, clumsy, and spurious were regarded as slang not that long ago. Much slang has become so common that when we use it we forget that it is slang: “Pick up the phone and find out what time the movie starts.”

- It is all but impossible to destroy or avoid slang, especially with the argument that it is improper or impolite.

- Slang is not that hard to create, but it is hard to sustain a 'new slang' without a group that continues to speak it. This is exactly what happened to the short-lived Valley Girl (1982-1983) and the Citizen Band radio slang (1975-1977).

- Slang often has as much to do with who says something as what they are saying. A simple word like hot has many conventional and slang meanings, depending on whether you are talking to a musician, police officer, electrician, florist, radiologist, cook, or basketball player.

Development of slang

Slang emanates from conflicts in values, sometimes superficial, often fundamental. When an individual applies language in a new way to express hostility, ridicule, or contempt, often with sharp wit, he may be creating slang, but the new expression will perish unless it is picked up by others. If the speaker is a member of a group that finds that his creation projects the emotional reaction of its members toward an idea, person, or social institution, the expression will gain currency according to the unanimity of attitude within the group. A new slang term is usually widely used in a subculture before it appears in the dominant culture. Thus slang--e.g., "sucker," "honkey," "shave-tail," "jerk"--expresses the attitudes, not always derogatory, of one group or class toward the values of another. Slang sometimes stems from within the group, satirizing or burlesquing its own values, behaviour, and attitudes; e.g., "shotgun wedding," "cake eater," "greasy spoon." Slang, then, is produced largely by social forces rather than by an individual speaker or writer who, single-handed (like Horace Walpole, who coined "serendipity" more than 200 years ago), creates and establishes a word in the language. This is one reason why it is difficult to determine the origin of slang terms.

Creators of slang

Civilized society tends to divide into a dominant culture and various subcultures that flourish within the dominant framework. The subcultures show specialized linguistic phenomena, varying widely in form and content, that depend on the nature of

the groups and their relation to each other and to the dominant culture. The shock value of slang stems largely from the verbal transfer of the values of a subculture to diametrically opposed values in the dominant culture. Names such as fuzz, pig, fink, bull, and dick for policemen were not created by officers of the law. (The humorous "dickless tracy," however, meaning a policewoman, was coined by male policemen.)

Occupational groups are legion, and while in most respects they identify with the dominant culture, there is just enough social and linguistic hostility to maintain group solidarity. Terms such as scab, strike-breaker, company-man, and goon were highly charged words in the era in which labour began to organize in the United States; they are not used lightly even today, though they have been taken into the standard language.

In addition to occupational and professional groups, there are many other types of subcultures that supply slang. These include sexual deviants, narcotic addicts, ghetto groups, institutional populations, agricultural subsocieties, political organizations, the armed forces, Gypsies, and sports groups of many varieties. Some of the most fruitful sources of slang are the subcultures of professional criminals who have migrated to the New World since the 16th century. Old-time thieves still humorously refer to themselves as FFV--First Families of Virginia.

In criminal subcultures, pressure applied by the dominant culture intensifies the internal forces already at work, and the argot forming there emphasizes the values, attitudes, and techniques of the subculture. Criminal groups seem to evolve about this specialized argot, and both the subculture and its slang expressions proliferate in response to internal and external pressures.

Uses of slang

In some cases slang may provide a needed name for an object or action (walkie-talkie, a portable two-way radio; tailgating, driving too close behind another vehicle), or it may offer an emotional outlet (buzz off! for go away!) or a satirical or patronizing reference (smokey, state highway trooper). It may provide euphemisms (john, head, can, and in Britain, loo, all for toilet, itself originally a euphemism), and it may allow its user to create a shock effect by using a pungent slang expression in an unexpected context. Slang has provided myriad synonyms for parts of the body (bean, head; schnozzle,

nose), for money (moola, bread, scratch), for food (grub, slop, garbage), and for drunkenness (soused, stewed, plastered).

Slang is used for many purposes, but generally it expresses a certain emotional attitude; the same term may express diametrically opposed attitudes when used by different people. Many slang terms are primarily derogatory, though they may also be ambivalent when used in intimacy or affection. Some crystallize or bolster the self-image or promote identification with a class or in-group. Others flatter objects, institutions, or persons but may be used by different people for the opposite effect. "Jesus freak," originally used as ridicule, was adopted as a title by certain street evangelists. Slang sometimes insults or shocks when used directly; some terms euphemize a sensitive concept, though obvious or excessive euphemism may break the taboo more effectively than a less decorous term. Some slang words are essential because there are no words in the standard language expressing exactly the same meaning; e.g., "freak-out," "barn-storm," "rubberneck," and the noun "creep." At the other extreme, multitudes of words, vague in meaning, are used simply as fads.

There are many other uses to which slang is put, according to the individual and his place in society. Since most slang is used on the spoken level, by persons who probably are unaware that it is slang, the choice of terms naturally follows a multiplicity of unconscious thought patterns. When used by writers, slang is much more consciously and carefully chosen to achieve a specific effect. Writers, however, seldom invent slang.

It has been claimed that slang is created by ingenious individuals to freshen the language, to vitalize it, to make the language more pungent and picturesque, to increase the store of terse and striking words, or to provide a vocabulary for new shades of meaning. Most of the originators and purveyors of slang, however, are probably not conscious of these noble purposes and do not seem overly concerned about what happens to their language.

CONCLUSION. So to return to that question: what becomes of slang? Firstly, the general 'flattening out' of a hierarchical society and the relaxation of linguistic prejudices mean that slang may come to be seen not as something inherently substandard, but as an option among many available linguistic styles. At the same time

there must always be a set of words and phrases which is beyond the reach of most speakers, that is always 'deviant', 'transgressive' and opaque. This slang must renew itself, not just in implied contrast with 'standard' Introduction language, but with earlier versions of itself. So new slang words will continue to sprout, to metamorphose, to wither and disappear or else to spread and fertilize the common ground of language.¹This process may now be more visible and familiar, the crossover phenomenon may happen much faster (given the complicity of the media), and the shock value of the terms themselves may be lessened (the invention and use of slang does risk becoming locked into familiarity, like the tired gestures of rock, rap, conceptual art and fashion), but it is very unlikely ever to stop.

BIBLIOGRAPHY

1. Голденков М.А. Осторожно! Hot Dog!:Современный активный английский.- ТОО "ЧеРо",1999-148с.
2. Richard A. Spears, Ewart James, Ewart James NTC's Super-Mini British Slang Dictionary ,NTC Publishing Group.
3. Eble, C. Slang and Sociability. London and Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996.
- 4.Dumas, Bethany K. and Jonathan Lighter. 1978. "Is Slang a Word for Linguists?" American Speech 53: 5-17.
5. Mattiello Elisa. The Pervasiveness of Slang in Standard and Non- Standard English.- Mots Palabras Words-6/2005.-41p.
6. Thorne Tony. Dictionary of Contemporary Slang.-third edition.; A.C.Black, London, 2007.-513p.
7. .Pavlova . N.V., Kuleshova Y.A.. Slang as a Part of the English Language.- English 2003 №32-p.5-10

Гриненко Д. В.
*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*
Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема девіантної поведінки, яку більшість учених розглядають як відхилення від прийнятих у суспільстві норм і правил, була об'єктом наукових досліджень, починаючи ще з часів античності, проте у контексті вимог НУШ інтерес до неї зростає, оскільки впродовж останніх десятиріч девіантні прояви набули значного розповсюдження, зокрема й серед неповнолітніх, включаючи учнів молодшого шкільного віку.

Психолого-педагогічний аспект виникнення поведінкових девіацій розкрито у працях О. Киричука, А. Кочетова, І. Лисенко, В. Оржеховської, С. Подмазіна, В. Татенко, Т. Титаренко, М. Фіцули та ін. Соціально-педагогічному аспекту девіантної поведінки присвячені дослідження О. Безпалько, Р. Вайноли, М. Галагузової, І. Зверевої, А. Капської, І. Козубовської, Н. Пихтіної, М. Рожкова, Л. Шнейдер та ін. У галузі корекційної педагогіки девіантну поведінку досліджували О. Бовть, Т. Головіна, О. Гуляр, Г. Дульнев, І. Єременко, Т. Жук, В. Петрова, В. Синьов, Л. Сухарева, І. Ушаков та ін. Медичний (психобіологічний) аспект девіантної поведінки представлений у працях В. Астапова, О. Гройсмана, В. Кащенко, В. Ковальова, О. Когана, А. Личка, В. Матвеева, Г. Слабкого та ін.

Так, у педагогічній літературі (О. Безпалько, Р. Вайнола, М. Галагузова, А. Капська, М. Рожков, В. Оржеховська, Т. Федорченко та ін.) під девіантною поведінкою розуміють відхилення від прийнятих в суспільстві, соціальному середовищі соціально-моральних норм і цінностей, а також порушення процесу засвоєння і відтворення соціальних норм і культурних цінностей, саморозвитку і самореалізації особистості в суспільстві.

У медичній літературі (В. Ковальов, М. Кабанов, В. Ковальов, А.Личко, В. Менделевич, М. Струковська та ін.) девіантна поведінка тлумачиться як відхилення від прийнятих у суспільстві норм міжособистісних взаємовідносин: дій, вчинків, висловлювань, які здійснюються як у межах психічного здоров'я, так і в різних формах нервово-психічної патології, особливо пограничного рівня.

У психологічній літературі (С. Белічева, А. Гоголева, І. Дубровіна, Н. Максимова) девіантною називається поведінка, що відхиляється від соціально-психологічних і моральних норм, або як неправильний антисоціальний приклад вирішення конфлікту, який виявляється в порушенні суспільно прийнятих норм, шкоді, нанесеній суспільному благополуччю.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень (О. Безпалько, Р. Вайнола, А. Капська, В. Оржеховська, А. Самойлов, Т. Федорченко та ін.) дозволив дійти висновків про те, що девіантна поведінка пов'язана з відхиленнями від норми у свідомості, поведінці, діяльності дитини. Так, зокрема А. Самойлов трактує девіантну поведінку підлітків як таку, що відхиляється від прийнятих у суспільстві соціально-моральних норм і цінностей, виявляється в соціально неприйнятних способах самоствердження й ускладнює процеси саморозвитку та конструктивної самореалізації особистості [3, с. 6].

Отже, у соціальній педагогіці девіантну поведінку можна визначити як стійку поведінку особистості, що відхиляється від найбільш важливих соціальних норм, що заподіює реальний збиток суспільству або самій особистості, а також супроводжується її соціальною дезадаптацією.

Проаналізувавши визначення девіантної поведінки, дані різними авторами, слід зазначити, що воно має ряд характеристик:

- 1) по суті – це дії (вчинки) людини, які відповідають офіційно встановленим або фактично сформованим у даному суспільстві нормам;
- 2) за якістю – має руйнівний характер для особистості (порушення процесу соціалізації, дезадаптація) і суспільства (порушення соціальних норм);

3) за висловом – проявляється в поведінковій протидії встановленим моральним і правовим суспільним нормам.

Девіація включає такі компоненти:

1) девіант як носій девіантної поведінки;

2) соціальна норма або соціальне очікування, що є критерієм оцінки поведінки як девіантної;

3) соціальна група (у тому числі й суспільство в цілому), що реагує на дану девіантну поведінку [2, с. 12].

З аналізу психолого-педагогічної літератури можемо констатувати, що основною причиною девіантної поведінки є наростання емоційної напруженості, яка характеризується виходом за нормальні межі почуттів, емоцій, переживань дітей. За таких умов напруженість веде до втрати почуття реальності, зниження самоконтролю, нездатності правильно оцінювати свою поведінку. Під впливом емоцій дитина перестає контролювати свої вчинки, здатна на безрозсудні дії, тобто девіантна поведінка – це зміна реакції дитини на неприйнятну для неї ситуацію, спроба виправити ситуацію шляхом зміни своєї поведінки.

Крім головної причини – зростання напруженості життя, що зумовлює постійну тривожність у дітей і деформує їхню поведінку, діють також виховні фактори. Тобто, девіантна поведінка є також результатом неправильного виховання, сутність якого характеризують два основних стилі: або «тепличної опіки», або «холодного відторгнення».

Серед проблем, з якими стикаються вчителі початкових класів в умовах освітнього закладу, є робота з девіантними дітьми. Важливим кроком є раннє визначення девіантності та її причин. Учителю початкових класів необхідно знати індикатори девіантної поведінки, до яких у молодшому шкільному віці відносять:

- низьку пізнавальну активність + особистісну незрілість у дисонансі з вимогами до соціального статусу школяра;
- ейфоричний настрій + розгальмованість;

- підвищене прагнення до гострих відчуттів;
- інтерес до ситуацій, які включають агресію, жорстокість;
- немотивовані зміни поведінки;
- негативне ставлення до навчання;
- втечі з дому як протест проти покарання;
- прогалини у знаннях, виявлені на момент завершення навчання у початковій школі.

У боротьбі з девіантними проявами засоби покарання поєднуються з засобами профілактики при домінуючій ролі останніх. А. Капська термін «профілактика» тлумачить таким чином: профілактика – це «комплекс економічних, політичних, правових, медичних, психолого-педагогічних заходів, спрямованих на попередження, обмеження, локалізацію негативних явищ у соціальному середовищі» [4, с. 35].

Як констатує О. Безпалько, «Соціальна профілактика – діяльність, що ґрунтується на виявленні та виправленні негативних інформаційних, педагогічних, соціально-педагогічних, психологічних, організаційних факторів, що зумовлюють відхилення у психологічному та соціальному розвитку дітей та молоді, в їхній поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності та дозвілля» [1, с. 32].

Серед ефективних шляхів профілактики девіантної поведінки учнів початкової школи ми визначили такі:

- 1) пропаганда здорового способу життя;
- 2) реалізація індивідуального підходу з опорою на позитивні якості;
- 3) залучення школярів до активної діяльності за інтересами (спортивної, образотворчої, трудової, технічної, музичної тощо);
- 4) організація різних напрямів виховання, що дає можливість залучити переважну частину схильних до девіантної поведінки учнів до цікавої роботи в позаурочний час, оволодіти їм певною спеціальністю;
- 5) проведення ранньої діагностики і педагогічної корекції;

б) оздоровлення середовища і надання допомоги неповнолітнім, які виявились у несприятливих умовах життя і виховання;

7) організація самовиховання дітей молодшого шкільного віку.

Таким чином, профілактика – це не лише низка заходів, спрямованих на виявлення й усунення причин і умов правопорушень, а й система заходів виховної роботи по формуванню рис особистості школярів. Значення профілактики, особливо ранньої, посилюється її гуманністю в системі заходів і засобів виховної роботи по запобіганню антигромадським вчинкам. Реалізація нерозривного зв'язку і єдності загального виховного процесу з попередженням антигромадських вчинків є специфікою виховного змісту ранньої профілактики, її необхідність визначається уже незначними відхиленнями у поведінці учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навч посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.

2. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доп. Київ, 2016. 188 с.

3. Самойлов А. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків у соціально-виховному середовищі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2017. 20 с.

4. Соціальна педагогіка : підруч. / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.

Грінер В. І.

*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,*

м. Київ

*Науковий керівник: Кондратюк О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗАВДАННЯ У ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Створення сучасного освітнього середовища – одна із складових Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття) [1]. В ній проблема розвитку творчості та ініціативності визначена як така, що потребує нового підходу, науково-методичного переосмислення. Розв'язання цієї проблеми передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту і методів навчально-виховного процесу, спрямованого саме на розвиток творчості та ініціативності учнів.

Знання вже не є самоціллю навчання, і система освіти відповідно змінюється, крокує в ногу з часом та навчає того, що актуальне та цінується сьогодні. Відповідь на ці виклики – компетентнісне навчання, яке є основоположним у концепції Нової української школи (НУШ). Ефективність початкової освіти пов'язується з реалізацією компетентнісного підходу і посиленням діяльнісних засад організації навчання. Цьому сприяють зміни підходів до підготовки і проведення уроку: певне структурування, встановлення міжпредметних зв'язків і конструювання на засадах міжпредметної інтеграції. Способом реалізації означених підходів є застосування міжпредметних завдань. Саме висвітленню актуальності дослідження їх використання для вивчення молодшими школярами математики і є метою статті.

Математика в початковій школі є базовою дисципліною для проведення інтегрованих уроків, оскільки зміст будь-якого іншого шкільного предмета може розглядатися в якості інформації того чи іншого виду. Інтегрований урок

з математичною складовою створює умови для розвитку математичного мислення школярів, для того, щоб учні конкретизували знання, вміння та навички і застосували їх на практиці, використали прийоми і методи розумової діяльності в нестандартних ситуаціях [2, с.250].

Василь Сухомлинський застерігав: «Нерозуміння життєвої основи математичних узагальнень призводить до того, що учні прагнуть тільки запам'ятати, а де запам'ятовування без розуміння, там поверхові формальні знання, і, що особливо погано, невміння застосовувати знання на практиці» [3, с.581–582].

У змісті початкової освіти до реформи НУШ процесам усвідомлення і осмислення навчального матеріалу приділялося недостатньо уваги. Як правило, вчитель обмежувався розв'язуванням з учнями тих чи інших вправ. Разом із тим, більшість питань математичної освіти має бути засвоєна в початкових класах на такому рівні, щоб стати надбанням учнів на все життя. Математичні знання, набуті в початкових класах, потрібні як у повсякденному житті, так і для вивчення інших дисциплін.

Освітні програми НУШ передбачають розв'язування проблемних ситуацій і практико-орієнтованих завдань, спрямованих на аналіз та оцінювання інформації, з-поміж яких виділимо міжпредметні завдання, що є ефективним засобом формування компетентностей і ціннісних орієнтацій учнів.

Проблему використання міжпредметних зв'язків в початковій школі вивчали відомі педагоги і психологи М. Антонов, М. Данилов, І. Зверев, В. Максимова, І. Огородников, Л. Ковальчук, О. Савченко, М. Сорокін, С. Тадиян, В. Федорова, О. Шмідт, Г. Юрков та інші.

Міжпредметні завдання є невід'ємною складовою інтегрованого чи міжпредметного уроку. Їх використання на уроці дає змогу учням глибше і повніше опрацювати тему, пригадати та закріпити вже вивчений матеріал або шляхом логічних суджень та умовиводів націлити учнів на подальше оволодіння навчальним матеріалом. З їх допомогою вчитель удосконалює зміст навчального матеріалу, методи і форми організації навчання.

Міжпредметні завдання науковці розглядають як такі завдання, що потребують залучення знань з різних освітніх галузей, або завдання, що складені на матеріалі однієї освітньої галузі, але використовуються з визначеною метою у викладанні іншої галузі.

Використання міжпредметних завдань у навчанні молодших школярів математики досліджували М. Коньок, В. Биков, Н. Данько, Н. Стрілецька, Н. Вагіна, Л. Кавурко, О. Фомкіна, Н. Самарук та інші.

На думку дослідників, систематичне використання міжпредметних завдань у формі проблемних питань, кількісних і практичних завдань та вправ забезпечує інтеграцію знань учнів з різних предметів [4]. Серед освітніх завдань, які реалізуються завдяки використанню міжпредметних завдань, виділяють такі: створюють можливість для учнів опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, досягнути утворенню в учнів міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у висвітленні низки питань.

Отже, проблема пошуку ефективних методів вивчення математики в початковій школі є актуальною у сучасній педагогічній діяльності. В цьому контексті перспективним для досліджень є використання міжпредметних завдань на уроках математики як напрям особистісної орієнтації освіти, що забезпечує розвиток нового, творчого покоління громадян нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету міністрів України від 3 листопада 1993 року № 896 «Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна ХХІ століття")».
2. Рудницька Н.Ю. Використання інтегрованого навчання на уроках математики в початкових класах. Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець», 2018. У 2-х ч. Ч.1. С. 248-251.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 4. Київ : «Радянська школа», 1977. 638 с.
4. Хом'юк І. В. Математичне моделювання в контексті здійснення міжпредметних зв'язків курсу вищої математики у ВНЗ / В. В. Хом'юк,

І. В. Хом'юк. Збірник наукових праць «Актуальні питання природничо-математичної освіти». Суми : Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, 2017. Вип. 2(10). С. 43–50.

УДК 373.31

Дадіжа Н. О.
*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*
**Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент**

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА

Розбудова системи початкової освіти на засадах особистісно зорієнтованої педагогіки потребує нових підходів до формування в учнів соціальної компетентності, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до подальшого навчання в основній школі. У молодшому шкільному віці відбувається конкретизація соціальних зразків поведінки особистості, систематизація певних норм та правил моралі. Ця діяльність створює сприятливі умови для розвитку соціальної компетентності молодших школярів.

Теоретико-методологічні засади розвитку соціальної компетентності в учнів початкової школи висвітлені в працях Т. Байбари, І. Беха, Н. Бібик, Н. Гавриш, М. Гончарової-Горянської, С. Данилейко, М. Докторович, І. Єрмакова, О. Кононко, І. Ніколаєску, О. Онопрієнко, О. Пометун, Т. Поніманської, О. Проценко, О. Савченко та ін. Вікові особливості розвитку соціальної компетентності в молодшому шкільному віці вивчали І. Зимня, Н. Калініна, О. Крузе-Брукс, І. Ніколаєску, О. Онопрієнко, О. Проценко, О. Савченко, В. Цветков та ін.

У Концепції «Нова українська школа» поняття «соціальна компетентність» трактується як здатність до співпраці задля певного результату та вміння досягати компромісів [4]. На думку О. Проценко, соціальна

компетентність молодшого школяра – це процес формування й розвитку особистості учня в молодшому шкільному віці, який характеризується інтенсивним розвитком соціальних відносин, змінами соціальних ролей і функцій з подальшим розширенням соціально-моральних взаємодій дітей з навколишнім соціумом, динамічністю соціальних уявлень, особливим ставленням до світу [6, с. 452].

Аналіз структури соціальної компетентності показав, що основними складовими цього утворення є мотиваційний, когнітивний, поведінковий, ціннісно-смысловий та емоційно-вольовий компоненти, які є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Головними характеристиками соціальної компетентності здобувача початкової освіти визначено такі: знання правил поведінки і взаємодії, способів виходу з конфліктних ситуацій, здатність взаємодіяти з іншими, успішно співпрацювати в команді, комунікувати, брати на себе відповідальність, продуктивно виконувати різні соціальні ролі.

В умовах НУШ питання формування й розвитку соціальної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках певних освітніх галузей є однією із важливих, актуальних і малодосліджених. Перед сучасною початковою освітою стоїть завдання – сформувати в учня початкової школи соціальні навички, здатність співпрацювати у команді, виконувати різні соціальні ролі та функції у колективі.

На нашу думку, ефективним засобом розвитку соціальної компетентності в учнів початкової школи є мультимедійна технологія. Погоджуємося із думкою О. Кучай, що одним із пріоритетних напрямів у сфері інформатизації освіти є розроблення й впровадження мультимедійної техніки, мультимедійних продуктів в освітній процес. Із розвитком Інтернету з'явився новий вид мультимедійних засобів, орієнтованих на web-технології, що можуть бути використані для освітніх цілей як в умовах школи, так і для позашкільної роботи [2].

Як зазначає О. Буйницька, «мультимедійна технологія – це технологія, яка дозволяє за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти й водночас

відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби та способи обміну даними, відомостями» [1]. За її переконанням, мультимедійні технології забезпечують доступ до даних і дозволяють відтворювати їх зі звуковим супроводом та різними анімаційними ефектами. Для роботи з мультимедійними технологіями потрібно мати необхідні мультимедійні засоби [1].

Використання мультимедійних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі сприяє: підвищенню якісного рівня використання наочності на уроці; зростанню продуктивності уроку; реалізації міжпредметних зв'язків; логізації й структуруванню навчального матеріалу, що значно підвищує рівень знань учнів; зміні ставлення школярів до комп'ютера: вони починають сприймати його не як сучасну іграшку, а як універсальний інструмент для ефективної роботи в будь-якій галузі людської діяльності; підвищення результативності уроку [3].

На уроках мовно-літературної освітньої галузі учні мають можливість отримувати знання у різних форматах. За допомогою презентацій мають змогу узагальнювати, аналізувати твори чи певну тему, створювати освітні відео. Учитель, у свою чергу, має змогу в ігровій та невимушеній формі перевіряти, як учні засвоїли матеріал та працювати над усуненням прогалин у знаннях.

Можемо навести приклади таких завдань, які можна запропонувати учнями на уроках мовно-літературної освітньої галузі:

1. Прослухай аудіо запис зі словами героїв та скажи яким саме героям вони належали.

2. З'єднай прізвище автора зі списком його творів.

3. З'єднай зображення героя із його ім'ям.

4. Розстав події у творі у правильній послідовності.

5. Збери зі слів розміщених на слайді прислів'я.

6. Створи буктрейлер до прочитаного твору.

7. Створіть презентацію про життя та творчість обраного письменника.

Представ її разом зі своєю командою однокласникам.

8. Розіграйте інсценізацію подій прочитаного твору.

9. Перейдіть за поданим посиланням та пройдіть квест з вивченої теми.

10. Пройдіть тестування до вивченої теми на платформі Kahoot та ін.

Слід зазначити, що в умовах НУШ важливе значення має рівень професійної компетентності вчителя початкових класів, який досконало володіє ІКТ і вдале їх використовує під час проведення уроків у початковій школі. Погоджуємося з думкою І. Онищенко, яка підкреслює: «Перед учителем початкових класів постає якісно нове освітнє завдання – навчити молодших школярів орієнтуватися в інформаційно-освітньому середовищі. Для розв’язання цього завдання потрібен фахівець нової формації зі сформованими інформатичними компетенціями, педагог, який орієнтується в освітніх інноваціях, обізнаний із сучасними інформаційними технологіями, володіє комп’ютерними засобами та готовий до самостійного освоєння нових програмних продуктів» [5, с. 20].

Отже, мультимедійні технології є ефективним засобом формування соціальної компетентності учнів початкових класів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. Використання мультимедійних технологій у початковій школі сприяє формуванню соціально компетентної особистості, творчому розвитку молодших школярів, самореалізації учнів та урізноманітнення їх навчальної діяльності. За допомогою вказаних технологій можна перевірити знання учнів з вивченої теми, подати нову тему, розв’язати дослідницьке чи творче завдання. Упровадження мультимедійних технологій привчає учня жити в інформаційно-освітньому середовищі, сприяє формуванню соціальної компетентності та комп’ютерної грамотності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.
2. Кучай О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі / за ред. А. І. Кузьмінського. Черкаси, 2014. 361 с.

3. Методологія інформатизації наукової та управлінської діяльності установ НАПН України на основі веб-технологій : монографія / Авт. кол. : Н. Т. Задорожна, Т. В. Кузнецова, А. В. Кільченко та ін. Київ, 2014. 160 с.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

5. Онищенко І. В. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань : ПП Жовтий О.О., 2013. Вип. 45. С. 20–25.

6. Проценко О.В. Соціальна компетентність молодших школярів як предмет наукових досліджень. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 35 (88). С. 451–457.

УДК: 373.2.016:81

Дівоча О. С.
*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*
**Науковий керівник: Кошель В. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ В ХОДІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Після 24 лютого 2022 року внаслідок військової агресії росії, з переоцінкою цінностей, з переосмисленням багатьох речей змінилося ставлення до української мови. Це підтверджується проведенням Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з Центром політичної соціології за підтримки John Fell Oxford University Press Research Fund впродовж 7–15 травня 2022 р. опитуванням методом face-to-face [2].

В результаті опитування встановлено, що 75% мешканців Центру та Заходу України вважають, що навчання і в школі, і у вищих навчальних закладах має здійснюватися лише державною мовою. Ще близько 15% вважають, що навчання мовами меншин можливе на ранніх етапах (у початкових класах), але на пізніших етапах – лише українською мовою.

Ідею дозволити навчання мовами меншин на усіх рівнях підтримують лише 2% респондентів. Опитування Фонду «Демократичні ініціативи» в Одеській та Харківській областях влітку 2021 року показували, що ідея дозволити навчання іншими мовами, окрім державної, не має підтримки більшості у цих регіонах – близько 29–30% (майже така сама частка в цих регіонах виступала за навчання українською на всіх рівнях) [2].

Поява нових видів діяльності, ускладнення спілкування з дорослими та однолітками, розширення кола життєвих зв'язків і відносин, до яких включена дитина, призводить до інтенсивного розвитку, по-перше, усіх аспектів розвитку мовлення (словника, звукової культури, граматичної будови), по-друге, його форм (контекстного та пояснювального) і функцій (узагальнювальної, комунікативної, планувальної, регулювальної, знакової). У дошкільника складаються тонкі та диференційовані звукові образи слів; спостерігаються значні кількісні та якісні зміни в розвитку його словника. Щодо мовлення дитини, то в ньому стає не лише більше слів, але й відбувається розвиток їх значень [1].

Кінцевим результатом навчання рідної мови в дошкільному навчальному закладі є формування культури мовлення та спілкування дітей. Одним із провідних засобів формування культури мовлення дошкільників є збагачення, активізація й уточнення лексичного запасу рідної мови.

Оволодіння значенням слова є складним завданням для дитини, яка має обмежені знання й недостатньо розвинені вміння узагальнювати. Засвоївши будь-яке слово, дитина не завжди розуміє його справжнього значення та тлумачить його по-своєму, відповідно до власного обмеженого досвіду.

Особливості становлення й розвитку словника дітей упродовж дошкільного дитинства вивчали науковці: В. Коник, Н. Кирста, Н. Кудикіна, Н. Луцан, Ю. Ляховська, І. Непомняща, Ю. Руденко, Н. Савельєва. Різні аспекти словникової роботи порушено в дослідженнях лінгводидактів (А. Богуш, Є. Тихеєвої, Л. Федоренко). Проблемі збагачення словника дітей присвячено роботи вчених В. Гербової, Ю. Ляховської, О. Струніної, О. Ушакової [1-3].

Натомість результати педагогічних спостережень засвідчили, що театральна-ігрова діяльність не знайшла належного місця в практиці дошкільної освіти, зокрема й у збагаченні словника старших дошкільників.

Водночас науковці наполягають на необхідності забезпечення активної мовленнєвої практики засобами різних видів дитячої творчості. Серед них – гра-драматизація як різновид театралізованої гри (О. Амацьєва, Н. Водолага, Н. Карпинська) та художньо-продуктивна діяльність (Л. Компанцева, С. Ласунова, Т. Постоян). У численних працях (А. Аніщук, А. Богуш, Л. Ворошніна, Н. Гавриш, Н. Насруллаєва, Л. Таніна, О. Ушакова) означені види діяльності виступають як засіб розвитку творчих здібностей дітей та їхнього мовленнєвого розвитку. Учені (Ю. Косенко, Ю. Перенчук, Л. Фурміна) досліджували творчі прояви дошкільників у театральній-ігровій діяльності, яка у своїй основі містить творчий початок і сама по собі є художньою діяльністю [1-3].

Вивчення стану означеної проблеми засвідчило однобічний підхід до лексичного розвитку дошкільників, що обмежується ситуацією організованого навчання й недостатнім використанням набутих умінь у різних видах діяльності (театральній-ігровій, комунікативній). Необхідність збагачення словника старших дошкільників зумовлена потребою спілкування дитини з оточуючими [1].

Вченими встановлено пряму залежність між рівнем рухової активності дітей і їх словниковим запасом, розвитком мови, мисленням. Під дією фізичних вправ, рухової активності в організмі зростає синтез біологічно активних сполук, які підвищують їх розумову і фізичну працездатність. Дрібна моторика тісно пов'язана з функцією мови. Дослідження науковців показали, що коли

дитина виробляє ритмічні рухи пальцями, у неї посилюється узгодженість діяльності лобових і скроневих відділів мозку. При розгинанні і згинанні пальців правої руки в лівій півкулі мозку дитини виникають узгоджені електричні коливання саме в лобових і скроневих зонах, тобто рухово-мовному відділі мозку, саме тому включаю вправи на рухи кистями [2].

Нам імпонує запропонований О. Соляник алгоритм дій зі збагачення словника. А саме:

1. Організація сприйняття руху, дії, предмета в реальній дійсності, надання або уточнення знань про нього.

2. Уведення нових слів на основі набутих у процесі фізичного виховання знань, умінь і навичок.

3. Сприйняття слова з наступним його втіленням за допомогою різноманітних рухів, дій з предметами і без них у фізичних вправах, рухливих іграх під час різноманітних форм роботи з фізичного виховання.

4. Проведення рухливих ігор та вправ різних видів з метою закріплення, активного застосування нововведеної лексики в процесі фізичного виховання.

В заключній частині обов'язково маємо включати підведення підсумка заняття, під час якого діти пригадують що вони робили [4].

Таким чином, у процесі навчання рухам у дітей зміцнюється здоров'я, покращується фізичний розвиток, розвиваються психічні процеси, розширюється та вдосконалюється словник, виховуються позитивні моральні і вольові якості. Все це у тісному взаємозв'язку здійснює комплексний вплив на розширення словника дітей як необхідної складової формування всебічно розвиненої, гармонійної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєнко-Лемовська Л. В. Збагачення словника дошкільників у театралізовано-ігровій діяльності: педагогічні умови. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9177/1/9.pdf> (дата звернення: 20.11.2022).

2. Боротьба в інформаційній та культурній царинах: що думають українці про державну мовну політику та пропаганду на тлі агресії РФ. URL:

<https://dif.org.ua/article/borotba-v-informatsiyniy-ta-kulturniy-tsarinakh-shcho-dumayut-ukraintsi-pro-derzhavnu-movnu-politiku-ta-propagandu-na-tli-agresii-rf>
(дата звернення: 20.11.2022).

3. До проблеми взаємодії закладів дошкільної освіти та сім'ї з фізичного виховання дітей дошкільного віку URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/15576> (дата звернення: 20.11.2022).

4. Збагачення словника дітей у процесі фізичного виховання (виступ). URL: <https://vseosvita.ua/user/id384115/library> (дата звернення: 20.11.2022).

УДК [373.3.015.3:159.955.6]:519.21

Епельман О.С.
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
Науковий керівник: Баруліна Ю.О.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАДАЧ З ЕЛЕМЕНТАМИ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТІ

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність задач з елементами теорії ймовірності для розвитку логічного мислення учнів початкових класів.

На сьогоднішній день наука не містить якоїсь єдиної теорії, яка б дозволила пояснити такий складний психічний процес як мислення. Кожен напрямок у психологічній науці має свою власну точку зору стосовно такого пізнавального процесу.

Мислення – це найвища форма пізнавальної діяльності людини, соціально зумовлений психічний процес опосередкованого та узагальненого відображення дійсності, процес пошуків та відкриття істотно нового.

На підставі мислення людина, пізнаючи світ, може пов'язувати окремі події та явища логічними зв'язками. У цьому вона узагальнює результати чуттєвого досвіду, відбиває загальні властивості речей.

Психологічні дослідження показують, що в учнів молодшої школи саме мислення більшою мірою впливає на розвиток їх всіх психічних процесів.

Різноманітні психологічні дослідження доводять, що в даний період саме мислення в більшій мірі чинить вплив на розвиток усіх психічних процесів. В залежності від того, якою мірою розумовий процес спирається на уявлення чи поняття, сприйняття, працюють такі основні види мислення:

- 1) предметно-дійове;
- 2) наочно-образне;
- 3) абстрактне.

Молодші школярі в результаті навчання у школі, коли необхідно регулярно виконувати завдання, обов'язково вчаться керувати своїм мисленням та думати тоді, коли потрібно. Багато в чому формуванню такого довільного, керованого мислення сприяють завдання вчителя на уроці, що спонукають дітей до роздумів.

При спілкуванні у початкових класах у дітей формується усвідомлене критичне мислення. Це відбувається завдяки тому, що у класі обговорюються шляхи вирішення завдань, розглядаються різні варіанти рішення, вчитель постійно просить школярів доводити, розповідати, доводити правильність свого судження.

Одним із важливих показників рівня розвитку учнів є їхнє вміння ставити і вирішувати завдання.

Математика, на відміну від більшості дисциплін, використовує для своєї роботи абстрактні поняття. Неможливо наочно показати учням всі процеси або теми, тому це створює певні труднощі для розуміння дітей та для їх розвитку. Саме тому вчителю вкрай важливо не просто навчити своїх учнів розв'язувати модельні проблеми. Він має сприяти розвитку саме інтелектуальної діяльності. Саме тому одним з важливих та основних завдань початкової освіти виступає розвиток саме логічного мислення.

Вміння логічно мислити, розмірковувати без візуальної підтримки та робити порівняння суджень за певними правилами – важлива умова для успішного вивчення навчального матеріалу.

Одним із засобів розвитку логічного мислення молодших школярів на уроках математики виступають задачі, а особливо – нестандартні задачі. Саме вони припускають особливу увагу до аналізу їхньої умови, а також вибудовування логічних висновків. Нестандартні завдання у процесі урочної діяльності з математики можна включати у будь-який з етапів будь-якого типу уроку. Нестандартні завдання залучають дітей із різним рівнем розвитку логічного мислення, що позитивно позначається на процесі навчання.

З метою дослідження рівня розвитку логічного мислення у дітей молодшого шкільного віку було проведено емпіричне дослідження. Вибірка досліджуваних складалася з 30 осіб. Вік дітей – 9-10 років.

Для реалізації поставленої мети нами було виділено наступні завдання: добрати методики, які допоможуть визначити рівень логічного мислення учнів молодших класів; провести емпіричне дослідження; зробити обробку та здійснити аналіз отриманих результатів проведеного дослідження.

Дослідження було проведено у декілька основних етапів:

I етап – організаційний етап експерименту, на якому було здійснено підбір діагностичних методик, формування групи досліджуваних, які прийматимуть участь в експерименті.

II етап – діагностичний етап, на якому відбувалося діагностичне дослідження рівня логічного мислення молодших школярів.

III етап – аналітичний етап, на якому здійснено обробка результатів та аналіз отриманих даних.

Під час вибору методик для діагностики керувалися такими критеріями, як:

1) надійність – методика повинна мати ступінь точності та стійкості показників тієї ознаки, що діагностується;

2) валідність, яка свідчить про ступінь відповідності методу до свого призначення;

3) однозначність;

4) точність.

Саме тому, для визначення рівня логічного мислення молодших школярів вибір зупинився на таких методиках:

1) Методика «Матриця Равена» (для дітей).

2) Методика «Виключення зайвого».

3) Методика «Логіко-кількісні відносини».

Первинна діагностика показала, що в дітей недостатньо розвинене наочно-образне мислення. Під час розв'язування задач їм важко спиратися на реальні предмети або їх зображення. Вони недостатньо глибоко розуміють зміст засвоєних понять, опановують нові та оперують ними. Абстрактне мислення також розвинуте недостатньо. Діти погано аналізують, їм важко об'єднувати частини в ціле на основі попереднього аналізу, встановлення відношень та зв'язків між ними. Діти із помилками встановлюють відмінності та схожості предметів. Вони роблять суттєві помилки під час виокремлення одних ознак та ігнорують інші.

Отримані результати свідчать про те, що з цією групою молодших школярів необхідно провести корекційну роботу з метою підвищення рівня логічного мислення за допомогою задач з елементами теорії ймовірності.

Було розроблено програму із використанням задач з елементами теорії ймовірності, які б сприяли розвитку логічного мислення учнів. Заняття проводилися 2 рази на тиждень. Загальна кількість таких занять – 8.

Після проведеної програми було проведено повторну діагностику для того, щоб перевірити, чи відбулися зміни стосовно стану логічного мислення учнів.

Отримані повторні результати за всіма трьома методиками засвідчили, що запроваджена програма сприяла тому, що суттєво покращився рівень логічного мислення молодших школярів.

Завдяки застосуванню задач з елементами теорії ймовірності було встановлено, що учні сприймають та визначають мету навчальної діяльності, вони можуть зосереджуватися на предметі діяльності, вміють організувати свою діяльність для досягнення суб'єктивно чи суспільно значущого результату, відбирати та використовувати необхідні знання та способи діяльності для розв'язання навчальних задач; учні починають використовувати здобутий досвід в конкретних навчальних та життєвих ситуаціях; висловлюють ціннісні ставлення стосовно результату та процесу своєї власної діяльності; усвідомлюють, аналізують та оцінюють, коригують результати власної діяльності.

У висновку бачимо, що використання задач з елементами теорії ймовірності сприяли покращенню розвитку логічного мислення молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніпонова М. Активізація творчої діяльності учнів на уроках математики. *Математика*. 2019. № 23. С. 3-6.
2. Білокопита О. С. Розвиток логічного, критичного і творчого мислення на уроках математики. *Математика в школах України*. 2019. № 19. С. 2-8.
3. Боднар С. М. Формування ключових компетентностей на уроках математики. *Математика в школах України*. 2019. № 10. С. 2-4.
4. Гречук В. Шляхи вдосконалення математичної підготовки молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. № 8. С.25-30.
5. Гороховська Г. Г. Розв'язування нестандартних задач – засіб розвитку логічного мислення молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. № 7. С.113-115.
6. Карнаух П. М. Цікаві завдання з математики. 2 клас: Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2013. 40 с.
7. Кривошия Т. І. Нестандартні задачі як засіб формування пізнавальної діяльності та творчості учнів. *Математика в школах України*. 2017. № 3. С. 16-18.

8. Митник О. Математична логіка як навчальний предмет. *Початкова школа*. 2018. № 11. С. 37-39.

9. Шевченко А. Розв'язування задач різними способами. *Педагогіка*. 2020. № 7. С. 22-25.

УДК 372.36: 37. 037.1

Журавель Т. С.

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

*Науковий керівник: Кошель В. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ПРОЦЕСОМ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Інтенсивний розвиток суспільства, військова агресія росії, пандемія COVID-19, вносить корективи і змінює зміст освіти, яку отримують діти в дошкільному віці. Відповідно збільшується розумове емоційне і психологічне навантаження що в свою чергу призводить до перевтоми і виснаження яке негативно впливає на стан здоров'я дітей дошкільного віку. Ефективна взаємодія ЗДО та соціокультурних інституцій (сім'ї) дає можливість створити оптимальні умови для розвитку дитини [1].

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що вирішення різноманітних проблем фізичного виховання дошкільників широко представлена у сучасній вітчизняній і зарубіжній науковій літературі. Зокрема, Т. Андрющенко, О. Байер, Г. Беленька, О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, М. Єфіменко, Л. Загородня, О. Іванашко, М. Комісарик, О. Козак, А. Кошель, В. Кошель, О. Курок, М. Комісарик, Н. Лісневська, Н. Левінець, О. Максимова, В. Оржеховська, Т. Пономаренко, С. Тітаренко, М. Рунова, Т. Овчиннікова, Г. Чуйко, О. Худолій, Ю. Шевченко та інші [1–5].

Період дошкільного дитинства є базовим для майбутнього формування особистості людини, оскільки в його основі лежить синергійний, взаємозалежний у відповідності з законами діалектики розвиток кількісних і якісних показників та процесів, досягнення відповідно до індивідуальної, анатоμο-фізіологічної, морфологічної, психологічної зрілості, емоційного, інтелектуального та вольового розвитку дошкільників для формування і розвитку основних компетентностей дошкільників [1; 5].

У дошкільному віці формується основа для розвитку майбутньої особистості, тому вирішення завдань освітнього процесу в галузі фізичного виховання, необхідно пов'язувати з розвитком цілісного сприйняття дошкільника як активної особистості в спільній діяльності ЗДО та іншими соціальними інституціями, зокрема сім'ї [3].

Потреба в руховій активності у багатьох дітей дуже велика. Завдання педагогів і батьків полягають в правильній організації рухової діяльності дітей дошкільного віку, з урахуванням індивідуальних особливостей.

Фізичні якості – це основна сторона фізичного розвитку. Вони об'єднані з психофізіологічними і біологічними особливостями організму дітей. Виховання фізичних якостей у цілісності з навчанням дітей руховим навичкам проявляється в їх вдосконаленні, оздоровленні всього організму, покращенню емоційно-позитивного стану психіки розвиток творчої самостійності.

Індивідуальний підхід має допомогти кожній дитині удосконалювати власні можливості у відповідності з її здібностями.

Фізичні якості виражаються через певні вміння, рухові навички. Рухові навички є при присутності визначених фізичних якостей. Такий тісний взаємозв'язок рухових навичок і фізичних якостей пояснює єдність умовно рефлекторного механізму цих двох процесів. Тому з метою узгодженого розвитку дитини необхідно формувати умови для їх паралельного розвитку [2].

Оскільки, фізичне виховання та фізична культура явище суспільно-педагогічне. Крім того фізичному вихованню дошкільників відводиться

основне значення у вирішенні загально-педагогічних і специфічних освітніх завдань, які виникають у відповідності з потребами сучасного суспільства [4].

Якщо розглядати еволюційний розвиток людства, то і тут фізичне виховання відіграє особливо важливу роль. Адже в результаті зміни людських поколінь за допомогою фізичного виховання відбувається специфічна передача накопиченого людством найбільш раціонального досвіду використання рухових можливостей організму, з'ясування потенціалу людей, що в свою чергу забезпечує в тій чи іншій мірі цілеспрямований фізичний розвиток людей.

Фізичне виховання з точки зору будь-якої практичної діяльності людини має і загальний прикладний результат, адже фізична підготовленість, яка проявляється в підвищеній працездатності, рухових уміннях і навичках, по суті своїй є процесом фізичної підготовки людини до повноцінної життєдіяльності.

У дітей дошкільного віку існує специфічна особливість – взаємозв'язок і взаємозалежність стану здоров'я, фізичного і нервово-психічного розвитку. Кращому процесу психічного розвитку сприяє повноцінний фізичний стан дитячого організму. Під час занять фізичними вправами дошкільнята не тільки оздоровлюються в цілому, але і отримують виховний вплив, завдяки якому у них розвиваються психічні процеси: спостережливість і увага, розвиваються непрості вольові якості, виробляється основа характеру. Фізично здорова дитина стає повноцінним громадянином країни, так як у неї формується здоровий дух який сприяє в подальшому долати перешкоди і досягати успіхів, в різних життєвих ситуаціях. Найбільш доступним і ефективним методом фізичного розвитку дітей в процесі фізичного виховання є гра, як можливість вступу дошкільнят в непрості взаємини зі своїми однолітками, удосконалювати в природних умовах рухову активність і свої фізичні якості [5].

Організація процесу рухливої гри в ЗДО і сім'ї дає необмежені можливості комплексного використання різних методів, які спрямовані на формування гармонійної особистості дитини дошкільного віку в цілому [1].

Це є однією з важливих теоретико-методологічної та змістовно-організаційної складової цілеспрямованої взаємодії та діалогу інструкторів з фізичного виховання, педагогів ЗДО з батьками дітей дошкільного віку.

А процеси інтенсифікації сучасного суспільства формує нову парадигму діяльності педагогічних працівників яка потребує переформатування діяльності ЗДО. У зв'язку з цим, посилюється значення дошкільної освіти в контексті генерації нового формату української нації [5].

Аналізуючи діяльність окремих закладів дошкільної освіти Чернігівщини встановлено, що педагогічні працівники ЗДО намагаються декларативно впроваджувати програми різної спрямованості, які не завжди ефективні, при цьому реалізація програм не дипломованими фахівцями часто призводить до спотворення їх спрямованості. Впроваджуючи у власну професійну діяльність інноваційні програми не маючи системного, комплексного уявлення про їх спрямування, мету і завдання, відповідність матеріально-технічній базі ЗДО та врахуванням рівня фізичного розвитку дітей дошкільного віку працівники закладів дошкільної освіти не можуть ефективно організувати процес фізичного виховання. При цьому необхідно зазначити, що не всі застосовувані методики здатні в повній мірі реалізувати необхідний фізичний розвиток дітей [2].

Сьогодні, в системі дошкільної освіти в галузі фізичного виховання, все більше реалізуються програми, технології і методики, спрямовані на зниження рівня захворювань, покращення фізіологічних і психологічних функцій організму дитини, а, отже, і розвиток внутрішнього потенціалу людини [5].

Зазначимо, що цілеспрямована рухова діяльність в режимі дня може відбуватися не тільки на заняттях з фізичної культури, а також в умовах сімейного виховання процесі прогулянок на свіжому повітрі з проведенням рухливих ігор і елементів спортивних ігор. Даний підхід забезпечить не тільки підвищення рухової активності дітей, а й сприятиме більш ефективній взаємообумовленій взаємодії ЗДО та сім'ї [2].

На підставі даного підходу у дошкільників відбувається формування усвідомленого розуміння потенціалу фізичної культури і її використання в

різних аспектах – створюються передумови для формування особистої орієнтації у виборі форм і засобів рухової активності в майбутній життєдіяльності і відповідно формується активна позиція щодо занять фізичною культурою [5].

Висновки. Отже, для повноцінного фізичного розвитку дітей дошкільного віку важливе значення відіграє тісна взаємодія різних соціальних інституцій, зокрема сім'ї та педагогів ЗДО. Оскільки від якості даної взаємодії залежатиме формування здоров'я дитини дошкільного віку. Важлива складова при цьому належить руховій діяльності яка є основною генетично обумовленою потребою в дошкільному віці, так як не тільки формує природні рухові навички, забезпечує повноцінний фізичний розвиток, розвиток фізичних якостей і здібностей, а й формує соціальний, комунікативний, мотиваційний, потребнісний, пізнавальний, діяльнісний, інтелектуальний і мовної потенціал майбутньої особистості. Все вище зазначене в сукупності не тільки розвиває особистість в цілому, а формує ціннісне ставлення дошкільників до власного здоров'я і, отже, є основою подальшого ефективного розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комісарик М.І, Чуйко Г.В. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. URL: <https://uchika.in.ua/komisarik-m-chujko-g-teoriya-ta-metodika-fizichnogo-vihovannya.html> (дата звернення: 20.11.2022).

2. Кошель А. П. Використання здоров'язбережувальних технологій у дошкільному закладі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*, 2016. Вип. 135. С. 41–45.

3. Кошель В. М. До проблеми інноваційних технологій в освітньому процесі в закладів дошкільної освіти. *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience»*, 5 (16) 2019. Part 2. P. 65–71.

4. Кошель В. М. Здоров'я як важливий компонент формування професійного іміджу майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Scientific and pedagogic internship «Innovative methods of organization of the educational*

process in the field of pedagogy and psychology in Ukraine and EU countries» Internship proceedings. Lublin, 2019. P. 83–86.

5. До проблеми взаємодії закладів дошкільної освіти та сім'ї з фізичного виховання дітей дошкільного віку URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/15576> (дата звернення: 20.11.2022).

УДК 373.2.018.43:004

Журавльова В.О.

*Дніпровський фаховий педагогічний коледж
комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»
м. Дніпро*

**Науковий керівник: Власенко В.О.,
викладач**

ДИТИНА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ: ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ

Стрімкий розвиток цифрового простору надає широкі можливості для сучасної людини, адже ми можемо отримувати інформацію і відповіді на багато запитань лише в один клік. Особливо велику роль інформаційні технології відіграють під час пандемії, яка панує зараз у світі, адже люди отримали можливість працювати віддалено. Можливості цифрового простору безмежні не тільки для дорослих, вони також здаються привабливими й для дітей. Особливої уваги потребують діти дошкільного віку, які швидко вчаться, не бояться пізнавати нове, але при цьому не мають розвиненого критичного мислення, більш того, вони не можуть аналізувати ситуації в цілому як дорослі. Адже на формування дошкільників впливає перш за все середовище в якому вони зростають: родина, вихователі, однолітки і цифровий простір в якому вони перебувають.

Телевізор, комп'ютер, відео, гаджети давно увійшли у життя дитини. Цифрове середовище дітей дошкільного віку можна розділити на декілька груп:

телебачення, відео, комп'ютерні та телефонні ігри, навчання за допомогою інформаційних технологій.

Телебачення потребує чіткого контролю часу перегляду, а також аналіз контенту, який переглядає дитина. Ключовим недоліком є те, що батьки вмикають телевізор і він супроводжує буденні справи на задньому фоні.

Відео і мультфільми можуть допомагати у вихованні, адже діти беруть приклад з героїв, копіюють їх манери і те як вони взаємодіють з навколишнім середовищем; слухаючи правильну мову головних героїв діти збільшують свій словниковий запас та розширюють кругозір.

Комп'ютерні та телефонні ігри з позитивної точки зору можуть допомагати в навчанні дітей, оскільки є безліч програм, що сприяють розвитку логічного мислення, вчать читати, рахувати і т.д. Але ці позитивні сторони можуть з'являтися лише в тому випадку, коли час проведений за переглядом мультфільмів чи за грою строго обмежений і контрольований, а також батьки контролюють контент, який переглядає дитина.

Окрім переваг є низка і недоліків: перш за все це перенапруження зорової та нервової систем, не всі мультфільми несуть позитивний приклад поведінки, у дітей можуть складатися неправильні враження про взаємодію з навколишнім середовищем, звужується коло соціальних контактів, з'являється залежність від гаджетів.

Найбільш контрольованою та з найменшими недоліками є група навчання за допомогою інформаційних технологій. Адже час використання, контент і тематику під час навчання контролює вихователь. Зараз досить актуально використовувати під час занять інтерактивні дошки, показ відео, презентацій. Діти можуть створювати за допомогою інтерактивної дошки колективні пейзажі, грати в дидактичні ігри, переглядати відео чи презентації, що розкриватимуть тему заняття. Все це стимулює неабиякий інтерес дітей до теми, підвищує пізнавальну діяльність, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу.

Не можна недооцінювати сучасні технології, адже існує багато цікавого контенту, за допомогою якого дитина пізнає нове. Технічні засоби кожного дня вдосконалюються, але в сучасному світі технологій важливо пам'ятати про людські важливі чинники, які не можна замінити смартфонами, це – спілкування з близькими, бабусині казки, мамині колискові. Маленькі діти потребують любові, ласки, спілкування, і це не замінить жоден гаджет, оскільки турбота батьків, спілкування з однолітками вчить їх комунікації, яку отримати від смартфонів не можливо. Ці засоби краще не використовувати до двох років. Навіть якщо і показувати їх дитині, важливо, щоб вона не перебувала з гаджетом сам на сам, натомість зовсім позбавляти дитину знайомства з гаджетами нерозумно, оскільки у сучасному світі вона так чи інакше з цим зіткнеться. З одного боку, це непогано, завдяки цьому сучасні діти швидше розвиваються та стають частиною інформаційного суспільства, але виникає питання про користь, шкоду, та безпеку використання гаджетів для психічного здоров'я та розвитку дитини. Важливо, щоб час, який перебуває дитина за гаджетом, був обмежений та контрольований батьками.

Дитинство – це початок формування духовної культури, адже в дитинстві закладаються основні поняття поведінки в суспільстві та певні морально-духовні цінності. Формування цих цінностей повинні забезпечити батьки та однолітки, а не смартфони. Набувати цінності, знання та вміння дітям в такому віці потрібно через живе спілкування. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти. До цього додаються недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів [1, с.5].

Натомість діти повинні більше часу проводити з родиною та товаришами, адже час так швидко плине, що можна навіть не помітити його сидячи за смартфонами, та й у майбутньому це може призвести до залежності. В будь-якому разі, дитині дошкільного віку треба обмежити час перебування за мобільними пристроями, тому що дитина дошкільного віку повинна мати розпорядок дня та дотримуватися його. Як правило, такий розпорядок має включати час, відведений на прогулянки, сон, харчування, розваги тощо. Звичайно, дитина не може сама контролювати дотримання розпорядку, це, безумовно, необхідно робити дорослим.

Отже, не потрібно сприймати гаджети як зло, яке буде тільки завдавати шкоди дитині, руйнувати її здоров'я. Ми живемо в час новітніх технологій, які створені для нашого комфорту й зручності. Тому для сучасних дітей використання гаджетів не є небезпекою, якщо це контролюється дорослими, які усвідомлюють ігровий, розвивальний та освітній аспект сучасних технологій. Але слід не забувати про спілкування в реальному житті, та про те що існує безліч цікавих занять без смартфонів. Тому, поки є чудова пора дитинства треба вчитись помічати красу в простому, в тих речах які оточують, відчувати любов родини, та радіти дрібницям. У всякому разі, діти подорослішають, та почнуть користуватись гаджетами, але краще відтягнути цей час, та забезпечити їм комфортне спілкування у реальному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. [Електронний ресурс]. URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm

Каплун В. В.

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка,

м. Чернігів

*Науковий керівник: Кошель В. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах сучасних фундаментальних змін в житті українського суспільства, військова агресія росії, пандемія COVID-19, загострені соціальні та екологічні проблеми країни зумовили появу тенденції погіршення здоров'я громадян. Однією з найбільш вразливих категорій населення являється підростаюче покоління.

Здоров'я нації – показник цивілізованості держави, що показує рівень соціально-економічного розвитку суспільства і вважається головним критерієм доцільності і ефективності всіх сфер господарської діяльності. Основними показниками психічного здоров'я дитини вважають: достатній або високий рівень розвитку психічних процесів: уважність, активність, міцність та обсяг пам'яті; наявність розумових якостей; розвинене мовлення; доброзичливість, радісність. Вихователі дошкільних навчальних закладів мають урахувувати ці показники в роботі з дітьми. Отже, велику роль в охороні та зміцненні здоров'я людини мають її індивідуальні установки та орієнтири, які закладаються ще в дитинстві як батьками, так і педагогами [5].

У дошкільному віці формується основа для розвитку майбутньої особистості, тому вирішення завдань освітнього процесу в галузі фізичного виховання, необхідно пов'язувати з розвитком цілісного сприйняття дошкільника як активної особистості в спільній діяльності ЗДО та іншими соціальними інституціями, зокрема сім'ї [4].

Дошкільний вік є одним з найбільш відповідальних періодів життя людини у формуванні фізичного здоров'я та культурних навичок, що забезпечують його розвиток, зміцнення та збереження в майбутньому. За даними М. Комісарик, Г. Чуйко встановлено, що близько 40 % захворювань у дорослих були «закладені» в дошкільному віці, у 5–7 років [1].

Проблема фізичного виховання дітей дошкільного віку як основа формування здоров'я сучасного суспільства, у зв'язку зі своєю актуальністю, широко представлена у сучасних дослідженнях як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Зокрема, Т. Андрющенко, О. Байер, О. Богінч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, М. Єфіменко, Л. Загородня, О. Іванашко, М. Комісарик, А. Кошель, В. Кошель, К. Крутій, О. Курок, Н. Лісневська, Н. Левінець, О. Максимова, В. Оржеховська, Т. Пономаренко, Т. Овчиннікова, О. Худолій та інші [1–5].

Інтерес вчених до поставленої проблеми не випадковий. Спрямованість особистості на здоровий спосіб життя – процес досить складний і суперечливий, на нього впливають особливості розвитку держави і громадську думку, екологічна обстановка, технологія виховно-освітнього процесу, особистість педагогів, а також стан і орієнтація сімейного виховання.

Основними напрямками діяльності системи освіти в даній галузі стали:

- уточнення понятійного апарату: здоровий спосіб життя, культура здорового способу, здоров'язбережувальна компетентність тощо;
- дослідження стану здоров'я дітей дошкільного віку та визначення основних груп факторів, що впливають на формування здоров'я дитини;
- виявлення і дослідження проблем формування культури здорового способу життя;
- створення теорії та практики розробки і впровадження педагогічних технологій, орієнтованих на збереження, зміцнення здоров'я дітей [2].

Педагоги, які працюють над цією проблемою, мають враховувати роль сім'ї, батьків у формуванні здоров'язбережувальної компетентності дитини-дошкільника. Адже особистий приклад батьків, спосіб життя родини є

важливими чинниками формування основ здорового способу життя в дітей. Часто батьки потребують допомоги вихователів з питань збереження та зміцнення здоров'я дітей на науково-педагогічній основі. Вихователі мають бути готові надати консультативну допомогу батькам з даного питання, вести роз'яснювально-агітаційну роботу з пропаганди здорового способу життя. Саме від уміння вихователя вчасно підмічати, правильно розуміти та корегувати особливості емоційних проявів дитини і спілкування багато у чому залежить подальший розвиток підростаючої особистості. Цій самій меті мають підпорядковуватися і стратегії виховних та навчальних впливів, розраховані на те, щоб зберегти психічне здоров'я дитини від руйнівної дії негативних емоційних чинників, які становлять серйозну загрозу нормальній життєдіяльності дітей у майбутньому [1].

До складових здорового способу життя також належать: здібність до рефлексії; стан різних видів простору; раціональне харчування; режим, прогулянки на свіжому повітрі.

В рамках діяльності наукових студентських гуртків: «Інтеграція арт-терапевтичних технологій у ЗДО» керівник А.П. Кошель – доцент кафедри дошкільної та початкової освіти НУЧК імені Т.Г.Шевченка і «Фізичне виховання та валеологічна освіта дітей дошкільного віку як системоутворюючі компоненти формування здоров'я» керівник В.М. Кошель – доцент кафедри дошкільної та початкової освіти НУЧК імені Т.Г.Шевченка було спеціально організована експериментальна робота яка передбачала аналіз діяльності ЗДО №26 м. Чернігова.

За результатами спостереження встановлено, що у закладі дошкільної освіти формування здоров'язбережувальної компетентності в основному реалізується у формі фізкультурних занять (індивідуальних і групових):

1. Оздоровчо-профілактичної роботи: вітамінотерапія, загартовування (ходьба босоніж, полоскання горла солоною водою), фітотерапія; систематичне проведення ранкової гімнастики.

2. Проведення рухливих ігор, фізкультхвилинок на заняттях, гімнастики після сну, «Годин здоров'я» пальчикової гімнастики, спортивних свят, дозвіль, розваг, туристичні походи. організація різних заходів за участю батьків (з використанням їхнього професійного досвіду медичного працівника, спортсмена); ознайомлення батьків з результатами навчання дітей (відкриті заняття, різні загальні заходи, інформація в куточках для батьків та інше);

Для дітей і батьків бажано організовувати тематичні виставки малюнків по пропаганді здорового способу життя.

Робота з формування здорового способу життя здійснюється за такими напрямками: прищеплення стійких культурно-гігієнічних навичок; ознайомлення з будовою власного тіла, призначення органів; навчання догляду за власним тілом; формування уявлень про те, що є корисним, і що є шкідливим для здоров'я (їжа, звички); формування потреби щодня займатися фізичними вправами. У дошкільних закладах створено навчально-виховне середовище насичене атрибутами, символікою, термінологією, ритуалами і звичаями валеологічного характеру, що сприяє оволодінню дітьми необхідними практичними навичками і вміннями свідомо вести здоровий спосіб життя [1].

Кінцевим результатом сформованості у дошкільника основ здорового способу життя є: на рівні фізичного здоров'я: виконання вимог особистої гігієни, дотримання раціонального режиму дня, правильне харчування, фізична розвиненість, загартованість організму; на рівні психічного здоров'я: розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції; на рівні соціального здоров'я: сформована відповідальність за наслідки нездорового способу життя; на рівні духовного здоров'я: узгодженість загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей [3].

Таким чином, у дошкільному навчальному закладі варто особливої уваги надавати прищепленню дітям стійких культурно-гігієнічних навичок, формуванню турботливого ставлення до свого здоров'я, орієнтації вихованців на здоровий спосіб життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комісарик М.І, Чуйко Г.В. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. URL: <https://uchika.in.ua/komisarik-m-chujko-g-teoriya-ta-metodika-fizichnogo-vihovannya.html> (дата звернення: 20.11.2022).

2. Кошель А. П. Використання здоров'язбережувальних технологій у дошкільному закладі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*, 2016. Вип. 135. С. 41–45.

3. Кошель В. М. До проблеми інноваційних технологій в освітньому процесі в закладів дошкільної освіти. *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 5 (16) 2019. Part 2. P. 65–71.*

4. Кошель В. М. Здоров'я як важливий компонент формування професійного іміджу майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Scientific and pedagogic internship «Innovative methods of organization of the educational process in the field of pedagogy and psychology in Ukraine and EU countries» Internship proceedings. Lublin, 2019. P. 83–86.*

5. Кошель В. М. Підготовка майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Віталій Миколайович Кошель. Глухів, 2016. 248 с.

6. Vitalii M. Koshel, Zoia V. Syrovatko, Viktoriia M. Yefremenko, Larysa V. Anikeienko, Viktor P. Bilokon, Serhii M. Korol, Viktor G. Riabchenko (2021) Strengthening students' health in the process of sports and health tourism engagement. *Wiadomości Lekarskie*, 74 (6), 1478-1484. doi: 10.36740/WLek202106135.

Карабут Т.А.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Пруняк В.В.,
кандидат філологічних наук, доцент*

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 4 КЛАСУ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ ЗАСТОСОВУВАТИ РІЗНІ ВИДИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНИХ І ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ

У практиці початкової школи існує багато різних підходів до методики розвитку мовлення школярів. Традиційна методика розвитку мовлення спрямована на вдосконалення мовленнєвих умінь і навичок під час говоріння і письма. Однак вона не дозволяє повною мірою розвивати мовлення дітей так, щоб вони могли повноцінно спілкуватися і при цьому уміли планувати комунікативний задум, забезпечуючи ефективність спілкування. Тому останнім часом особливої актуальності набув комунікативний підхід до формування і розвитку продуктивних видів мовленнєвої діяльності – говоріння і письма.

Аналіз сучасних науково-методичних праць дає підставу для висновку про те, що усне і писемне мовлення повинні розвиватися за спеціальною своєрідною методикою. Це пов'язано з тим, що обидві форми реалізації мови протікають за різних умов, мають свою специфіку, своєрідні екстралінгвістичні чинники, які потрібно враховувати під час навчання як говоріння, так і письма. Варто ще звернути увагу на одну особливість взаємодії різних видів мовленнєвої діяльності: вона стосується того, що у сучасній програмі НУШ вперше «поєднуються вимоги до формування в молодших школярів умінь та навичок аудіювання і говоріння (отримання і передачі інформації) як двох сторін одного спільного процесу – усномовленнєвої комунікації» [3, с. 4-5]. Це стало можливим завдяки тому, що до адитивних умінь сьогодні «відносять не тільки вміння слухати і розуміти почуте, а й аналізувати, інтерпретувати й оцінювати його, і що дуже важливо – бути готовим використовувати почуту

інформацію в різних комунікативних ситуаціях» [1, с.4]. Такий підхід, на думку І. Вітренко, «дозволить більш ефективно підійти до процесу формування і розвитку комунікативної компетентності школярів, надійно забезпечивши їх практичне оволодіння навичками усної мовленнєвої діяльності завдяки засвоєнню елементарних умінь використання у власній комунікативній діяльності двох взаємопов'язаних і взаємозумовлених фаз усного спілкування – аудіювання і говоріння» [1, с.5]. На наш погляд, це повинно стосуватися і взаємодії таких видів мовленнєвої діяльності як читання й сприйняття, аналіз, інтерпретація й оцінювання його задля використання отриманої інформації у будь-яких навчальних та життєвих ситуаціях. Таким чином, можемо стверджувати про те, що всі види мовленнєвої діяльності тісно взаємопов'язані між собою. Однак численні публікації сучасних дослідників стосуються, як свідчить їх аналіз, тільки проблеми формування і розвитку кожного виду мовленнєвої діяльності окремо, без взаємодії між собою. Разом з тим можемо з впевненістю стверджувати, що кожна людина говорить, пише і читає для того, щоб адресована іншій людині інформація була адекватно нею сприйнята, проаналізована, інтерпретована й оцінена і могла бути в подальшому використана у тій чи іншій ситуації.

Вивчення навчально-методичного забезпечення курсу української мови у початковій школі, аналіз чинних програм та підручників свідчать про відсутність уваги сучасних авторів до комплексного підходу щодо забезпечення взаємопов'язаного розвитку у дітей молодшого шкільного віку умінь різних видів мовленнєвої діяльності. Не забезпечується також і комплексний підхід щодо реалізації принципу взаємопов'язаного формування ключових і предметних компетентностей учнів 1-4 класів, у тому числі і тих компетентностей, які стосуються формування мовної особистості молодшого школяра відповідно до вимог НУШ.

У Державному стандарті початкової освіти зазначається, що однією із ключових компетентностей є «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та

аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [2, с.1]. Також у цьому основоположному освітньому документі зазначається, що всіх ключових компетентностей спільними є «такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [2, с.3]. Як бачимо, Державним стандартом передбачено формування у дітей молодшого шкільного віку навичок читання, говоріння і письма. Відсутність у цьому переліку аудіювання не применшує його ролі, бо без слухання і розуміння почутого чи прочитаного тексту неможливо сформувати повноцінні навички говоріння, письма і читання.

Таким чином, можемо з впевненістю стверджувати про те, що, з одного боку, робота над усіма видами мовленнєвої діяльності (говорінням, аудіюванням, читанням і письмом), якими повинні оволодіти учні 1–4 класів, повинна вестись не розрізнено, а у взаємозв'язку один з одним, а з іншого, реалізація взаємопов'язаного формування ключових і предметних компетентностей мовно-літературної освітньої галузі теж у своєму кінцевому результаті повинна сприяти повноцінному мовному і літературному розвитку, становленню мовної творчої особистості молодшого школяра.

Для забезпечення ефективного розвитку говоріння і письма ми пропонуємо орієнтувати учнів 4 класу на можливості використання отриманої інформації під час аудіювання та читання. Системність такої методики забезпечується тим, що вона будується на основі послідовного формування комунікативних навичок, на усвідомленні учнями суті і природи процесу спілкування, умов реалізації мовлення. Такий підхід сприяє формуванню повного уявлення про орієнтовну основу процесу спілкування, його ситуативні складові та взаємозв'язок між репродуктивними і продуктивними видами

мовленнєвої діяльності, які у своєму комплексі забезпечують в цілому високу ефективність процесу спілкування.

На початку навчання ми акцентуємо увагу четвертокласників на формуванні і розвитку вмінь сприймати, усвідомлювати, оцінювати й інтерпретувати почуту чи прочитану інформацію для того, щоб було можна використати її під час власного говоріння чи письма. На цьому етапі ми використовуємо тексти для побудови усних і письмових переказів різних типів – від детального, вибіркового до стислового.

Наступним етапом навчання є формування навичок писемного мовлення на основі набутих четвертокласниками умінь говоріння. Наші спостереження за використанням різних видів мовленнєвої діяльності на уроках української мови у 4 класі свідчать про те, що вчителі під час роботи над розвитком писемного мовлення основну увагу звертають на каліграфічні, орфографічні та пунктуаційні вміння дітей, на необхідність дотримання єдиного мовного режиму. При цьому вони не звертають увагу дітей на той факт, що усне і писемне мовлення – це різні форми мовлення, які мають досить багато відмінностей між собою.

У класичному розумінні відмінності між усним і писемним мовленням виявляються в тому, що механізми породження і сприйняття цих двох форм мовлення неоднакові. Усне мовлення спонтанне, одноразове, воно вже не може повторитися в тому вигляді, в якому вже було виголошене. Також воно індивідуальне, імпровізоване, у більшості випадків несплановане і непродумане. Контекст ситуації допомагає слухачеві сприймати інформацію повноцінно й адекватно до комунікативного задуму. Писемне ж мовлення, навпаки, продумане, чітко структуроване, логічно довершене. Основною умовою його адекватного сприйняття і розуміння адресатом є чітка логічна послідовність викладу. Також слід зазначити, що компоненти мовленнєвої ситуації – це ситуативні змінні, від яких залежить ефективність спілкування.

У зв'язку з цим принципово важливим для комплексного підходу до формування навичок говоріння і письма школярів є те, що зміна будь-якого

компонента ситуації спілкування приводить до зміни структури і стратегії мовленнєвої дії, а відтак і до специфіки використання тих чи інших мовних засобів. Тому вчителеві слід знати, що всі фактори комунікативної ситуації поділяються на лінгвістичні і екстралінгвістичні. Вони знаходяться у постійній взаємодії і взаємозалежності. Так, наприклад, орієнтація мовця на певного адресата проявляється у виборі ним відповідних мовних засобів. Зміна форми реалізації мовлення (усної на писемну або навпаки) теж суттєво відобразиться на використанні відповідних морфолого-синтаксичних засобів. З цією аксіомою учні ознайомляться вже у процесі подальшого навчання в основній та профільній школі. А в початковій школі вони повинні зрозуміти, що усне і письмове висловлювання – це різнорідні утворення і кожне з них будується за своїми законами і правилами, про які йшла мова вище.

Останній елемент нашої методики – це робота над вдосконаленням навички контролю, який передбачає співвіднесення результатів мовленнєвого впливу на слухача (читача) з комунікативним завданням висловлювання, а також виявлення і виправлення допущених помилок у структурі, змісті та мовленнєвому оформленні висловлювання. У зв'язку з цим ми звертали увагу учнів на те, що, приступаючи до спілкування, слід враховувати ситуацію мовленнєвої дії – умови, мету і зміст висловлювання, форму реалізації мовлення, наявність чи відсутність адресата та його вікову, соціальну і т. п. специфіку

Такий підхід дозволяє вважати, що аудіювання і читання, які сприяють розвитку вмінь в учнів сприймати, усвідомлювати, оцінювати і на власний розсуд інтерпретувати отриману інформацію, виступають важливою змістовою основою для побудови усних і письмових текстів під час говоріння або письма. Внаслідок проведення такої роботи активізуються мовні знання школярів про використання ними тих чи інших лінгвістичних засобів, формуються і розвиваються мовленнєві та комунікативні вміння і навички, оскільки школярі отримують чітку орієнтацію про те, з якою метою вони повинні слухати або

читати інформацію, як вони повинні будуть використати її під час говоріння чи письма.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітренко І.С. Формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати й оцінювати усну інформацію в умовах реалізації змістової лінії «Взаємодіємо усно». URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4011>
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-п>
3. Станкевич Н. Види мовленнєвої діяльності в аспекті лінгводидактики. URL: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojojfohoefgiehjai/index.html>
4. Федчик В.А. Теорія мовленнєвої діяльності як основа методики розвитку мовлення. URL: http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Philologia/25160.doc.htm
5. Цєпова І.В., Харченко О.Я. Розвиток навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів аудіювання, говоріння. Харків: Ранок, 2008. 176с.

УДК 371.013

Кареліна О. С.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Захарова Г. Б.,
кандидат педагогічних наук., старший викладач*

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ КОМПОНЕНТІВ ГОТОВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Результати аналізу словникових джерел та низки наукових розвідок, присвячених з'ясуванню сутності понять «критерій» та «показник», засвідчують наявність поліаспектності у їх визначенні. Так, у тлумачних словниках української мови визначено критерій як підставу для оцінки, визначення або класифікації чогось, мірило [1, с. 588].

Наукова розвідка свідчить про те, що ознака, яка використовується як критерій, може бути виражена якісною або кількісною характеристикою. Однак в педагогічних дослідженнях перевага надається якісним характеристикам досліджуваних явищ чи процесів, що зберігає описовість наукових пошуків і ускладнює статистичну обробку та уніфікацію.

Науковці переконані, що критерії мають відповідати певним вимогам, дотримання яких уможлиблює різноманітні дослідження педагогічних явища та порівняння їх результатів. Варто зазначити, що вимоги до критеріїв досить різноманітні, проте найчастіше науковці виокремлюють серед них об'єктивність, надійність і простоту виміру.

Характеристикою певного аспекту критерію, мірою його вираження є показник. Показник – свідчення, доказ, ознака чого-небудь [2]. Наочні дані про результати певної роботи, певного процесу; дані про досягнення в чому-небудь, кількість чого-небудь. Явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу. Кількісна характеристика виробу (процесу) [1, с. 1024; 2].

Отже, показник, як складова критерію, є типовим і конкретним виявом сутності якостей процесу чи явища, що підлягає вивченню. Критерій і показник тісно взаємопов'язані: науково-обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює правильний вибір системи показників, а якість показника залежить від того, наскільки він повно й об'єктивно характеризує прийнятий критерій [4]. Виходячи з того, що показник є ступенем прояву критерію, за яким можна судити про його сформованість, виокремлюємо такі показники визначених критеріїв

Аналізуючи теоретичні положення, ми будемо виходити з того, що критерії сформованості фінансової компетентності молодших школярів – це ознаки, на підставі яких здійснюється оцінка рівнів сформованості фінансової компетентності здобувачів освіти, а показники вимірювання – це кількісні та якісні характеристики їх сформованості, які вивчаються та вимірюються.

Ураховуючи виокремлені компоненти фінансової компетентності у молодших школярів (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний) для виявлення рівнів її сформованості визначено такі критерії: *мотиваційно-ціннісний, пізнавальний, комунікативно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний*.

У психолого-педагогічних дослідженнях поняття мотивації розглядається як система чинників, що обумовлює діяльність (цілі, інтереси, потреби, мотиви, наміри), і як характеристика процесу, що підтримує активність діяльності.

Наше дослідження проблеми формування фінансової компетентності учнів початкових класів передбачає вивчення мотиваційного критерію, як системи чинників, що обумовлюють розвиток досліджуваної якості. Таким чином *мотиваційний* компонент являє собою сукупність мотивів, потреб, інтересів, цінностей, що спонукають молодших школярів до усвідомленого і цілеспрямованого опанування фінансовою компетентністю в умовах ЗЗСО.

Критерієм його сформованості виступає мотиваційно-ціннісна готовність молодшого школяра до опанування фінансовими знаннями та вміннями (система мотивів, інтересів, потреб і ціннісних орієнтацій).

Показниками мотиваційно-ціннісної готовності молодших школярів до формування математичної компетентності є:

- мотиваційна готовність до розвитку власної фінансової компетентності;
- прагнення оволодіти новими фінансовими знаннями, вміннями та навичками на уроках математики;
- усвідомлення важливості «навчатися впродовж життя».

Отже, мотиваційний компонент є стрижнем, навколо якого конструюються основні якості підростаючої особистості, оскільки від того, наскільки здобувач освіти вмотивований на розвиток, залежать досягнуті результати та успішність з математики.

Когнітивний компонент фінансової компетентності молодших школярів передбачає активну вольову участь і реалізується через засоби і способи діяльності: планування, проектування, моделювання, прогнозування,

орієнтування в видах навчальної діяльності на уроках математики; управління власною освітньою діяльністю: постановка і розв'язання задач; побудова і розв'язання нестандартних, проблемних ситуацій з початкового курсу математики. Пізнавальні дії виступають як операційні механізми цього компоненту.

Отже, критерієм сформованості когнітивного компоненту визначаємо пізнавальну готовність молодшого школяра до формування фінансової компетентності на уроках математики.

Показниками пізнавальної готовності молодших школярів до формування математичної компетентності є:

- наполегливе прагнення до фінансових знань, до розумової напруги і прояву вольових зусиль на уроках математики;
- вміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки та відсіювати непотрібну інформацію для подальшого формулювання обґрунтованих висновків;
- здатність оцінювати ситуацію з різних ракурсів та знаходити нестандартні шляхи їх вирішення.

Діяльнісний компонент фінансової компетентності учнів початкових класів передбачає необхідність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими учасниками освітнього процесу, певну сукупність математичних знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування на уроках математики в початковій школі.

Відповідно, *критерієм сформованості діяльнісного компоненту визначаємо комунікативно-діялісну готовність молодших школярів до формування фінансової компетентності, що характеризується такими показниками:*

- вміння налагоджувати контакти, домовлятися, слухати та чути інших на уроках математики;
- здатність працювати в команді на засадах співробітництва з метою досягнення спільної мети;

— здатність оцінювати ситуацію, визначати мету, способи її досягнення та розподіляти ролі між членами команди.

Рефлексивний компонент визначає здатність учня до рефлексії, що дає йому змогу реально оцінювати свої можливості у порівнянні з можливостями своїх ровесників, допомагає у плануванні, коригуванні власної траєкторії навчання математики, адекватної оцінки власних досягнень у розвитку математичних знань та вмінь; здатність до визначення напрямків їх удосконалення. Саме з цих міркувань було визначено *рефлексивно-оцінний критерій* готовності молодших школярів до формування фінансової компетентності, що представлений креативними (дослідницькою, творчою та самоосвітньою), рефлексивною та прогностичною здатностями.

Показниками рефлексивно-оцінної готовності молодших школярів до формування фінансової компетентності є:

– здатність здійснювати рефлексію власної діяльності на уроках математики;

– уміння оцінювати свою пізнавальну діяльність, здійснювати саморегуляцію й коригувати її з урахуванням власних можливостей та здібностей;

– здатність до самоосвітньої діяльності з формування фінансової компетентності.

Таким чином, у структуру цього критерію входять творчі вміння, особистісні якості, а також рефлексивні дії (осмислення, самоаналіз і самооцінка власної діяльності і її результатів) молодших школярів, що в своїй сукупності відображають рефлексивно-оцінну готовність молодших школярів до формування фінансової компетентності.

Критерії та показники сформованості компонентів готовності молодших школярів до формування фінансової компетентності представлено в таблиці 1.

Критерії та показники сформованості компонентів готовності молодших школярів до формування фінансової компетентності на уроках математики

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційний	<i>мотиваційно-ціннісний</i>	— мотиваційна готовність до розвитку власної фінансової компетентності; — прагнення оволодіти новими знаннями, вміннями та навичками на уроках математики; — усвідомлення важливості «навчатися впродовж життя».
Когнітивний	<i>Пізнавальний</i>	— наполегливе прагнення до нових фінансових знань, до розумової напруги і прояву вольових зусиль на уроках математики; — вміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки та відсіювати непотрібну інформацію для подальшого формулювання обґрунтованих висновків; — здатність оцінювати ситуацію з різних ракурсів та знаходити нестандартні шляхи їх вирішення.
Діяльнісний	<i>Комунікативно-діяльнісний</i>	— вміння налагоджувати контакти, домовлятися, слухати та чути інших на уроках математики; — здатність працювати в команді на засадах співробітництва з метою досягнення спільної мети; — здатність оцінювати ситуацію, визначати мету, способи її досягнення та розподіляти ролі між членами команди.
Рефлексивний	<i>Рефлексивно-оцінний</i>	— здатність здійснювати рефлексію власної діяльності на уроках математики; — уміння оцінювати свою пізнавальну діяльність, здійснювати саморегуляцію й коригувати її з урахуванням власних можливостей та здібностей; — здатність до самоосвітньої діяльності з формування фінансової компетентності.

На основі виділених показників охарактеризуємо рівні сформованості фінансової компетентності здобувачів початкової освіти. Нами було обрано класичну градацію, тобто три рівні: низький, середній та високий.

Низький рівень – в учнів спостерігаються труднощі з виконанням математичних завдань фінансового змісту, пошуком різних варіантів одержання результату та продукуванням оригінальних ідей. Учні не прагнуть брати участь у колективній роботі на уроках математики, не виявляють ініціативу. Завдання на уроці сприймають пасивно, мислять інертно, через що

вкрай низька продуктивність. Молодші школярі уникають фінансових завдань підвищеної складності, не виявляють інтересу до проблемно-пошукових типів завдань. Вони відчувають труднощі з організацією самостійної роботи, тому практично завжди потребують допомоги вчителя чи товаришів. Невдачі супроводжуються тривалими негативними емоціями. Такі школярі характеризуються низькою успішністю з математики.

Середній рівень – молодші школярі справляються із математичними завданнями фінансового змісту на пошук різних варіантів отримання результату частково, переважно з допомогою вчителя або однокласників. Долучаються до виконання групових чи творчих завдань на уроках математики неохоче, продуктивність є недостатньо високою. Учні віддають перевагу легким завданням, й у їх вирішенні не завжди наполегливі. Інтерес до проблемно-пошукових типів завдань є, але він є непостійним. Учні майже не здатні до напруженої діяльності, «занурення» у завдання. Вони вміють працювати самостійно, проте це проявляється не завжди.

Високий рівень – учням легко даються фінансові математичні завдання на знаходження різних варіантів отримання результату, виявлення та постановку проблем, генерування великої кількості ідей, віддалених асоціацій, удосконалення об'єкта, знаходження способів його використання по-новому. Допомоги вчителя в процесі розв'язування практично зорієнтованих задач майже не потребують. Навички саморегуляції досить розвинені, звідси висока продуктивність на уроках математики, як правило, діяльність супроводжується позитивним емоційним настроєм, станом наснаги, учні часто виходять за межі заданого. Інтерес до проблемно-пошукових типів завдань постійний, їх вирішення у пріоритеті принципово «самостійно».

Отже, визначені критерії, показники та рівні уможливають об'єктивну оцінку сформованості фінансової компетентності молодших школярів

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

2. Нікула Н. В. Формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2018. 365 с. URL :

http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/Diser_NIKULA_pas.pdf

3. Хом'юк І. В., Родюк Н. Ю. Формування фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. *Pedagogical and psychological science and education: transformation and development vectors*. 2021. Вип. 2. С. 322-342. URL : <https://bit.ly/3XjU9Yk>

4. Шульга Т. В. До питання визначення критеріїв та показників рівнів сформованості емоційної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки. URL : https://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/journals/2020-v3-25-2/2020_3-25-2_Shulha_FMO.pdf

УДК 373.3.016:811.161.2]:316.347

Коваленко А.В.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Пруняк В.В.,
кандидат філологічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 4 КЛАСУ ЯК ЗАСІБ ЇХ КУЛЬТУРНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЯВУ

Для того, щоб гідно жити в сучасному суспільстві, випускники закладів освіти повинні бути компетентними не тільки в галузі освіти, а й у різних сферах діяльності. Тому метою освіти сучасної школи є також і формування рівня соціальної зрілості учнів, достатнього для забезпечення їхньої автономності, самостійності у соціумі. У зв'язку з цим виникає необхідність у переорієнтації шкільної освіти зі знаннєвої в компетентнісну, яка забезпечується завдяки реалізації цілої низки предметних компетентностей. Кожна з них має свою структуру, своєрідну мету, завдання тощо. А оскільки

акцент робиться на предметному компетентісно орієнтованому навчанні, то, формуючи, наприклад, предметну компетентність з української мови, учитель повинен не тільки забезпечувати належне засвоєння учнями знань, умінь і навичок з мови, а й дбати про засвоєння учнями соціокультурного досвіду, втіленого в мовній формі.

Аналіз навчально-методичної літератури за темою дослідження свідчить, що лише деякі питання теорії і практики соціокультурного розвитку україномовної особистості розкрито в працях дидактиків-філологів (М. Вашуленко, Н. Голуб, О.Горошкіна, К. Климова, Т. Мельник, А. Нікітіна, М. Пентиліук, Н.Остапенко, О. Потапенко, О. Семенов, Л. Скуратівський, В. Шляхова та ін.). Однак всі вони дотримуються думки про те, що ключовим у роботі словесника має стати виховання поваги до мовленнєвих традицій українського народу, бажання наслідувати ці традиції, насамперед етичні й естетичні, засвоювати типові форми у вигляді специфічних назв, текстів, ситуацій та ін. Вони зазначають, що складність лінгвометодичної проблеми соціокультурного розвитку учнів полягає насамперед у тому, що до цього часу не визначено зміст наповнення шкільного курсу української мови з урахуванням суспільних й освітніх вимог сьогодення, не розроблено сучасні методичні аспекти поетапної реалізації соціокультурної компетентності україномовної освіти у шкільному курсі рідної мови початкової школи, враховуючи наступність та перспективність виховання і навчання україномовної особистості тощо.

На основі аналізу опрацьованої літератури ми дійшли висновку про те, що соціокультурна компетентність належить до ключових компетентностей і передбачає здатність школяра діяти в різноманітних життєвих ситуаціях відповідно до прийнятих у суспільстві соціальних норм і правил, виконувати необхідні й важливі ролі та функції у колективі. Для цього треба формувати в учнів здатність не тільки працювати індивідуально, а й продуктивно взаємодіяти з партнерами в групі та команді, виконувати різні соціальні ролі, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання тощо. З

точки зору загальнокультурної складової, соціокультурна компетентність стосується сфери розвитку культури особистості в усіх її аспектах. Реалізація цієї компетентності у процесі навчання української мови передбачає формування культури міжособистісних відносин, толерантної поведінки, моральних якостей, а також ознайомлення з культурною спадщиною українського народу, найважливішими досягненнями національної науки й культури, знаменними подіями та видатними людьми в історії України з урахуванням соціальних норм поведінки, морально-етичних, естетичних та інших цінностей; досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу; здатність до життєтворчості в певному лінгвосоціумі.

Вивчення й узагальнення досвіду роботи вчителів свідчить про необхідність у забезпеченні формування соціокультурної компетентності школярів використання цілеспрямованого і системного підходу до розширення, збагачення й активізації словникового запасу молодших школярів лексикою народознавчого змісту, поглиблення знань учнів 4 класу про основні правила мовленнєвого етикету, збагачення й активізацію словникового запасу словами і виразами етикетної лексики, а також розвиток комунікативних умінь засобами ситуативно-рольових вправ з метою вироблення вмінь встановлювати, підтримувати контакт для досягнення комунікативної мети спілкування під час виконання ними соціальних ролей з будь-яким адресатом.

Соціокультурна компетентність являє собою діяльність у соціальному середовищі, у тому числі і мовленнєву поведінку. Через це дослідники звертають у першу чергу увагу на лінгводидактичний аспект процесу формування цієї компетентності. Недостатній рівень сформованості соціокультурної компетентності в багатьох учнів, на їх думку, є причиною проблем взаємодії дітей у полікультурному соціумі. Великі потенційні можливості для усунення цього недоліку є, на думку вчених, на уроках української мови. Учитель може приділяти основну увагу не тільки формуванню предметних компетентностей, а й засвоєнню учнями соціокультурного досвіду, втіленого в мовній формі. Сучасні підручники

повинні містити вправи не тільки з мовним, а й культурологічним матеріалом. Це забезпечуватиме одночасно удосконалення знань, умінь і навичок учнів і сприятиме формуванню їхньої соціокультурної компетентності.

Лінгвокультурологічний аспект навчання української мови має ґрунтуватися на ідеї взаємозв'язку мови і культури. Отже, він повинен охоплювати опанування мови як національного і культурного феномену. Це зумовлено тим, що вияв національної специфіки української мови, з одного боку, й усвідомлення мови як духовно-культурної скарбниці народу, з іншого, формує українознавчий світогляд. У зв'язку з цим особливо актуальною й необхідною видається нам робота учнів на уроках словесності з відповідними дидактичними матеріалами – прислів'ями, приказками, фразеологізмами, розповідями про славетні імена, про видатні події, символи, у яких виражається самобутність української культури і традицій, поєднуються регіональні, національні особливості культури та загальнолюдські цінності (воля, козацтво, калина, верба, хата, рушник, мова та ін.) тощо.

Програма з української мови передбачає, крім опанування основних мовних і мовленнєвих відомостей, засвоєння ще й позамовної інформації, необхідної для адекватного спілкування та взаєморозуміння в соціумі. Дослідження вчених і масова шкільна практика свідчать про те, що вчитель на уроках словесності не може обмежуватися вивченням тільки вузького мовного матеріалу.

Аналіз шкільних підручників показав, що в них представлені усі виділені вченими типи соціокультурних цінностей (загальнолюдські, національні, громадянські, регіональні, сімейні, особистісні, які сприяють становленню і розвитку його соціально-комунікативного досвіду). Однак, з одного боку, вони репрезентовані досить малою кількістю вправ, а з іншого боку, майже усі групи цінностей у підручнику не відзначаються тематичною розмаїтістю. Так, досить обмежено представлені регіональні цінності (рідний край, любов до свого краю, регіональні традиції, видатні особистості краю тощо), мало інформації про родинні традиції, сімейні свята, особисті цінності (доброзичливість,

комунікабельність, вихованість, освіта, життєтворчість, благодійництво, допитливість, ініціативність, лідерство, особистий вибір, особиста відповідальність).

Для формування соціокультурної компетентності ми пропонуємо використати истему вправ і завдань, яка може забезпечити поступове збагачення словникового запасу учнів 4 класу семантично зорієнтованою лексикою народознавчого та етикетного змісту. Також пропонуємо роботу з розвитку комунікативних умінь школярів завдяки вправам аналітичного характеру за готовим текстом (розпізнання слів етикетного мовлення та визначення їх семантики та функції шляхом зіставлення текстів зі словами етикетної лексики і без них, визначення ситуації, умов, адресата спілкування, теми, основної думки, мети та типу тексту). Для вдосконалення власних висловлювань (усунення текстових помилок та мовленнєвих недоліків) рекомендуються вправи на створення власного тексту, що вимагають застосування усіх груп мовленнєвих умінь і водночас створюють мотивацію побудови усного висловлювання з дотриманням правил мовленнєвого етикету, активізують мовленнєву діяльність школярів. Кінцевим етапом такого підходу до формування соціокультурної компетентності має бути система завдань, що передбачає послідовне формування і вдосконалення комунікативних умінь школярів, забезпечуючи одночасно формування навичок будувати ситуативні висловлювання та виконувати прийнятні для учнів 4 класу соціальні ролі. Саме у процесі такої роботи формувалася соціокультурна компетентність учнів, розвивалася їхня емоційна сфера, відбувалося духовне збагачення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковбанюк М. Формування соціолінгвістичної компетенції як складника комунікативної мовної компетентності. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2011. Випуск 86. С. 311-319.
2. Кучерук О. Соціокультурний розвиток учнів як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школі*. 2014. №2 (112). С.2-7.

3. Орап М.О. Мовленнєва соціалізація дітей молодшого шкільного віку/ *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. праць ін.-ту психології ім. Г.С.Костюка. 2008. Т. XII. Ч. 1. С.445-456.

4. Пономарьова К. Соціокультурна складова у змісті початкового курсу української мови. *Початкова школа*. 2011. № 5. С. 9-13.

5. Топчій Л.С. Формування україномовної соціокультурної компетентності: теоретичні і практичні аспекти. *Молодий вчений*. 2014. № 7 (10). С. 170-173.

6. Ярмолюк А. Соціокультурна компетентність як показник ефективної комунікативної поведінки учня. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 7. С. 7-12.

УДК 373.3.091.39:004

**Кононова О. В.,
Підгорна В. В.**
*Криворізький державний педагогічний університет,
м.Кривий Ріг
Науковий керівник: Баруліна Ю.О.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач*

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ WEB-КВЕСТУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Якщо ми будемо вчити сьогодні так,
як ми вчили вчора,
ми вкрадемо у наших дітей завтра.
(Джон Дьюї)*

Технологія Web-квесту є ефективним засобом навчання, оскільки поєднала у собі активні форми навчання та інформаційну технологію. Вона знайшла застосування у викладанні багатьох навчальних дисциплін шкільного циклу.

Квест, як педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проєктування, організації та проведення

освітнього процесу з чітко визначеними цілями, діагностикою поточних та кінцевих результатів, що має певні етапи із виділеними процедурними характеристиками. Виходячи із загальних ознак педагогічної технології, як зазначає А. Сівачук, а ми підтримуємо її думку, квест передбачає чітку, послідовну педагогічну дидактичну розробку дидактичних задач, розвивальних та виховних цілей; структурування, упорядкування, ущільнення інформації, що підлягає засвоєнню; комплексне застосування дидактичних, технічних та комп'ютерних засобів навчання та контролю; посилення діагностичних функцій навчання; гарантованість досить високого рівня якості навчання [41, с. 182].

Дослідник О. Співаковський відзначає такі основні та відмінні характеристики Web-квесту як освітньої технології та дидактичного засобу:

- спрямованість на розв'язання задач проблемного характеру (передбачає постановку задачі-проблеми, вимагає пошуку шляхів розв'язання задачі, оформлення результату та його оцінки);
- результат або «освітній продукт» Web-квесту може являти собою (залежно від поставленого завдання) як розгорнуту відповідь на запитання, так і створені учнями презентації, сайти, ролики тощо;
- має проєктний характер, особливо у командному виконанні завдання;
- при командному виконанні включає елементи рольової гри (сюжет, інтригу, комунікацію і т.д.);
- є інформаційно-комунікаційною, оскільки джерелом пошуку інформації для вирішення задачі є мережа Інтернет [45, с. 40].

Визначимо коло завдань, яке має вирішити представлена технологія в рамках освітнього процесу. Вчителі використовують її, як правило, для засвоєння базових знань з предмету, розділу чи окремої теми; для систематизації знань з предмету; формування навичок самоконтролю; підвищення мотивації до навчання загалом, і навіть надання навчально-методичної допомоги учням у самостійній роботі над навчальним матеріалом. Web-квест можна використовувати також як засіб перевірки знань.

Досліджуючи проблеми мотивації пізнавальної діяльності учнів, Є. Скворчевська відзначає те, що перш, ніж залучати учня до будь-якої діяльності, слід пробудити в нього інтерес до неї, перевірити, чи готовий він до цієї діяльності, переконатися, що учень діятиме сам, а вчителю залишиться лише скерувати та спрямовувати його діяльність [43, с. 189].

Отже, головними важелями мотивації повинні бути не тільки зацікавленість школярів у пошуку потрібної їм інформації, а й їхня готовність самостійно виконати поставлене завдання, пов'язане з їхньою особистою зацікавленістю у вирішенні цієї проблеми; крім того, важливо, щоб це рішення відповідало сучасним тенденціям та було актуальним.

Тому, оптимальний шлях формування мотивації в учнів – це звернення до справді цікавих для них проблем, і навіть створення умов самореалізації і самоствердження у близькому їм середовищі.

Після етапу створення мотивації для учнів у необхідності пізнання нового матеріалу або перевірки пройденого, вчителю необхідно коректно сформулювати проблему для створення Web-квесту з теми, що вивчається або повторюється. У ході роботи учні повинні самостійно дійти висновків та вирішити завдання, аргументуючи своє рішення та обстоюючи свою точку зору. Для коректного формулювання проблеми необхідно як бачити проблемну ситуацію, так і вказати можливі способи та засоби її вирішення. Ю. Суходольська зазначає, що постановка проблеми та її сприйняття учнем збуджує у ньому певну інтелектуальну напругу, яка зникає лише після вирішення цієї проблеми. Головний елемент проблемної ситуації – невідоме, нове, те, що має бути відкрито для правильного виконання завдання, до виконання потрібної дії [47, с. 130].

Науковці В. Томаш та В. Давидович, досліджуючи особливості впровадження Web-квест технологій в освітній процес, наголошують, що учень, долучаючись до квестів, отримує багато можливостей, таких як:

- вести роботу в оптимальному для нього темпі;

- легше долати бар'єри психологічного характеру (несміливість, нерішучість, страх насміхів);

- повернутися до раніше вивченого матеріалу, отримати необхідну допомогу, перервати процес навчання в довільному місці, а потім до нього повернутися;

- відпрацьовувати необхідні вміння та навички [51, с. 90].

Згідно з критеріями оцінки якості, розробленими Т. Марчем, гарний освітній квест повинен мати інтригуюче запровадження, чітко сформульоване завдання, яке провокує мислення вищого порядку, розподіл ролей, що забезпечує різні кути зору на проблему, обґрунтоване використання інтернет-джерел [60].

О. Тимченко, досліджуючи методичні аспекти створення веб-квестів, наголошує, що структура квесту, повинна мати свої певні умови реалізації. Насамперед, це наявність подання, тобто візитки з інформацією. Також це чіткий сценарій квесту, де розмежована роль кожного його учасника, тут же описані й індивідуальні завдання для кожного учасника відповідно до тієї ролі, яку він вибрав і тим кінцевим результатом самостійної роботи, яку заплановано. Сюди входить і перелік інформаційних джерел для виконання квесту, і сам алгоритм дій та розроблені критерії для оцінки веб-квесту, а також шаблони для розробки квестів, які представлені на сайтах [49].

Web-квест підвищує якість навчання, результативність моніторингу у системі нових освітніх стандартів. Ця технологія дозволяє встановити тісне співробітництво з учнями, підвищує мотивацію до навчання, розвиває практично всі навчальні універсальні дії. Формування навчальних універсальних дій може відбуватися на всіх етапах роботи з Web-квестом, при цьому є можливість широко використовувати різні педагогічні технології, а значить нові методи та прийоми.

Але поряд із явними дидактичними перевагами, необхідно відзначити можливі «підводні камені» Web-квесту як інтерактивної технології.

Можливості швидкого доступу до великого обсягу інформації, процес її пошуку в Інтернеті може мати і зворотний бік:

- у гонитві за швидкістю її обробки часто страждає смислове сприйняття;
- потік інформації все збільшується і потребує стійких навичок аналізу інформації;
- через яскравість і мультимедійність подання інформації на сайтах і наявність на них частих «впливаючих вікон» з'являється ризик «плисти» по сторінках Інтернету далеко від теми, що вивчається;
- інформація, отримана без зусиль, швидко знецінюється, забувається.

Про вказані недоліки зауважував і Б. Додж: «Існує сумнівна освітня вигода в тому, що учні займаються серфінгом у мережі без чіткого завдання в голові» [59].

Саме тому варто підкреслити важливість координації вчителем структурованої організації роботи учнів над квестами, поточний контроль та оцінювання етапних результатів, і навіть тимчасовий контроль.

Отже, вивчаючи суть технології Web-квестів та враховуючи зазначені недоліки його застосування в освітній діяльності, ми дійшли висновку, що Web-квест – це реальний засіб мотивації до навчання школярів, адже квест – це проєкт із елементами рольової гри, а грають школярі із задоволенням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сівачук А. Л. Упровадження мобільних технологій в освітній процес початкової школи як засобу формування мотивації учіння молодших школярів. Науковий простір студента: пошуки і знахідки: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції Національного педагогічного університету імені Н. П. Драгоманова. Київ, 2020. С. 181–184.

2. Скворчевська Є.Л. Когнітивні механізми мотивації досягнення. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Х.: ХНПУ, 2013. № 46. Ч. 1. С. 187-195.

3. Співаковський О. Методика застосування ІКТ у початковій школі. Початкова освіта. 2013. №18-19. С. 39–47.

4. Суходольська Ю.М. Характеристика мотиваційного компоненту навчальної діяльності молодшого школяра. Збірник тез НУШ. 2021. С. 130-131.

5. Тимченко О. В. Методичні аспекти створення і реалізації веб-квестів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Випуск 82. С. 172-177.

6. Томаш В. В., Давидович В. О. Особливості впровадження веб-квест технології в навчально-виховний процес. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. 2017. С. 87-91.

7. Dodge B. Rethinking the WebQuest Taskonomy: A New Taxonomy of Authentic Constructivist Tasks. URL: <http://www.webquest.org/act/tappedin.htm> (дата звернення: 26.12.2021).

8. March T. Criteria for Assessing Best WebQuests. URL: <http://www.bestwebquests.com/bwq/matrix.asp>. (дата з <http://www.bestwebquests.com/bwq/matrix.asp> вернення: 26.12.2021)

УДК 373.3.016:811.161.2

Король І.І.
*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*
**Науковий керівник: Пруняк В.В.,
кандидат філологічних наук, доцент**

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СКЛАД І СКЛАДОПОДІЛ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ефективне навчання дитини у школі, її мовленнєвий розвиток перебувають у прямій залежності від правильної організації й самого змісту роботи над засвоєнням елементів знань з фонетики, графіки та орфографії. Взаємопов'язане засвоєння цих трьох розділів лінгвістики вимагає від учителів використання таких форм роботи, які передбачали б активні спостереження, дії

та розумові операції учнів з одиницями насамперед усного мовлення. Вивчення фонетико-орфографічного матеріалу у початкових класах забезпечує повне усвідомлення дітьми особливостей української мови, оптимальний спосіб керівництва процесом оволодіння орфоепічними та орфографічними навичками.

Проблема формування фонетико-орфографічної компетентності молодших школярів перебуває в центрі уваги багатьох українських науковців (М. Вашуленко, Н. Деркач, П. Жедек, Г. Коваль, О. Савченко, Н. Скрипченко, Н. Тоцька, О. Хорошковська та ін.). Учені переконливо доводять, що грамотність учнів зростає тоді, коли вони усвідомлюють найважливіші особливості одиниць фонетики, закономірності їх виділення і функціонування, оскільки в сучасній українській орфографії переважає фонетичний принцип правопису. Одним з таких шляхів успішного вирішення питання є формування у молодших школярів фонетико-орфографічної компетентності на основі осмислення ними природи фонетичних одиниць, зокрема, складу, його фонетичної природи, особливостей структури, правильного членування мовленнєвого потоку на склади, а також розуміння відмінностей між складоподілом та поділом слова на склади для переносу з рядка в рядок.

Аналіз чинних шкільних підручників та навчально-методичного забезпечення початкового курсу української мови, вивчення досвіду роботи вчителів початкової школи свідчать про те, що як серед методистів, так і в практиці навчання мови спостерігається нечітке розуміння природи складу як однієї з фонетичних одиниць мови. Такий стан справ призвів до того, що вчителі, а відтак і молодші школярі під складом (фонетичним поняттям) і частиною слова для переносу з рядка в рядок (орфографічним поняттям) розуміють одну і ту ж мовну одиницю. Тому і трапляються помилки не тільки під час поділу слова на склади, а й під час фіксації на письмі окремих складів, а також випадки неправильного перенесення слів з рядка в рядок, орієнтуючись на правила складоподілу.

Відповідно до вимог мовної змістової лінії чинної шкільної програми учні початкових класів повинні належним чином оволодіти знаннями і вміннями, які стосуються мовних одиниць різних рівнів – фонетичного, лексичного, граматичного тощо. Так, у 2 класі учень повинен уміти *«ділити слова на склади; переносити слова з рядка в рядок складами; не відривати при переносі від слова склад, позначений однією буквою; правильно переносити слова зі збігом приголосних, з літерами ь, й, буквосполученнями дж, дз, йо, ьо, апострофом»* [6, с.19]. Важливо, що у програма передбачає ознайомлення другокласників з правилами переносу слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків, але при цьому не звертає увагу вчителя, що у таких випадках варіантів переносу слова може бути кілька і не завжди вони будуть збігатися зі складоподілом. Тож варіантів переносу таких слів може бути декілька (наприклад: *ві-стря, віс-тря і віст-ря*), а поділу на склади – лише один: *[в'і' – стр'а]*.

Аналіз шкільної програми дає підстави для формулювання висновку про те, що у чинних програмах немає чіткого уявлення:

- по-перше, про склад як фонетичну одиницю усного мовлення, яка на письмі передається за допомогою транскрипції як результат вимови звуків слова відповідно до орфоепічних вимог;

- по-друге, у ній не звертається увага на те, що склад і частина слова для переносу з рядка в рядок – це одиниці різних мовних рівнів (фонетичного й орфографічного). І ці одиниці, хоч і близькі за звуковим складом, виділяються у слові за спеціальними, окремими для кожної з них, специфічними правилами.

Крім того, аналіз чинних шкільних підручників та дидактичного забезпечення процесу навчання української мови у 1-2 класах свідчить про те, по-перше, що в них подається визначення складу як окремої частини слова, хоч складом може бути й окреме односкладове слово, по-друге, рекомендовані у підручниках зразки поділу слів на склади подаються не у фонетичному записі, а в орфографічному і тому не завжди відповідають правилам складоподілу. В одних випадках частина слова для переносу може збігатися з частиною

звукового потоку, що є складом, а в інших може і не збігатися, а тому і не може бути фактично складом.

Усе це свідчить про необхідність уточнення і подальшого вивчення фонетичної природи складу відповідно до сучасного лінгвістичного уявлення про цю фонетичну одиницю, а також про нагальну потребу розробки системи форм і прийомів роботи, спрямованих на розвиток умінь і навичок учнів початкових класів здійснювати поділ слова на склади як фонетичну дію і ділити слово на частини для переносу з рядка в рядок як орфографічну дію.

Під час ознайомлення дітей зі складом та правилами сучасного складоподілу слід у першу чергу ми пропонуємо враховувати те, що склад – це **фонетична** одиниця, оскільки вона є, як і звук, частиною звукового потоку. Зазначимо, що в різних шкільних підручниках і методичних посібниках дається не зовсім чітке, а іноді і неправильне визначення складу. Наприклад, склад – це частина слова. Але ж зі складом може збігатися і ціле слово (*мак, рис, клас...*), що не є частиною слова. І таких слів є дуже багато.

Ще однією важливою особливістю лінгводидактичної основи вивчення складу у початковій школі є те, що учителям слід враховувати те, що склад, будучи фонетичною одиницею, виділяється у процесі **усного** мовлення. Тому його фіксація на письмі повинна відбуватися за допомогою фонетичної транскрипції, у фонетичному записі – точно так, як ми фіксуємо на письмі звуки, фонетичні слова, синтагми, фрази, текст.

Аналіз науково-теоретичної на лінгводидактичної літератури свідчить про те, що і в лінгвістів, і в методистів немає однозначного підходу до проблеми фіксації на письмі результатів складоподілу слова. Так, у більшості навчальних посібників з сучасної української мови для вищої школи поділ слів на склади подається в орфографічному записі, що не відповідає фонетичній природі складу. Зате у підручнику «Сучасна українська мова» за редакцією М.Я. Плющ склади позначаються у фонетичній транскрипції: [мо'ж-на], [гар-бу'з], [л'у'-ди], [ба-шта'н] [5, с.19].

У всіх чинних шкільних підручниках поділ слова на склади позначається під час фіксації на письмі за допомогою орфографічного запису, що є неправильним. Зазначимо, що будь-яка фонетична одиниця мовлення вимовляється під час говоріння і на письмі фіксується тільки за допомогою транскрипції, а не в орфографічному записі: [лн'-на], [у'-чен'], [вe^и-сна'].

У такому разі маємо можливість передати всі особливості звукового потоку, що утворює склад, а також позначити наголошений склад. Це дасть можливість точно передати на письмі особливості вимови кожного звука чи складу. Отже, поділ слова на склади слід здійснювати в усному мовленні і фіксувати його на письмі тільки у фонетичній транскрипції.

Таким чином, аналіз науково-методичної, навчальної літератури та шкільної програми свідчить про необхідність уточнення і подальшого вивчення фонетичної природи складу відповідно до сучасного лінгвістичного уявлення про цю фонетичну одиницю, а також про нагальну потребу розробки системи форм і прийомів роботи, спрямованих на розвиток умінь і навичок учнів початкових класів ділити слова на склади і на частини для переносу слів з рядка в рядок. Рекомендовані у доповіді вправи і завдання щодо набуття учнями навичок поділу слів на склади відповідно до вимог часу та формування чіткого уявлення учнів про поділ слів на частини для переносу з рядка в рядок дозволять їм більш ґрунтовно і змістовніше усвідомити ці дві взаємопов'язані дії, що являють собою різні мовні явища і належать до різних мовних рівнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Г. Звукобуквений аналіз на уроках української мови у початкових класах. Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. 80с.

2. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посіб. для студ. педінститутів, гуманіт. університетів, педагогіч. коледжів. Тернопіль: Астон, 2008. 287с.

3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-метод. посіб. для студ. ВНЗ; за наук. ред. М.С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364с.

4. Пономарьова К.І. Українська мова та читання: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2 частинах). Ч.1. Київ. УОВЦ «Оріон». 2019. 144с.

5. Сучасна українська літературна мова/ за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2001. 430с.

6. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 3-4 класи. URL: <https://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2019/10/5d9d8feb1ce4f3164670>

7. Тоцька Н.І. Фонетика української мови та її вивчення в початкових класах. Київ : Вища школа. 2014. 176 с.

УДК 378.035:316.46:63

Костинюк В.С.

Національний університет

біоресурсів і

природокористування України

м. Київ

Науковий керівник: Діра Н.О.,

доктор філософії PhD, старший викладач

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розбудови української держави, формування нових відносин у світі, зокрема, політичних, економічних та соціально-культурних, вимагають від фахівців аграрної галузі чіткої сформованості поглядів та мислення. Успіх молодого фахівця ґрунтується на активній життєвій позиції, на дотриманні норм, яке висуває суспільство, при цьому проявляючи унікальність своєї особистості та лідерські задатки.

Особистість, яка має власну індивідуальність, може брати відповідальність за себе та оточуючих, має чітку громадянську позицію, готова до демократичного управління суспільством, лідер в особистому житті – мета освітньої системи України. Зміна цінностей нашого суспільства, де в пріоритеті виступає особистість, вимагає від вищої освіти гнучкості, сучасності, системності та мобільності [1].

Індустріалізаційна система освіти була орієнтована на формування та потребу в працівниках, націлених, здебільшого, на виконання відносно простих дій біля механізмів, та їх управлінців – менеджерів, керівників, бухгалтерів, які могли впродовж всього життя керуватися знаннями й навичками, які вони отримали ще під час свого професійного навчання у вищій школі. В сучасному світі, в період бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та витисненню ручної праці автоматикою, змінюються орієнтири до вимог підготовки кадрів постіндустріальної інформаційної ери. Сьогоднішній випускник агропромислової галузі має вміти не тільки накопичувати знання, а ще і вміти їх самостійно отримувати, критично аналізувати та креативно використовувати під час роботи над повсякденними проектами [2].

Сучасна система освіти вищих аграрних закладів освіти поступо змінює траєкторію свого розвитку, орієнтуючись на засади гуманістичної, толерантної взаємодії. Головне завдання вищої освіти – розкрити потенціал молодої людини, дати їй можливість самореалізуватися у майбутній професії та розвинути прагнення до особистісного росту та самовдосконалення. При цьому, недопустиме прагнення до лідерства, до самореалізації будь-якою ціною, всупереч правовим та моральним нормам суспільства. Саме тому професійна освіта повинна розширювати межі звичної моделі навчання, зокрема, забезпечувати якісне виховання молодого спеціаліста з акцентом на розвиток її особистісних та професійно важливих якостей. У цьому контексті виховання лідерських якостей у студентів вищих аграрних закладів набуває особливої значущості, бо саме вони необхідні для якісної професійної реалізації майбутніх фахівців, саме вони дозволяють оперативно застосовувати в повсякденній діяльності Soft skills та налагоджувати комунікативні зв'язки [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема формування лідерських якостей була й залишається об'єктом уваги багатьох учених. Дану проблему вивчали вчені різних галузей знань: психологи, педагоги, філософи. Особливості процесу пізнання соціальної дійсності розглянуті в роботах С. А. Козлової, в трудовій діяльності Е. А. Шанц.

Вивчення даного феномену з позиції розгляду його психологічних основ проводилося В. Г. Мараловим, в дошкільній педагогіці відома нормативна модель соціальної активності дошкільнят Р. Г. Казаковой [4].

В. А. Шинкаренко виділяв формування базових соціальних якостей та навичок, як невід'ємний етап у житті, який необхідно пройти кожній людині. Від рівня сформованості соціальних якостей, залежить подальша адаптація до життя в суспільстві. Формування базових лідерських якостей, на думку науковця, - це важливий етап у розвитку здатності до самостійного прийняття рішень [5].

І.Ю. Левченко відзначала, що істотна роль у вирішенні виховних та освітніх завдань педагогіки полягає у вдалому впровадженні в освітній процес формування лідерських якостей, які дозволяють докорінно змінити своє уявлення про себе і про навколишній світ, змінити самооцінку, навчитись вибудовувати гармонійні стосунки із оточуючими. В процесі спілкування і оволодіння новими соціальними та лідерськими якостями формуються відповідні навички та світогляд людини [6].

Проблемам розвитку лідерських якостей у здобувачів вищої освіти, присвятили свої дослідження А. Зоріна, Л. Кайдалова, О. Пономарьов (загальні питання); І. Богданова, І. Савицька (у майбутніх педагогів); Р. Сопівник (у майбутніх фахівців агропромислової галузі); Л. Казанцева, О. Левченко, О. Савельєва, Н. Бабкова-Пилипенко, Г. Чередніченко (у майбутніх фахівців інших галузей) та ін. [7].

Незважаючи на вагомість вивчення зазначеної проблеми, можна констатувати, що в сучасній педагогічній науці в недостатньому обсязі приділено уваги питанню формування лідерських якостей студентів аграрних закладів вищої освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бояцис Р., Макки Э. Резонансное лидерство: самосовершенствование и построение плодотворных взаимоотношений с людьми на основе активного

сознания, оптимизма и эмпатии; пер. с англ. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2007. 300с.

2. Гармаш, С. А., (2009), Гашутіна, О.Е. Лідерські якості особистості керівника як запорука успіху. Управління інноваційними проектами та об'єктами інтелектуальної власності. С. 37 – 44.

3. Головешко Б.Р. Психологічне здоров'я менеджера як складова його професійної компетентності / Головешко Б.Р., Овсієнко О.В. // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей ХХІІІ Міжнародної науково-практичної конференції, 20-22 травня 2015 р. – Харків: НТУ «ХП», 2015. – Ч. IV. – С. 13.

4. Демократичний розвиток: вищі державні службовці та політико-адміністративні стосунки : матеріали ХVІІІ Міжнар. конгресу з підготовки вищих державних службовців, (Київ, 15–17 черв. 2005 р.) / [уклад. С. В. Соколик]. – К. : К.І.С., 2005. – 150 с

5. Дружинин В. Н. Психология / В. Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2009. – 656 с.

6. Друкер П. Ф. Эффективное управление предприятием: учебное пособие / П. Ф. Друкер. – М: Вильямс, 2009. – 224 с.

7. Канджеми Дж. П. Когда лидерство терпит неудачу : уроки, извлеченные из опыта 1990-х годов, и направления развития в третьем тысячелетии / Дж. П. Канджеми, Р. Миллер, Т. Холлопетер // Психология современного лидерства : американские исследования. – М. : Когито-Центр, 2007. – С. 197–211.

Костинюк В.С.
*Національний університет
біоресурсів і
природокористування України
м. Київ*
**Науковий керівник: Сопівник Р.В.,
доктор педагогічних наук, доцент**

ЛІДЕРСТВО ТА ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ФЕНОМЕН І ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Феномен і проблема лідерства, формування лідерських якостей осмислюється та досліджується стільки часу, скільки існує людство. Більш складні взаємовідносини між людьми продукують більш ґрунтовний досліджуваний феномен лідерства. Зважаючи, що правила розвитку феномена і проблеми лідерства диктуються правилами розвитку соціуму, вряд чи можна говорити про якісь певні кінцеві остаточного дослідження проблеми лідерства. Так, науковець Б. Басс у своєму фундаментальному дослідженні лідерства висловлює переконання, що вивчення сутності лідерів і лідерства почалося одночасно з виникненням цивілізації [1]. Він вважає, що лідерство по своїй суті є універсальним феноменом, який має право бути важливим предметом досліджень [1].

У свою чергу, наявність конкурентного середовища провокує загострення динаміки формування і розвитку різноманітних управлінських та організаторських методів. Ніхто не стане заперечувати, що надзвичайно важливим фактором формування конкурентоспроможного фахівця є розвиток його особистісних якостей, які є підґрунтям достатнього рівня професійної компетентності, засобом підвищення внутрішнього потенціалу особистості. В умовах стрімкого розвитку суспільства, полікультурної комунікації, стрімкого розвитку науки лідерство необхідно розглядати як обов'язковий компонент у досягненні професійної компетентності, без якої неможлива повноцінна самореалізація фахівця сьогодення. Відомий американський дослідник

У. Бенніс, наголошував, що найзагрозливішим міфом про лідерство є теорія щодо існування генетичного фактора: лідерами не народжуються, лідерами переважніше стають [2].

Аналіз наукових напрацювань констатує значну розбіжність поглядів щодо проблеми лідерства. Так, педагогічні дослідження переважно присвячено дослідженню проблеми формування і розвитку лідерських якостей здобувачів освіти різного рівня: у дошкільному віці (М. Вікуліна, І. Пєскова, О. Уманський); у дітей шкільного віку (Д. Алфімов, Т. Вежевич, О. Косенчук, Н. Сушик, В. Ягоднікова та інш.); у здобувачів вищої освіти (З. Гапонюк, О. Зоріна, К. Ємелін, Л. Кайдалова, О. Кін, Л. Конишева, Н. Шафєєва, Л. Шигапова та інш.); у майбутніх педагогів (Н. Мараховська, К. Кіба, О. Крупський, Н. Семенченко, Г. Тітова та інш.); у майбутніх фахівців агропромислової галузі (Р. Сопівник); у майбутніх психологів (А. Пільганчук, В. Кузьменко та інш.); у майбутніх менеджерів (В. Локшин, Т. Махіна, С. Новікова, О. Романовський та інш.); у майбутніх інженерів (Т. Гура); у системі вищої військової освіти (О. Ашихмін, Е. Лук'янчиків, О. Маковський та інш.); у керівників навчальних закладів (М. Гасанова, І. Драч, Г. Тимошко та інш.). Формування лідерських якостей у студентів – майбутніх фахівців агропромислової галузі залишається розкритою недостаньо.

Слово leader утворилось від слова «lead» (очільник, ведучий, керівник), що в перекладі з англійської означає «вести», «керувати», «очолювати» і з другої половини ХІХ увійшло до вітчизняного наукового обігу.

Філософський енциклопедичний словник розкриває *поняття «лідера»* як найбільш авторитетної особистості у певному угрупованні, яка виконує очільну роль у організації спільної діяльності даного угруповання; певного члена групи, за яким вона залишає право приймати відповідальні рішення у важливих для угруповання ситуаціях; [3, с. 313];

Розглядаючи лідерство як явище і окреслюючи поняття «лідер», ми маємо нагадати і визначення лідера Великої Французької революції Максиміліана Робесп'єра, який стверджував, що лідер визначається двома

важливими характеристиками: він рухається сам і вміє вести за собою. По суті, це той, хто показує шлях іншим [4, с. 21].

Дослідник Є. Ільїн, характеризуючи лідера, вважає обов'язковими його властивостями наступні: приналежність до групи і окреслення у ній власної впливової й авторитетної позиції; зацікавленість у досягненні групових цілей та сприяння їх досягненню; особистісна ініціативність та відповідальність; наявність відповідного впливу на членів угруповання [5].

У світлі порушеної нами проблеми цікавим є визначення лідера агропромислової галузі, яке пропонує у своїй дослідженні науковець Р. Сопівник: «Лідер АПК – це найбільш авторитетний член групи, або іншої спільноти в агропромисловій галузі, який завдяки своїм розвиненим соціально-психологічним, професійним та індивідуальним якостям виділився в результаті міжособистісних взаємовідносин на роль неофіційного або формального керівника, здійснює суттєвий вплив на групову активність, відображає її інтереси та забезпечує організацію спілкування і виробничої діяльності членів групи, стимулюючи їх на досягнення високої продуктивності з мінімальними затратами ресурсів та максимальним виробничим ефектом, при цьому не завдаючи шкоди навколишньому природному середовищу»[6, с.75].

Існують і досить креативні, неспецифічні визначення поняття «лідер». Так, А. Менегетті називає лідером особистість, яка реалізує суспільний інтерес через задоволення власного егоїзму [7, с. 20]; усіх членів групи вважає лідерами Д. Крек, стверджуючи, що вони рівнозначно впливають на результат діяльності групи [8, с. 189]; Дж. Ліпман-Блюмен вводить термін «токсичний лідер», вважаючи таким особу з деструктивною поведінкою, яка здійснює токсичний вплив на особистість, родину, певну групу чи взагалі на суспільство [9].

Опираючись на проведений аналіз наукових досліджень поняття «лідер», ми зробили спробу узагальнення існуючих точок зору (табл.1.1.1.).

Таблиця 1.1.1.

ЛІДЕР	
Підходи до розуміння сутності лідерства	Автор підходу
Суб'єкт лідерства	К. Бланшар, А. Петровський, Н. Сушик, М. Ярошевський
Соціальна роль	А. Іванова
Неформальний керівник	М. Альберт, М. Мескон, Ф. Хедоурі, Б. Паригін
Авторитет	С. Багрецов, В. Давидов, Л. Карпенко, Л. Конишева, О. Степанов
Провідник	Н. Жеребова, М. Рожков, Г. Тажутдінова
Кожен член групи	Д.Крек
Організатор	А. Лутошкін, Н. Мараховська
Генератор ідей	В. Іванов
Особа з найвищим статусом	Ю. Кращенко, Л. Крисін, Л. Орбан-Лембрик, А. Петровський, М. Ярошевський, В. Юрчук, Д. Гоманс
Носій групових цінностей	Л. Акатов, Л. Войтоловський, І. Дригіна, Р. Кричевський, М. Рижак

На підставі проведеного аналізу наукових досліджень стосовно дефініції «лідер» ми сформуємо власне визначення цього поняття, яким будемо послуговуватись у роботі та базовим для якого є трактування дослідниці Д. Волківської [10]: лідер - це соціально активна особистість, яка користується найвищим рівнем довіри у групі та максимально впливає на її життєдіяльність, є уособленням групових цінностей і володіє сформованою здатністю брати на себе відповідальність за діяльність групи та кожного її члена, а також орієнтована на результат колективної спільної діяльності.

Отже, здійснений нами аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми лідерства, лідера у суспільстві та лідерських якостей засвідчив недостатній рівень її дослідженості та неоднозначність окреслених нами дефініцій. Але на основі аналізу досліджень ми дійшли певних висновків та формулювань:

1. Лідер - це соціально активна особистість, яка користується найвищим рівнем довіри у групі та максимально впливає на її життєдіяльність, є уособленням групових цінностей і володіє сформованою здатністю брати на себе відповідальність за діяльність групи та кожного її члена, а також орієнтована на результат колективної спільної діяльності.

2. Лідерство - внутрішній стан особистості, спрямованої на досягнення колективної мети, успіху, глибоко вмотивованої та впевненої у своїх рішеннях та діях.

3. Лідерські якості визначаються нами як сукупність індивідуально-особистісних і соціально-психологічних властивостей особистості, що дозволяють їй виконувати роль лідера в групі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bass B., Bass R. The Bass handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications. N.Y.: Simon and Schuster, 2009. 1465 p.

2. Bennis W. Leaders: the Strategies for Taking Charge. New York: Harper and Row, 2003. 235 p.

3. Філатова Л., Новохацька Л. Теоретичні аспекти теорій лідерства крізь призму ефективного лідерства. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2014. № 3 (13). С. 64-69. Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>

4. Манфред Кэ де Ври. Мистика лідерства. Развитие эмоционального интеллекта. М.: Альпина Паблшерз, 2003. 311 с.

5. Ильин Е. П. Психология воли. СПб.: Питер, 2000. 288 с.

6. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: монографія. К.: «ЦП «Компринт», 2012. 504 с.

7. Менегетти А. Психология лидера: пер. с ит. 4-е изд., доп. М., 2004. 256 с.
8. Krech D. Individual in Society. A textbook of social Psychology. N. Y., 1962. P. 189-483.
9. Lipman-Blumen J. Toxic leadership: When grand illusions masquerade as noble visions. *Leader to Leader*. 2005. № 36. P. 29.
10. Калашнікова С. А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 380 с.

УДК 373.31

Кумпан Я. О.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ТЕХНОЛОГІЇ ВUOD В КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Розвиток інформаційної культури молодших школярів є однією із важливих і актуальних проблем сучасної початкової школи. Адже світ не стоїть на одному місці, він йде вперед, а з ним збільшується коло різних джерел інформації. Тому перед освітніми установами ставиться завдання формувати в дитини знання і вміння знаходити необхідну інформацію з різних джерел, задовольняти свої інформаційні потреби, які виникають в процесі навчально-пізнавальної діяльності, тобто формувати інформаційну культуру особистості.

Значущість даної проблеми окреслена в таких державних документах, як Концепція «Нова українська школа» [3], Державний стандарт початкової освіти [1], де наголошується на необхідності формування й розвитку в учнів інформаційної культури, умінь аналізувати інформацію, критично до неї

ставитися, робити обґрунтований вибір із декількох альтернатив, творчо її використовувати.

Результати аналізу наукової літератури засвідчили, що загальнотеоретичні питання інформаційної культури розглянуто в працях таких відомих учених, як А. Атаян, В. Буторін, Н. Водоп'янова, К. Войханська, О. Гречахин, В. Давидов, Д. Ельконін, А. Єршов, А. Казаков, Т. Коваль, Б. Константинов, К. Овчиннікова, Ж. Піаже, Б. Смирнова та ін. Особливості формування основ інформаційної культури в молодшому шкільному віці розкрито у дослідженнях таких учених, як С. Бешенков, Л. Босова, В. Варченко, А. Вітухновська, Ю. Горвіц, А. Горячев, А. Кузнецов, І. Онищенко, Ю. Первін, Б. Хантер та ін.

Концепція «інформаційна культура» виникла вперше в 70-х роках ХХ ст. Ініціаторами розвитку і популяризації відповідної концепції стали працівники бібліотек. З'явившись у сфері бібліотечної та книжкової справи, концепція інформаційної культури в міру свого розвитку вбирала в себе знання з цілого ряду наук: кібернетики, інформатики, семіотики, документалістики, філософії, логіки, культурології, лінгвістики та ін.

У даний час інформаційну культуру все частіше трактують як особливий феномен інформаційного суспільства. Залежно від об'єкта розгляду стали виділяти інформаційну культуру суспільства, інформаційну культуру окремих категорій споживачів інформації (наприклад, дітей або юристів) та інформаційну культуру особистості.

Є. Медведєва розглядає інформаційну культуру як «рівень знань, що дозволяє людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії» [2, с. 23].

С. Салогуб трактує інформаційну культуру як «складову загальної культури особистості учня; інтегровану якісну характеристику особистості, що включає систему уявлень про інформаційну картину світу, знань та практичних умінь щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій і наявності потреби в їхньому використанні, а також самостійності й творчого підходу до здійснення інформаційної діяльності» [5, с. 36].

На нашу думку, інноваційна культура – це сукупність інформаційної системи знань, умінь і навичок, що забезпечують самостійну діяльність людини з використанням інноваційних, традиційних інформаційних технологій.

На думку Т. Пушкарьовою, структура інформаційної культури містить такі компоненти:

- комунікативна культура;
- культура мови (мовна культура);
- читацька культура;
- інтелектуальна культура [4, с. 10].

Ефективним засобом формування інформаційної культури в молодших школярів є технологія BYOD (Bring your own device), за допомогою якої учні діють за певними правилами і використовують на практиці набуті знання.

BYOD – це технологія, при якій для занять активно використовуються смартфони, ноутбуки, планшети тощо. Але це не пристрої, надані освітнім закладом, а різноманітні телефони і комп'ютери, які вже є в учнів. Сенс цієї технології полягає в тому, що вчителі і адміністрація шкіл не забороняє, а навпаки дозволяє і мотивує учнів на те, щоб вони приносили в школу свої пристрої.

Збагачення уроків мультимедійними елементами і залучення ігрових дій дозволяє не лише формувати вміння, пов'язані з пошуком і виділенням, переробкою і перетворенням, зіставленням інформації, а й робить заняття різноманітнішим і підвищує навчальну мотивацію молодших школярів. Завдання такого роду сприяють формуванню «нешаблонного творчого мислення».

Використання технології BYOD в освітньому середовищі Нової української початкової школи мають свої переваги і недоліки.

Розглянемо плюси й мінуси використання технології BYOD.

Плюси технології:

1. В умовах моделі BYOD вчитель не нав'язує якийсь конкретний інструмент для вирішення навчальних завдань. Кожен учень вибирає зручний для себе пристрій, мережевий сервіс, тобто має місце «свобода вибору».

2. Модель BYOD дозволяє оперативно працювати з інформацією і представляти результати роботи.

3. Використання ручки і паперу для вирішення навчальних завдань не вимагає додаткових умов. Наприклад, жодної ролі не відіграє енергозабезпечення.

4. Особливого значення набуває модель BYOD при побудові індивідуальних освітніх траєкторій.

5. Використання цифрових носіїв інформації, а не паперових видань навчальних посібників, дозволяє заощадити не лише кошти, а й сприяє охороні навколишнього середовища. Так можна зберегти зелені легені планети - ліси.

6. Знижуються витрати на канцелярські товари, витратні матеріали.

Мінуси технології:

1. Для вчителя виникає ряд складнощів при плануванні уроку, якщо він не знає технічних характеристик особистих мобільних пристроїв учнів.

2. Не всі особисті мобільні пристрої підтримують роботу необхідних сервісів або вимагають додаткової настройки.

3. Успішність уроку з використанням моделі BYOD залежить і від зовнішніх факторів. Наприклад, від якості роботи провайдера, що забезпечує доступ в Інтернет.

4. Виконання навчальних завдань в умовах моделі BYOD може звестися до копіювання інформації з мережних джерел інформації і призведе до порушення закону про авторські права. Наші діти не вміють ще правильно користуватися плодами чужих праць.

За нашим переконанням, щоб використання технології BYOD на уроках у початковій школі було результативним, учителям важливо знати правила ефективного використання інтернет-технологій, забезпечувати сприятливі умови мобільного навчання, майстерно керувати процесом формування

інформаційної культури молодших школярів, використовувати різні додатки на уроках.

Отже, в умовах Нової української школи проблема формування інформаційної культури молодшого школяра є актуальною і важливою. Інформаційна особистість отримує, обробляє, зберігає і використовує інформацію; до розв'язання проблем підходить з використанням пристроїв. Використання на різних уроках у початковій школі технології BYOD сприяє формуванню таких якостей особистості, як самостійність, ініціативність, винахідливість, кмітливість, допитливість. Технологія BYOD у процесі навчання викликає в учнів позитивні емоції, підвищує навчальну мотивацію, сприяє розвитку інформаційної культури, виховує інтерес до предмету, що, в свою чергу, сприяє підвищенню якості знань молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/>
2. Медведєва Є. А. Концептуальна модель інформаційного навчання користувачів. *Бібліотечний вісник*. 1997. № 2. С. 4–7.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Пушкарьова Т. Інформаційно-комунікаційна компетентність – важливий чинник формування світогляду учнів. *Рідна школа*. 2010. № 9. С. 9–12.
5. Салогуб С. А. Формування основ інформаційної культури учнів початкової школи на заняттях з технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 246 с.

Кучинська А.О.
*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»,
м. Нікополь*
**Науковий керівник: Дячук І.М.,
викладач фізики і астрономії**

КОМЕТИ - ЧАРІВНЕ ЯВИЩЕ ЧИ НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ЗЕМЛІ

З найдавніших часів люди з захопленням і подивом спостерігали за зоряним небом, прагнучи пізнати його таємниці. Протягом усієї людської історії астрономи по крупицях збирали відомості про космос і, в тому числі, про такі космічні об'єкти, які можуть становити небезпеку для нашої планети – астероїди та комети.

За останнє століття кіноіндустрія народила багато науково-популярних, фантастичних і навіть соціально-політичних фільмів про зіткнення небесного тіла з поверхнею Землі. Це свідчить про неабиякий інтерес до імовірності таких подій. Та воно й не дивно! Адже за широко прийнятою гіпотезою масове вимирання динозаврів відбулося саме внаслідок падіння космічного об'єкта діаметром близько 10 км. Свідком цієї катастрофи вже більше шістдесяті мільйонів років є ставісімдесятикілометровий кратер біля півострова Юкатан в Центральній Америці. Тож людство цікавить, чи можливий подібний сценарій у майбутньому.

Спробуємо дослідити, чи маємо ми підстави для хвилювання з приводу падіння на Землю такого об'єкта як комета, а також як впливають комети на нашу планету.

Комети – це невеликі тіла Сонячної системи, що рухаються по дуже витягнутих еліптичних орбітах, які постійно змінюються під впливом гравітації основних планет. Астрономи вважають, що комети походять із гіпотетичної Хмари Оорта, яка знаходиться на великій відстані від Сонця і складається із "сміття", що залишилось після конденсації сонячної туманності ще на етапі формування Сонячної системи [1]. Існує також гіпотеза, що комети можуть

народжуватися в результаті астероїдно-метеоритного бомбардування крижаних поверхонь супутників планет-гігантів [2]. Ця гіпотеза добре пояснює постійне виникнення в Сонячній системі нових короткоперіодичних комет, їх зв'язок з орбітами планет-гігантів, хімічний склад кометних льодів і механізм викиду великих мас з поверхонь супутників. Можливо, це і є один із закономірних процесів утворення нових комет, який поки недоступний безпосереднім спостереженням.

Головна складова комети – це ядро, яке являє собою крижану брилу, що складається з суміші замерзлої води і заморожених газів з вкрапленнями тугоплавких кам'янистих і металевих частинок. Навколо ядра розташовується велика світла газова оболонка – кома. Разом з ядром вона становить голову комети. Окрім голови комета має хвіст (і часто не один), який зазвичай спрямований в напрямку від Сонця. Характерний вогненний хвіст комети – це викид газу і пилу, що відбувається під дією сонячної енергії. Коли комета підлітає ближче до Сонця, її поверхня нагрівається, що призводить до цього викиду, який і створює кометі хвіст[1]. Людина може спостерігати хвости комет тільки тому, що «випарувані» газ і пил світяться. При цьому світіння газу пов'язане з його йонізацією ультрафіолетовими променями й потоками часток, які викидаються із сонячної поверхні, а пил просто розсіює сонячне світло.

Густина речовини з хвоста комети практично дорівнює нулю. Тому «небесні гості» ніяк не впливають на планети Сонячної системи гравітаційно. Так, наприклад, у травні 1910 р. Земля, проходила крізь хвіст комети Галлея, але ніяких змін у русі нашої планети не відбулося [3]. Хоча є припущення, що комети породжують затяжні дощі, потопи, епідемії, неврожаї, сильні блискавки, які стають причинами гибелі багатьох людей.

З іншого боку, зіткнення великої комети із планетою може викликати масштабні наслідки для атмосфери й магнітосфери планети. Маса комет незначні – приблизно в мільярд разів менше маси Землі, проте частина кратерів на Місяці, Меркурії, Марсі та інших тілах утворилася в результаті ударів ядер комет [3]. Гарним та досить якісно дослідженим прикладом такої події було

зіткнення уламків комети Шумейкерів-Леві 9 з Юпітером у липні 1994 року. Комету розірвало гравітацією Юпітера на уламки, які врізалися в планету на швидкості 64 км/с. В результаті падіння найбільшого фрагменту вивільнилась енергія, у 750 разів більша за весь ядерний потенціал на Землі [4].

Падіння ще однієї комети на поверхню того-таки Юпітера, що сталося у липні 2009 року, призвело до утворення чорної плями в атмосфері планети, розмірами приблизно з Тихий океан [5]. Фахівці НАСА оцінили діаметр тіла, що впало, в 200–500 метрів, а енергію, що виділилася при ударі, – в 5 мільярдів тонн тротилового еквівалента (це трохи слабше за удар Шумейкерів-Леві 9).

Взагалі на Юпітері за останні десятиліття було помічено багато спалахів та падінь небесних тіл, зокрема в архівних даних є свідчення падінь об'єктів на планету-гігант в 2009, 2010, 2012, 2016 і 2018 роках.

Але ж Юпітер – це планета з надпотужним гравітаційним полем, чим не може «похизуватися» Земля. Тому з'являється хистка надія, що наша планета не зможе притягнути більш-менш масивне космічне тіло. Проте за оцінкою НАСА, зіткнення Землі з тілами подібного розміру відбувається приблизно 1 раз на 100 000 років.

Найближчі комети, яка підлітали до Землі за весь час спостережень – це комета Лекселя та комета Темпеля-Туттля [3]. Комета Лекселя підлетіла до Землі на відстань, приблизно рівну шести відстаням від Землі до Місяця. Але навіть так вона затьмарила собою Місяць, світлячи яскравіше нашої планети. Комету спостерігали приблизно місяць у 1770 році, а потім вона помчала до космосу, щоб більше не повернутися.

Комета Темпеля-Туттля – ось ця небезпека нікуди не поділася і пролітає повз нашу планету приблизно раз на 33 роки. Але найближче, як вважають астрономи, комета Темпеля-Туттля виявилася до Землі в 1366 року.

Комети Лекселя та Темпеля-Туттля були найближчими, але не єдиними. Так у 2016 р. в межах планети були замічені комета ВА14 Панстарс та комета 252P/LINEAR, 837 р. – комета Галлея, 1805 р. – комета Біели, 1927 р. – комета

Понса-Віннеке та інші. Усі ці комети були помічені досить близько до планети Земля.

Причому небезпека цих подій не лише у ймовірності зіткнення з нашою планетою. Справа в тому, що комета залишає за собою шлейф метеорів, до якого періодично потрапляє Земля. Наприклад, у 2009 році земляни спостерігали метеоритний дощ із уламків, залишених кометою Темпеля-Туттля аж у 1466 році [3]. Що дають землянам такі дощі? Красиве явище під назвою «зорепад». Проте для орбітальних космічних апаратів, як от орбітальні обсерваторії чи супутники зв'язку, навіть дрібна така «падаюча зірка» може становити небезпеку – пробити корпус і пошкодити обладнання [6]. І все ж таки через низьку густину пилу хвоста комети така подія мало імовірна.

Влітку 2021 року з'явилися новини про дослідження вчених з Едінбурзького університету в Шотландії. Науковці, спираючись на геологічні дані, припустили, що близько тринадцяти тисяч років тому з Землею зіткнулася комета, яка не призвела до вимирання всього живого, а спричинила значні зміни в самоорганізації людського суспільства [7, 8].

Як бачимо, Земля знаходиться ніби в космічному тирі, де вона є мішенню. І падіння на її поверхню масивної комети – це питання часу, адже раніше таке відбувалося неодноразово. Проте комети, які пролітають повз нашу планету, не приносять ніякої шкоди людству, а лише дають естетичне задоволення при спостереженні за зорепадом.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://osvita.ua/vnz/reports/astronom/25841/>
2. <https://space.vn.ua/solar-system/comet/>
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0>
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B0_%D0%A8%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%

B5%D1%80%D1%96%D0%B2_%E2%80%94%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D1%96_9

5. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BD%D0%B0_%D0%AE%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80_%D0%BD%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%82%D1%96%D0%BB%D0%B0_\(2009\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BD%D0%B0_%D0%AE%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80_%D0%BD%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%82%D1%96%D0%BB%D0%B0_(2009))

6. <https://universemagazine.com/leonidy-najnebezpechnishyj-meteornyj-potik/>

7. <https://focus.ua/uk/technologies/486535-stolknovenie-komety-s-zemley-13-000-let-nazad-izmenilo-chelovecheskuyu-civilizaciyu-uchenye>

8. <https://www.space.com/comet-impact-neolithic-period-human-civilization>

УДК 379.85118

Ланков М.М.

*Державний біотехнологічний університет,
м. Харків*

*Науковий керівник: Худавердієва В.А.,
кандидат економічних наук, доцент*

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ

Глобальні проблеми, такі як деградація земель, є складними, але існують закономірності, завдяки яким організоване мислення і нові творчі рішення зможуть забезпечити ефективніше використання земельних ресурсів в майбутньому. У швидко змінному світі пропозиції і попит на наявні в розпорядженні природні ресурси постійно . «Земельні ресурси: всесвітній огляд» розповідає про проблеми і можливості, пов'язані із стійким використанням, управлінням і плануванням земельних ресурсів. Цей огляд призначений для кожного з нас: від політичних діячів до дрібних фермерів; від корпорацій до общин; від споживачів до виробників [1]

Земля грає важливу роль, вона регулює біофізичні цикли і забезпечує надання численних товарів і послуг, які приносять користь всьому суспільству. Проте, у разі неефективного управління або деградації земельних ресурсів

можливість забезпечувати ці функції втрачається. Ландшафти є мозаїкою, що складається з екосистем і людських. На жаль, роль земель як суспільного блага і загального ресурсу в даний час не одержує достатнього визнання в політиці і плануванні землекористування [1].

Специфіка туристської сфери діяльності полягає в тому, що на перше місце в ній висуваються земельні ресурси. Туризм разом із добувною промисловістю і сільським господарством в земельних ресурсах свій пріоритетний вираз. Розвиток туристського комплексу високо прибутковий бізнес, який сприяє охороні і відновленню навколишнього середовища. Окупність капітальних вкладень туристського комплексу близька до максимальної величини. По суті йдеться об переоцінці національних пріоритетів: від військово-промислового комплексу і «економічної труби» до розвитку туристського і екологічного комплексів. При цьому екологічний комплекс – це всього лише сфера охорони природного середовища, а не галузь народного господарства. Туризм виступає у вигляді галузі, яка одержує економічний ефект від збереження і поліпшення екологічного стану об'єкту, регіону або країни в цілому. Релігійний туризм є складовою частиною сучасної індустрії туризму. Собори, мечеті, культові музеї та духовні центри – це туристичні об'єкти, які користуються все зростаючим попитом [2].

Паломництво стикається з пізнавальним туризмом, але не збігається з ним. Тут знайомство з новою країною або містом суворо цілеспрямовано і необхідно для виконання релігійного обов'язку віруючого. Нерідко паломник прагне отримати нові відомості про країну чи культових об'єктах тільки з метою розширення своїх релігійних уявлень. Проте сучасне паломництво має й істотний пізнавальний аспект. Організацією різних видів паломництв зайняті туристичні фірми. Паломники в тій чи іншій мірі знайомляться з культовими пам'ятками країни чи міста, а також одночасно з культурою і визначними пам'ятками країни в цілому. Крім того, нерідко сучасний прочанин – людина, що здійснює подорож, щоб бодай доторкнутися до святинь, побачити місця, пов'язані з історією найбільших релігій, але не брати участь у культових діях.

Тут пізнавальні цілі витісняють власне релігійні [1].

Культура може грати важливу роль в об'єднанні різних точок зору на те, як люди пристосовуються до ландшафтів або змінюють їх. Культурні аспекти, пов'язані із землею, серйозно відрізняються залежно від регіону і розвиваються у міру освоєння нових територій; а ринки продуктів, пов'язаних із земельними ресурсами, стають все більш доступними. Дія цих зовнішньоекономічних стимулюючих чинників може серйозно змінити або навіть знищити початкову атмосферу місця. Ця суперечність між традиційними і сучасними віяннями, характерна для глобалізованого світу, збільшує вірогідність розбіжностей, що стосуються використання і управління земельними ресурсами. Тоді як одні роблять упор на ринковій вартості земельних ресурсів, визначаючи їх обмінною здатністю, інші вважають, що земля має природну цінність сама по собі, і побоювання, що цей аспект може бути втрачений в результаті прагнення максимальний прибуток [3].

Істотний вплив на туристські потоки надає релігійна мотивація. Історія релігійного туризму йде корінням в століття. Ранні, надійно засвідчені відомості про подорожі з культовими цілями відносяться до періоду Античності. Монастирські сади з'явилися в далеке середньовіччя, будучи невеликими внутрішніми двориками з хрестоподібним розташуванням алей, і продовжували існувати в століття, перетворюючись в значні ландшафтні композиції.

У формуванні зовнішнього виду храму до цього дня особливу роль грає прихрамової території. Прихрамові ландшафти одухотворяють нерукотворну природу сучасних пейзажів. На сьогодні одним з важливих завдань сучасності залишається відродження православної традиції при відновленні православних об'єктів і, зокрема, прихрамових територій [4]. Перетворення території з урахуванням православних традицій, що склалися, припускає новий погляд на культурну спадщину як на частину масштабного екологічного комплексу, від збереження якого багато в чому залежить рівень знань, духовності і історичної пам'яті суспільства. У наш час православні храми складають велику

туристичного сектора. Православні визначні пам'ятки привертають паломників, але і безліч людей, які відвідують регіон в туристичних поїздках. Прилеглі території храмів (алеї, , парки, сади і т. д.) є місцями для проведення дозвілля і душевного заспокоєння.

Потрібно відзначити, що спочатку в роботі по впорядкуванню територій храмів брали участь, головним чином служителі храму і прихожани, що не є - дизайнерами і що керуються власним досвідом, відчуттям смаку і естетики. Важливо відзначити, що територія, що оточує храм, має істотне значення в створенні сприятливої атмосфери для прихожан, тому до території потрібно підходити з відповідальністю, дотримуючи канони віри і вимоги естетики і не допускаючи «випадкових» елементів декору.

При проектуванні прихрамової території необхідно враховувати наступні принципи:

1. Символізм. Відповідність елементів декору з урахуванням православних традицій, що склалися. Цей принцип має на увазі обмежене використання формування і відмова від стрижених рослинних лабіринтів на території православного храму. Цей принцип застосовний і при складанні квітників, і при складанні асортименту чагарників, дерев.

2. Відповідність. При озелененні прилеглої до храму території необхідно враховувати відповідність насаджень і храму, відповідність видів дерев місцевим традиціям і природним умовам.

3. Гармонія. Використання при проектуванні традиційних форм і матеріалів.

4. Практичність. Результат роботи повинен бути практичним. Володіти тривалим терміном служби з мінімальними вимогами по .

5. Демонстративність. Вибрані матеріали повинні відповідати композиції і підкреслювати концепцію храму [5].

Храм і прилегла до нього територія – особливе місце, об'єднуюче віруючих для молитов, покликане викликати світлі радості і захоплення, тому праця над створенням такої унікальної атмосфери важлива і в період

будівництва храму.

Атмосфера, що з'являється на перших термінах будівництва і зберігається протягом всього часу, створює привабливий образ. Тим самим атмосфера складова дає найбільший ефект для залучення все більшого контингенту. Тому ми можемо зробити висновок, що православні храми і їх прилеглі території роблять великий вплив на розвиток комфортного міського середовища як умову розвитку туризму, а також сприяють розвитку туристичного сектора в регіоні.

Територія храму в ім'я прп. Серафіма Саровського розпланована симетрично по відношенню до головної планувальної осі, що зв'язує всі основні елементи. Ділянка землі умовно поділена на чотири зони храмовою площею. В процесі роботи над проектом був вибраний варіант планувального рішення, який регулярне планування із збереженням і створенням пейзажних планів. Таке рішення дозволило об'єднати дві ідеї ландшафтного мистецтва. Перша - це створення замкнутого регулярного саду, який втілює рай на землі, і друга – єдність природним ландшафтом [6]. У центральній частині території храму застосовується регулярне планування, а пейзажна частина обрамляє регулярну і сприяє злиттю з навколишнім природним ландшафтом.

При залученні і направленні фінансів регіону на розвиток і реконструкцію храмів і їх територій, значний вплив повинен бути зроблений на розвиток туризму, а також на впорядкування міського середовища для комфортного проведення часу прихожанами і гостями храмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Земельне ресурсы. Всемирный обзор. КБОООН. Значение земельных ресурсов. URL: <http://www.abc.net.au/rn/legacy/features/landscape/default.htm>.

2. Hessel, D.T. 1998. Christianity and ecology: Wholeness, respect, justice, sustainability. Earth Ethics .URL: http://www.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html accessed November 12, 2016.

3. Article 1 of the Text of the Convention. URL: http://www.2.unccd.int/sites/default/files/relevant-links/2017-01/UNCCD_Convention_ENG_0.pdf

4. Дизайн архитектурной среды : учеб. для вузов / А. В. Ефимов, Г. Б. Минервин, В. Т. Шимко, Н. К. Кудряшев. М. : Архитектура. 2006. 504 с.

5. Хромов Ю. Б. Благоустройство и озеленение жилых районов. М. : ЦНТИ по гражданскому строительству и архитектуре. 2003. 56 с.

6. Ратников А. Ф. Планирование садов и скверов. М. : Стройиздат, 2008. 152 с.

УДК 33.1-452

Ланько Д. О.
*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*
**Науковий керівник: Кошель А. П.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема творчого розвитку особистості і її прояву в творчій діяльності до цього дня залишається актуальною у вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній теорії і практиці. За останнє десятиліття в багатьох наукових джерелах опубліковано безліч цікавих матеріалів з проблеми розвитку творчої особистості. Вчені вивчають закономірності і особливості творчих процесів, намагаються виявити суть творчої діяльності і знайти ефективні способи її реалізації [3].

Об'єктивна реальність сьогодення засвідчує, що дітям молодшого шкільного віку надається мало уваги для розвитку творчих здібностей, адже початкова школа є однією із перших головних ланок освіти для виховання всебічно розвиненої особистості. У молодшому шкільному віці дитина за допомогою творчої діяльності намагається показати власне самовираження. Важливість розвитку творчих здібностей полягає в тому, що здібності можуть здобувати й подальший розвиток в будь-якій зі сфер творчої

діяльності, наприклад, ігровому або художньому. В цьому віці діти набувають життєвого досвіду, збагачують світогляд, набувають навички самостійної діяльності, усвідомлюючи часткові та загальні цілі, розвивається особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва [3].

Творчість – це складний діалектичний процес, що має відповідні етапи і свій механізм. Творчість не можна зводити або лише до неусвідомленого мимовільного явища, або тільки до дискурсивного, тобто логічного акта; це – єдність інтуїтивного і дискурсивного. Природні нахили є лише однією з можливостей творчого характеру діяльності людини. Поза соціальним середовищем ці нахили не можуть розвиватися і більш того реалізуватися [1, с. 18].

Через брак наукової диференціації такої феноменології творчості «творчим» називають майже будь-який процес діяльності, крім вузького кола вкрай автоматизованих дій. Більшість дослідників констатують у психології певну роз'єднаність у вивченні інтелектуального й особистісного аспектів (Л. Виготський, В. Зінченко та ін.) детермінації творчості, оскільки основний спосіб вивчення цього явища зводиться до тестування [1, с. 18].

О. Андрощук у своєму дослідженні з'ясувала, що проблемам феномена творчості та її природі, формуванню та прояву творчих здібностей, їх діагностиці присвячено багато досліджень у психології. Зокрема, питанням розвитку творчої особистості завжди цікавилися і досі цікавляться українські та зарубіжні психологи. Проблема творчості активно розроблялася зарубіжними вченими. Серед зарубіжних психологів вагомий внесок у розуміння творчої природи особистості зробили такі видатні вчені: Г. Айзенк, М. Воллах, Дж. Гілфорд, Д. Дьюї, Н. Коган, А. Маслоу, С. Мідник, Т. Рібо, К. Роджерс, Р. Стернберг, Е. Торренс, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг та ін. [1, с. 19].

Значний внесок у розробку проблем творчості здійснили і вітчизняні вчені (Д. Богоявленська, В. Бондаровська, Л. Виготський, В. Дружиніна, В. Моляко, С. Ніколаєнко, Я. Пономарьов, О. Потєбня, В. Роменець, Т. Райнов, С. Рубінштейн, Б. Теплов, Т. Титаренко, А. Цибуля, Т. Чмут та ін.) [1, с. 19].

Розвиток творчих здібностей в учнів має вагоме значення в сучасній освіті для формування творчої та креативної особистості, адже це допомагає дитині самостійно шукати шляхи для вирішення тих чи інших проблем, винайдення нестандартних, оригінальних підходів та шляхів їх втілення. Так Нова українська школа спрямована на втілення вже набутих знань для застосування в реальному житті, адже покликана навчати та творчо мислити. Тому освітній процес має бути систематичним та послідовним, з творчою атмосферою в учнівському колективі, бо тільки так буде відчутно результат. Тож можливість вміло використовувати свій творчий потенціал є одним із пріоритетних завдань освітніх закладів [2].

Важливою умовою розвитку творчості дітей є створення сприятливої атмосфери доброзичливості. Також неабиякою умовою є спілкування з дорослим в процесі творчої діяльності, адже від цього залежить настрій та враження дитини від процесу творчості. Тому потрібно організовувати спілкування так, щоб дитина могла радіти не тільки своїм досягненням, а й колективній творчій діяльності. Креативність належить до сфери індивідуальності дитини, що вказує рівень особистісного розвитку. Креативність активно починає розвиватись у процесі створення нового, долаючи певні стереотипи в пошуках нових ідей, виникають нові мотиви діяльності, створюються сприятливі умови для розвитку творчого мислення. За допомогою креативності дитина може проявляти інтелектуальну ініціативу, створювати щось нове, комбінувати, реконструювати наявні вже явища [5, с. 17-18].

Великі можливості розкривають у дітей молодшого шкільного віку нестандартні уроки, які створюють сприятливі умови для розвитку творчих здібностей, позбавлені стандартних шаблонів, та мають домінанту за часом творчої ситуації. Їх метою є активізувати в освітньому процесі пізнавально-дослідницьку діяльність дітей молодшого шкільного віку. Виділяють основні форми проведення нестандартних уроків:

- уроки-змагання;

- уроки-загадки;
- уроки-конференції;
- уроки-мандрівки;
- уроки-диспути;
- уроки-ігри;
- «мозковий штурм»;
- уроки «клуби кмітливих і винахідливих».

За допомогою нестандартних уроків з'являється інтерес до предмета в цілому, привертається увага у разі втоми або поганого самопочуття. Головне надати вирішити самостійно завдання, підштовхуючи знайти рішення [5, с. 79].

Розвиток творчої особистості дитини в умовах освітнього процесу можливий завдяки створенню розвиваючого середовища, що сприяє перетворенню спонтанної і безпосередньої активності дитини на опосередковану культурну поведінку, в творчу діяльність і готовності педагога, що виявляється в забезпеченні умов для розвитку дитячої самостійності, ініціативи, творчості і пошуку нових, творчих рішень [3].

Таким чином, розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку є необхідною умовою для становлення особистості дитини. Для того, щоб сформувати творчу особистість та розвивати її здібності, слід створити таке середовище, в якому дитина могла відчувати себе у творчій атмосфері новизни. Для цього дітям молодшого шкільного віку потрібно надавати максимум можливостей, щоб вони змогли розкрити якомога більше свій потенціал. Тож саме в шкільний період дитина потребує допомоги дорослого, для реалізації своїх творчих можливостей в житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук О.В. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами комп'ютерних ігор : дис. ... кандидата пед. наук : 19.00.07/Андрощук Ольга Володимирівна. Київ, 2018. 240 с.

2. Кошель А. П., Кошель В. М., Міненко А. О. Розвиток soft skills у майбутніх вихователів як необхідний компонент конкурентоспроможності на

ринку праці в системі дошкільної освіти. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Вип. 12 (168) / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів : НУЧК, 2021. (Серія: Педагогічні науки). С. 194–198.

3. Кошель А. П., Кошель В. М., Розвиток творчої особистості дошкільника в умовах ДНЗ. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/1234-56789/3120/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA%20%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%20%D0%94%D0%9D%D0%97.pdf> (дата звернення: 20.11.2022).

4. Кошель В. М. До проблеми інноваційних технологій в освітньому процесі в закладів дошкільної освіти. Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 5 (16) 2019. Part 2. P. 65–71.

5. Методи і прийоми розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів початкових класів. URL: <http://pano.pl.ua/file/book/Krulevets.pdf> (дата звернення: 20.11.2022).

Лемешко К. О.
*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*
Науковий керівник: Захарова Г. Б.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач

**МАТЕМАТИЧНІ НАВЧАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ УМІННЯ РОЗВ'ЯЗУВАТИ КОМПЕТЕНТІСНО
ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАДАЧІ У 3 КЛАСІ**

В умовах реалізації компетентнісного підходу в початковій школи важливим засобом формування математичної компетентності учнів молодших класів виступають компетентнісно зорієнтовані задачі.

О. Онопрієнко здійснивши аналіз фахових статей визначає такі значущі риси поняття «компетентнісно зорієнтована задача»: практична зорієнтованість, застосування життєвого досвіду, направленість на дійовий характер учіння, комплексний характер, застосування під час розв'язування інформації, яка виходить за межі певної теми [2].

На думку окремих науковців, компетентнісно зорієнтовані задачі відповідають найвищому рівню засвоєння навчального матеріалу, а саме використання навчального досвіду у змінених умовах, і їх доречно використовувати на заключному етапі вивчення теми або під час контролю навчальних досягнень здобувачів освіти [2].

Взявши за основу твердження В. Тюріної про пізнавальні задачі, зазначимо, що компетентнісно зорієнтовані завдання мають різні форми: проблемні запитання (напіввідкриті та відкриті), проблемні завдання (евристичні, творчі, оргдіяльнісні) та компетентнісно зорієнтовані задачі (предметні та комплексні).

«Форма... не змінює сутності – всюди є наявним зв'язок відомого з невідомим» [4, с. 72] – виникає потреба в самостійному засвоєнні нових знань, умінь та способів діяльності.

Компетентнісно зорієнтована задача – це вид навчального завдання з характерною структурою, виконання якого потребує залучення наявних або освоєння нових предметних та загальнонавчальних знань та вмінь задля розв'язання проблемної ситуації, яка оснований на предметному та життєвому матеріалі. Компетентнісно зорієнтовані задачі містять не лише вказівку на дії, які потрібно виконати, а й інструкцію та посилання на джерело.

За визначенням А. Фасолі компетентнісно зорієнтоване завдання це «спеціально створена дидактична конструкція, що використовується з метою формування і перевірки рівня предметних, міжпредметних і ключових компетенцій (компетентностей)» [5, с. 15].

Результатом виконання компетентнісно зорієнтованих завдань є формування предметної та загальнопредметної компетентностей, формування особистісних структур.

Під час навчання компетентнісно зорієнтовані завдання використовуються у якості інструмента для реалізації компетентнісного підходу, забезпечують позитивну настанову на математичну діяльність шляхом створення ситуацій успіху.

Під компетентнісно-орієнтованими задачами, що розглядаються при вивченні математики, В. Волошена вважає задачі, метою розв'язання яких є «вирішення стандартної або не стандартної ситуації (предметної, міжпредметної або практичною за описаним у ній змістом) знаходження відповідного способу розв'язання з обов'язковим використанням математичних знань. Основною особливістю таких завдань є отримання пізнавального результату для школяра» [1].

А. Фасоля наводить ключові ознаки компетентнісно зорієнтованих завдань:

Учневі надається план (вказівник-орієнтир) щодо послідовності виконання дій.

Наявні відповідь та інструмент для перевірки правильності виконання завдання, що уможливорює для учня самотійну оцінку власну роботу, а для вчителя – об'єктивно оцінити всіх учнів.

Нестача чи надлишок інформації передбачає її аналіз та вибір або пошук необхідних джерел інформації та самотійне її поповнення, засвоєння нових засобів та шляхів діяльності [5, с. 15].

Компетентнісно зорієнтовані завдання виконують наступні функції: мотиваційну (вирішення життєвої ситуації із використання актуального для учня матеріалу забезпечує його мотивацію); створення психологічно зручних умов з метою організації та здійснення навчальної діяльності; активізацію пізнавальної (мислительної) діяльності школярів; організаційну (наявність плану дій для побудови правильного маршруту вирішення поставлених завдань); формувальну (освоєння способів дій, вироблення уміння орудувати предметним матеріалом, застосовувати знання та вміння із суміжних дисциплін, загальнонавчальні знання та вміння); оцінювальну (застосування компетентнісно зорієнтованих запитань, завдань, задач та тестів уможливорює з'ясування рівня її сформованості); світоглядну (бачення цілісної картини світу у взаємозв'язках та взаємозалежностях фактів та явищ із різних сфер, навчальних предметів тощо); особистісну – сприяє ствердженню особистістю власного «Я» через створення ситуації успіху [5, с. 16].

Компетентнісно-орієнтована освіта, за визначенням В. Волошеної, направлена на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, які забезпечують успішну діяльність людини в ключових сферах життєдіяльності в інтересах як її самої, так і суспільства, держави [1]. Під компетентнісно-орієнтованими задачами, які розглядаються при вивченні математики, вчена розуміє задачі, метою вирішення яких є розв'язання стандартної або нестандартної проблеми (предметної, міжпредметної або практичної за описаним у ній змістом) за допомогою знаходження способу вирішення з обов'язковим використанням математичних знань. Характерною рисою таких задач є отримання пізнавального результату для учня.

Характерними відмінностями компетентісно-орієнтованих задач від стандартних математичних є: значимість отриманого результату, яка забезпечує пізнавальну мотивацію учня; умову задачі сформульовано у вигляді проблеми, для вирішення якої потрібно використовувати знання (з різних розділів основного предмета, з іншого предмета або життєвого досвіду), на які немає чіткої вказівки в тексті задачі; інформація і дані в задачі можуть бути представлені по-різному (рисунок, таблиця, схема, діаграма, графік тощо) та вимагати попереднього розпізнавання об'єктів; вказівку (явну або неявну) на сферу застосування результату, одержаного при розв'язанні задачі; за структурою ці задачі нестандартні (в структурі завдання обов'язково нечітко прописані деякі її компоненти); наявність зайвої, недостатньої або суперечливої інформації в умові задачі; наявність кількох способів розв'язання, причому ці методи можуть бути невідомі учням, і їх необхідно розробити [1].

Компетентісно-орієнтовані задачі дають можливість змодельовати освітні ситуації для засвоєння та використання в діяльності за допомогою грамотної організації вивчення традиційного програмного матеріалу та з використанням додаткових можливостей, які вивчаються; засвоювати новий навчальний матеріал без попереднього пояснення вчителя; доповнювати інформацію, отриману з підручника або надану вчителем, інформацією, яку учні самостійно одержали з інших джерел.

Застосування компетентісно-орієнтованих задач уможливорює вирішення проблеми якісного засвоєння знань з математики та їх практичного використання.

Навчання математики в 3 класі здійснюється відповідно до вимог другого циклу навчання Державного стандарту початкової освіти [3] та на основі відповідних вимог типової освітньої програми. Змістова лінія «Математичні задачі і дослідження» представлена завданнями, які спрямовані на формування вміння вирізняти проблемну ситуацію, яку можна розв'язати засобами математики. Також, одним із завдань реалізації змістової лінії «Математичні задачі і дослідження» є формування в учнів загального уміння розв'язувати

задачі, яке продукують засвоєні дії та операції з аналізу тексту задачі, планування розв'язування задачі, розроблення її математичної моделі, що розкриє сутність процесу розв'язування задачі. Засвоївши дії та операції із розв'язування задач, учні 3 класу готові для узагальнення математичних структур та способів розв'язування типових задач. Провідною діяльністю під час роботи із задачами є дослідження та обґрунтування ходу розв'язування таких задач, складання обернених задач до них.

Мета опрацювання цього матеріалу в 3 класі – це удосконалення вміння учнів розв'язувати прості та складені сюжетні задачі, учити розв'язувати типові задачі (на знаходження четвертого пропорційного, на подвійне зведення до одиниці, на спільну роботу), задачі з буквеними даними. Під час ознайомлення із задачами нового виду необхідно використовувати різну наочність (ілюстрації, короткі записи задач, таблиці). На основі зразків учні 3 класу засвоюють способи дослідження залежностей між математичними об'єктами.

Таким чином, математичні навчальні дослідження є ефективним засобом формування уміння розв'язувати компетентнісно зорієнтовані задачі у 3 класі. Застосування математичних навчальних досліджень в навчальному процесі початкової школи робить навчання математики сучасним, цікавим, наочним, змістовним, динамічним та інформативним, учні стають активними учасниками освітнього процесу.

Використання математичних навчальних досліджень сприяє інтенсифікації уроків математичної освітньої галузі, підвищенню мотивації до навчання учнів 3 класу, розвитку їх творчої активності, формуванню інтересу до уроків загалом та математики зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошена В. В. Дидактичні вимоги до компетентнісно-орієнтованих задач в процесі навчання математики. *Проблеми сучасного підручника*: Інститут педагогіки НАПН України: Педагогічна думка, Вип. 27, 2021. С.36–45.

2. Онопрієнко О. Компетентнісно зорієнтовані задачі як засіб формування математичної компетентності учнів. *Початкова школа*. 2013. №3. С. 23– 26.

3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. Постанова від 21 лютого 2018 р. № 87 / Кабінет Міністрів України. Київ, 21.02.2018. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>

4. Тюріна В. Пізнавальна самостійність школярів. Харків : ХДП, 1993. 138 с.

5. Фасоля А. Компетентнісно зорієнтовані завдання: новація? Імітація? *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 5. С. 14 – 20. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2014_5_7.

УДК 373.3.015.31:316.42]:004

Лідіч А.В.
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
м. Київ*
**Науковий керівник: Васютина Т.М.,
кандидат педагогічних наук, професор**

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОГРАМНОГО ЗАСОБУ MOZAVOOK ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СКЛАДНИКІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах сьогодення особливої актуальності набуває проблема формування громадянської компетентності. Перед сучасною освітою постає завдання-створення умов для формування людини-громадянина, особистості, яка здатна займати активну громадянську позицію.

Поняття «громадянська компетентність» у Державному стандарті початкової освіти пов'язане з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети. Окремий наголос ставиться на активності учня в житті класу і школи, формуванні поваги до прав інших осіб, розвитку вміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації,

здатністю цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікувати себе як громадянина України [3]. У працях дослідників (М. Барретт (M. Barrett) [7], Р. Голлоб (R. Gollob), Н. Протасова, Ю. Молчанова, Л. Паращенко [2] та ін.) «громадянська компетентність» характеризується як особистісне інтегроване утворення, що створює підґрунтя для розширення можливостей розвитку особистості в суспільстві, стимулювання її мотивації, автономії та відповідальності. Структурно ця компетентність представлено такими складниками: знання та їх критичне розуміння, навички та вміння, цінності, ставлення [7, с.11]. Цілеспрямованому педагогічному впливу ці складники піддаються у молодшому шкільному віці і тому перед вчителями початкової школи постають нові завдання: формування в учнів уявлення про себе як особистості, розуміння своєї неповторності, ідентичності, формування в учнів любові до рідного краю, історичної пам'яті, духовності, патріотизму, культури, звичаїв та традицій. У цьому зв'язку, цінними для педагогів є напрацювання вітчизняних (О. Банах, Н. Бібик, О. Боярчук, Т. Васютіна, Л. Кравчук, Т. Мирошниченко та ін.) та зарубіжних (Р. Голлоб (R. Gollob), П. Крапф (P. Krapf), В. Вайдингер (W. Weidinger) та ін.) учених з методичних аспектів формування складників громадянської компетентності молодших школярів [1; 2; 6; 7].

Одним із важливих аспектів є використання в освітньому процесі сучасних технологій та засобів, що сприятимуть урізноманітненню навчального матеріалу, підвищенню активності учнів і відповідно й ефективності даного процесу. Так, у формуванні громадянської компетентності вчителям у нагоді стане інтерактивне освітнє програмне забезпечення MozaBook, яке дає змогу урізноманітнити інструментарій шкільних уроків за рахунок численних ілюстраційних, анімаційних і творчих презентаційних можливостей. Видовищні інтерактивні елементи і вбудовані додатки, призначені для розвитку навичок, проведення дослідів та ілюстрування, пробуджують зацікавленість учнів і допомагають в більш легкому засвоєнні навчального матеріалу [4].

Дослідимо дидактичні можливості даного ресурсу для формування складників громадянської компетентності молодших школярів, зокрема таких інструментів як: різноманітні 3D сцени, навчальні відео, цифрові уроки тощо. Розглянемо детальніше деякі з них.

Інструмент “Гральний кубик”, який має більше 40 різних гральних кубиків, для відпрацювання навчального матеріалу з різних предметів. Досить зручним є те, що вчитель може налаштувати цей кубик і вказати саме слова та запитання, з певної теми. Його можна використовувати за методом Блума, що спрямований на розвиток критичного мислення, вказавши на гранях кубика запитання різних когнітивних рівнів. Наприклад, при вивченні теми “Я-українець” на гранях кубика можна розмістити такі питання: Чому на прапорі України два кольори, що вони означають? Поділись, які символи України ти знаєш? Поясни як називаються люди, що живуть в Україні, який їх національний одяг? Запропонуй, які традиції можуть бути в українців? Назви як називається країна в якій ми живемо, яку назву має столиця? Придумай які ще можуть бути символи України?

Доцільним буде його застосування як на етапі актуалізації опорних знань, так і на етапі закріплення вивченого матеріалу.

Доречно звернути увагу на цінність програмного засобу MozaBook у контексті того, що вчитель має можливість урізноманітнити урок різними навчальними відео, зображеннями та 3D сценами, які згруповані за тематикою, або ж використовувати цей контент з інтернету.

Так, інструмент “Пазли” ми також можемо застосувати для формування громадянської компетентності, оскільки в ньому є можливість обирати власне зображення. Так, наприклад, вивчаючи тему “Символи України”, ми можемо запропонувати учням скласти відповідний пазл.

Інструмент “Машина часу”, який дає можливість ознайомити учнів з видатними особами, містить коротку інформацію про них та відображає взаємозв’язки з іншими відомими людьми. Також даний інструмент містить різноманітні завдання для перевірки і закріплення нового матеріалу. Різні види

вправ дозволяють потренувати різні види запам'ятовування, сформувати асоціативні зв'язки, просто дізнатися щось нове про діячів у різних сферах, поповнити запас енциклопедичних знань та додати певних барв світоглядній основі [5].

Також досить зручним є те, що даний ресурс містить уже готові цифрові уроки, які наповнені різноманітними завданнями, інтерактивними вправами та згруповані за тематикою. І вчитель може використовувати будь-який із них, тим самим заощаджуючи свій час. Наприклад, з метою формування громадянської компетентності можна використати урок “Був час коли”, протягом якого учням пропонується досліджувати історію рідного краю, те як змінилась їхня маленька Батьківщина, формуючи дбайливе ставлення до цінностей та традицій сьогодення, а також природи та довкілля. Це дає змогу учням усвідомити зв'язок між минулим та майбутнім. Урок “Чи встигаємо ми допомагати іншим?” протягом якого учні знайомляться з різними життєвими ситуаціями та причинами їх виникнення, такі як голод, бездомність, бідність, інвалідність. Він допомагає усвідомити те, що всі люди рівні, і мають однакові права, формує вміння допомагати іншим. “Покажіть, що ви можете працювати разом”- це проект, що розрахований на весь навчальний рік. Метою якого є формування вміння співпраці з іншими задля досягнення спільної мети.

Перевірити рівень засвоєних знань з будь-якої теми нам допоможе такий інструмент як “Тести”. Вчитель має змогу створити завдання різних типів, використовуючи зображення, відео, аудіо файли, та встановити ліміт часу на їх виконання.

Отже, програмний засіб MozaBook має широкі можливості для реалізації компетентнісного підходу у навчанні. Він містить різноманітні інструменти, які допоможуть у формуванні всіх ключових компетентностей, а зокрема і громадянської. Використання цього засобу у навчальній діяльності сприятиме, формуванню наскрізних умінь, підвищенні інтересу та ефективності навчання загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васютіна Т., Коваль Т., Тарасенко О. Особливості організації групової роботи учнів початкової школи засобом інструментарію швейцарсько-українського проекту DOCCU – розвиток громадянських компетентностей в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 1. 282 с. С. 223 – 228. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/44_2021/part_1/35.pdf. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-35>
2. ГО «DOCCU» URL: <https://doccu.in.ua/dlya-uchyteliv/>
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF/ed20180221#Text> (дата звернення 13.11.2022)
4. Mozaik Education. URL: <https://www.mozaweb.com/uk/mozabook> (дата звернення 13.11.2022)
5. “Машина часу”: Відомі українці. URL: <https://edpro.ua/blog/mashina-chasu-vidomi-ukrayinci> (дата звернення 13.11.2022)
6. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / Під заг. ред. Бібік Н. М., Араджионі М. А. К.: ФОП «Парашин К. С.», 2018. 880 с.
7. Barrett M. *Competences for democratic culture: Living together as equals in culturally diverse democratic societies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 2016. 78 p.

Мельниченко В. Ю.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У контексті вимог НУШ постає необхідність формування ціннісних та поведінкових орієнтацій особистості школяра, необхідних для комфортної та успішної взаємодії в сучасному суспільстві. Відповідно до Закону України «Про освіту», Національної доктрини розвитку освіти XXI століття, Державного стандарту початкової освіти, Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, Концепції «Нова українська школа» актуальним завданням сучасної початкової освіти є формування ціннісних орієнтацій молодших школярів. Зокрема, у Державному стандарті початкової освіти увага акцентується на важливості засвоєння учнями різних видів соціального досвіду, системи цінностей суспільства, морально-правових норм, традицій [2].

Теоретико-методологічні засади формування ціннісних орієнтацій особистості висвітлені в працях В. Андрущенка, І. Беха, О. Вишневського, С. Гончаренка, Т. Дем'янюк, Т. Дмитренка, І. Зязюна, П. Кононенка, В. Кременя, В. Огнев'юка, Т. Поніманської, Л. Хомич та ін. Особливості формування ціннісних орієнтацій учнів початкової школи досліджували Н. Бібік, Ю. Блудова, Н. Гавриш, І. Єрмакова, О. Ільїна, І. Ковальчук, О. Матвієнко, Л. Мацук, О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Проценко, О. Савченко та ін.

Аналіз психолого-педагогічних праць Л. Божович, Б. Братуся, Л. Виготського, А. Ковальова, В. Крутецького, А. Матюшкіна, В. Мерліна, Б. Лихачова, Б. Ломова, С. Рубінштейна та ін. показав, що ціннісні орієнтації є важливим структурним компонентом особистості, її «ядром», що характеризує не тільки засоби, за допомогою яких досягається мета, але і саму мету людської

діяльності, більш того – її життєву позицію та основний зміст. Виховні цінності складають духовну основу, базисний духовний компонент особистості, визначають сутність її внутрішнього світу. Природно, що це духовне ядро особистості виявляється в її спрямованості, світогляді, знаннях, уміннях і життєвій силі, яскраво виступаючи особистісною характеристикою в соціально обумовлених відносинах, діяльності і спілкуванні .

Вивчення філософської і психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок про відсутність однозначного визначення поняття «цінності». Зокрема, С. Єрмакова вважає, що цінності – це усвідомлені смислові утворення особистості [3]. Т. Бутковська розглядає цінності як той феномен, який найтісніше пов'язаний зі сферою потреб людини, в яких і здійснюється оволодіння цінностями, їх поступове перетворення з явища «зовнішнього» у явище «для себе», тобто відбувається переорієнтація цінностей суспільних в цінності суб'єктивно значущі для самого індивіда [1, с. 31]. О. Савченко науково обґрунтовує дві системи цінностей: 1) на які має орієнтуватися освіта сьогодні і в перспективі; 2) які мають створюватися, формуватися безпосередньо в освітньому процесі [4, с. 3–6].

Категорія «ціннісні орієнтири особистості» містить у собі три компоненти:

1) пізнавальний – усвідомлення об'єктивних рис, властивостей, якостей явищ дійсності в їхній значимості для інших людей; усвідомлення фактів дійсності в їхній значимості для себе;

2) емоційний – переживання цінності предмета, явища, якості, факту;

3) мотиваційний – готовність надходити відповідно до прийнятого (усвідомлюваною і пережитою) цінністю в ситуації вибору.

Молодший шкільний вік психологи називають найсприятливішим для засвоєння моральних норм і правил поведінки. Саме на цьому етапі в особистості закладаються підвалини моральності. Передумови морального розвитку більше не повторяться, і те, що буде упущене тут, надолужити в наступних вікових періодах і мікроперіодах (від класу до класу) виявиться

важчим чи зовсім неможливим [5, с. 21]. Отже, у молодшому шкільному віці відбувається соціалізація учня та адаптація її до нових умов, засвоєння ним соціальних норм, правил, цінностей.

У контексті вимог НУШ учитель однозначно ставить за основну мету розвиток кожної особистості, формування її ціннісних орієнтацій, з огляду на вікові та індивідуальні особливості всіх учнів. У виборі ціннісних орієнтацій дітей молодшого шкільного віку роль педагога є незаперечною. Перший учитель – найближчий і безпосередній вихователь та наставник учнів. Він організовує й спрямовує виховний процес, об'єднує виховні зусилля вчителів, батьків і суспільства, відповідає за організацію позакласної виховної роботи у своєму класі.

Учитель підтримує, стимулює й непомітно коригує всі види відносин у класі, не забуваючи, що їх стрижень – ділові зв'язки учнів. Педагог тоді може забезпечити свободу дитини, коли він своїми виховними діями прилаштовується до розвитку дитини, насильно не втручаючись в його перебіг, тобто лише створює умови для дитячого саморозвитку. Розвиток особистості, безперечно, має бути вільним, без насильства і примусу.

Процес формування ціннісних орієнтацій у молодших школярів обумовлений реалізацією виховних впливів на когнітивному рівні, при якому виховний вплив націлений на систему знань учня; на емоційному рівні, при якому застосовуються виховні засоби покликані підтримувати у дітей молодшого шкільного віку конкретний емоційний настрій, підсилює інші психологічні впливи; на поведінковому рівні, при якому виховний вплив безпосередньо спрямований на молодшого школяра, спонукаючи його діяти певним чином і забезпечується підкріпленням у поведінці [3].

В умовах НУШ формування ціннісних орієнтацій молодших школярів проходитиме успішно, якщо будуть враховані такі педагогічні умови:

- вільний розвиток позитивно значущих ціннісних орієнтацій;
- глибоке осмислення ціннісних орієнтацій;

– широке співвідношення ціннісних орієнтацій з усією системою цінностей;

– перенос значущих ціннісних орієнтацій на різні життєві ситуації;

– самостійний пошук нових цінностей, що особисто їх приваблюють.

Створення педагогічних умов і механізмів формування ціннісних орієнтацій як цілісний процес включає практичну, освітню та дослідницьку діяльність дітей молодшого шкільного віку й спрямована на формування таких ціннісних позицій, що максимально наближені до загальноприйнятих цінностей і відповідають сучасним умовами.

Виховання повинно ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях і будуватися з урахуванням особливостей етнічної та регіональної культур, вирішувати завдання залучення дітей до різних шарів культури (побутової, фізичної, матеріальної, духовної, інтелектуальної, моральної тощо), а також до знання інших культур.

Будь-яка форма позакласної діяльності, що використовується під час освітнього процесу, спрямовується на розширення знань дітей молодшого шкільного віку про взаємозв'язок у стосунках між людиною, наукою і світом. Ціннісно-орієнтувальна діяльність покликана: сформувати у молодших школярів чіткі критерії етичної і естетичної оцінки життєвих подій; виробити активну, відповідальну життєву позицію; напрацювати алгоритм процесів самопізнання і самоусвідомлення; позначити критерії оцінки власної особистості. Згодом така орієнтація у істинно людських цінностях, що формується у різних формах позакласної діяльності учнів, та має значення як для особистості, так і для суспільства загалом, – допоможе подолати типові вікові кризи без порушень рівномірності проявів результатів виховної діяльності.

Отже, вивчення психологічної, педагогічної та методичної літератури показало, що у контексті вимог НУШ питання формування ціннісних орієнтацій молодших школярів є важливим й необхідним, адже актуальним завданням сучасної початкової освіти є засвоєння учнями відповідно до вікових

особливостей різних видів соціального досвіду, системи цінностей суспільства, морально-правових норм, традицій, формування таких особистісних якостей, як здатність взаємодіяти з іншими, співпрацювати в групі, брати на себе відповідальність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутковська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості: наук.-метод. зб. Київ, 1997. С. 27–31.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
3. Єрмакова С. С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2003. 266 с.
4. Савченко О.Я. Альтернативні можливості початкової освіти. *Початкова школа*. 1994. № 5. С. 3–6.
5. Лебідь І. Цінність як категорія педагогічного дослідження. *Радянська школа*. 2006. № 2. С. 21–25.

УДК 372.4:159.955.1 (048)

Мітул М.В.
*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*
**Науковий керівник: Севастюк М.С.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реформування сучасної початкової освіти актуалізувало проблему формування критичного мислення у суб'єктів освітньої діяльності. Її зміст викладено у Концепції Нової української школи, Законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти. У цих матеріалах в основу пріоритетних принципів розвитку системи освіти поставлено розвиток

критичного мислення й формування критичності як особистісної риси молодших школярів. В зв'язку з цим, сьогодні відбуваються радикальні зміни, пов'язані із впровадженням системи розвитку критичного мислення учнів.

Проблема розвитку критичного мислення учнів молодшого шкільного віку в останній час є основним завданням школи і стає все більш актуальною. Тому постає питання про пошук таких форм та засобів навчання школярів, які б найбільшою мірою сприяли формуванню критичного мислення учнів. Зокрема, йдеться про використання інформаційно-освітніх технологій. Так, за даними досліджень вітчизняних вчених – С. Гончаренка, А. Кроуфорда, О. Пометун, В. Соколова, І. Сущенка, – розвиток критичного мислення є одним з основних завдань сучасної освіти. Проблема використання інформаційно-освітніх технологій в початковій освіті вирішується дослідниками в таких аспектах, як вплив комп'ютерних технологій на розвиток дітей (О. Будник, Ю. Минай); підготовка до вивчення різних навчальних дисциплін за допомогою інформаційно-освітніх технологій (О. Волошенюк, Г. Дегтярьова, В. Іванов) та ін. Відтак, вченими доведено, що інформаційно-освітні технології є важливим засобом навчання у початковій школі, тому саме вони мають великі резерви формування критичного мислення здобувачів освіти.

Мета статті – охарактеризувати інформаційно-освітні технології як засіб формування критичного мислення молодших школярів.

Ефективним засобом удосконалення сучасної системи освіти є її комплексна інформатизація та комп'ютеризація. Проведено низку наукових досліджень з проблеми впровадження сучасних інформаційних засобів навчання в освітньо-розвивальне середовище початкової школи, виявлено позитивний вплив комп'ютерних технологій на різні аспекти розвитку особистості школяра за умови їх розумного застосування. Зокрема, відмічається перевага комп'ютера, доводиться ефективність інформаційних технологій для розвитку наочно-образного, логічного мислення, творчої активності, інтелектуального, естетичного розвитку, окреслено позитивний вплив роботи за комп'ютером на стійкість психічних процесів дітей молодшого шкільного віку.

Інформаційно-освітні технології розглядаються як «упровадження нових підходів в освітній процес, орієнтований на розвиток інтелектуального творчого потенціалу людини, з метою підвищення його ефективності завдяки застосуванню сучасних технічних засобів» [3, с. 19]. О. Будник визначає, що «нові інформаційні технології в навчанні – це використання в навчанні різноманітних технічних засобів, у тому числі й комп'ютерних» [1, с. 84].

Інформаційно-освітні технології засновані здебільшого на комп'ютерній техніці, однак мають й інші засоби зв'язку – Інтернет, електронну пошту, форуми, чати (чат – обмін інформацією чи текстовий діалог у режимі реального часу, розмова в мережі Інтернет), відеоконференції, месенджери [3], тому термін «комп'ютерні технології» вужчий за змістом, ніж термін «інформаційно-освітні технології». Важливо, що наявність перерахованих засобів зв'язку надає інформаційним та освітнім технологіям значні дидактичні і можливості, через це й використовують термін «інформаційно-освітні технології».

На наш погляд, конвергенція апаратних і програмних засобів комп'ютерної техніки, потенціал комп'ютера й телекомунікацій поступово ведуть до розширення терміну «інформаційно-освітні технології». Відтак, під інформаційно-освітніми технологіями, услід за С. Гончаренком, розуміємо «сукупність методів та технічних засобів, які використовуються для збирання, створення, організації, зберігання, опрацювання, передавання, подання й використання інформації» [2, с. 209]. До сучасних інформаційно-освітніх технологій навчання О. Будник, Ю. Минай [1], Т. Коваль [3] відносять Інтернет-технології, мультимедійні програмні засоби, спеціалізоване програмне забезпечення, електронні посібники та підручники, системи дистанційного навчання (системи комп'ютерного супроводу навчання) та ін.

Аналіз передового педагогічного досвіду показує, що такі різновиди інформаційно-освітніх технологій, як персональні комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони, вже зараз міцно ввійшли в сучасну початкову освіту. Тому інформаційно-освітні технології вже можна вважати невід'ємною частиною навчального процесу. Інформаційно-освітні технології поступово

перетворюються на своєрідний вимірник ефективності обраних навчальних стратегій. Оскільки «базовий рівень інформаційної культури вимагається від кожного члена суспільства, вміння використовувати засоби інформаційно-освітніх технологій набуває виняткового значення для навчання учнів» [4, с. 9].

Значний інтерес викликають особливості формування критичного мислення молодших школярів засобами інформаційно-освітніх технологій. Історія використання інформаційно-освітніх технологій для формування критичного мислення молодших школярів в розвинутих країнах, дозволила визначити головні показники та шляхи їх високої ефективності. У межах окресленої парадигми, природними є два найважливіших:

1) підвищення результативності сформованості критичного мислення молодших школярів, забезпечення орієнтації на безперервність навчання та на кінцевий результат процесу навчання [6];

2) розвиток загальних мислительних здібностей – збір, аналіз, синтез і використання інформації в процесі спілкування, вирішення актуальних завдань, урахування диференційованого підходу до навчання [4].

У такий спосіб робиться акцент на вимогах до ступеня розвитку критичного мислення молодших школярів. Крім того, інформаційно-освітні технології широко використовують для тестування й оцінювання, що дозволяє звільнити час вчителя й уникнути суб'єктивності в оцінці, підвищивши ефективність освітнього процесу.

Основними напрямками використання інформаційно-освітніх технологій для формування критичного мислення молодших школярів є такі:

1) засіб навчально-виховної роботи, який удосконалює й підвищує її ефективність і якість [1];

2) засіб автоматизації процесів обробки результатів навчання, контролю, корекції результатів навчання, тестування, діагностики [3];

3) засіб інформаційно-методичного забезпечення й управління навчальним процесом [6];

4) засіб комунікації для розповсюдження передового педагогічного досвіду, нових технологій формування критичного мислення школярів [7];

5) засіб розвитку, саморозвитку, пізнання, самопізнання молодшого школяра [4].

Важливо, що в Новій українській школі інформаційно-освітні технології не тільки полегшують доступ до інформації та відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, її індивідуалізації та диференціації, але й дозволяють по-новому організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання, побудувати освітню систему, в якій учень був би активним і рівноправним учасником освітньої діяльності, забезпечити ефективне формування критичного мислення молодших школярів.

Отже, застосування інформаційно-освітніх технологій на уроках значно підвищує інтенсивність освітнього процесу. При використанні інформаційно-освітніх технологій засвоюється набагато більша кількість матеріалу, чим це робилося за той самий час в умовах традиційного навчання. Крім того, матеріал при використанні комп'ютера краще засвоюється, підвищується критичність сприймання його змісту. Ще одна перевага формування інформаційно-освітніх технологій – здатність накопичувати статистичну інформацію в ході навчального процесу. Аналізуючи статистичні дані (кількість помилок, правильних чи неправильних відповідей, звертань за допомогою, часу, витраченого на виконання окремих завдань), вчитель може визначити ступінь і якість сформованості критичного мислення молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будник О., Минай Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній початковій школі : реалії та перспективи. Гірська школа Українських Карпат. 2016. № 14. С. 84–88.

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 522 с.

3. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні : колективна монографія / за ред. Т. І. Коваль. Київ : КНЛУ, 2012. 280 с.

4. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / за ред. Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 197 с.

5. Пометун О. І., Сущенко І. М. Навчаємо мислити критично : посібник для вчителів. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. 144 с.

6. Соколов В.Л. Розвиток критичного мислення молодших школярів в дослідницькій діяльності. Психологія і суспільство. 2012. № 4. С.16–26.

7. Технології розвитку критичного мислення учнів / [Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. ; ред. О. І. Пометун]. Київ : Плеяди, 2006. 220 с.

УДК 37.013

Моїсєєнко А. В.

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка,

м. Чернігів

Науковий керівник: Конотоп О.С.,

кандидат педагогічних наук, доцент

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ АВТЕНТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВІДЕОКУРСІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Початковий ступінь навчання іноземної мови (ІМ) є надзвичайно важливим у формуванні іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), тому постає проблема пошуку оптимальних засобів навчання, які б допомогли кращому засвоєнню і отриманню результатів, сприяли підвищенню мотивації до вивчення навчального предмету.

На нашу думку, одним із найефективніших засобів навчання в освітньому процесі з ІМ є автентичні навчальні відеокурси [1]. Вивченням проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) присвячено багато наукових досліджень (Н.І. Бичкова, О.І. Гузь, О.С. Конотоп, М.В. Ляховицький, Н.В. Мосьпан, В.С. Пащук, М. Allan, В. Baddock, L. Brandi, J. Lonergan, E. Sumerfield та ін.). Під автентичною відеофонограмою (ВФГ)

розуміють такі відеозаписи, які складаються із звукових та візуальних рядів про різноманітні життєві сфери іншомовного суспільства [5, с 56]. Під автентичними розуміємо наступні компоненти: 1.засоби невербального спілкування; 2.мовлення учнів (автентичність вимови, структурна, лексико-фразеологічна, граматична, функціональна автентичність); 3.менталітет іноземної країни.

Для ефективної організації навчального процесу з ІМ у початковій школі важливо здійснити відбір автентичних ВФГ. Услід за О.С. Конотоп для навчання англійського діалогічного спілкування учнів початкових класів ми користуємося такими критеріями відбору [2,3,2]:

1.Відповідність віку та рівню. Одним із найголовніших є відповідність віку та рівню дитини, в даному випадку, школярів молодших класів, за Державним стандартом. Спрямовуючи на вивчення дітьми якісного та послідовно їхньому розвитку, матеріалу, успішність у вивченні ІМ буде значно вища.

2.Морально-етичний вплив на учня. Ураховуючи даний аспект, процес формування ІКК, впроваджуючи автентичні ВФГ, будуть сприяти якнайкращому засвоєнню іноземної мови, а уроки будуть більш цікавими

3. Емоційний фактор. На базі змісту автентичної ВФГ можна запропонувати велику кількість різних активностей: подальший аналіз та обговорення побаченого, спонукання дитини до вираження своїх думок, пробудження креативності і творчості. Автентична ВФГ викликає в учнів найрізноманітніші почуття: від співчуття і жалю, до радості і щастя за героїв. Цей засіб навчання створює ефективний комунікативний фон і виступає потужним мовленнєвим стимулом для учнів.

4. Соціокультурна значущість. Занурення в атмосферу іншої країни має найефективніший результат.

5. Урахування вокабуляру учня і вокабуляру автентичного навчального відеокурсу. Відповідно до цього критерію вокабуляр автентичного навчального відеокурсу має відповідати вокабуляру дитини, адже лише з врахуванням цього

критерію вона зможе повністю зрозуміти сенс того, що вона продивилася, ефективно збагачуючи свої знання, не втрачаючи мотивації та інтересу.

Отже, ми дійшли до висновку, що найголовніші критерії при відборі автентичного навчального відеокурсу, такі: відповідність рівню та віку школяра, використання відео для мотивації та аналізу учнем того, що він продивився, пробудження почуттів, заглиблення в мову та культуру країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конотоп О. С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 24 с.

2. Конотоп О.С. Навчання аудіювання фрагментів автентичних художніх відеофільмів з використанням комп'ютера. Молодий вчений. 2018. № 2.1. С. 67-70.

3. Конотоп О. С. Використання автентичної відеофонограми для іншомовної практичної підготовки студентів. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія Педагогічні науки. Вип. 9(165). 2020. С. 65-70.

4. Конотоп О.С. Автентичні художні відеофільми як засіб формування англійської навчально-стратегічної компетентності у майбутніх учителів початкової школи Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2020. Вип. 64. С. 137-139.

5. Конотоп О. Проблеми використання відеофонограми в освітньому процесі для формування іншомовної навчально-стратегічної компетентності. Полілог культур: Освітній і культурологічний аспекти: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців та студентів (30 березня 2021 р., м.Чернігів). 2021. С. 57-58.

6. Конотоп О. Переваги використання автентичної відеофонограми у вивченні іноземних мов і культур. Здобутки та перспективи розвитку сучасного

мовознавства: міжнар. зб. наук. пр., присвяч. 70-річ. ювіл. проф. Алли Андріївни Калити. Київ: Вид-во «Політехніка». 2015. С. 245-252.

УДК 37.02

Новосад І. М.
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*
**Науковий керівник: Кондратюк О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

ВИКОРИСТАННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТА ГРУПОВИХ ФОРМ РОБОТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Упродовж останніх трьох років українська освіта стикається з великою кількістю викликів, спочатку спричинених пандемією, а наразі – військовою агресією. Змішаний формат – справжній виклик, що вимагає від працівників освіти обов'язкового використання технічних засобів навчання, вміння застосовувати ІКТ, що дають можливість подавати інформацію віддалено.

Разом із тим, невід'ємною складовою модернізаційних процесів у сучасній школі є зростання вимог до рівня і якості освіти, її переорієнтування на безперервність, обов'язковою умовою якого є здатність людини до самоосвіти. Це стає можливим лише, якщо у структурі особистості наявний відповідний рівень мотивації, формування якої починається вже з першої ланки шкільного навчання.

Освітня реформа Нова українська школа (НУШ), в основу якої покладено особистісно зорієнтований, компетентнісний та діяльнісний підходи, покликана, насамперед, мотивувати дітей до навчання. Адже із сучасними дітьми треба домовлятися, повсякчас мотивувати на виконання певної роботи. За Новою українською школою не лише кожен урок розпочинається з виявлення та стимулювання мотивації молодших школярів, а й передбачається, що це так само важливо щодо кожного етапу уроку чи навіть окремого

завдання. Формування мотивації до навчання молодших школярів безпосередньо забезпечує різноманітність методів навчання та форм, зокрема групових та колективних форм роботи [3, с. 41]. Саме тому в НУШ наразі їм надається велика увага.

Метою статті є висвітлити актуальність використання колективних та групових форм роботи з молодшими школярами на уроках математики в сучасних умовах змішаного навчання.

Науковою основою для вивчення даного питання є праці відомих психологів та педагогів, таких як: Б. Баєв, Г. Балл, Н. Бойко, М. Боришевський, Ю. Гільбух, С. Гончаренко, М. Дригус, О. Дусавицький, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, В. Моргун, Н. Побірченко, В. Рибалко, В. Семиченко, І. Синиця, О. Скрипченко, Ю. Швалб та ін. Засобами реалізації теоретичних підходів стали елементи інтерактивного навчання, поєднання колективної та парно-групової роботи, нових форм та методів навчання (Л. Пометун, Г. Текмаль). Проблематику змішаної та дистанційної освіти досліджували Н. Болюбаш, Т. Васютіна, М. Коваль, О. Матвієнко, Н. Муліна, О. Мусяйовська, Є. Смирнова-Трибульська, С. Шокалюк, Б. Шуневич та ін.

Роль мотивації на уроках математики дуже вагома, вона забезпечує високе емоційне насичення навчально-виховного процесу, сприяє усвідомленому засвоєнню програмового матеріалу. Вихованню позитивної мотивації навчання сприяють загальна атмосфера творчості в школі і класі, включення учня в колективні та групові форми організації різних видів діяльності, співпраця між учителем та учнем, допомога вчителя у вигляді порад, залучення учнів до оцінювання власної діяльності.

Основними аспектами ефективного впровадження змішаного навчання визначено: створення абсолютно нового інформаційно-освітнього середовища, що сприяє розвитку індивідуальності та креативності учнів; трансформація та адаптація навчальних технологій і форматів навчання до нових; інтерактивний педагогічно-методичний супровід, що змінює навчальний процес, постійно контролює темпи розвитку та формує інформаційну компетентність учнів.

Педагогічну частину змішаного навчання слід розглядати від цілей до результатів: аналіз компетенцій, які мають набути учні; підкреслення того, які наскрізні лінії є актуальнішими для молодших школярів; чітке формулювання завдань на певному етапі процесу навчання; варіативність у форматах, методах і техніках навчання (особливо важливо для розвитку групової (парної) взаємодії учнів); деякі трансформації змісту відповідно до регіону, можливостей учня, темпу його просування тощо.

Особлива увага в умовах змішаного навчання приділяється розвитку групової та колективної формам навчання, які допомагають вирішити низку проблем у часи ізоляції і навчання вдома. Аналіз джерел присвячених цьому питанню, дає можливість зробити висновок, що групова та колективна навчальна діяльність учнів забезпечує умови для формування позитивної мотивації учіння школярів (О. Барановська, В. Виноградов, О. Дусавицький, Х. Лійметс, К. Нор, І. Осмолівська, В. Паламарчук, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Савченко, І. Чередов, О. Ярошенко та ін). Групова та колективна робота має значні переваги: висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь; формування вміння співпрацювати, розвиток соціальних почуттів; позитивна мотивація, розвиток гуманних стосунків між дітьми; формування вмінь планування, контролю, взаємоконтролю, рефлексії тощо [4]. Саме групова та колективна робота набуває актуальності в сучасному світі, і умови змішаного навчання не стають винятком.

На уроках математики ці форми навчання мають ряд переваг порівняно з іншими, оскільки забезпечують безпосередній контакт між всіма учнями, сприяють виявленню гіпотез, різних способів розв'язання, пошуку творчих рішень; ствердженню цінності взаємодопомоги, співпраці. Вони дають можливість забезпечити активність кожного учня за умов розподілу запропонованого групі завдання на частини за кількістю учасників групи та налагодження системи обліку діяльності кожного учня [3, с. 82].

Групові та колективні форми роботи забезпечують взаємодію між учнями та перетворюють керівництво вчителя на непряме. Він стає організатором

роботи: формулює завдання, спільну інструкцію щодо його виконання, разом з учнями бере участь в оцінюванні результатів. Етап спільного оцінювання допомагає формуванню самооцінювання і самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих учнів, та помилки дітей обговорюються тільки в групі [1]. Робота учнів перетворюється з індивідуальної діяльності кожного учня на співпрацю. Учні «вимушені» навчитися домовлятися швидко, враховуючи й особисті інтереси. Поступово молодші школярі починають відчувати клас частиною свого світу, вони зацікавлені в підтриманні дружніх стосунків.

Вищезазначене висвітлює важливість збереження колективної та групової роботи молодших школярів в умовах сучасних ізоляційних викликів. І зокрема актуалізує необхідність дослідження змісту та способів такої роботи на уроках математики в умовах змішаного навчання з метою формування пізнавальної мотивації учнів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраїмова О.А. Організація парної та групової роботи на уроках у початковій школі. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/6630/>
2. Богданович М.В. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. посібник / М.В. Богданович, М.В. Козак, Я.А. Король. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 336 с.
3. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
4. Ярошенко О. Г. Педагогічні основи групової навчальної діяльності школярів: дис. докт. пед.наук: 13.00.01, 13.00.02. Київ, 1998. 360 с.

**Олійник А.П.,
Коваль Н.М.,**
*викладачі природничих дисциплін
педагогічний фаховий коледж
КВНЗ «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна
академія» ЗОР,
м.Запоріжжя*

ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДЛЯ РОБОТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

В сучасному світі відбувається швидкий розвиток науки, зростання обсягів нової інформації, тому від школи вимагають підготовки активної, творчої, самостійної особистості. Для реалізації завдань сучасної початкової освіти в умовах інтеграції змісту різних освітніх галузей в курсі навчального предмета «Я досліджую світ», основною метою методик навчання є організація освітнього процесу в коледжі таким чином, щоб в повній мірі реалізувати компетентнісний підхід.

Методика навчання природознавства сприяє формуванню професійних компетентностей майбутнього вчителя початкової освіти, тому темою нашого дослідження стало питання значення дослідницької діяльності в процесі формуванні професійних компетентностей майбутнього вчителя початкової освіти для роботи в НУШ.

Мета дослідження: проаналізувати умови організації дослідницької діяльності, види і значення її для формування професійних компетентностей майбутнього вчителя початкової освіти.

Як відомо, професійна компетентність вчителя це – інтегроване професійне особистісне утворення, в якому внутрішні ресурси людини, її особисті якості та здібності розглядаються як джерело й критерії ефективної предметної діяльності в системі освіти. Дослідницькі уміння, як вид діяльності,

одна із складових професійних якостей вчителя. Вона може розглядатись як інтелектуально-творча активність, що здійснюється на основі пошукової та дослідницької поведінки. Процес здійснення такої діяльності включає аналіз навчальної ситуації (задачі, проблеми), прогнозування майбутніх та аналіз отримання результатів, моделювання та реалізацію навчальних дій, а також корекцію дослідницької поведінки. В контексті дослідницької поведінки, творчість людини виступає найбільш яскравим її проявом.

У 2019 році ідеї щодо діяльнісного підходу знайшли розвиток в основах типової освітньої програми О.Я.Савченко. «Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісної картини світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі» [3]. В межах даного контексту, завдання курсу «Основи природознавства з методикою навчання природознавчої освітньої галузі» полягає не тільки у формуванні понять і уявлень про мету, завдання зміст навчального матеріалу курсу «Я досліджую світ», а, в першу чергу, вміння вибирати доцільну інформацію, визначати найдоцільніші форми організації навчального процесу, добирати необхідні засоби навчання, створювати освітнє середовище, вміло застосовувати різноманітні методи навчання, види діяльності учнів.

Реалізація дослідницького підходу в освітньому процесі вимагає його нової організації на основі планування спільної діяльності вчителя та учнів. У статті «Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів» О.Я.Савченко зазначає, що розвивальний вплив навчального середовища стає більш помітним за умови, якщо дитина вступає з ним в активний пізнавальний контакт, який набуває продуктивної взаємодії [2]. Дослідницька діяльність у початковій школі є широким за змістом і різнорівневим за типом пізнання, тобто здійснюється практично та

теоретично. Молодший школяр проявляє дослідницьку позицію по-різному: під час спостереження й дослідів у природі, у своєму розумінні прочитаного тексту, у пошуку способу розв'язання задачі, знаходження нової інформації.

Природне прагнення дитини до самостійного пізнання навколишнього світу лежить в основі дослідницького підходу до навчання. Формування готовності та здатності учня самостійно, творчо оволодіти новими способами діяльності є метою дослідницького навчання. Дослідницька діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» дуже різноманітна. Дослідження, досліди — пошук нових знань або систематичне розслідування з метою встановлення фактів. Їх можна класифікувати по-різному, наприклад: фундаментальні, прикладні, пошукові, тематичні, теоретичні, комплексні... Методи наукових досліджень можуть бути загальними – методи емпіричного дослідження: спостереження, вимірювання, порівняння, експеримент, дослід, практична робота) і методи теоретичного дослідження (абстрагування, синтез, аналіз, індукція, дедукція, аналогія, моделювання). Теоретичні методи дослідження передбачають опрацювання різноманітних джерел інформації, аналіз результатів діяльності, класифікацію, систематизацію, розв'язання проблемних питань, узагальнення, вивчення практичного досвіду тощо.

Практичні методи навчання побудовані на постановці експериментів, дослідів, анкетуванні, спостереженні. Завдання вчителя – відкрити для здобувачів освіти можливості різноманітних видів дослідницької діяльності. Матеріал добирається таким чином, щоб діти вчилися творчо, самостійно здобувати знання, висловлювати припущення, здогадки, що стимулюють пошук і згодом перетворюються на практичні.

Курс «Я досліджую світ» передбачає включення здобувачів освіти в практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру:

дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить); дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?); дослідження-пошук

(запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно – наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

Дослідницька діяльність різних напрямків сприяє формуванню, розвитку природничих компетентностей дитини молодшого шкільного віку. Вона, як ніяка інша, створює нові умови взаємодії вчителів та здобувачів освіти, є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання, забезпечує формування в молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, емоційно, сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування.

На заняттях з курсу «Основи природознавства з методикою навчання природознавчої освітньої галузі» студенти моделюють дослідницькі завдання різних напрямків, створюють алгоритм їх виконання, апробують в практичній діяльності. Це сприяє не тільки оволодінню базовими знаннями для подальшої роботи в ланці початкової освіти, але й допомагає у становленні науковця і дослідника та сприяє самореалізуватись як особистості.

Підгоовлені і надані матеріали департаменту освіти і науки Запорізької міської ради для участі здобувачів освіти у проєкті з організації дослідницької роботи в умовах НУШ: «На допомогу учням загальної середньої освіти м. Запоріжжя в підготовці до віртуального STEM – марафону» свідчать про затребуваність даного виду діяльності студентів в практиці роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryadzatverdvy-novyj-osvitnij-standart-dlya-pochatkovyh-klasiv/>

2. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів: наукові записки Малої академії наук України, 2012. №.1. С. 41–49.

3. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом О.Я. Савченко [Чинна від 2018.22.02] Київ: Колегія МОН України, 2018. 57 с.

УДК 371.13

Ошурко А.О.

*Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне*

*Науковий керівник: Гамза А.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У разі сучасного динамічного світу, де чільну роль грають не знання, вміння і навички, а вміння здобувати знання, грамотно їх використовувати, здатність бути гнучким і адаптуватися під мінливі умови, у процесі навчання увага має акцентуватися на особистості здобувача освіти. Необхідно формувати прагнення до саморозвитку та самоосвіти, допитливість, уміння працювати з інформацією, здійснювати її пошук, відбір, критичну оцінку та систематизацію для подальшого застосування.

Останнім часом гейміфікація як застосування підходів, притаманних комп'ютерним іграм, у неігрових процесах, стала популярним явищем у різних галузях бізнес-сфери, маркетингу. Не стала винятком і освітня галузь. Освоївши закони гейміфікації, можна як перетворити урок у захоплюючу гру, а й додати елементи новизни до освітнього процесу, викликавши в здобувачів освіти стійкий пізнавальний інтерес та мотивацію у процесі вивчення природничої освітньої галузі.

Гра та ігрові процеси є одним із найбільш доцільних способів формування особистості учням, оскільки гра як особливий вид діяльності є найбільш природним способом отримання інформації, формування уявлень людини про якийсь реальний процес.

Однак насамперед необхідно визначити, а що, власне мається на увазі під гейміфікацією у контексті освіти. О. Дядікова вказує, що гейміфікація передбачає використання ігрових правил з метою досягнення реальних освітніх цілей. Якщо гейміфікацію правильно реалізувати, то вона дійсно стане ефективним засобом мотивації навчання в усіх учасників освітнього процесу [1].

На думку О. Карабін, гейміфікація – це використання ігрових елементів у неігровій діяльності з метою підвищення залученості. Іншими словами, гейміфікація не передбачає ігрову діяльність та імітацію реальних процесів, її використання спрямоване на підвищення інтересу, мотивацію до діяльності за допомогою впровадження ігрових елементів у освітній процес – реальність залишається реальністю, не перетворюючись на гру, а ігрові установки вводяться в систему операцій суб'єкта із цією реальністю [2].

О. Ткаченко відзначає, що ігрові практики впроваджуються у освіту для підвищення мотивації учнів і кращого засвоєння матеріалу. У молодшому віці ігрові практики дозволяють органічно доносити до дитини нову інформацію, а в школі гейміфікація може стати корисним інструментом для роботи з дітьми, які ще не дуже зацікавлені у навчанні як такому [4].

Використання гейміфікації у процесі навчання природознавству дає здобувачу освіти можливість опрацювати вивчену інформацію на практиці, а також закріпити навички у межах певного навчального предмету, оскільки гра відрізняється від навчальної рутини.

О. Дядікова зазначає, що відмінною особливістю сучасних ігрових методик є використання ігрового інструментарію із залученням інформаційно-комунікативних технологій та електронних ресурсів. Завданням вчителя стає створення умов для аналізу навчального матеріалу через ігрові сценарії, нагороди, соціальну взаємодію. Гейміфікація включає обов'язкові та додаткові компоненти. Компонентами гейміфікації під час уроків природознавства є завдання, рівні завдань, творчі задуми, зворотний зв'язок, заохочувальні бали, рефлексія [1].

За словами О. Ткаченко, до обов'язкових компонентів відносяться: сторітеллінг, мета, персонажі та їх історія, визначення ігрової ролі персонажа та особистості учня, набори механік та інструментів, інтелектуальний фан, зворотний зв'язок, «Бій з босом», драматургічний конфлікт [4].

Додатковими компонентами будуть: ігрові концепції, списки лідерів, локації та рівні, турнірні таблиці та перехідні нагороди[4].

Розглянемо ігрові механізми гейміфікації уроку природознавства з метою підвищення мотивації навчання.

О. Макаревич слушно зауважує, що перший крок полягає у встановленні цілей гейміфікації. Цілі мають відрізнятися конкретністю, вимірюваністю, досяжністю, актуальністю, обмеженістю в часі [3].

На думку О. Карабін, у завданнях гейміфікації слід окреслити вказані характеристики та керуватися поставленими цілями відповідно до кожного елемента системи [2].

Під час другого кроку визначається цільова поведінка гравців. Поведінка повинна бути продуманою для кожного зі здобувачів освіти як учасників системи гейміфікації. Слід описати всі ланцюжки дій кожного із гравців, що в подальшому складатиме базис проєктування системи. О. Макаревич вважає, що на цьому етапі належить відповісти на запитання:

- Що повинні зробити гравці (здобувачі освіти)?
- Як це виміряти?
- Як це сприяє досягненню мети?
- Як діє зворотний зв'язок? [3]

Третій крок передбачає опис гравців. Образи гравців слід чітко визначити, обдумати мотивацію виконання дій, визначених на кожному з етапів.

Четвертий крок передбачає розробку структури системи гейміфікації, яка має наступні рівні:

- мікрорівень - цикли залучення. Це ланцюжки «мотивація до дії - дія - зворотний зв'язок». Мотивація гравця (здобувача освіти) до дії, виконання дії,

отримання зворотного зв'язку від системи (у вигляді нагород або інших подій, які є реакцією системи на дії гравця). На етапі зворотного зв'язку заохочення дитини до здійснення наступної дії (наприклад, за допомогою закликів до дії, прийомів управління мотивацією);

- макрорівень - «подорож гравця». Подання захоплюючої історії, на якій заснована гейміфікація. Поетапність завдань із множини циклів залучення за наперед розробленим сценарієм [2].

П'ятий крок передбачає запровадження механізмів гейміфікації та забезпечення гравцям відчуття успіху та задоволення. О. Макаревич підкреслює, що ігрова діяльність здобувачів освіти на уроці природознавства у початковій школі повинна приносити відчуття радості, задоволення. Сам процес гри має бути емоційно позитивним заняттям, розвагою [3].

Шостий крок передбачає вибір інструментів. На сучасному етапі ігрова діяльність учнів на уроці природничої освітньої галузі опирається на застосування інформаційних технологій, хмарних технологій, гаджетів, мобільних додатків, цифрових пристроїв [4].

Отже, використання прийомів гейміфікації під час уроків природознавства дозволяє вдосконалити організацію процесу навчання за природничою освітньою галуззю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дядікова О. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL : <https://mistosite.org.ua/uk/articles/hra-iak-instrument-shcho-take-heimifikatsiia> (дата звернення: 06.11.2022)
2. Карабін О.Й. Гейміфікація в освітньому процесі як засіб розвитку молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. №67. Т.1. С. 44-47.
3. Макаревич О. Гейміфікація як невід'ємний чинник підвищення ефективності елементів дистанційного навчання. *Young Scientist*. 2015. №2 (17). С. 275–278.

4. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. №11. С. 303–309.

УДК 372.41

Парамонова Є. С.
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РАФТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У контексті вимог Нової української школи одним із пріоритетних напрямів є розвиток критичного мислення учня, оскільки сучасна освіта спрямована на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості з цілим спектром компетентностей, що дозволяє згодом здобувати знання самостійно і використовувати їх у життєвих ситуаціях. Сформоване критичне мислення дозволяє розв'язувати складні проблеми, планувати свої дії, робити цілеспрямований аналіз та оцінку інформації, здійснювати вибір розумного рішення в проблемній ситуації.

Сутність, природу, особливості та структуру критичного мислення досліджували В. Болотов, С. Весклер, Е. Еніс, Г. Ліпкіна, М. Ліпман, О. Марченко, І. Мороченкова, Р. Пауль, О. Пометун, Л. Рибак, Д. Стіл, І. Сущенко, Ч. Темпл та ін. Психолого-педагогічні умови та шляхи розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти стали предметом досліджень таких науковців, як К. Бабанов, О. Белкіна, І. Большакова, Л. Варзацька, Л. Колток, М. Красовицький, С. Луців, В. Олійник, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун та ін.

Перша згадка про критичність мислення з'явилася в роботах А. Біне. Він розглядав критичне мислення як мислення, засноване на логіці.

М. Клименко, розглядаючи якості розуму, виділяє найбільш важливе з них – це критичність, що полягає в умінні оцінювати свої припущення і відмовлятися від них, якщо вони не задовольняють вимогам [2, с. 11].

Критичність мислення, на думку І. Коротуна, – це така якість мислення, яке дозволяє контролювати відповідність розумової діяльності закономірностям об'єктивної дійсності, забезпечуючи таким чином об'єктивність суб'єктивним (ідеальним) результатами пізнання [3, с. 21]. Учений виділяє чотири функції критичності мислення:

- оціночно-перевірочна (контроль пізнавальної діяльності та перевірка отриманих знань);
- стимулююча (пошук нових знань, формування потреби в нових ідеях і вирішеннях);
- коригувальна (раціональне обмеження зони пошуку для більш необхідної інформації);
- прогнозувальна (передбачення результатів діяльності) [3, с. 22].

Погоджуючись з автором, вважаємо, що критичне мислення передбачає наявність установок і готовності до його застосування. Так, критичне мислення має на увазі інтелектуальну роботу, засновану на знаннях логіки, для знаходження доказів і логічних аргументів при вирішенні конкретних життєвих завдань.

Отже, аналіз праць учених із проблеми критичного мислення дозволяє трактувати дане поняття таким чином: критичне мислення – це комплексне явище, яке зводиться не тільки до певного набору інтелектуальних умінь і навичок, а й передбачає усвідомлення процесу свого мислення, наявність установок і готовності використовувати вміння та навички в навчальній діяльності і повсякденному житті.

На нашу думку, ефективним засобом розвитку критичного мислення молодших школярів є технологія РАФТ. Технологія РАФТ – це педагогічний прийом, спрямований на створення письмових текстів певної тематики. Проблему використання технології РАФТ в освітньому процесі початкової

школи досліджували І. Большакова, Н. Мельник, О. Пика, О. Пометун, А. Шаповалова та ін.

РАФТ (від англ. raft – «пліт») – це стратегія розвитку критичного мислення для написання цікавих і оригінальних текстів. Технологія РАФТ виникла від перших літер слів: R – role (роль); A – audience (аудиторія); F – format (формат); T – topic (тема). Технологія РАФТ полягає в тому, що учень вибирає для себе якусь роль, тобто пише текст не від свого імені. Для боязких, невпевнених у собі учнів це порятунком, оскільки такий хід знімає страх перед самостійним висловлюванням. Потім необхідно вирішити, для кого призначений текст, який належить написати (для батьків, учнів і т.д.).

Відповідно до структури і прийомів навчання критичного мислення, виділяють кілька стадій РАФТ-технології.

1. *Стадія виклику.* Основним завданням на даному етапі є активізація учнів, мотивування їх до активної участі в процесі. Оптимально зробити вибір на користь методів, здатних зацікавити і залучити всіх учасників колективу. Найбільш поширеними є метод асоціацій і мозкового штурму.

2. *Стадія осмислення.* Включає в себе роботу з підручником або додатковим матеріалом. На даному етапі учні отримують нову інформацію, роблять позначки і зауваження в зошиті.

3. *Стадія рефлексії.* Етап рефлексії передбачає аналіз, осмислення пройденого матеріалу. Учні обговорюють і порівнюють раніше відомі факти і нову для них інформацію, аналізують почуте. Для досягнення кращого ефекту рекомендується використання наочного матеріалу із заданої теми: фотографій, слайдів, зразків. Це сприяє закріпленню отриманих знань і формуванню обговорюваного способу.

Для досягнення розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках з використанням комплексу прийомів технології РАФТ сформульовані завдання:

1. Розвинути вміння:

– звіряти свої дії з метою, знаходити і виправляти помилки;

- визначати причини явищ, подій;
- вичитувати інформацію, дану в явному і неявному вигляді;
- самостійно припускати, яка інформація потрібна для вирішення навчальної задачі;

- отримувати інформацію з текстів, таблиць, схем, ілюстрацій.

2. Навчити молодших школярів використовувати критичне мислення для вирішення поставлених завдань.

Зауважимо, що для закріплення матеріалу може бути використано коротке фронтальне опитування. Підсумком уроку повинне стати обговорення виконаної роботи, аналіз результатів, виділення основних сумарних моментів оповідань. В якості домашнього завдання виступає повторення пройденого матеріалу і складання синквейну – неримованого вірша, що складається з 5 рядків, в кожному з яких є набір заданих слів.

Отже, у контексті вимог Нової української школи проблема розвитку критичного мислення молодших школярів є актуальною і важливою. Ефективним засобом розвитку критичного мислення молодших школярів є технологія РАФТ. Використання стратегії РАФТ дозволяє вчити учнів створювати оригінальні тексти, порівнювати, аналізувати й систематизувати інформацію, аргументовано відстоювати власну точку зору. Дана стратегія сприяє більш повному зануренню учнів в предметний зміст, їх самореалізації, що змушує проявляти творчість, імпровізувати, аналізувати можливі дії в заданих обставинах, давати моральну оцінку подіям і особистостям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Критичне мислення учнів початкових класів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 4. С. 37–42.

2. Клименко В. Умови творчого розвитку особистості. *Завуч*. 2003. № 33. С. 11–14.

3. Коротун І. Інтерактивні техніки і технології групової роботи на уроках. *Початкова освіта*. 2007. № 4. С. 21–23.

4. Лук'яненко М. С. Розвиток творчого мислення молодших школярів. *Обдарована дитина*. 2002. № 5. С. 16.

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. UR : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

УДК 37.016:502(075)

Пельо К. В.

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка,
м. Чернігів*

**Науковий керівник: Коваль В.О.,
кандидат біологічних наук, доцент**

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Вступ. У дітей початкових класів виникають первинні знання про природу і навички її збереження, це зумовлено тим, що ефективність екологічного виховання учнів забезпечується їх особливостями: здатністю до яскравого емоційного відгуку, схильністю до наслідування, чутливістю до виховних впливів, цікавістю. Учні початкової школи більш емоційно вразливі, близькі до природи, допитливі. У цей період їм легше прищепити екологічні знання, вміння, навчити любити природу, берегти її.

Дослідження проблем екологічної освіти учнів початкових класів є об'єктом наукових пошуків Н. Бібік, Т. Байбари, В. Бондаря, В. Вербицького, М. Король, О.Пометун, Н. Пустовіта, О. Савченко та ін. Вчені вказують на необхідність узгодженої діяльності учителя й учнів, що здійснюється у встановленому порядку; наслідування дітьми ведення ощадливого господарювання; набуття навичок повсякденно-побутової практичної діяльності, оволодіння економічною грамотністю.

Мета роботи. Дослідити особливості впровадження екологічної освіти у Новій українській школі

Методи та матеріали дослідження. У дослідженні використанні теоретичні методи, такі як: аналіз, синтез, систематизації, узагальнення наукової та методичної літератури, що розкривають область наукового дослідження.

Результати та обговорення. Найважливіша роль у вирішенні сучасних екологічних проблем відведена екологічній освіті. Проблема екологічної компетентності особистості та її розвитку є предметом низки психолого-педагогічних досліджень. Згідно положень ООН формування екологічної компетентності громадян є одним з головних завдань освіти для сталого розвитку, який визначено у «Порядку денному на XXI століття» таким, що «задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [2, с.16]. Під екологічним вихованням розуміємо «процес формування гуманного, відповідального, бережливого ставлення людини до природи як унікальної цінності; утвердження у поглядах, переконаннях, моральних установах принципів раціонального природокористування, готовності до самообмеження і природоохоронної діяльності» [1].

Державним стандартом початкової освіти визначені ключові компетентності до яких належить і «екологічна компетентність, яка передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства» [3].

Первинною ланкою у становленні екологічно свідомої особистості є початкова школа, оскільки саме цей період є сензитивним для формування емоційного сприйняття світу дитиною. Допитливість та підвищений інтерес до спостереження за природою та вивчення її особливостей має ключову роль в організації екологічного навчально-виховного процесу [4, 25]. Відомо, що в практиці світових освітніх систем існує два підходи до реалізації екологічної освіти: 1) екологізація навчальних предметів, відповідно до специфіки їхнього

змісту; 2) введення в навчальний план спеціального предмета екологічного змісту. Як свідчить шкільна практика, вищезазначені два підходи до екологічної освіти повинні існувати (спрацьовувати) одночасно. У початковій школі введення окремого предмета екологічного змісту недоречно, тому що це пов'язано з віковими особливостями розвитку дітей і обмеженістю загальних (біологічних) знань, на яких формуються екологічні. Тому виховання екологічно мотивованого учня початкової школи відбувається через екологізацію навчальних предметів. [5, с.32].

Сьогодні на вчителя покладено важливу місію: протягом короткого проміжку часу слід опрацювати всі концептуальні документи, що мають відношення до процесів реформування сучасної системи освіти, здійснити аналіз типових освітніх програм, обрати відповідні для навчання молодших школярів підручники згідно програм Нової Української Школи. Наразі в системі освіти НУШ використовуються дві програми у яких реалізується екологічна складова:

1. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (1,2 клас; 3-4 клас).

В даній програмі екологічне виховання молодших школярів передбачається шляхом формування безпосередньо екологічної компетентності, яка розуміється автором програми як усвідомлення здобувачами освіти основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохорони, ощадному використанні природних ресурсів, а також свідомому розумінні дитиною важливості збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства [6].

2. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. (1,2 клас; 3-4 клас).

В освітній програмі НУШ, запропонованій Р. Б. Шияном, формування екологічної компетентності молодших школярів визначається як частина природничої освітньої галузі, метою якої, в свою чергу, є:

- формування в учнів культури дослідження та основ наукового мислення;

- розвиток у молодших школярів цілісних, системних уявлень стосовно цілісності та розмаїття світу природи;

- утвердження в свідомості здобувачів освіти принципів сталого розвитку, а також безпечної, ефективної природоохоронної поведінки в оточуючому довкіллі. [5].

Реалізація завдань екологічного виховання за даними програмами відбувається шляхом освоєння курсу «Я досліджую світ». Інтегрований курс поєднує декілька освітніх галузей таких, як громадянська та історична, соціальна та здоров'язберезувальна й природнича.

Освітні програми для початкової школи в повній мірі відображають реалізацію завдань екологічної освіти молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 292 с.

2. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік / Г. В. Беленька, Т.С. Науменко, О. А. Половіна. – К. : Генеза, 2013.– 115

3. Державний стандарт початкової освіти. Київ. 2018. – URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>

4. Зацаринна А, О., Коваль В.О., Кисла О.Ф. Наступність між дошкільною і початковою освітою в екологічному вихованні дітей / Інноваційна педагогіка. – Випуск 40. 2021 : Вид-во Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2021. – С.24-27.

5. Коваль В.О. Сучасні підходи до екологічного виховання в новій українській школі /В.О.Коваль// матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти». - 18 вересня 2019 року, м. Бердянськ. – 2019, - с.31-35.

6. Навчальні програми для 1-4 класів – URL
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

УДК 811.541

Первалова А.П.
*Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради,
м.Запоріжжя
Науковий керівник: Топольницька Ю.С.,
викладач іноземної мови*

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО УСПІШНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В сучасних реаліях ми повсякчас стикаємось з потребою бути конкурентно спроможними в різних сферах нашого життя. Виникає потреба постійно шукати нову інформацію, оволодівати новими навичками та вміннями. Батьки готують дітей до такому ритму життя змалечку, приділяючи особливу увагу оволодінню іноземними мовами. В напрямку всебічного розвитку дітей працюють і педагоги, втілюючи європейські стандарти освіти в рамках Нової української школи. Європейський досвід демонструє ефективну модель формування інклюзивного суспільства, яке давно стало нормою життя європейців. Вищезазначене суспільство характеризується відсутністю ворожого ставлення до «особливих» членів суспільства – людей, які мають проблеми з соціальною та професійною адаптацією, та наявністю ефективних схем організації освітнього простору для вирішення цих задач. В нашій країні раніше вчитель орієнтувався на середнього учня класу. В умовах реформування системи національної освіти, педагоги дотримуються засад інклюзивного навчання для здійснення особистісно-орієнтованого підходу з метою

підготовки всебічно-розвинутого, практично-підготовленого, конкурентно-спроможного, свідомого громадянина нашої держави. Звичайно, наше суспільство досі має великі проблеми з успішною адаптацією прошарку дітей з особливими потребами, які полягають у недостатній кількості і якості пандусів і підйомників для візочників на територіях освітніх закладів, що змушує їхніх батьків оформлювати індивідуальну форму навчання. Це зумовлює вакуум в соціальному житті «особливих» дітей, що вподальшому призводить до недостатньо сформованих соціальних навичок та обмеження їхніх можливостей у повноцінному виборі майбутньої професії і шляхів самореалізації. Навіть діти, які мають вади зору, що дозволяють їм відвідувати загальноосвітні заклади живуть у своєму особливому світі, обмеженим супутніми розладами і особливостями їхнього розвитку, зокрема: обмежене поле зору, що спричиняє труднощі в орієнтації, а також зорово-просторового аналізу під час руху дитини; проблеми зі світлосприйняттям, опорно-руховим апаратом, підвищеною втомлюваністю, фобіями тощо. Також слід враховувати психологічний стан дитини, яка через проблеми з зором має труднощі у сприйнятті нового матеріалу, інструкцій та завдань, що спричинює невпевненість у собі, страх помилки, скутість, відчуття неповноцінності. Такі діти нерідко мають зниженні бали через сукупність всіх зазначених вище чинників. Отже задача вчителів полягає у подоланні труднощів сприйняття інформації даної категорії дітей, застосовуючи провідні методи і засоби навчання, які дозволяють, не загострюючи увагу всього класу, вирішувати це завдання: підбором правильного демонстраційного та роздаткового матеріалу, систематичним використанням інтерактивних методів, які дозволяють вчителю розміщувати дітей в класі в парах, групах та мобільно змінювати їх позиції, широко застосовувати аудіо засоби для демонстрації нового матеріалу та для організації ігрової діяльності, постійно проводити ігри в режимі «team building» для формування здорової толерантної атмосфери під час навчання. Цю важливу роль мають виконувати в першу чергу педагоги дошкільних закладів освіти та

початкової школи для формування здорової, впевненої в собі та в своїх силах особистості.

Говорячи про навчання англійської мови в початковій школі, яке зараз проходить з першого класу в умовах інклюзії, а значить за однією спільною програмою для всіх учасників навчального процесу, слід зазначити, що особливе значення набуває процес організації мовних ігор з усіма перерахованими вище рекомендаціями для успішного формування іншомовної комунікативної компетенції у кожного здобувача освіти незалежно від особливостей його розвитку. Отже, з метою формування мовно-комунікативної компетентності здобувачів освіти доречно організувати такі ігри, які не змусять дітей напружувати свої очі.

Наприклад, для дітей четвертого класу загальноосвітньої школи можна запропонувати таку гру «Мозаїка» на тему «Подорож» з практичної метою: закріпити знання лексичного матеріалу з даної теми, автоматизувати дії здобувачів освіти з лексикою на понад фразовому рівні у формі мікромонологу. Для проведення ігри доцільно об'єднати дітей в пари або в групи.

Кількість учасників: 10 – 15

Тривалість: 10 хвилин

Хід виконання: викладач роздає кожній парі вид транспорту, який має вигляд фрагмента від пазла і пропонує підібрати підходящі для даного транспортного засобу всі засвоєні прикметники. Прикметники, підібрані дітьми мають також вигляд сегментів пазла, які розташовуються по ходу продукування мікромонологу поряд з картинкою транспортного засобу. В результаті відповіді на дошці з'являється готовий пазл формату А1. В умовах дистанційного навчання цю гру можна організувати за посиланням <https://learningapps.org/display?v=pxrprjurkc22>. Граматичні структури мають бути однотипні і не викликати труднощів при відтворенні. Тип вправи – вправа на підстановку або на трансформацію граматичної структури. Кінцева мета гри – зібрати пазл з різних видів транспорту і ознак до кожного виду транспорту.

Зразок мікро монологу з використанням прикметників і граматичної конструкції «It is/ It is not », який відтворюють діти:

It is a bus. It is red. It is slow. It is cheap. It is big. It is comfortable. It is safe. It is not eco-friendly. It is not nice. It is not exciting. I like to go by bus because it is big and comfortable/ I don't like to go by bus because it is slow and overcrowded.

Доцільно запропонувати дітям висловити і обґрунтувати своє ставлення до даного виду транспорту.

My favourite kind of transport is a car because it is fast and safe.

Діти з вадами зору при виконанні завдання не перенапружують очі, оскільки фрагменти пазлів є роздатковим матеріалом і вони мають достатній розмір шрифту.

Для відпрацювання зазначеної категорії лексичного матеріалу, слід обмежити дітей граматичними конструкціями, які вимагають конструювання речень описового характеру.

За програмою діти вже засвоїли ступені порівняння прикметників, тому можна разом з закріплення лексичного матеріалу практикувати вживання прикметників в вищому і найвищому ступені порівняння в рамках даної гри

Зразок мікро монологу з використанням прикметників вищого і найвищого ступенів і граматичної конструкції «It is... than.... It is the most.... », який відтворюють діти:

It is a bicycle. It is slower than a car. It is new. It is nice. It is the most eco-friendly. It is pleasant. It is safer than a plane. I like to ride a bike because it is exciting and interesting.

Гра «Крокодил» має практичну мету закріпити засвоєний лексичний матеріал, практично тренувати граматичні навички вживання «Present Simple» в питальній формі. Вчитель готує картки з предметними малюнками за темою, які прикріплює на лоб за допомогою обідка дитині. Дитина не бачить картинку, яку прикріпили їй на лоб. Задача дитини, задаючи загальні питання всьому класу, здогадатись, що зображено на картці.

Кількість учасників: необмежена

Тривалість: 10 хвилин

Тема «Подорож. Транспорт». Картка «Plane»

Is it eco- friendly? No, it is not.

Is it the fastest? Yes, it is.

Можна урізноманітнити граматичні конструкції в цій грі. Наприклад: картка «Train»:

Can it fly? No, it can't.

Can it carry passengers? Yes, it can

Can it carry mail? Yes, it can.

Підводячи підсумки хочемо зазначити, що ігри мотивують та спонукають всіх дітей до активної участі в процесі мовленнєвої діяльності, дарують відчуття радості та задоволення від спільної перемоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник вчителя англійської мови/ Упоряд. Т. Михайленко, І. Берегова. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128с.Інтерактивні технології навчання. Спецвипуск// Сільська школа України. - 20–4. -№ 6. – 128с.

2. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии. — М., 1990. – 212с.

3. Маруненко І.М. Медико-соціальні основи здоров'я: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Маруненко І.М., Тимчик О.В.– Київ: Київськ. ун-тет ім. Бориса Грінченка, 2013.– 317 с.

4. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.

5. Огорелкова Л. Загальні та індивідуальні особливості керування процесом фізичного виховання дітей-інвалідів по зору // Молода спортивна наука України. — 2004. — Вип. 7. — Т. 1. – С. 370–372.

Постернак О.С.

*Одеська державна академія будівництва та архітектури,
м. Одеса*

**Наукові керівники: Постернак С.О.,
кандидат технічних наук, доцент**

Постернак І.М.,

кандидат технічних наук, доцент

РОЛЬ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ З БУДІВНИЦТВА

Відкрите навчання забезпечує свободу щодо вибору часу, місця, форми. Це – філософія, це – розвиток світогляду особистості [1, с.3]. Змішані підходи до навчання виявилися одними з найпопулярніших технологій сьогодення, оскільки дозволяють користуватися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами класу. Змішані (гібридні) курси, як результат інтегрування онлайн курсів (30%...70% навчального процесу) з традиційними класними заходами, що проводяться згідно з плановим, педагогічно перевіреним технологічним підходом. Змішане навчання часто називають гібридним навчанням. Це з тим, що змішане навчання акцентує увагу на суто механічному підході до змішування різних форм навчання. Гібрид є об'єднанням нової, передової, з використанням можливостей ІТ технології зі старою технологією та формування нового підходу (новації), з урахуванням відомих можливостей старої технології [1, с.14]. Змішане навчання як технологія змін та трансформації не може з'явитися сама по собі. Потрібні додаткові зусилля як з боку викладачів, так і з боку студентів (школярів). Подібні революційні моделі змін надають новий імпульс якісного розвитку освіти, вони ефективніші, доступніші, мають персональний підхід і з часом можуть у чомусь перевершити традиційні методи [1, с.15].

На сучасному етапі у викладача (вчителя) мають бути сформовані нові звички. Перші 6 звичок викладання не нові, але їхнє значення суттєво зросло для сучасного вчителя: обов'язковість, базова педагогічна підготовка,

організація навчального процесу, толерантність, оповідач, відкритість до питань. Наступні нові звички викладання доповнюють традиційні та пов'язані з новими технологіями: інноваційні, технологічний ентузіазм, соціальні, зацікавленість та майстерність.

Характерні особливості викладачів, які ефективно використовують нові технології:

- вони починають із питання «навіщо це потрібно», тобто не використовують технологію для технології, але завжди мають причину для її застосування;

- вони гнучкі та легко адаптуються, оскільки знають, що технології постійно змінюються і завжди передбачають загальну картину;

- вони позитивно сприймають зміни: новатори та швидко адаптують нове, розуміючи, що лише зміни сприяють прогресу;

- вони діляться новими технологіями та досвідом власних напрацювань;

- вони мислять у категорії win-win, тобто розуміють, що взаємовигоди мають бути для адміністрації, вчителів, батьків та студентів;

- вони повинні ретельно продумати все наперед, знати відповіді питання і мати конкретні приклади;

- вони активно займаються своєю справою, завжди думають про засоби залучення студентів (учнів) та користуються технологіями, оскільки це мотивує вплив.

Змішані курси можуть бути використані для вирішення низки проблем:

- для університетів (шкіл) змішані курси можуть бути частиною стратегії компенсації нестачі аудиторій, а також як спосіб заохочення співпраці викладачів (учителів).

- для викладачів (учителів) змішані курси можуть бути методом використання нових можливостей технологій та переходу до дистанційного навчання;

- для студентів (учнів) змішані курси пропонують зручне онлайн-навчання у поєднанні із соціально-навчальною взаємодією.

Змішане навчання довело свій ефективний підхід у корпоративному навчанні об'єднанням переваг навчання у класі та он-лайн навчання. Проте така ефективність потребує ретельного планування та розробки. Що потрібно робити?

1. Визначити цілі електронного навчання наперед. Перш ніж розпочати створення змісту змішаного навчання, необхідно визначити цілі та завдання навчання.

2. Вибрати правильні медіа, технології та методи. Поставити себе на місце вашої аудиторії, щоб переконатися, що засіб доставки навчального матеріалу у кожному разі працює. Діяльність краще планувати в он-лайн-середовищі, тоді як групова дискусія ефективніша у класі.

3. Заохочувати корпоративних учнів до співпраці один з одним.

4. Взаємодія корпоративних учнів – це можливість поділитися досвідом, вивчити альтернативні шляхи навчання та підходи, порівнювати звички та рівень знань. Співпраця має вирішальне значення для змішаного навчання; сприяє більш глибокому розумінню навчального матеріалу, мисленню, обговоренню питань та проблем.

5. Моніторинг продуктивності корпоративних учнів. Оцінка ефективності аудиторії та прогресу протягом усього періоду навчання є обов'язковою.

6. Звернути увагу на узгодженість. Відсутність узгодженості між формами навчання може скоротити ефективність стратегії змішаного навчання. Якщо узгодженості між компонентами немає, ваші корпоративні учні будуть менш мотивовані.

Правила змішаного навчання у корпорації.

1. Не використовуйте невідредагований контент. Зміст змішаного навчання повинні об'єднувати он-лайн та оф-лайн структуровані компоненти таким чином, щоб допомагати їм взаємно посилюватись.

2. Не намагайтеся робити пряме перетворення між он-лайн та оф-лайн режимами. Перетворення змісту до онлайн-формату, або навпаки, просто не буде працювати. Залучайте корпоративних учнів, пропонуючи їм організований

змішаний зміст навчання, що має чіткі вимоги та підкреслює їхнє навчання за відповідними формами.

3. Не думайте, що всі ваші корпоративні учні навчаються в одному темпі. Ви повинні оцінити вашу аудиторію, перш ніж приступити до створення змісту змішаного навчання. Таким чином, ви зможете легко визначити, які інструменти та методи підходять для корпоративних учнів, щоб вони могли вчитися в одному темпі.

4. Не покладайтеся лише на одну платформу. Переконайтеся, що ваш онлайн контент доступний з усіх мобільних пристроїв, ноутбуків і планшетів.

Існує велика кількість моделей змішаного навчання: прості, складні, більш і менш популярні та ін. Деякі моделі змішаного навчання є руйнівними по відношенню до традиційного класу. Вони не включають традиційне навчання в його повній формі; вони пропонують нові та більш надійні переваги.

Більшість програм змішаного навчання нагадують одну з чотирьох моделей: оборотність, гнучку, La Carte та збагачену віртуальну (рис. 1). Модель оборотності включає чотири підмоделі: оборотності за робочими зонами, оборотність лабораторій, перевернутий клас і індивідуальна оборотність.

Для всіх моделей важливо допомогти учням перенести інформацію із короткострокової пам'яті до тривалої. Цей процес включає: використання реальних сценаріїв, щоб захопити увагу учнів та їх інтереси; включення учня в сценарії опитування (що вони робитимуть і як вони можуть допомогти процесу); заохочення досліджень та дослідження у безпечному середовищі за допомогою тренерської підтримки; сприяння обміну знаннями, адже досвід колег може зміцнити навчання; стимулювання розумової діяльності, щоб надати поштовх для роздумів чи вирішення проблем, які не мають однієї правильної відповіді; спонукання учнів до конкуренції у досягненні цілей.

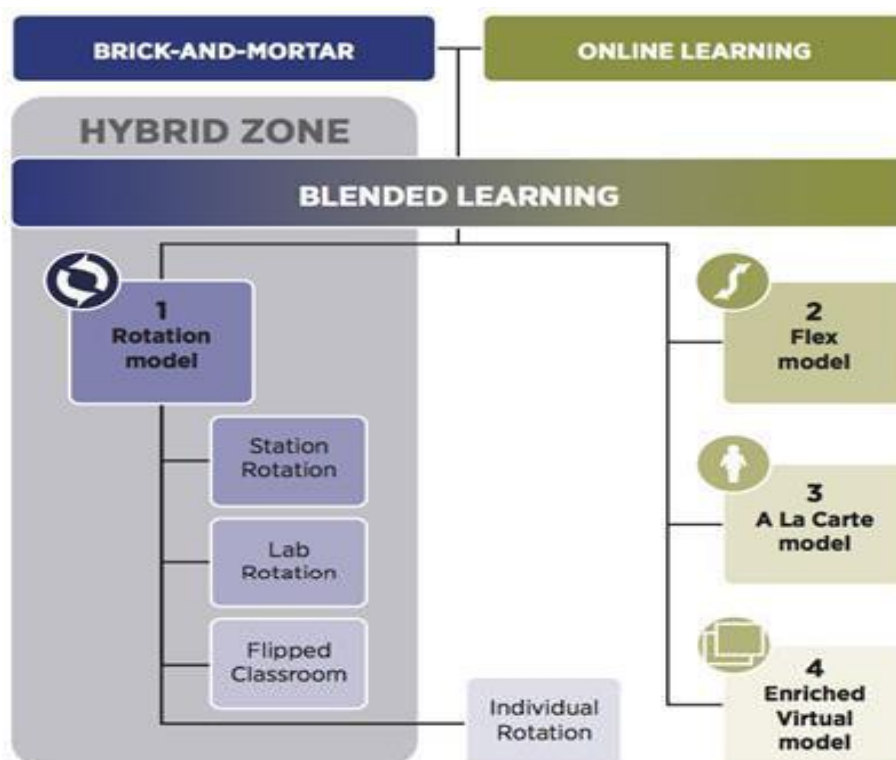


Рис. 1 Моделі змішаного навчання [1, с.123].

В рамках комплексної енергореконструкції будівель історичної забудови Одеси та у контексті змішаного навчання у місті Одесі діють курси прискореної форми підготовки «Майстер оздоблювальних будівельних робіт» за конструктивістським педагогічним підходом. Програма яких охоплює всі змістовні модулі з мінімальною кількістю академічних годин [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / Кухаренко В.М. та ін. Харків, 2016.

2. Постернак И. М., Постернак С. А. Усовершенствование организационных и функциональных подходов реализации комплексной энергореконструкции зданий исторической застройки Одессы. *Path of Science: international electronic scientific journal*. 2016. Том 2, №12, Kharkiv: Publishing Center Dialog, P. 11.1–11.14. URL: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/276> DOI: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.17-19>.

Прохоренко Ю.Л.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
м.Київ
Науковий керівник: Коханко О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сьогодні Україна переживає дуже скрутні часи, адже події в Україні, війна доводять, що нам вкрай необхідно здійснювати національно - патріотичне виховання молодших школярів та й усього підростаючого покоління загалом. Дуже велика роль у цьому процесі відводиться саме освітньому закладу, який має стати осередком становлення громадянина - патріота України.

В школах патріотичне виховання здійснюється на всіх етапах навчання. Воно спрямоване на те, щоб учні залучались до національної культури та духовності, щоб сформувати в учнів національні позиції, ідеї, погляди та переконання на основі цінностей вітчизняної культури, виховати громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, яка спрямована на процвітання Батьківщини. Вже з першого класу патріотичне виховання дозволяє розвивати свідоме ставлення до нашої країни, уміння поважати наші традиції, нашу країну та цінувати всі досягнення нашого народу, розрізняти поняття добра та зла. Лише з таким підходом може бути виховане покоління з почуттям патріотизму, готовими до подвигів заради Батьківщини, відстоювання її інтересів.

Вихованню у дітей і молоді патріотизму надавали першочергового значення педагоги Г. Ващенко, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К.Ушинський та ін. Проблему формування в учнів патріотичних почуттів, національної самосвідомості розглядали в контексті загального процесу виховання молодого покоління українські дослідники Т. Бондаренко, В. Борисов, О. Вишневський, Т. Гавлітіна, О.

Коркишко, В. Кузь, Р. Летронговський, К. Руденко, М. Сметанський, М. Стельмахович, Б. Ступарик, О. Стюпіна, К. Чорна та ін. До робіт, що торкаються психологічних аспектів етносвідомості належать праці І. Беха, М. Боришевського, П. Гнатенко, С. Киричука, В.Павленко, М. Лірен, С. Тагліна, О.Хрущ та ін.

На думку І. Беха, патріотичне виховання передбачає «широкі знання конституційних і правових норм, державної політики, сформованість патріотичних думок та дієвих заходів з відстоювання національних форм життєдіяльності і поведінки в усіх сферах суспільного життя» [1].

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді визначає патріотичне виховання як складову національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина – патріота України, готового до виконання громадянських конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу [2].

Українська держава і сучасне суспільство поставили перед школами важливі завдання: виховати справжніх патріотів, людей, які живуть успішно, які зможуть зробити особистий внесок у розвиток країни, у процвітання країни, виявлення щирої і вірної любові до всього українського народу. Людина, яка віддала тіло і душу за себе, за ближніх, за свободу своєї країни. Тому на даному етапі українська політика запровадила освітні державні реформи з метою виховання свідомих громадян, а також соціально активних учасників в житті країни. Нові загальнодержавні стандарти початкової освіти, прийняті у вересні 2018 року, включають широкий спектр освітніх напрямків, одним із яких є патріотичне виховання.

У Концепції Нової української школи (2016) серед важливих компетентностей визначено соціальну та громадянську, формування яких має забезпечити освітня система. [3] «Портрет випускника початкової школи» показує характер людини, яка любить свій народ, свій край, свою країну. Формування і розвиток патріотичних уявлень, як складових соціальної та громадянської компетентностей, необхідно починати з початкової школи.

У типових освітніх програмах НУШ О. Савченко та Р. Шияна [4] виявляється значний потенціал розв'язання цієї проблеми за допомогою історичної та громадянської освітніх галузей. Реалізуються ці освітні галузі досить ґрунтовно на змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Саме тому, вважаємо, що даний курс має хороший потенціал для патріотичного виховання молодших школярів НУШ.

Безумовно, для виховання патріотизму у молодших школярів може бути використаний зміст усіх навчальних предметів: української мови (виховання любові та поваги до українського), літературного читання (читання текстів про рідну природу, ознайомлення з народною творчістю) тощо. Але досвід показує, що лише одноразові заходи не завжди дають належний ефект. Необхідна систематична робота з громадянсько-патріотичного виховання учнів. Тому освітня програма «Я досліджую світ» пропонує для цього найбільше можливостей (вивчення історії України, різноманітних тем соціального характеру та суспільствознавчих понять тощо). Процес формування патріотизму має включати різноманітні заходи та форми роботи, спрямовані на виховання любові та поваги до Батьківщини, її історії та культури. Це можуть бути бесіди, перегляди фільмів, сюжетно-рольові ігри, творчі конкурси, фестивалі, відпустки, екскурсії та екскурсії, спортивні змагання, соціальні проекти тощо. Саме завдяки інтеграції галузей громадянської та історичної освіти з іншими галузями освіти в системі освіти можливе вирішення завдань, які сьогодні стоять перед школою та суспільством у цілому.

Інтегроване виховання громадянськості та патріотизму позитивно впливає на розвиток громадянської позиції, патріотизму та пізнавальної діяльності учнів. Зміст громадянської та історичної освіти спрямований на формування особистості учнів як патріотів, тому сприяє загальному розвитку здібностей, активізації психологічних процесів учнів, спонукає їх до узагальнення знань, пов'язаних з різними проявами любові до України, набуттям навичок та компетентностей, які можна використовувати для різних життєвих ситуацій. Таким чином діти, які вже навчаються в початковій школі,

матимуть можливість задовольнити свої пізнавальні потреби новим змістом, розвинути бажання зрозуміти базові зв'язки з іншими українцями, розвинути почуття національної належності та самосвідомості.

Отже, культура патріотизму та міжнаціональних відносин дуже важлива для соціального та духовного розвитку людини. Вони є невід'ємною частиною його світогляду та його стосунків з батьківщиною, іншими країнами та народами. Лише на основі патріотизму можна розвивати любов до Батьківщини, почуття відповідальності за її могутність і незалежність, захист матеріальних і духовних цінностей, виховання особистого благородства й гідності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. *Рідна школа*. 2015. № 1-2. С. 3–6.

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>

3. Концепція нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Типові освітні програми 1-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

УДК 373.3.016:811.161.2]:37.064

Пруняк В.В.

*кандидат філологічних наук, доцент
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

РОЗВИТОК В УЧНІВ 4 КЛАСУ УМІНЬ ДІЯТИ В РІЗНИХ НАВЧАЛЬНИХ І ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ

Сьогодні система шкільної освіти ретельно переорієнтовується на формування в учнів життєвих компетентностей: вони дозволяють дитині

впевнено поводити себе в сучасному соціумі, бути готовими до навчання у старшій школі, виконувати соціально важливі завдання (самостійно вести діалогічне мовлення із лікарем, чітко ставити питання та виражати прохання

бібліотекарю, спілкуватися із працівниками громадського транспорту, працівниками магазинів, аптек, тощо), реагувати на потреби часу, сьогодення та прохання, які надходять від старшого оточення – батьків, учителів.

Більшість сучасних дослідників (А. Богуш, М. Вашуленко, І. Гудзик, Т. Ладиженська, Г. Лещенко, В. Мельничайко, Г. Михайловська, М. Пентилюк, К. Пономарьова, Г. Шелехова та ін.) вважають, що для того, щоб перетворити навчання мови у розвивальний процес, необхідно поставити учня в умови, коли йому необхідно самостійно розв'язувати комунікативні завдання. Причому це можуть бути справжні життєві умови або навчальні ситуації спілкування, наближені до живого безпосереднього спілкування. У зв'язку з цим ці методисти рекомендують весь процес навчання учнів спрямовувати на формування в них не тільки мовленнєвих умінь і навичок, а й на вироблення комунікативної компетентності через залучення їх до активної комунікативної діяльності.

Однією з найважливіших умов реалізації комунікативного підходу до навчання мови і мовлення має бути використання на уроках таких вправ і завдань, які реально можуть використовуватися носіями мови у різноманітних життєвих ситуаціях. Реалізації такого підходу сприяє, переконана Г. Лещенко, також і «створена вчителем ситуація, яка передбачає стимулювання учнів до створення конкретних висловлювань, близьких до тих, які існують насправді» [1, с.5].

Як свідчать результати останніх досліджень, комунікативні вміння у сучасних школярів розвиваються недостатньо. На це вказують багато вчених (І. Гудзик, А. Курінна, Т. Ладиженська, Г. Лещенко, М. Львов, Л. Шевцова та ін.). Низький рівень сформованості комунікативної компетентності школярів зумовлений недостатньою розробленістю технології формування і вдосконалення їх комунікативної компетентності. Крім того, поза увагою

лінгводидактів знаходяться питання, що стосуються методики організації ситуативно-рольового спілкування школярів. А саме цей аспект проблеми є одним з найважливіших у процесі формування мовної особистості, здатної адекватно та ефективно взаємодіяти в нових соціально-побутових умовах.

У науково-методичній літературі останнім часом робиться акцент на тому, що для формування комунікативних умінь необхідне врахування мовленнєвої ситуації, яка допомагає ввести учнів в ситуацію живого, природного спілкування і спонукати їх до конкретного висловлювання, близького до того, що буває в дійсності. Отже, завдання сучасного закладу освіти полягає не тільки в озброєнні його випускника знаннями й уміннями з певного навчального предмета, а й в оволодінні навичками живого спілкування з різними адресатами у різних життєвих ситуаціях.

Організуючи роботу з розвитку комунікативних умінь, учитель повинен сам усвідомити і переконати в цьому дітей, що комунікативний акт завжди протікає за певних умов, у певній ситуації, компоненти якої значною мірою визначають специфіку вживання тих чи інших мовних засобів, мовленнєву поведінку адресанта в цілому. Ситуативний контекст спілкування – це обставини, за яких відбувається взаємодія комунікантів: місце, час, особистість партнера (партнерів), соціальні ролі співрозмовників тощо. Ось чому врахування цих чинників є обов'язковим атрибутом будь-якого акту спілкування і особливо у навчально-мовленнєвій ситуації.

Аналіз чинного підручника для учнів 4 класу свідчить про те, що в ньому практично відсутні комунікативно-ситуативні завдання [4]. Так, у розділі «Застосовую знання про текст» ми не знайшли жодної ситуативно-рольової вправи, яка б спонукала школярів до спілкування у чітко визначеній ситуації, з різними конкретними адресатами, з конкретно визначеною комунікативною метою для досягнення певної життєвої чи навчальної мети. Натомість дітям пропонуються, до прикладу, такі завдання: «Розкажи, кому ти хотів би висловити подяку? За що саме?»; «Перекажи текст за складеним планом»; «Склади опис одного із овочів, завезених із Мексики. Прочитай його друзям»;

«Опиши когось із своїх однокласників, не називаючи імені»; «Як ти ставишся до жувальної гумки? Напиши про це текст». Останнє завдання, на нашу думку, якраз дуже чітко виражає суть таких вправ: головна їх мета – це розвиток зв'язного мовлення (скласти речення, текст тощо без орієнтації на ситуацію та мету спілкування, врахування специфіки адресата, його інтересів, уподобань, форми реалізації мовлення – усної чи писемної).

Слід наголосити на тому, що для формування комунікативної компетентності школярів саме знання ситуативного контексту має важливе значення для відправлення і сприйняття (розуміння) інформації. Тому у класі повинні створюватися пізнавальні і комунікаційні схеми поведінки й реагування в певних ситуаціях спілкування (поведінка і розмова в класі, в бібліотеці, в театрі, в аптеці, на вокзалі). Орієнтація на ситуативний контекст допомагає вибору потрібних комунікативних стратегій, які сприяють успіху у спілкуванні. Тому для вчителя важливо не тільки спланувати загальну дидактичну мету (пізнавальну, виховну, розвивальну), а й визначити комунікативну мету кожної навчальної ситуації на уроці.

Для розвитку комунікативних умінь ми пропонуємо розширити уявлення четвертокласників про спілкування людей, закріпити знання про усне мовлення, його особливості та можливі ситуативні варіанти. Особливу увагу слід приділити розумінню дітей закономірностей функціонування в мовленні мовленнєвих одиниць, усвідомленню соціальних, ситуативних, контекстуальних правил, яких повинні дотримуватись носії мови, тобто для чого, де і як ми говоримо.

Наступним кроком у цій роботі є формування навичок учнів визначати форму реалізації мовлення, виявляти суттєві відмінності в усному та писемному мовленні, а також визначати адресата мовлення у різноманітних мовленнєвих ситуаціях. Для цього варто пропонувати дітям розглянути малюнки з зображенням різних мовленнєвих ситуацій і визначити, кому адресоване мовлення, хто є мовцем, в якій ситуації відбувається спілкування (де і коли?) і про що може йти мова між співбесідниками.

Для того, щоб діти зрозуміли роль і місце такого важливого фактора, як ситуація спілкування, ми пропонуємо їм проаналізувати різні ситуації та їх складові в усному мовленні, простежити за тим, як зміна компонентів ситуації впливатиме на зміну змісту і структури висловлювання і, відповідно, на добір тих чи інших мовних засобів. Найбільш ефективними і цікавими для дітей будуть завдання створити діалог за малюнком ситуативного характеру. Використовуючи їх, можна практикувати розігрування мовленнєвих ситуацій, складених на основі ситуативних малюнків, з яких зрозуміло, про що можуть говорити персонажі.

Однією з умов ефективної комунікації, за нашими спостереженнями, є максимальне врахування мовцем особливостей не тільки партнера спілкування, а й специфіки адресата, його соціальної ролі. Тому ми намагалися, щоб учні чітко уявляли собі соціальну роль, яку їм доводиться виконувати, й осмислено діяли від імені її імені (учителя, лікаря, листоноші, водія, актора, кондуктора, продавця, касира, покупця, клієнта тощо). Під час проведення уроків слід рекомендувати створювати різноманітні життєві ситуації, пропонувати дітям розіграти діалог, використовуючи при цьому виучуваний на уроці лексичний чи граматичний матеріал.

Такий підхід дозволяє учням краще зрозуміти сутність спілкування, ситуативну залежність усного мовлення. Діти краще орієнтуються у часі, місці спілкування, наявності адресата та його особливостях (вік, посада, соціальна роль тощо). Виконання спеціальних комунікативних вправ і завдань сприяє тому, що в учні виробляються необхідні навички вживання виражальних засобів мови відповідно до задуму, ситуації спілкування, характеру взаємодії між співрозмовниками.

Таким чином, поступовий перехід від усвідомлення суті особливостей усного спілкування, розуміння суті ситуації, за якої відбувається перебіг обміну думками, до етапу планування і свідомого застосування мовних одиниць для досягнення мети висловлювання сприяє забезпеченню плановірності процесу комунікативного розвитку школярів. Такий підхід орієнтує учнів з розумінням

ставитись до спілкування як діяльності, враховувати екстралінгвістичну його основу, орієнтуватись на різноманітні життєві ситуації. Усе це допомагає їм наблизитись до умов реальної комунікації і сформувати необхідні для сучасної дорослої людини комунікативні вміння й навички.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лещенко Г., Іванова Л. Комунікативні завдання на уроках української мови. 4 клас. Київ: Шкільний світ, 2009. 127с.
2. Машина С. Формування комунікативної компетентності учнів. *Початкова школа*. 2017. №9. С.15-18.
3. Петрик О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у мовно-мовленнєвій освіті молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. №6. С.39-43.
4. Пономарьова К.І., Гайова Л. А. Українська мова 4 клас: підручник для 4 класу. Київ: Оріон, 2021. Ч.І. 162 с.
5. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2014. №1. С.52-54.

УДК 371.013

Пушкар С.О.

*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж» ДОР»,
м. Нікополь*

**Науковий керівник: Борисьонко М.О,
викладач фахових методик початкової освіти**

ІДЕЯ НАРОДНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ

М.П. ДРАГОМАНОВА

Михайло Петрович Драгоманов – класик педагогічної думки в Україні, діяч соціально-економічного та культурного відродження, духовний натхненник, який увійшов в історію поколінь. В його науковій спадщині чільне місце займають роботи, в яких розглядаються питання розвитку організації шкільної та вищої освіти, навчання та виховання підростаючого покоління,

культурного надбання країни, та їх взаємодія у національно-політичному житті народу.

Займаючись просвітницькою діяльністю М. П. Драгоманов підіймав питання щодо проблем вчителства, особливо у сільських школах, він прагнув донести до вчителів усвідомлення їх ролі та відповідальності у житті підростаючого покоління. Педагог повинен прагнути виховати гуманну та свідому особистість. Цей ідеал, на думку вченого, повинен поєднувати толерантність у взаєминах між особами, справедливість та людяність.

Народна єдність, адміністративна автономія, демократичні перетворення – конструктивні ідеї української національної справи Михайла Драгоманова, які обговорюються і розглядаються як безсумнівні ідеї державного новоутворення [1]. Звичаї, релігійні вірування, іграшки, обряди, символи українського мистецтва та фольклору, саме на цих утвердженнях народної педагогіки і розгорнулася фундаментальна думка вченого, щодо розбудови народної української школи.

Стрижень педагогіки видатного вченого полягає у навчанні і вихованні поколінь на матеріалі української культури як окремого, а головне – унікального і неповторного утворення, що займає належне місце у скарбниці світової культури і є своєрідною матрицею освіти, невичерпним джерелом зразків і типів поведінки, патріотизму і моральної снаги особистості.

Вчителювання в недільній школі на Подолі, Тимчасовій педагогічній школі, що готувала народних вчителів для сільських шкіл, а також враження від навчання в Гадяцькому повітовому училищі, потім в Полтавській гімназії та в Київському університеті Св. Володимира розвинули інтерес Михайла Драгоманова до освітніх проблем в Україні. Вчений розумів, що саме від системи освіти, змісту та ідейного спрямування залежить формування народу та нації. Через це він і порушує питання розвитку народної школи в своїх публікаціях на освітньо-культурну тематику.

Сьогодні користуючись доробком великого вченого виокремлено поняття «народна педагогіка», що увійшла в сучасну систему шкільної та

позашкільної освіти. М.П. Драгоманову притаманний синкретизм теоретичних побудов, які поєднували європейські надбання і народність, відданість національній ідеї та українству в освіті. Вчений переконливо доводив та розумів як впливає освітньо-культурна робота на процес формування української нації та поширював національні ідеї у маси [2].

Отже, у педагогічній спадщині Михайло Петрович Драгоманов приділяв увагу проблемі розвитку національної школи, захисту прав українського народу на навчання підрастаючого покоління рідною мовою, вивчення іноземних мов. У наукових працях вченого висвітлено західноєвропейські новітні прогресивні ідеї освіти в Україні, прагнення відновлення та піднесення національної самосвідомості народу.

Михайло Драгоманов залишається Пророком, який перекинув місток через епохи, виховав покоління просвітників, знаковими постатями серед яких стали такі видатні діячі освіти і культури, як Іван Франко та Леся Українка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий пророк-бунтівник. Михайло Драгоманов у соціокультурному просторі України та Європи
URL:<https://m.day.kyiv.ua/uk/article/istoriya-i-ya/velykyu-prorok-buntivnyk>

2. Драгоманов – методи та прийоми навчання URL:
<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-dragomanov-metodi-i-prijomi-navcanna-326581.html>

УДК 378.015

Ровінська О.О.

*Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський*

**Науковий керівник: Максимець О.М.,
кандидат філологічних наук, доцент**

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО У СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ

Сьогодні динамічний розвиток сучасного суспільства впливає на спосіб нашого життя, сприйняття світу, особливості мислення та спілкування.

Постійне ефективне стимулювання інтелектуального розвитку, потреби в актуальній, цілеспрямованій самостійності, формування відповідних психологічних якостей, необхідні людині в умовах інформаційного суспільства. Особистість людини формується у процесі її діяльності. Науково-дослідна робота допомагає нам оволодіти методикою наукового пізнання, ознайомитись з передовим науковим досвідом, формувати дослідницькі уміння.

Наукова мовна культура виступає основою професійного саморозвитку дослідника. Нормативне користування науковою мовою в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах забезпечує культура праці з науковим текстом: культура читання, укладання і наукового редагування.

При своїй типовості кожний науковий текст індивідуальний. Це залежить від автора, його досвіду текстотворення, прагнення до самовираження і знаходить вияв в авторських стилістичних прийомах застосування різних мовних засобів.

Академічне письмо – різновид наукового спілкування. Головне призначення текстів наукового стилю – повідомлення про результати наукових досліджень. Науковий текст – цілісний комунікативний блок, що має чітку, логічну структуру, своєрідний каркас із внутрішньо завершеними частинами (розділами, підрозділами, пунктами, параграфами, абзацами), насиченими відповідною термінологією.

У різних країнах існують різні традиції письма, негласні і голосні правила, переваги і моделі. З метою розширення кругозору щодо практики написання наукових текстів нам потрібно проаналізувати світовий досвід академічного письма.

Метою нашої роботи є ознайомлення зі специфікою, особливостями академічного письма у світовому просторі.

В американській системі освіти, відповідно до одного із найбільш поширених підходів визначення академічного письма, грамотний студент повинен читати та писати, слухати і висловлювати свою думку, критично мислити, користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями,

демонструвати академічний прогрес та навички успішного навчання [3]. Передбачається, що ці компетенції розвиваються у межах усіх дисциплін, вивчених студентом у виші [3], тобто формування академічної грамотності та розвиток усіх її складових розглядається як одна з цілей освіти. При цьому ключовою компетенцією є академічний лист, основи якого закладаються на етапі шкільної освіти, а у виші він лише розвивається на новому якісному рівні.

У Великобританії прийнято говорити швидше не про академічну грамотність, а про необхідні для навчання в університеті уміння читання, письма, усного мовлення (так званої моделі навчальних умінь), які можуть бути перенесені до нових контекстів. Тобто студент, оволодівши зазначеними вміннями в рамках однієї дисципліни чи курсу, здатний їх застосувати у будь-якому академічному контексті.

В Австралії найбільш поширений підхід до академічної грамотності сформульований у роботах Б. Гріна, який виділяє три складові: операційну грамотність, культурну грамотність та критичну грамотність [3]. Іншими словами, грамотність означає володіння мовною компетенцією, розуміння дискурсу, в якому здійснюється усна та письмова комунікація, та вміння трансформувати інформацію у знання. Загалом у австралійській системі освіти академічна грамотність – це очікувана від студентів здатність навчатися та вести науково-дослідну діяльність, повідомляти про результати своєї діяльності відповідно до існуючих у конкретній дисципліні традицій та стандартів [5]. При цьому академічна грамотність нерозривно пов'язана з рівнем володіння мовою, якою студент навчається.

Про роль академічного письма та його позитивний вплив на інтелектуальний розвиток людини писали багато дослідників. Р. Рейх та А. Кнопф передбачали, що більшість сучасних випускників працюватиме у сфері так званого символічно-аналітичного обслуговування (symbolic-analytic services) [6]. Автори пояснюють, що, окрім дисциплінарних знань, майбутнім спеціалістам необхідні вміння критичного мислення – набуття, відтворення та демонстрація знань. Академічне письмо у цьому випадку має виступати не

фінальним продуктом (результатом) навчального процесу, а методом ефективного навчання (так званий підхід "writing-to-learn") [1]. Багато хто підкреслює тісний взаємозв'язок письма та розумової діяльності.

Західна система освіти зорієнтована на академічне письмо, яке виступає не лише як функція контролю знань (writing as a product), а й як основний метод навчання (writing as a process) і як підхід до навчання (writing-to-learn). Створюючи письмові тексти, студенти паралельно опановують нові знання, розвивають навички критичного мислення.

Академічне письмо сприймається в іншому світлі - це вміння набуває нового сенсу, перестає носити суто формальний характер, стає ключовим, що дозволяє як успішно навчатися в університеті так і ефективно працювати у майбутньому, бути академічно грамотним фахівцем.

У США навчання академічному письму визнається основою навчання у вищому навчальному закладі. Усі знання, вміння та навички мають розвиватися шляхом досвіду письмової діяльності, читання та критичного мислення [6].

Традиційно у вишах США існували лише курси для студентів першого року навчання ("First Year Writing Course" / "First Year Composition"), які дозволяли познайомитися з різними письмовими жанрами та оволодіти вміннями академічного, креативного, професійно орієнтованого письма. Студенти вчилися розрізняти жанри, працювати над структурою тексту та його граматиною. Передбачалося, що проходження зазначеного курсу надалі дозволить успішно проходити навчання у ЗВО і справлятися з різноманітними письмовими роботами [2].

На сучасному етапі в університетах США застосовується два підходи – Writing across curriculum (WAC) та Writing in disciplines (WID), у яких академічне письмо є провідним видом діяльності [4].

Отже, аналіз світової практики академічного письма показав, що воно є основним компонентом академічної грамотності. Більшість країн світу ставлять за основу навчання у вищому навчальному закладі – навички та знання академічного письма.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лавриненко Т.П. Академічна грамотність як засіб формування міжкультурної комунікації. Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 березня 2017 року). Київ : КНЕУ, 2017. 65 с.

2. Семенов О.М., Семеніхіна О.В. Академічна культура – основа дослідницького навчання в університеті. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2017. 232 с.

3. Green B. The new literacy challenge / Literacy Learning : Secondary Thoughts. Vol. 7. № 1, 1999. P. 46

4. Harbord J. Writing in Central and Eastern Europe: Stakeholders and directions in initiating change // Across the Disciplines. 2010. Vol. 7. URL: <http://wac.colostate.edu/atd/articles/harbord2010.cfm> (Дата звернення 21.11.2022).

5. Hyland K., Hamp-Lyons L. EAP: issues and directions. J. of English for Academic Purposes, 2002. Vol. 1 (1). P. 1–12.

6. Western Education System: Feel the Difference. IvyPanda. URL: <https://ivypana.com/blog/western-education/> (Дата звернення: 21.11.2022)

Рудош І.С.

*педагогічний фаховий коледж КЗВО "Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія" Запорізької обласної ради
м. Запоріжжя*

*Науковий керівник: Іщенко І.В.,
викладач-методист*

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Актуальність дослідження. Людство все стрімкіше крокує вперед у технічному розвитку, але при цьому все більше зникає зв'язок між життям та морально-духовним розвитком людини, причин тому є досить багато.

Сьогодні у нашій країні зростає потреба у підвищенні морально-етичного виховання підростаючого покоління. У Законі України «Про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству [2,с.1].

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства особливого значення набуває виховання у зростаючої особистості основ етичної культури. Необхідність утвердження у суспільстві гуманістичних цінностей добра, справедливості, честі, гідності, совісті, обов'язку, відповідальності спонукає до пошуку нових, відповідних сучасним вимогам, змісту, форм і методів морально-етичного виховання молодших школярів.

Етична культура є соціально значущою проблемою, розв'язання якої пов'язано з гуманізацією початкової ланки шкільної освіти і виховання. Вона є важливим індикатором внутрішньої культури, моральних цінностей окремого індивіда, виступає критерієм його особистісного зростання, а також визначає рівень розвитку суспільства в цілому.

Потреба у морально-етичному вихованні учнів початкової школи зумовлена необхідністю реалізації і втілення гуманістичного підходу, що ґрунтується на ціннісному ставленні до дитини і повазі її гідності, як умови особистісного становлення.

Молодший шкільний вік є найбільш сензитивним у плані виховання основ етичної культури, оскільки в цей період закладаються основи світобачення, світосприйняття, активно формується моральна сфера, осмислюються етичні цінності, усвідомлюється необхідність моральних якостей, поведінки, дотримання етикетних норм.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. У сучасному світі на формування особистості школяра впливає безліч факторів, які мають, як позитивний, так і негативний вплив.

Теоретичні основи виховання у дитини морально-етичних цінностей, з'ясування їх суті й умов формування знайшли висвітлення у працях І. Беха, Л. Божович, І. Зязюна, О. Киричука, Н. Комарівської, Г. Костюка, І. Лапшиної, Ю. Приходька, О. Скрипченка та багато інших.

Арістотель писав, що морально прекрасною називають людину досконалої гідності... Адже про моральну красу говорять з приводу доброти: морально прекрасним називають справедливу, мужню, благородну і взагалі володіючу всіма добротою людину.

Рівень морального розвитку особистості молодшого школяра характеризує ступінь сформованості у нього моральних понять. Але при цьому потрібно врахувати, що якісний розвиток особистості дитини стане можливим не тільки завдяки виховній діяльності вчителя, батьків, а й завдяки власним зусиллям учня.

З цього випливає, що моральне виховання – це спільна виховна діяльність закладу освіти, родини, громадськості, що має на меті формування стійких моральних якостей, почуттів, потреб, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності. Педагог повинен чітко бачити сам процес становлення морально-етичної

свідомості дитини та глибоко розуміти зміст ключових понять: мораль, моральність, моральна свідомість, моральні переконання, моральні почуття, моральні звички, моральна спрямованість, етикет, етичні норми тощо.

Мета дослідження. Дослідити та обґрунтувати необхідність формування морально-етичних якостей молодшого школяра.

Результати теоретичного аналізу проблеми. У сучасному морально-етичному вихованні доцільно спиратися на гуманістичну ідею про те, що людині від природи притаманне прагнення до добра, правди й краси. Виховання молодого покоління, на думку О. Вишневського, має забезпечити формування в них системи морально-етичних цінностей, в основі яких знаходяться вічні цінності – це загальнолюдські цінності, що мають універсальне значення та необмежену сферу застосування (доброта, правда, любов, чесність, гідність, краса, мудрість, справедливість тощо).[1]

Моральні якості виховуються під час будь-якої діяльності: розумової чи фізичної, трудової чи естетичної.

Пріоритетними напрямками морально-етичного виховання школярів є:

- утвердження принципів загальнолюдської моралі — правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, які населяють Україну;
- виховання духовної культури особистості; створення умов для вибору нею своєї світоглядної позиції;
- формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю.

В ході виховного процесу перед педагогом постають такі завдання:

1. Формування в учнів загальнолюдських норм гуманістичної моралі (добра, взаєморозуміння, милосердя, віри у творчі можливості людини).
2. Формування національної свідомості, моральних переконань, моральних почуттів.

3. Вироблення навичок і звичок моральної поведінки, культури спілкування.

4. Культивування інтелігентності.

Для досягнення цілеспрямованого педагогічного впливу на учнів педагог має володіти методами організації їх діяльності. Вони дають змогу спиратися на безпосередню участь дитини у повсякденній діяльності, її стосунки з оточенням, емоційну сферу спілкування. Втілюючись у будь-якому виді діяльності, такі методи є джерелом морального досвіду, формування моральних мотивів поведінки у дітей.

Проблеми етичного виховання розглядаються вчителем на виховних заняттях, на яких розкриваються існуючі в суспільстві відносини між людьми. Так, наприклад, у першому класі слід проводити виховні години морально-етичного циклу, на яких діти ознайомляться з такими поняттями, як «дружба», «совість», «доброта», «чесність», «справедливість», «ввічливість», «милосердя».

Важливим напрямком у морально-етичному вихованні є культура поведінки.

Особливістю виховної роботи, що стосується цієї проблеми, є те, що поряд з інформацією етичного плану, діти набувають і певних умінь шляхом вправ. У початкових класах проводять систему уроків культури з таких тем: «Як з'явився етикет», «Бути ввічливим. Навіщо?», «Формула спілкування», «Чому говоримо неправду?».

Для того, щоб правильно обрати методи впливу на підростаючу людину у процесі її морального виховання, треба дуже добре знати і розуміти закономірність процесу морального виховання, а саме:

- формування будь-якої моральної риси необхідно розглядати комплексно: по-перше, проведення роз'яснювальної роботи, глибоке розкриття соціально-етичного значення відповідних моральних норм і правил поведінки; по-друге, включення учнів у певні види практичної діяльності; по-третє, здійснення тактовного контролю за їхньою поведінкою;

- формування будь-якої моральної цінності вимагає тривалого педагогічного впливу, як на мотиваційну сферу і свідомість учнів, так і на дієву, практичну сторону їх поведінки.

Слід зауважити, що окремі вчинки складають поведінку дитини, цей процес має двосторонній зв'язок: поведінка залежить від рівня моральних знань, а дієвість моральних знань перевіряється поведінкою дитини. Саме тому. для визначення рівня сформованості моральної свідомості дитини, потрібно виявити суть спонукальних мотивів, що привели до морального чи аморального вчинку.

Висновки. Отже, перед вихователями, учителями, батьками постає велика проблема - аморалізація особистості, тому виховну діяльність слід спрямовувати на формування морально-етичної свідомості, почуттів і звичок — це єдиний процес, наслідок якого є створення морально повноцінної, духовно багатой і щасливої людини нового світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневецький О. І. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси . Львів. Книга, 1996. с. 134 – 178.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. 2017 р. 74 с.
3. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання. Харків. ОВС, 2012.398 с
4. Чорна К. Виховання моральності підростаючого покоління: науково-методичний посібник. Київ. Богдан, 2005. 288 с.

Сатиренко О.А.
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ*
**Науковий керівник: Коханко О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

ЛЕПБУК ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОЇ РОБОТИ

В умовах реалізації Базового компоненту початкової освіти перед педагогом постає проблема – навчити дитину ставити перед собою цілі і завдання, знаходити способи їх вирішення, а головне знаходити потрібну інформацію для вирішення поставленого питання серед величезної кількості джерел. Всім нам відомо, що краще запам'ятовується те, що цікаво, емоційно забарвлене. Саме для того, щоб вивчене залишилось в пам'яті дитини, щоб вона могла навчитися користуватися тими знаннями, які отримала на заняттях, щоб вона захотіла самостійно розширити свої знання з даного питання доцільно використовувати такий дидактичний засіб як лепбук.

Лепбук відповідає всім вимогам до предметно-розвиваючого середовища. Він інформативний, багатофункціональний, сприяє розвитку творчості, уяви, може використовуватись одночасно групою дітей (в тому числі за участю дорослого як партнера), має дидактичні властивості. Крім того є засобом художньо-естетичного розвитку дитини, залучає його до світу мистецтва. Структура і зміст лепбука доступні дітям, він забезпечує ігрову, пізнавальну, дослідницьку та творчу активність всіх вихованців. Процес створення леп бука дозволяє дитині бути учасником всього процесу, на будь якому з його етапів.

Лепбук - це не тільки потужний довідковий інструмент і особлива форма організації навчального матеріалу, це, перш за все, основа партнерської проектної діяльності дорослого з дітьми (педагога з вихованцями, батька з дитиною). Основа лепбука створюється педагогом і доповнюється,

вдосконалюється разом з дітьми і їх батьками. В результаті такої роботи у вас виходить відмінно пророблений дослідний проєкт.

Лепбуки допомагають швидко і ефективно засвоїти нову інформацію і закріпити вивчене в цікаво-ігровій формі. Ці тематичні посібники мають яскраве оформлення, чітку структуру і в ідеалі розробляються спеціально під конкретну дитину з його рівнем знань.

Рекомендований вік занять за лепбуками - 5 років і вище. Діти 7-8 років вже можуть цілком самостійно придумувати і робити свої власні лепбуки.

Створення лепбука допомагає педагогові поєднати завдання з різних видів діяльності дітей, зокрема пізнавальної, дослідницької, практичної, ігрової, мовленнєвої та інших. Також дає можливість застосовувати завдання різної складності. Це чудове сховище для ігор, вправ та інших матеріалів у межах однієї теми що дає можливість в будь - який момент поновити чи доповнити матеріал. Спонукає варіативно використовувати ігрові завдання.

Лепбук дає змогу вправляти дітей в умінні порівнювати, аналізувати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити висновки. Розвивати спостережливність, навички критичного мислення, уміння аналізувати модель поведінки – свою та інших, розв'язувати проблемні ситуації. Повторювати та закріплювати матеріал.

При зборі інформації та оформленні лепбука проходить взаємодія : педагог – дитина, дитина – батьки, педагог – батьки. Це чудовий метод покращити співпрацю між дитячим навчальним закладом та батьками.

Виготовляючи колективний лепбук, допомога батьків потребується мінімальна. Ми можемо залучити батьків до збору необхідного матеріалу – яскравого паперу для міні-книжок, листівок, малюнків, фломастерів тощо. Але працюючи над індивідуальним, власним лепбуком, дитина потребує більшої допомоги з боку батьків. Тут, крім допомоги у матеріалах, ми залучаємо батьків до безпосередньої участі у створенні лепбука. Разом батьки і діти працюють над створенням лепбуків. Прикладом тематики може бути «Моя родина », «Я – хлопчик (дівчинка)». Під час такої роботи діти разом з батьками можуть

проявити свою творчість, оригінальність і, разом з тим, дізнатись нову цікаву інформацію. Така співпраця наближає сім'ю до шкільного середовища, сприяє кращому розумінню потреб дитини дорослим.

Лепбук приваблює дітей незвичним оформленням та цікавим змістом. Він розвиває пізнавальну діяльність та творче мислення. Урізноманітнює навіть саму не цікаву тему. Навчає самому найпростішому способу запам'ятовування. Об'єднує групу дітей для цікавого та корисного заняття.

Ми пропонуємо поглянути на нього зокрема як на освітню технологію в умовах Нової української школи. Розглянемо, що вона собою являє, доцільність використання лепбуків у роботі з учнями початкової школи, які види лепбуків зустрічаються, як зробити лепбук своїми руками, які матеріали знадобляться і де взяти шаблони та ідеї.

Лепбук – новітній спосіб організації навчальної діяльності з дошкільниками і молодшими школярами. Це гра, творчість, пізнання і дослідження нового, повторення і закріплення вивченого, систематизація знань і просто цікавий вид колективної діяльності вчителя, батьків і дитини. При цьому лепбук – це не просто витвір. Це заключний етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконувала у ході вивчення даної теми. Щоб заповнити цю папку, дитині потрібно виконати певні завдання, провести спостереження, вивчити представлений матеріал. Створення лепбука допоможе закріпити і систематизувати вивчений матеріал, а розглядання папки в подальшому дозволить швидко освіжити в пам'яті пройдені теми. Він допомагає дитині та вчителю по своєму спільному бажанню організувати інформацію з вивченої теми і краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. Це гарний спосіб для повторення пройденого.

Лепбук — це тематична папка, адже присвячений одній темі. А папка – тому що має вигляд теки. Її зручно розглядати, користуватися вміщеними матеріалами. Цю папку можна постійно доповнювати чимось новим.

Зазвичай лепбук має міні-книжки, всередині яких наклеєні тексти, малюнки, схеми, невеличкі конверти, та різні інтерактивні елементи. В них

відображений матеріал, який допомагає дитині отримати нові та закріпити вже набуті знання. Інформація в лепбуці подається систематизовано і організовано, тому процес навчання стає послідовним, цікавим, нагадує гру.

При цьому лепбук – це не просто виріб. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконала під час знайомства з певною темою. Щоб заповнити теку, дитині потрібно буде виконати певні завдання, провести спостереження, презентувати матеріал у певному вигляді на свій смак.

Урізноманітнити свою інтерактивну «наколінну книгу», зробити її цікавішою, можливо завдяки різним ідеям за оригінальним створення тематичних зон. Наприклад, задійте конверти різних розмірів і форм, використати різні міні-книги. Дуже незвично виглядають книжки-гармошки, розрізні блокноти, картки-роздільники і відкриваються віконця. Однак найбільше дітям подобаються обертові деталі і елементи з безліччю відкриттів.

Створення лепбука допоможе збагатити, закріпити і систематизувати інформацію учням з певної теми. В результаті такої роботи у вас виходить відмінно пророблений дослідний проєкт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блохіна Е., Лиханова Т. Лепбук – «книга на колінах». *Журнал «Обруч»*. № 4. 2015.
2. Гатовська Д. А. Лепбук, як засіб навчання в умовах освітньої системи. К.: Меркурій, 2015. С. 162-164.
3. Мартинова Н.Т. «Лепбук» як вид спільної діяльності дорослого і дітей. [Електронний ресурс]. URL: <https://infourok.ru/proekt-lepbuk-prednaznachenn-dlyasovmestnoy-deyateln>
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Пляцок А. О., Олійник В. В. Використання технології «лепбук в роботі з дошкільниками. Навчально-методичний посібник. Вінниця: КУ «ММК», 2017. 45 с.

Саченко В.А.

*учитель початкових класів, перша категорія
Криворізька гімназія №33,
м. Кривий Ріг*

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД ПОБУДОВОЮ ЕСЕ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 4 КЛАСІ

Про розвиток мовлення людини зазвичай судять з того, наскільки вільно і правильно, ясно і переконливо вона висловлює свої думки, тобто говорить та пише. Школа допомагає дітям опанувати багатства української мови, розвиває пізнавальні процеси учнів і допомагає розвивати їх усне і писемне мовлення. Робота з розвитку мовлення учнів у школі багатогранна. Один із її напрямів – робота над формуванням умінь будувати різні функціонально-сміслові типи монологічного мовлення, до яких належать розповідь, опис, міркування та есе.

Написання зазначених вище типів монологічного мовлення – це серйозна планомірна розумова робота, що має навчально-виховне значення, оскільки дитина повинна навчитися використовувати ті чи інші типи монологічного мовлення залежно від мети, завдань та функцій спілкування. У цьому процесі формується особистість учня, він вчиться осмислювати, оцінювати та систематизувати пережите та побачене. Написання твору дисциплінує думку, народжує у дітей віру в себе, у свої сили та можливості, аналізуючи вчинки, він бачить себе збоку.

Аналіз лінгводидактичної літератури свідчить, що проблема вивчення методики формування і розвитку вмій будувати різні функціонально-сміслові типи монологічного мовлення на сучасному етапі є надзвичайно актуальною. Учені Л.О. Калмикова Л., Л.П. Харченко, О.М. Біляєв, Л.О. Варзацька, М.С. Вашуленко, І.П. Гудзик, Т.К. Донченко, С.О. Караман, В.Я. Мельничайко, М. І. Пентиліук, О. Я. Савченко, М.В. Сокирко, О.Н. Хорошковська, розробляючи шляхи оновлення змісту і структури системи мовної освіти, вважають, що вся робота з текстом має спиратися на понятійні знання учнів (лінгвістичні і мовленнєвознавчі), екстралінгвістичні (мета й умови спілкування,

підпорядкованість їм мовних засобів) й операційні (правила і способи побудови тексту).

Теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення в сучасній лінгводидактиці вивчені глибоко і всебічно. Однак практика свідчить про те, що школярі не оволоділи вміннями не тільки вправно будувати різні за функціями смислові типи мовлення, але й досить часто сплутують їх. Особливо це стосується введення в шкільну програму нового, порівняно з іншими, типами мовлення – есе.

Есе – це невеликий за обсягом прозовий твір, що має вільну композицію. В ньому подаються власні думки, індивідуальні враження чи міркування з якогось питання. Есе не ставить за мету дати всебічну, ґрунтовну і вичерпну інформацію про предмет мовлення. Його основна мета – передати розмірковування (думки автора) про якийсь предмет, подію чи вчинок, а також поділитися власними почуттями. Оволодіти вміннями писати есе для учнів 4 класу діже важливо, оскільки це дає їм можливість не тільки логічно послідовно передавати інформацію, чітко і грамотно формулювати власні думки, аргументувати їх, а й дотримуватися причинно-наслідкових зв'язків у подачі фактів і подій, ілюструвати свою оповідь переконливими прикладами, робити висновки із сказаного.

Наші спостереження свідчать про те, що на практиці спостерігається дуже багато помилок у дітей при написанні есе. Це і зайве цитування прочитаного, діти пишуть не за своїми особистими спостереженнями та враженнями, отриманими у житті, а про те, що запам'ятали з книг. Невміле запозичення із прочитаного призводить до того, що текст не оформляється як зв'язне ціле. Окремі пропозиції та уривки, взяті з прочитаного, не пов'язуються із пропозиціями, складеними дітьми самостійно. Есе стає «зшивкою чужих фраз».

Для того, щоб опанувати вміннями будувати есе, слід чітко зрозуміти основні особливості структури, мети та змісту цього функціонального типу мовлення. Есе – це прозовий твір невеликого обсягу, що має композиційну цілісність та логічну послідовність. Есе відображає особисту думку та

індивідуальні враження з конкретної теми, приводу або питання і явно не претендує на повноту опису. Власна думка може підкріплюватися прикладами з художніх текстів, засобів чи життєвих спостережень. Метою написання есе є розвиток вміння учнів творчо осмислювати обрану тему, висловлювати свою думку та судження щодо поставленої проблеми, аргументуючи свою позицію.

Навчання написання есе слід здійснювати відповідно до розроблених критеріїв: відповідність завдання, розкриття змісту, наявність структури, що дозволяє найповніше подати тему, варіативність, різноманітність лексичного та граматичного матеріалу, зв'язність. У зв'язку з цим, на заняттях з підготовки до есе школярів, як правило, навчають:

- розуміти задану тему або знаходити свою власну, визначати її зміст та обсяг, її межі, дотримуватися теми на всіх етапах підготовки та оформлення свого оповідання;

- підходити з розумінням до матеріалу, до теми в цілому, висловлювати своє ставлення до зображуваного, передавати в тексті есе власний погляд на хвилюючі питання;

- нагромаджувати матеріал: спостерігати, виділяти зі свого досвіду головне - те, що відноситься до обраної теми; осмислювати факти, передавати знання, почуття;

- розташовувати матеріал у потрібній послідовності, складати план і дотримуватися його у конструюванні зв'язного тексту, а разі потреби змінювати послідовність;

- відбирати потрібні слова та інші засоби мови, будувати синтаксичні конструкції та зв'язковий текст;

- орфографічно та правильно записувати текст, розставляти розділові знаки, ділити текст на абзаци, дотримуватися червоного рядка, поля та інших вимог;

- виявляти недоліки та помилки у своєму есе, а також у мові інших учнів, виправляти свої та чужі помилки, удосконалювати написане.

Програмові вимоги до побудови есе в четвертому класі передбачають ознайомлення учнів з розповідним есе (есе-оповідь) та есе-опис.

В есе-оповіданні описуються події у певній послідовності, найчастіше – у хронологічній, розповідається якась історія. Зазвичай автор непросто показує послідовність подій, а й висловлює своє ставлення до них.

Композиційні особливості есе-оповіді

1. Зав'язка.
2. Розвиток подій.
3. Кульмінація (найцікавіший, напружений або поворотний момент).
4. Розв'язка.

Для будь-якої оповіді важливі такі компоненти:

- а) місце (де відбувається дія історії);
- б) персонажі – люди, про яких мова йде в есе;
- в) сюжет – те, що відбувається в історії, послідовність подій. Часто в есе є кульмінація або поворотний момент, коли змінюються характери персонажів або події, що описуються;

г) сенс – головна ідея, до якої автор наводить читача. Часто сенс історії не відрізняється від теми історії, і це неправильно. Про рідне місто (тема) можна розповісти з різною метою: запросити читача на відпочинок, привернути увагу до гострих соціальних чи екологічних проблем, поділитися інформацією про славне минуле міста тощо;

д) настрої – певна атмосфера, яку автор есе створює своєю оповіддю. Ця атмосфера може бути приємною, підбадьорливою або невизначеною чи такою, що викликає занепокоєння, переживання, страх тощо.

Важливо враховувати також і структурні компоненти есе-оповіді, а саме:

1. Перша частина вступу починає розповідь. Тут описують місце, представляють персонажів та готують читача до того, що відбудеться згодом.

2. Друга частина вступу (зазвичай перша пропозиція) – покликана привернути увагу читача (інтригуюча частина). У оповідальному есе важливо пробудити в читачі бажання самому здогадатися, що ж станеться далі.

Наприклад: «Жодного разу у своєму житті я не турбувався так, як цього разу. Три останні години, які я витратив на дорогу в аеропорт, тривали цілу вічність». Ця інформація цікавить читача, викликає бажання дізнатися, що сталося з автором? Після її прочитання у читача виникає безліч запитань.

3. Твердження. У твердженні міститься головна думка есе і намічається його структура. У оповідальному есе з твердження починається уявлення дії (події, явища), якому присвячено есе. Важливо, щоб із твердження читач ще не зрозумів, що саме сталося. Тут потрібно постаратися лише натякнути на те, що буде говорити в основній частині.

4. Основна частина. В основній частині есе укладена головна інтрига. Про події можна розповідати по-різному. Найчастіше використовується хронологічний порядок. У цьому випадку читач у міру знайомства з текстом послідовно дізнається про події, що відбулися: у першому абзаці описується початок історії (зав'язка), у другому — її продовження (розвиток подій), і так далі (до кульмінації та розв'язки) і).

5. Завершальна ідея. Оповідне есе потребує завершальної ідеї. В останньому абзаці закінчується опис події. Остання пропозиція може виконувати дві функції:

а) автор може вивести мораль із розказаної історії або поділитися думками про те, чого навчилися дійові особи історії завдяки описаній події;

б) автор може висловити припущення про те, що відбудеться в майбутньому, або поділитися своїм відкриттям (якщо він дізнався про щось нове, чого раніше не знав).

Учні часто не можуть чітко уявити собі відмінність між есе і міркуванням. Для цього нагадуємо їм такі особливості цих типів текстів:

- міркування розпочинається з твердження, яке доводиться чи пояснюється. У кінці міркування робиться висновок.

- в есе нічого не доводиться. У ньому висловлюються лише думки, розмірковування, якісь здогади. У кінці есе не обов'язковий висновок.

Наші спостереження показали, що послідовна і систематична робота над розвитком умінь будувати власні монологічні усні і письмові висловлювання з використанням функціонально-сміслового підходу дала позитивні результати. Діти поступово почали усвідомлювати, що монологічний текст це не просто узагальнена структурно-змістова єдність, а функціональна одиниця мовлення, що складається з різноманітних за будовою і змістом типів мовлення, які мають свої структурно-семантичні особливості. І навчитись для учня будувати монологічне мовлення – це означає знати особливості структури і функціонування різних текстів – розповідей, описів, міркувань та есе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калмикова Л.О. Функціонально-сміслові типи мовлення як психолінгвістична й методична проблема. *Початкова школа*. 2003. №3. С.11-13. №4. С.10-11. №5. С.5-7.
2. Пономарьова К.І. Вивчення есе на уроках української мови в 3-4 класах. URL: http://loippp.lviv.ua/files/2016/Methoduka/po4_klasu/1532.pdf
3. Хорошковська О. Текст як основа розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності на уроках української мови. *Початкова школа*. 2010. № 12. С. 11-15.

УДК 372.36:796.011.3:78 (043.5)

Семеняко О. С.

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

*Науковий керівник: Кошель В. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ РУХІВ І МУЗИКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти має на меті виховання здорової особистості, яка дбає про своє здоров'я та здоров'я оточуючих, прагне вести здоровий спосіб життя і формувати його в молодого покоління. Водночас в останні роки спостерігається значне погіршення стану здоров'я дошкільників.

Основними причинами такого стану є погіршення екологічної ситуації, економічні проблеми в країні, падіння рівня життя населення, зниження рівня медичного обслуговування, прискорення темпу життя, збільшення навантаження на дітей тощо. Певне місце посідають фактори, пов'язані з недоліками освітнього процесу, недостатньою обізнаністю дітей з особливостями дотримання здорового способу життя. Педагоги недостатньо володіють системою теоретичних знань та практичних умінь щодо організації здоров'язбереження в освітньому процесі та формування у дітей здоров'язбережувальної компетентності. Тому так гостро постають питання удосконалення системи фізичного виховання у закладі дошкільної освіти [1].

Оскільки одним із важливих складових організованого освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є система фізичного та музичного виховання дітей. Вченими доведено, що завдяки фізичним рухам і музиці вони ефективно впливають на формування особистості дошкільника, його особисту фізичну культуру, фізичний та естетичний розвиток, створюють підґрунтя для розвитку життєвої працездатності дітей (фізичної, психічної, емоційної) [2].

Реальний стан фізичного виховання у закладах дошкільної освіти важко визнати задовільним. Однією із значущих проблем залишається дефіцит зв'язку між фізичним і музичним вихованням дітей, що знижує ефективність впливу різних видів музичної діяльності на фізичний розвиток вихованців, зокрема на формування таких важливих якостей особистості, як фізичні (гнучкість, витривалість, спритність). Наукові ідеї багатьох дослідників свідчать, що удосконалення цих процесів може бути реалізований в процесі інтеграції основних засобів фізичного та музичного виховання – рухів і музики [2].

Аналіз валеологічної, психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що проблема використання засобів які інтегрують рухи і музику в освітньому процесі закладів дошкільної освіти досліджували багато науковців. Аналіз праць Е. Вільчковського, Н. Ветлугіної, О. Богініч, Н. Денисенко, засвідчив, що одним із засобів ефективного фізичного розвитку дітей є фізичні вправи, музично-ритмічні і танцювальні рухи, співи, що входять у зміст фізичного і

музичного виховання дошкільників і складають структуру занять такого виду. Завдяки цьому розвиваються рухові якості та естетичні смаки особистості [1-4].

На музично-ритмічних заняттях через рухову діяльність відбувається як художньо-естетичний, так і фізичний розвиток дітей: морфологічних і фізіологічних структур організму дошкільників, формується їхнє соматичне здоров'я. Музика сприяє особистому самовиразу дитини через емоції, почуття, фізичні рухи, танцювальні вправи, танці, музично-ритмічні вправи. Дитина старшого дошкільного віку вміє музично зумовлено, граціозно, розкуто рухатися. Розіграє в рухах хороводні пісні, індивідуально виражає танцювальний зразок, надає виразності рухам, жестам, позам; самостійно звертається до досвіду пластичного руху. Виражає емоційний стан, почуття, зміст танцю в рухах тощо Г. Беленькая, Н. Ветлугіна, А. Шевчук [1; 4].

Накопичений досвід у практиці закладів освіти, говорить про те, що ефективність фізичного розвитку можлива за умов об'єднання (інтеграції) гімнастичних рухів у різних формах фізичного виховання дітей з музичною, музично-ритмічною діяльністю в єдине ціле.

Сучасні погляди на проблему фізичного розвитку дітей засобами музики проаналізовано у ряді психолого-педагогічних досліджень у галузі дошкільної педагогіки Г. Беленької, О. Богініч, Е. Вільчковського, Л. Волкова, Н. Денисенко, О. Кононко, О. Кириченко, Т. Поніманської та системи фізичного виховання підростаючого покоління М. Зуболій, І. Зязюн, В. Кошель, О. Курок, Г. Ляшенко, Л. Сущенко, Б. Шиян та ін.). Зокрема І. Бех, О. Рудницька розглядають побудову єдиної організаційної системи інтенсивного розвитку дітей як забезпечення взаємовпливу різних складових освітнього процесу на формування, зміцнення і відновлення здоров'я зростаючої особистості, гуманізацію освітнього процесу, що реалізує право кожної дитини на повноцінне застосування власних сутнісних сил [1-5].

У свою чергу дослідження різних аспектів музичного виховання дітей дошкільного віку, що відбуваються в процесі об'єднання з рухами, здійснено В. Алямовською, Н. Ветлугіною, Т. Осокіною, С. Петровою, А. Шевчук та ін.

Проблема формування навичок виконання танцювальних вправ розроблялася Н. Зеленко, В. Ждан, О. Кенеман, Т. Ковальчук, Т. Науменко. Формуванню музично-рухової творчості дошкільників присвячено праці О.Ковальнової, О.Мартиненко та ін. Теоретико-методологічні основи фізичного та музично-рухового виховання дітей дошкільних навчальних закладів на засадах національних традицій досліджувались А. Вольчинським, А. Шевчук та ін. [5].

Сучасна теорія і методика фізичного і музичного виховання орієнтує педагогів закладів дошкільної освіти на застосування рухів і танцювальних вправ, спрямованих на фізичний розвиток особистості дошкільника. Нагальною залишається потреба розробки відповідного інтеграційного комплексу рухів і музики у освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Проблема фізичного розвитку дітей дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики не була предметом спеціальних досліджень, лише частково розроблено методичні підходи до зв'язку рухів і музики, методика розвитку рухових якостей дітей засобами інтеграції рухів і музики [3; 4].

Дошкільний вік вважається найбільш важливим періодом у процесі формування особистості дитини. У цьому віці найбільш інтенсивно розвиваються різні здібності, формуються моральні якості, риси характеру. Саме в цьому віковому періоді закладається і зміцнюється фундамент здоров'я і розвитку фізичних якостей, необхідних для ефективної участі дитини в різних формах рухової активності, що у свою чергу створює умови для активного формування художньо-естетичного розвитку, інтелектуальних здібностей, психічних функцій, та естетичних смаків дошкільника. Саме тому інтеграції рухів і музики в роботі закладів дошкільної освіти може підвищити результативність освітнього процесу, сформує у педагогів і батьків ціннісні орієнтації, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я та естетичне виховання дітей дошкільного віку [2].

На сучасному етапі в організації фізичного виховання дітей дошкільного віку не відбулося істотних змін щодо максимального рівня фізичного розвитку дітей як чинника фізичної культури. Традиційна організація фізичного

виховання дітей не повною мірою сприяє реалізації завдань фізичного розвитку дошкільників. Однією із причин такого стану є недооцінка ролі інтеграції рухів і музики як засобу об'єднання та взаємопроникнення, що має значний розвивальний вплив на рухові якості дітей, тілобудову (морфологію) та формування постави [1].

Ефективними напрямками роботи з фізичного розвитку дітей є інтеграція рухів і музики у вигляді фізичних і танцювальних вправ, вокального репертуару в різних формах фізичного та музичного виховання дітей старшого дошкільного віку; застосування різних видів зв'язків між рухами і музикою; використання сучасних інноваційних освітніх технологій особистісно-орієнтованого підходу у розвитку рухових якостей дітей; опанування педагогами закладів дошкільної освіти методики розвитку рухових якостей засобами інтеграції рухів і музики.

«Інтеграція рухів і музики» розглядається нами як злиття рухів з музикою, об'єднання їх на основі різних видів зв'язків: цілей, принципів, змісту, засобів, форм, методів і прийомів фізичного та музичного виховання дітей старшого дошкільного віку. «Інтеграційний комплекс» – це сукупність, сполучення рухів і музики [5].

Проведений аналіз, дає можливість стверджувати, що одним з ефективних засобів фізичного розвитку дітей дошкільного віку є інтеграція рухів і музики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. До подальших напрямів дослідження зазначеної проблематики маємо віднести питання, пов'язані з формуванням здорового способу життя дітей дошкільного віку засобами інтеграції рухів та розробки відповідної методики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кошель В. М. Підготовка майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Віталій Миколайович Кошель. Глухів, 2016. 248 с.

2. Кошель В. М. До проблеми інноваційних технологій в освітньому процесі в закладів дошкільної освіти. *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 5 (16) 2019. Part 2. P. 65–71.*

3. Маляр Н. С. Стан фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/1749/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8F%D1%80_49.pdf (дата звернення: 20.11.2022).

4. Фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00603301_0.html (дата звернення: 20.11.2022).

5. Шевченко Ю.М. Фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики в практиці дошкільних навчальних закладів на сучасному стані URL: http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/8885/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A4%D1%96%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf (дата звернення: 20.11.2022).

УДК: 373.31

Симчук В.В.

*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний
коледж»*

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Нікополь

Науковий керівник: Семенча Л.Г.,

кандидат психологічних наук, викладач

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ «ЯДС» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На думку провідних освітян країни, спосіб навчання в сучасній українській школі не забезпечує успішних результатів, а головне не мотивує

дітей до навчання повною мірою. Саме тому виникла потреба в розробці нової та оновленні старої освітньої нормативної бази, а саме: «Концепції Нової української школи» (2016), «Закону про освіту» (2017), «Державного стандарту початкової освіти» (2018), «Навчальних програм початкової школи» (2018), які забезпечуватимуть оновлення та удосконалення форм, методів та змісту навчального матеріалу. У сучасних освітніх документах зазначається, що провідним методом мотивації до навчальної діяльності, заснованим на співпраці, стане метод проектів, що сприяє стимулюванню інтересу учнів до нових знань, розвитку дитини через розв'язання проблем і застосування їх у конкретній діяльності [2, 3, 4, 6].

Метою дослідження та заявленої статті є розкриття сутності проектної технології, визначення дидактичних закономірностей її ефективного використання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з метою формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Незважаючи на активне застосування методу проектів у практиці навчання, єдиного терміна на позначення цієї технології до сьогодні не існує. Дидактики активно використовують такі поняття, як «навчальне проектування», «проектна діяльність», «технологія навчального проектування», «проектне навчання», «проектна технологія навчання». Проте, розуміння дослідниками сутності досліджуваного явища суттєво не відрізняються.

Проект – це поєднання теоретичного навчання та практичної підготовки, формулювання певного навчального завдання й практичне його виконання. Освітні проекти спрямовані на оволодіння різними способами дослідницької діяльності, ментальне та розумове становлення особистості через активні дії шляхом створення учнем власної стратегії навчання.

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок учнів. Розвиток пізнавальних здібностей і навичок передбачає зміну не лише загальної спрямованості активної особистості, а й її емоційної сфери: виробляється позитивне ставлення до критики та бажання ділитися ідеями з іншими,

зароджується схильність до самоаналізу, виховується впевненість і наполегливість, формується вміння застосовувати ідеї на практиці.

Умовами формування пізнавального інтересу є:

- створення можливостей для учнів проявити розумову самостійність і ініціативність;
- використання активних методів навчання, проблемних запитань, ситуацій і завдань;
- ведення навчання на високому, але посильному рівні труднощів;
- наявність різноманітного навчального матеріалу і прийомів навчальної роботи;
- використання емоційно забарвленого, живого слова педагога.

Для підтримки пізнавальних інтересів надзвичайно важливо стимулювати емоції, інтелектуальні почуття учнів. Їх потужним джерелом є емоційність навчального змісту.

Метод проектів є ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу молодших школярів, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції. Метод проектів є організацією навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань-проектів. Перевагами використання даного методу в початковій школі є: забезпечення високого рівня знань учнів, вміння самостійно набувати і застосовувати їх на практиці; розвиток кожного учня як творчої особистості; залучення кожного учня до активної пізнавальної діяльності; формування навичок пізнавальної і дослідницької діяльності, розвиток критичного мислення; спілкування з однолітками не тільки своєї школи, міста, але й інших міст і навіть країн; оволодіння методами дослідження (аналіз літератури, пошук джерел інформації, збір та обробка даних, висунення гіпотез та методів їх вирішення); тощо.

Використання методу проектів у процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» відбувається в навчальній, позакласній та позашкільній діяльності здобувачів освіти початкової школи [1,5].

А. Крамаренко пропонує такі етапи роботи над проектом:

I етап - вибір напрямку на формування назви проекту.

II етап, розділами проекту є:

1. Актуальність, необхідність, значущість обраного напрямку.

2. Мета та завдання проекту, формулювання проблемних питань.

3. Визначення етапів реалізації проекту, висунення гіпотез вирішення проблем.

4. Механізм реалізації проекту. Обговорення плану роботи учнів.

Пояснення: «Як?», «Яким чином?», «За допомогою яких засобів буде реалізовано проект?» плани апробації конкретних справ, акцій, заходів згідно з визначеними етапами. Вибір творчої назви проекту.

5. Самостійна робота учнів. Обов'язки та відповідальність учасників реалізації проекту.

6. Очікувані результати: які конкретні результати очікуєте отримати на кожному етапі та після завершення проекту.

7. Оцінка та самооцінка проекту.

III етап – презентація.

IV етап. Цей етап охоплює дискусії, обговорення результатів проекту після його захисту, поради та коментарі вчителя, груповий аналіз та самоконтроль учасників [5].

Приклади проектів, які ми створили у 2 та 3 класах НУШ: «Вулкан», «Макет сонячної системи», «Перелітні птахи», «Як стати підприємливим», «Яскраві барви осені», «Зимова казка».

На уроках-презентаціях учні виступають у ролі дослідників, пошукувачів, науковців. При цьому діти готують проект-оповідання, спостереження, виготовлення сувенірів, ялинкових прикрас, казку, сценічне свято, рекламу та ін. Їм дуже подобається проводити дослідження, демонструвати досліди,

виступати в ролі педагога. Такі уроки – це навчання в процесі спілкування учня з однолітками, педагогом, в результаті якого розвиваються, закріплюються та відпрацьовуються пізнавальні процеси, комунікативні навички, творчі здібності в ході програвання найрізноманітніших ролей: вчителя, організатора, науковця, експерта, дослідника.

В межах підготовки до уроку-презентації (захисту учнівських проектів) проводимо спільно з учнями соціальні акції, віртуальні екскурсії, прогулянки-спостереження.

До організації проектної діяльності учнів постійно залучаємо батьків: для виготовлення та випуску газет, журналів, організації екскурсій, виготовлення наочності, як членів журі, незалежних експертів та ін.

Отже, організація та впровадження у навчальну діяльність проекту обов'язково має практичну спрямованість, тобто включає в себе велику кількість демонстрацій та спостережень, при цьому зміст проекту не обмежується емпіричним рівнем пізнання. Саме експериментальне, а не абстрактно-теоретичне пізнання викликає інтерес до пізнання у дітей молодшого шкільного віку.

Отже, метод проектів, що використовується в межах курсу «Я досліджую світ» якнайкраще відповідає вимогам Нової української школи. Проектна діяльність належить до галузі дитячої самодіяльності, ґрунтується на інтересах школярів, приносить їм задоволення, а отже, особистісно орієнтована на кожну дитину. Учні беруть активну участь у цьому процесі і навіть бувають його головними героями. Таким чином, це методологія, яка сприяє осмисленому вивченню навчального матеріалу. Проектна діяльність допомагає формувати в учнів компетентності XXI століття, які затребувані суспільством. Саме участь у проектній діяльності допомагає сучасному учневі швидко та безболісно адаптуватися до змін оточуючого середовища.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні методики проведення та розробці матеріалів до проектів інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даніліна І.В. Навчальні проекти у початковій школі. Харків : Основа, 2016, 160с.
2. Державний стандарт початкової освіти, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
3. Закон про світу. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Концепція Нової української школи : Проект для обговорення, 2016. 36с.
5. Крамаренко А. Методика викладання освітньої галузі "Людина і світ" : навч. посіб. Донецьк : Юго-Восток, 2009, 347 с.
6. Проекти типової навчальної програми початкової школи, 2017. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.

УДК 371.013

Сітнікова В. В.
*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*
**Науковий керівник: Севастюк М. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В сучасних умовах оновлення освіти в Україні та старту Нової української школи важливого значення набуває проблема підготовки учнів, що мислять критично. Власне розвиток критичного мислення виступає одним із наскрізних завдань Нової української школи. На всіх уроках у початковій школі учні порівнюють свої очікування з тим, що реально отримують під час навчальної діяльності; ставлять запитання; експериментують; застосовують знання практично; аналізують отриманий досвід; переосмислюють свої очікування; формують висновки; переносять зміст вивченого на власний досвід;

відпрацьовують стратегії мислення, в цьому і виявляються прояви критичного мислення молодших школярів в освітньому процесі початкової школи.

Освітній процес, побудований на принципах критичного мислення має свої особливості: навчання організовується як дослідження учнями певної теми, яке здійснюється шляхом інтерактивної взаємодії між ними; його результатом є не засвоєння фактів і чужих думок, а вироблення власних суджень із певної теми; здійснення оцінювання результатів із використанням зворотного зв'язку «учні-учитель»; навчальний процес потребує від учнів достатніх навичок оперування доказами; учні повинні бути вмотивовані до обговорення проблеми [2, с. 230]. Отже реалізація компетентнісного підходу в освіті, самореалізації особистості школяра, який свідомо й критично освоюватиме дійсність, володітиме системою ключових та предметних компетенцій, неможлива без формування у молодших школярів якостей критичного мислення [6, с. 190].

Критичне мислення – складне й багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розділові стратегії та операції високого рівня для обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень [1, с. 49].

Ідея розвитку критичного мислення зародилася у США та сягає своїм корінням у праці відомих американських психологів ХХ с. У. Джемса та Дж. Д'юї, звідти вона почала активно поширюватися в Європі та на інших континентах. Популяризація ідеї мала як позитивні так і негативні моменти. До позитивних відносять впровадження рефлексивних засад в освітній процес, до негативних – спрощення і спотворення самої ідеї, коли запозичувались лише окремі зовнішні ознаки навчання та прийоми без усвідомлення суті критичного мислення, закономірностей його виникнення.

Дослідженню критичного мислення присвячено праці багатьох науковців. Цей феномен у своїх наукових працях досліджували Дж. Брунер, Л. Виготський, Д. Дьюї, Д. Клустер, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Д. Макінстер, С. Метьюз, Р. Пауль, Ж. Піаже, Д. Халперн та інші науковці.

Ідея розвитку критичного мислення є актуальною і для української дидактики і методики навчання. В Україні інтерес до розвитку критичного

мислення як освітньої інновації з'явився наприкінці ХХ століття. Так, у 1996 році український учений О. Тягло акцентував увагу на важливості і значущості розвитку критичного мислення в умовах інформаційного суспільства. Серед українських учених вивченню цього питання приділяють значну увагу І. Бондарчук, Т. Воропай, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецька та інші.

В основі критичного мислення, зазначають дослідники, лежить життєво-філософська ідея, коріння якої в тому, щоб розрізняти цінність інформації, тобто відокремлювати потрібну інформацію, від непотрібної. Критичність виявляється в здатності людини не підпадати під вплив чужих думок, об'єктивно оцінювати позитивні та негативні аспекти. Людина з критичним розумом вимогливо оцінює свої думки, перевіряє рішення, зважає на аргументи. Воно спрямоване на обробку інформації за допомогою ефективних прийомів та її оцінювання стосовно джерела, досвіду, спостереження, правильного міркування й зібраних даних. Критичність залежить від життєвого досвіду людини, багатства, глибини знань та тісно пов'язане із самостійністю мислення людини.

Тому серед основних ознак критичного мислення насамперед визначають такі: вміння виокремлювати та аналізувати різні ситуації, які виникають у реальному житті; пропонувати варіанти для розв'язання поставлених завдань, порівнювати, оцінювати, виявляти недоліки і переваги кожного з них, вибираючи оптимальний; приймати самостійні рішення та прогнозувати їхні наслідки; уміння збирати інформацію з різних джерел; аналізувати її щодо достовірності, точності, корисності для розв'язання поставленої проблеми; чітко і продумано викладати власні думки, аргументовано доводити свою точку зору, уважно ставлячись до чужої та враховуючи її; розпізнавати суперечливі дані, судження, аргументи, виявляти і виправляти помилки в чужих розмірковуваннях та визнавати їх у своїх [1; 4].

Таким чином, у більшості праць науковців-дослідників даної проблеми загальним є те, що проявами критичного мислення вони визначають сукупність умінь досліджувати реальні навчальні, професійні та життєві ситуації, висувати

різні варіанти розв'язання поставлених завдань і оцінювати їх з метою виявлення недоліків і вибору оптимального, приймати самостійні рішення й передбачати їхні наслідки. Його ознаками виступає цілеспрямованість, самостійність, обґрунтованість, орієнтацію на чіткі критерії, гнучкість і відповідальність.

Проведений аналіз наукової літератури дозволяє узагальнити характеристики критичного мислення й сформулювати власне визначення поняття. Під критичним мисленням розуміємо особливий тип мислення людини, спрямований на самостійне розв'язання нею конкретної пізнавальної чи життєвої проблеми через її всебічний розгляд на основі різних джерел інформації, визначення шляхів розв'язання цієї проблеми, їх оцінювання й обґрунтований вибір одного з них з постійною рефлексією і корекцією власної мисленнєвої діяльності [4, с. 267].

Основними шляхами розвитку критичного мислення молодшого школяра в освітньому процесі початкової школи виступають:

- створення умов для розвитку та самореалізації учнів;
- задоволення запитів та потреб школяра;
- засвоєння продуктивних знань, умінь;
- розвитку потреб поповнювати знання протягом усього життя;
- усвідомлення того, що насправді знає не той, хто переказує, а той хто застосовує на практиці;
- привчання учнів думати та діяти самостійно, стежити за способом та формою висловлення думки учнів;
- вивчення та врахування життєвого досвіду учнів, їх інтересів, особливостей розвитку [3, с. 95].

Технологія розвитку критичного мислення пропонує набір конкретних методичних прийомів, які потрібні для використання на різних рівнях освіти, в різних предметних галузях, видах та формах роботи. Технологія розрахована не

на запам'ятовування, а на осмислений творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та її розв'язання.

Суть технології полягає в наступному: добровільність, відсутність категоричності та авторитарності з боку вчителя, надання учневі можливості пізнати себе у процесі отримання знань. Дана методична система, впроваджена у навчальний процес, створює умови, які дозволяють вчителям керувати навчанням школярів. Вона дає можливість активізувати мислення, формувати цілі навчання; залучати учнів до обговорення; мотивувати навчання учнів; активно залучати до навчального процесу; стимулювати зміни; показати різні точки зору; допомогти учням ставити власні запитання; забезпечувати обробку інформації; здобути навички критичного мислення.

Вітчизняною дослідницею О.Пометун були розроблені та впроваджені у практику навчання молодших школярів різні методи розвитку критичного мислення молодших школярів, до яких відносять: мозковий штурм, робота в парах та малих групах, незакінчені речення, шість запитань та шість капелюхів, синквейн, тощо [5, с. 31].

Отже, впровадження компетентнісного підходу в сучасній початковій освіті, самореалізації особистості молодшого школяра, який свідомо й критично сприймає дійсність, володіє системою ключових та предметних компетенцій, ставить питання розвитку критичного мислення школярів. Разом із тим слід зазначити, що проблема впровадження технології розвитку критичного мислення в освітній процес початкової школи вимагає свого подальшого дослідження та впровадження.

ЛІТЕРАТУРА

1.Баханов К. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічне явище / К. О. Баханов // Історія та правознавство. – 2008. – №33. – С.49

2.Бондар Ю. В. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи / Ю. В. Бондар //Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти:

збірник наукових статей (Бердянськ, 23-24 жовтня 2019 року). – Бердянськ, 2019. – С. 229-233.

3. Макаренко В. М. Як опанувати технологію формування критичного мислення / В.М. Макаренко, О.О. Туманцова. - Х. : Основа, 2008. – 96с.

4. Бондарук І. П. Формування критичного мислення дев'ятикласників у процесі навчання історії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ірина Петрівна Бондарук ; Ін-т педагогіки НАПН України. – К., 2012. – 276 с.

5. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод.посібник/ О.І.Пометун. К: Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.

6. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати : наук.-метод. посібник / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська, І. М. Сущенко ; за наук. ред. О. І. Пометун. – Харків, 2007. – 190 с.

УДК 33.1- 452

Тимкова І.А.

*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Нікополь*

**Науковий керівник: Никончук Г.В.,
викладач фахових методик**

ГРА ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СТАНІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сутність, психологічна природа і вплив гри на розвиток особистості здавна цікавили філософів, педагогів, психологів, математиків, соціологів, демографів. Попри те, що гра супроводжує людину протягом усього життя, головне значення її все-таки пов'язують з дошкільним віком. Гра має багатовікову історію. Аналіз змісту ігор дітей різних народів і епох наводить на висновок, що гра виникла після праці й на її основі. Очевидно, тому в іграх дітей первісних людей відображені війна, полювання, землеробські процеси.

Наслідуючи в грі діяльність дорослих, діти оволодівають найпростішими трудовими навичками і всім тим, що чекає їх у дорослому житті [4; с.297].

З розвитком виробничих сил, ускладненням знарядь звужувалось коло доступних дітям сфер виробництва, окремі види праці вони могли лише спостерігати. Змінювалися і функції предметів, якими діти оперували: якщо зменшений лук дотепер не втратив своєї основної функції (з нього можна пускати стріли і влучати в ціль), то зменшена гвинтівка не стріляє, а є тільки копією справжньої. Так з'явилися іграшки і рольові ігри, завдяки яким діти задовольняють своє прагнення до спільного з дорослими життя [4; с.298].

На території України найдавніші прототипи іграшки виявлені в с. Мезин Коропського району Чернігівської області. Це були фігурки пташок, вовка, собаки, виготовлені з мамонтового бивня приблизно 25 тис. років тому. Мали вони обрядове значення; зміст дитячих ігор вбирає в себе різноманітні ознаки суспільного життя, в тому числі і негативні [4; с.310].

У IV-III тис. до н. е. трипільці виготовляли керамічні жіночі статуетки, різноманітні фігурки тварин (овець, коней, биків та ін.) та їх дитинчат, які символізують плодючість. В могильнику на території Львівської області археологами знайдено ліпні порожнисті фігурки пташок, що згодом трансформувалися в іграшки-свищики [4;с.310].

Іграшка завжди була пов'язана з грою. Як і гра, вона є відображенням своєї епохи. Історія іграшки є невід'ємною частиною історії культури суспільства. Для кожної історичної епохи характерні свої іграшки, оскільки розвиток матеріальної основи суспільства, його духовної культури позначається не лише на змісті дитячих ігор, а й на тематиці і формах іграшок [4;с.309].

В Україні у XVII ст. популярним був вертеп, персонажі якого (Запорожець, Циган, Дяк, Баба, Шинкар та ін.) відтворювали релігійні, казкові, побутові сюжети. У радянські часи він був заборонений, а з набуттям Україною незалежності почав відроджуватись [4; с.310].

Іграшка є своєрідним морально – етичним еталоном явищ соціальної дійсності, що допомагає дитині прилучитись до надбань культури людства. Як засіб виховання вона повинна бути системною (для дітей різного віку), всебічною, функціональною (враховувати вікові зміни..), динамічною. Чим більше можливостей для різноманітних дій передбачає іграшка, тим вона цікавіша для дитини, тим сильніше її виховне значення. Іграшка дарує радість дітям можливістю активно, самостійно діяти, комбінувати, винаходити [4; с.316].

Вихователю потрібно спрямовувати роботу на відбір таких іграшок для дітей, які відповідають їх віку, індивідуальному розвитку, пізнавальним інтересам і мають виховну мету [4; с.317].

Специфічним витвором є народна українська іграшка. Використання її у дитячому садку, сім'ї збагачує, урізноманітнює ігрову діяльність дітей, розширює сферу пізнання світу і свого народу, розвиває традиційні для національної, господарської, побутової культури навички. Дитина сприймає народну іграшку як витвір мистецтва, що сприяє її духовному збагаченню. Отже, народна іграшка дає дитині те, чого не може дати сучасна іграшка. Існуючи поряд, вони доповнюють одна одну [4; с.313].

Певною моральною проблемою є використання дошкільниками військових іграшок – будь- яких ігрових предметів, що застосовуються для вирішення конфлікту, захоплення влади чи перемоги шляхом насильства. Йдеться про іграшки, що імітують зброю... Міжнародна асоціація захисту права дитини на гру (ІРА) виступила з декларацією про вимогу припинення виробництва і продажу військової іграшки та ігор із використанням ігор і розрухи. У книзі одного з президентів ІРА Ніка Нільсона «Війна і мир у грі» стверджується, що військові іграшки підвищують агресивність, розвивають деструктивну поведінку, виховують ставлення до війни як до цікавої пригоди, де можна вбивати, до насильства як до головного способу вирішення конфліктів, посилюють відчуття загрози від навколишнього світу [4;с.308].

Енциклопедія освіти розглядає гру як вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства [1;с. 139-140].

Гра як діяльність притаманна передусім молодому організму, що зумовлено потребою дитини у виявленні активності. Тому в дитячому віці гра є нормою. Вагомі аргументи на підтвердження значення гри для розвитку дитини містять праці В. Воронової, А. Матусик, О. Запорожця, О. Леонтьєва, гра є не лише фактором настрою, емоцій дитини, а й важливим чинником розвитку функцій мозку, серцево- судинної, нервової систем її організму. Перебіг усіх життєво важливих фізіологічних і психічних процесів у організмі дитини пов'язаний із задоволенням потреб в активності, нових враженнях, вияві здорових емоцій [4;с.299].

Сучасні українські науковці (Л. Артемова, Г. Григоренко, К. Щербакова та ін.) досліджують формування суспільної спрямованості дитини у грі, розвиток моральних стосунків у творчих іграх, тощо. За їхніми твердженнями, гра містить більше можливостей для формування особистості дошкільників, ніж будь – яка інша діяльність, оскільки мотиви її мають велику спонукальну силу і дітям зрозуміле співвідношення мотиву і мети гри.[4;с.302]

Право на гру зафіксовано в статті 31 Конвенції ООН “Про права дитини“, яка ратифікована Україною в 1997 році. У 2013 році Комітет ООН із прав дитини, щоби розтлумачити та надати державам орієнтири для впровадження деяких статей Конвенції на практиці, затвердив Генеральний коментар №17 до статті 31 про право дитини на відпочинок, дозвілля, гру, розважальні заходи, культурне життя та мистецтво. Визначення гри в ньому: «Гра – це будь-яка поведінка, діяльність чи процес, ініційовані, контрольовані та структуровані самими дітьми. Вона відбувається, коли й де би не виникла така можливість». Основні характеристики гри, про які йдеться в документі ООН: позитивні емоції, радість; непередбачуваність та виклик; гнучкість.

Заклади дошкільної освіти за допомогою гри, як основної діяльності дитини, мають можливість впливати на її стан позитивним цілеспрямованим систематичним усвідомленим чином; та мають: професійну, гуманну можливість разом із батьками дитини, сім'єю - навчити дитину позитивно впливати на свій стан в сучасних умовах. Реалії сьогодення змушують дорослих звернути особливу увагу на цей аспект життя, адже покоління теперішніх дошкільнят через 10-15 років будуть квітом дорослої української нації, яка має бути здоровою.

Одним із головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу. Першу психологічну допомогу та емоційну підтримку дітям на різних рівнях у закладі освіти проводять усі педагогічні працівники у комплексі з залученням батьків .

Стресовий фактор впливає на поведінку дитини, її здатність до навчання та на психологічні реакції щодо навколишніх збудників. Вихователі враховують емоційний стан здобувачів освіти, адже під час воєнного стану в країні , вони можуть працювати з дітьми, які переїхали із регіонів, де відбуваються військові дії.

Психологічна допомога та емоційна підтримка в умовах війни та військових дій в країні у закладі освіти має проводитись систематично і поетапно. Саме тому важливим є питання підвищення компетентності педагогічних працівників у напрямі надання першої психологічної допомоги та оволодіння сучасними технологіями такої допомоги. Незважаючи на масштабність і складність проблеми, система освіти вже 8 років успішно працює з даною проблемою; адже військові дії в Україні розпочалась 8 років тому.

Андреас Шлейхер у своїй книзі «Найкращій клас у світі» (Освіта й боротьба з екстремізмом) зазначає, що у 21 столітті здається, що демократичним ідеалам і цінностям знову кинули виклик і ті вкотре мусять доводити чого вони варті; тут на сцену виходить освіта, вона може навчити молодих людей критично аналізувати події, які впливають на світ

загалом і на їхнє особисте життя. Знайомлячи їх з різними народами, мовами й культурами, освітні заклади можуть виховувати у дітей чутливість і повагу до різних культур; для цього треба досягнути балансу між зміцненням спільних цінностей у суспільстві, таких, як повага й терпимість. Досягти балансу нелегко, але педагоги повинні старатися підготувати дітей до культурно різноманітних спільнот у цифровому світі, у яких вони житимуть і соціалізуватимуться. Мільйони людей у світі намагаються адаптуватись до мінливих умов; внаслідок воєнних дій, змушені покинути дім. Багато сотень тисяч людей світу залишають свої батьківщини. Обурені й збентежені невизначеністю сучасного життя, вони вдаються до питання про свою ідентичність. Нам потрібно зробити більше для того, щоб розкрити нашу загальну людяність. Це складне завдання, але школам (освіті) необхідно допомогти учням бути автономними у своєму мисленні та розвинути особистість, яка усвідомлює плюралізм сучасного життя [5; с.206-228].

Коли ми говоримо про воєнний стан, йде мова про постійний вплив різноманітних факторів стресу на життя дитини. Це може бути небезпечно, тому що наша психіка виснажується. Загалом стрес- це реакція організму на щось, що перевищує його можливості. Це реакція природна. Коли вона тимчасова, людина (дитина) справляється з подіями і далі продовжує спокійно жити; коли вона довготривала- це може привести до відхилень у поведінці дитини та дистресу.

Слід зазначити, що у грі є виняткові можливості для діагностики та корекції соціально- особистісного, пізнавального й фізичного розвитку дитини, виявлення та розв'язання значущих для неї проблем і труднощів. З огляду на це гру здавна широко застосовують у психолого- педагогічній науці як діагностичний, корекційний і терапевтичний методи. Показником для проведення корекційних ігор є труднощі у спілкуванні, соціальний інфантилізм, недостатній рівень довільної регуляції поведінки, емоційне неблагополуччя, важка адаптація [2;с.28].

Пропедевтика труднощів у період адаптації ефективніша за будь-яке операційне втручання. Саме в грі прихований потенціал можливостей, використання яких в роботі з дезадаптованими дітьми дає позитивні результати. Проблема використання гри з метою попередження та корекції негативних проявів у поведінці дошкільників є недостатньо вивченою у психолого-педагогічній літературі. Для педагогічної науки вивчення використання гри у дитячому закладі з метою попередження та корекції негативних проявів у поведінці дітей є досить актуальною.

Проблему проявів негативної поведінки у дошкільників розкрито у працях О. Панченка, Є. Петухова, В. Сухомлинського, Т. Федорченко, ін. Науковці В. Оржеховська, Т. Федорченко зазначають, що значна частина батьків не мають достатніх уявлень щодо корекційної і виховної роботи з дітьми, які мають негативні прояви в поведінки внаслідок стресу. В той же час вони відмічають, що подолання негативних проявів поведінки можливе при злагодженій праці між дошкільним закладом та батьками (сім'єю) дитини. Для подолання негативних проявів у поведінці дітей вихователю потрібно розумітися у питаннях профілактичної роботи (профілактична робота з сім'ями, превентивному навчанню і вихованню дітей, особливостями відбору профілактичних програм; програм зміцнення здоров'я; програм залучення до позитивної альтернативної діяльності [2; с.58].

Система освіти України має значні можливості для допомоги щодо освітніх проблем. Її професійний та організаційний ресурс, сфера соціального впливу дають змогу здійснювати комплексний і системний підхід до всіх учасників освітнього процесу [3].

Висновки: Гра являється важливим засобом всебічного розвитку дітей; вона пов'язана з усіма видами їх діяльності; це і визначає місце гри в педагогічному процесі дитячого садка. Гра містить більше можливостей для формування особистості дошкільників, ніж будь-яка інша діяльність, оскільки мотиви її мають велику спонукальну силу і дітям зрозуміле співвідношення мотиву і мети гри. Гра є ядром педагогіки; своїм змістом гра передбачає

організацію дитячого товариства, а тому важливо, щоб вона втілювала позитивні явища навколишнього життя.

Виховний потенціал гри може бути реалізованим тільки за умови спрямування її дорослими. Використання сучасних зарубіжних теорій «ігротерапії», методологічною основою яких є неофройдизм, сприяє нормалізації стосунків дитини з навколишньою дійсністю, особливо в умовах сучасного воєнного стану в Україні, оскільки гра знімає негативізм, ліквідує егоїзм, вередування тощо, « поліпшує природу дитини». Вибір гри як засобу попередження і подолання негативних проявів у поведінці дитини зумовлюються декількома чинниками: вона є провідним видом діяльності у дошкільному віці, способом включення дитини у соціальні відносини, ефективним розвивальним середовищем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України; головний редактор В.Г. Кремень. – К: Юрінком Інтер, 2008. 300 с.
2. Кудикіна Н.В. Теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі. Дисертація д-ра пед.наук; Інститут педагогіки АПН України. 2004. 415 с.
3. Маляр Н.С. Організаційно- методичні основи превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку; Методичні рекомендації;Тернопіль, 2012. 140 с.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка, Підручник (третє видання, виправлене); Київ: «Академвидав», 2015. 446 с.
5. Шлейхер А. «Найкращий клас у світі. Як створити освітню систему століття»; переклад з англійської Ганна Лелів - Львів: Літопис, 2018. 296 с.

Тітаренко В.В.
*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг
Науковий керівник: Баруліна Ю.О.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач*

ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ – НЕОБХІДНА УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток технологій дозволяє модернізувати сучасну систему освіти. Використання різноманітних технологій на уроках в початковій школі стає більш затребуваним, адже на сьогоднішній день в будь-якій розвиненій країні пріоритетом є покращення якості освіти, через запровадження інформаційних та комунікаційних технологій.

Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій відкриває перспективи використання в школі на уроках математики нових сервісів в освіті, так званого «мобільного навчання», що дає можливість навчатися незалежно від місця та часу забезпечуючи максимальну гнучкість навчального процесу та його урізноманітнення.

Мобільне навчання є новою парадигмою в освіті, на основі якої створюється нове освітнє середовище, яке мотивує до подальшого вивчення матеріалу навчальної програми і навчання протягом життя.

Використання мобільних додатків дозволяє ефективно організувати навчальний процес, надає можливість для покращення знань будь-де та будь-коли, що дає можливість навчатися в зручний для дитини час.

Актуальність вибору теми дослідження обумовлена впровадженням та використанням мобільних додатків на уроках математики, яке зумовлене модернізацією традиційної системи навчання учнів в початкових класах з метою підвищення навчальної мотивації в умовах сучасної школи.

У Державному стандарті [3;4] подано перелік ключових компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач освіти, що проходять наскрізною лінією в навчальних предметах [3;4;5].

Спираючись на актуальність проблематики роботи, ми поставили перед собою наступну *мету*: теоретично обґрунтувати модель роботи з навчальними додатками для вивчення математики учнями початкових класів.

Відповідно до поставленої мети висуваються такі завдання:

1. Проаналізувати необхідність використання мобільних додатків на уроках математики в початковій школі.
2. З'ясувати способи реалізації навчання через мобільні додатки.
3. Запропонувати рекомендації щодо впровадження такого виду навчання.
4. Розробити методику роботи в додатку Kahoot і впровадження її в практику.

На сьогоднішній день, в умовах реформування шкільної системи вчителі мають більше можливостей для застосування нових технологій навчання в українських школах. Зокрема, це впровадження ІКТ на технологій мобільного навчання в систему освіти, яка базується на інтенсивному використанні сучасних мобільних пристроїв.

Програми з використанням мобільних пристроїв та додатків широко розповсюджені в країнах Європи та Азії, вони є невід'ємною частиною роботи на уроках не лише в школах.

Ефективність «мобільної освіти» також багато в чому залежить від самих мобільних пристроїв; від їх технічних характеристик, від операційної системи, на якій працює девайс, наприклад, Android, iOS, Windows Phone та інші, що підтримують роботу в різних мобільних мережах та мають можливість підключитися до Wi-Fi.

Перевага в бік мобільних пристроїв полягає в тому, що вони прості у використанні, малогабаритні, забезпечують комунікацію в інтернет мережі та у кожної дитини, в наш час, є свій власний смартфон з яким їй буде зручно працювати.

З метою організації даного виду навчання використовують такі види пристроїв:

1. Смартфони, планшети.

2. Портативні комп'ютери/ноутбуки.

В Україні розробкою та впровадженням ІКТ та навчання через мобільні телефони в систему освіти займалися В. Биков, В. Вембер, В. Верлань, А. Гуржій, М. Жалдак, В. Кремень, Н. Морзе, О. Спірінта та багато інших.

Дослідження Н. Бойко, В. Павловського, В. Панченка та інших науковців розкривають роль, значення і вплив інформації із мережі Інтернет для сучасного навчально-виховного процесу.

Науковці підкреслюють, що застосування мобільних додатків у процесі навчання сприяє розвитку комунікації учнів, формуванню навичок дослідницької діяльності, підвищенню мотивації до навчання та оволодінню життєвими компетенціями, розвитку мислення та використанні отриманих знань в реальному житті [2, с. 175].

Мобільний застосунок (додаток) – це програмне забезпечення, яке використовується для роботи на смартфонах, планшетах та інших мобільних пристроях. Його розробляють для конкретної робочої платформи (Android, iOS, Windows Phone та ін.), завантажити такі застосунки можна з Google Play або App Store.

Член міжнародної консультативної ради при Університеті Пенсильванії у Філадельфії Найджел Пейн виокремив елементи мобільного навчання, основними з яких виділяє:

1. мобільне навчання надає можливість використання вільних проміжків часу;
2. мобільні додатки повинні активізувати роботу з того місця, на якому робота була перервана;
3. мобільні додатки повинні бути доступними в мережі Інтернет, а також повинні синхронізуватися з мобільними засобами навчання;
4. мобільне навчання надає можливість здійснювати спільну роботу над проектами [1, с. 305].

Висновки. Сучасні девайси – це потужні пристрої, на яких можна не лише грати в різні ігри або користуватися соціальними мережами, але й

навчатися з допомогою безлічі різних доданків. Використовуючи смартфон або планшет можна вивчати як різні мови, так і математику. Застосунки для вивчення математики слугують хорошими помічниками у навчанні та допомагають швидше та в цікавій формі засвоювати матеріали, адже традиційний підхід початкової школи веде до зниження інтересу та мотивації до вивчення математики в учнів початківців. Тому виникає необхідність в модернізації системи освіти та безпосередньо у зміні формату викладання навчального матеріалу. Тому нами було припущено, що затребувані серед учнів молодшого шкільного віку мобільні навчальні програми здатні підвищити мотивацію та бажання вчитися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус В. Мобільні додатки для навчання математики як засіб підвищення мотивації учнів молодшої школи. *Збірник наукових праць «Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету»*, 2017. №3. С. 303-309.

2. Воробієнко П., Каптур В., Василенко О. Педагогічне обґрунтування системи фільтрації нецільових ресурсів мережі Інтернет. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2013. № 1, С. 170-175 URL:

3. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджений 30 вересня 2020 р.) URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 05.10.2022)

4. Державний стандарт початкової освіти (затверджений 21.02.2018 р. постановою №87 Кабінету Міністрів України) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.10.2022)

5. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації, 2020. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20)

(дата звернення: 05.10.2022)

УДК 373.211.24:371.134

Тітенко О. М.

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів*

*Науковий керівник: Кошель В. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах реформування соціальної, політичної та економічної сфер суспільного життя пріоритетними напрямками розвитку системи вищої освіти є її модернізація і практична спрямованість, що супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці. Інтеграційні процеси, входження Української держави в європейський та світовий освітній простір зумовлюють потребу вдосконалення підготовки фахівців, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, тобто формування в останніх професійної компетентності.

Вихователь закладу дошкільної освіти має володіти розвиненими педагогічними здібностями, досконалими професійними вміннями, навичками самовдосконалення тощо.

Очевидною є необхідність і важливість виховання молоді компетентними спеціалістами, адже від особистості педагога, його ерудиції, культури залежить успішне розв'язання освітніх завдань майбутнього покоління.

Важливою складовою педагогічної майстерності є комунікативна компетентність, тому працівник закладу дошкільної освіти має вільно володіти мовою, вмінням спілкуватися, взаємодіяти з аудиторією, створювати позитивну атмосферу спілкування, відкритості, зацікавленості в осягненні знань і оволодінні практичними способами дій, і що, не менш важливо, удосконалює мовленнєву діяльність і розвиває культуру спілкування дітей [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що формування окремих складових професійної компетентності педагога відображено у дослідженнях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Денисенко, Л. Загородня, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманської, Дж. Равена, Л. Савенкової, С. Тітаренко та ін. Виокремлюючи психолого-педагогічні аспекти цієї проблеми, вчені І. Бех, Є. Єгорова, І. Зязюн, І. Луценко, О. Семенов наголошують на важливості повноцінного гуманістично-орієнтованого педагогічного спілкування, наявності потреби у комунікативній взаємодії як обов'язкової складової педагогічної діяльності фахівця [1-3].

Професія вихователя дітей дошкільного віку належить до таких видів праці, де спілкування стає професійно значущою, суттєвою стороною діяльності педагога, а професійно-педагогічна комунікація – основною формою освітнього процесу, продуктивність якого обумовлюється цілями й цінностями спілкування, прийнятими всіма його суб'єктами за норму індивідуальної поведінки.

У більшості західних освітніх програм педагогічна майстерність входить в число «ключових» значимих.

Перша причина, через яку педагогічна майстерність являється ключовою, – це суспільний запит від професійного ділового світу, який гостро відчуває дефіцит в практичних комунікативних вміннях працівників. Крім того, потрібно вміти працювати з інформацією, використовуючи різні інформаційні технології, продуктивно вирішувати конфлікти, публічно представляти результати своєї роботи, враховуючи змістовну критику; вміти позитивно будувати свої взаємини з колегами по роботі, дітьми та їх батьками.

Друга причина може бути сформульована, виходячи з потреб самої сфери освіти. Якщо визначити основний зміст освіти як розвиток практичних навичок і умінь, необхідних людині для досягнення успіху в особистому, професійному та громадському житті, то однією з важливих є педагогічна майстерність [3].

Однією з важливих складових педагогічної майстерності вихователя є «комунікативна компетентність» – як готовність до ефективного спілкування,

сформованість комунікативних умінь і особистісних якостей педагога, які сприяють творчому вирішенню педагогічних завдань (предметно-пізнавальних, практико-орієнтованих, особистісно-орієнтованих), що виникають в освітньому процесі закладів дошкільної освіти[1, с. 23].

Зміст поняття «комунікативна компетентність» включає:

1. Уміння встановлювати психологічний контакт з аудиторією.
2. Уміння управляти процесом спілкування, підбирати методи взаємодії.
3. Мовні вміння (високий рівень знання мови, її виразних можливостей, засобів переконання).
4. Володіння культурою спілкування (етикетної вивіреністю мови: умінням слухати і чути співрозмовника, умінням ставити запитання, бачити і правильно інтерпретувати реакцію людей, умінням виявляти і передавати своє ставлення з приводу чого-небудь, готовністю і бажанням спілкуватися).
5. Здійснення рефлексії своєї участі в комунікації.

Незважаючи на досягнення в теорії і практиці в області вирішення проблеми формування комунікативної компетентності майбутнього педагога, доводиться констатувати, що проблема розробки педагогічних підходів формування комунікативної компетентності вимагає особливої уваги. Це важливо, тому що комунікативна компетентність педагога проявляється не тільки у вирішенні професійних завдань, а й в тому, як людина сприймає, оцінює і розуміє світ за межами своєї професії.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, нами були визначені основні сучасні підходи («підхід» як певна позиція, точка зору, сукупність прийомів ставлення до кого-чого-небудь) до формування комунікативної компетентності: компетентнісний, особистісно орієнтований і діяльнісний.

Використання компетентнісного підходу ґрунтується на розумінні того, що прогрес людства залежить не стільки від економічного зростання, скільки від рівня розвитку особистості, що передбачає перехід від класичного поняття «людські ресурси» до концепції «компетентності людини». Компетентнісний підхід акцентує увагу на результаті освіти, причому в якості результату

розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях [3].

Включення педагогів до освоєння різних педагогічних і психологічних теорій і систем сприяє розвитку у вихователів дітей дошкільного віку варіативного мислення, установки на постійний діалог, закладанню основи для розвитку власної педагогічної інтуїції, необхідної для вирішення педагогічних завдань в умовах ЗДО.

Висновки. За результатами проведеного теоретичного аналізу, робимо наступні висновки: незважаючи на досягнення в теорії і практиці, проблема формування педагогічної майстерності у вихователів дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти залишається актуальною і потребує подальшого дослідження. До перспективних напрямів подальших досліджень є аналіз змісту, форм, методів та технологій удосконалення педагогічної майстерності вихователів дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загородня Л.П., Титаренко С.А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу URL: <http://library.gnpu.edu.ua/index.php/14-sample-data-articles/164-lp-zahorodnia-sa-titarenko-pedahohichna-maisternist-vykhovatelia-doshkilnoho-zakladu> (дата звернення: 20.11.2022).

2. Кошель В. М. До проблеми інноваційних технологій в освітньому процесі в закладів дошкільної освіти. *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference. Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 5 (16) 2019. Part 2. P. 65–71.*

3. Кошель В. М., Кошель А. П., Сиз Г. С., Бойправ С. В. До проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в процесі професійної підготовки URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3167> (дата звернення: 20.11.2022).

Фараджева В. В.

*Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг*

*Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У контексті вимог НУШ проблема формування лідерських якостей є однією із центральних, оскільки важливим завданням сучасної освіти є формування активної, ініціативної, мобільної особистості. Значущість даної проблеми підкреслюється в Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа» та ін., де зазначається, що важливим є виховання лідерської позиції особистості на принципах загальнолюдських цінностей.

Проблема лідерства є однією із актуальних у філософських, соціологічних та психолого-педагогічних дослідженнях. Про необхідність розкриття і розвитку лідерського потенціалу особистості, створення умов для формування лідерських якостей свідчать наукові розвідки Д. Алфімова, Т. Вежевич, В. Волкової, Б. Гаєвського, Е. Климової, І. Купи, Б. Паригіна, Ж. Петрочко, М. Риженко, Н. Сушик та ін. Шляхи та засоби розвитку лідерських якостей представлені у працях Д. Алфімова, Я. Глінчевської, І. Єрмакова, В. Мороза, В. Нечипоренко, Ж. Петрочко, М. Риженко, В. Ягоднікової та ін.

Термін «лідер» англійського походження, означає «той, хто веде». У психологічній літературі поняття «лідер» трактується таким чином: лідер – це особистість, що користується визнанням та авторитетом в групі і за якою група визнає право приймати рішення про дії у важливих ситуаціях, бути організатором діяльності групи і регулювати відносини в ній [4, с. 87].

Лідерство є одним із процесів організації взаємодії у групі (колективі), сутність якого полягає в застосуванні впливу одних членів групи на інших задля

створення оптимальних умов для досягнення цілей групи та виконання її актуальних завдань. Під лідерством розуміється спроможність впливати на окремі особистості та соціальні групи, трудові колективи, спрямовувати їхні зусилля на досягнення мети організації, фірми, підприємства [5, с. 12].

Лідерські якості особистості – це узагальнені властивості лідера створювати нове бачення розв'язання проблеми, успішно впливати на послідовників у напрямі досягнення групою або організацією цілей [1, с. 121]. Аналіз наукової літератури показав, що важливими лідерськими якостями є активність, ініціативність, рішучість, комунікабельність, емпатія, схильність до організаторської роботи, здатність працювати з людьми, переконувати інших.

У контекст вимог НУШ відбувається пошук нових засобів формування активної, ініціативної, мобільної особистості, здатної до самостійної діяльності, саморозвитку, самовдосконалення. Це завдання вирішується педагогами завдяки використанню нових педагогічних технологій. Ефективним засобом формування в молодших школярів лідерських якостей є проектна діяльність, яку слід розглядати як спосіб організації діяльності учнів, що ґрунтується на їхніх інтересах у безпосередній активності на всіх етапах здійснення.

Вивчення окремих аспектів проектної діяльності та шляхів її організації перебувало в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів, зокрема П. Блонського, В. Вербицького, Т. Гречухіної, М. Елькіна, Д. Дьюї, Е. Кагарова, В. Кіпатрика, М. Кнолла, Е. Коллінгса, Л. Кондратова, Ю. Олькерса, Л. Піроженко, Є. Полат, О. Пометун, П. Фрейре, А. Цимбалару та ін. Проблеми організації проектної діяльності молодших школярів вивчали О. Байнякшина, Л. Беліменко, В. Гузеев, С. Дзюба, І. Жуковський, О. Касьянов, О. Коберник, Т. Кутурженко, Л. Лисогор, М. Матяш, О. Павлик та ін.

О. Пометун, Л. Піроженко трактують метод проектів як «систему навчання, за якою діти набувають знань, умінь і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань, що постійно ускладнюються. Під час проектувальної діяльності, на її думку, чільне місце посідає самодіяльність вихованців та їхня активність» [3, с. 21].

Є. Полат під поняттям «проект» розуміє «сукупність навчально-пізнавальних прийомів, за допомогою яких діти набувають знання та навички в процесі планування та самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковою презентацією результатів» [2, с. 17].

Останнім часом проектна діяльність все більше привертає увагу вітчизняних педагогів як одна із активних форм формування лідерських якостей молодших школярів. В умовах НУШ проектні технології створюють ефективні умови для формування лідерських якостей, умінь працювати в команді, розвитку творчої самореалізації. Упровадження проектної діяльності в освітній процес початкової школи дає змогу учням знаходити спільне розв'язання проблеми, усвідомлювати значимість відповідального ставлення до навчання, учитися будувати конструктивні стосунки в групі, визначати своє місце в ній.

Цінність проекту визначається його освітнім, розвивальним і виховним потенціалом, тобто можливістю залучити здобувачів освіти до найрізноманітніших видів діяльності, які забезпечують не лише розширення їхнього кругозору, життєвого досвіду, але й розвитку лідерської позиції, пізнавальної активності, оволодіння різними способами творчої, дослідницької діяльності. У процесі проектної діяльності учні набувають навичок пошукової роботи, підвищують мотивацію до здобуття додаткової інформації.

У початковій школі метод проектів спрямований на розвиток навичок співробітництва й ділового спілкування в колективі, тому передбачаю сполучення індивідуальної самостійної роботи із груповими заняттями, обговореннями дискусійних питань, наявності елементів дослідницької методики, на правлений на створення учнями кінцевого продукту (результату) їх власної творчості. Здобувачі початкової освіти набувають досвід розв'язання проблем майбутнього самостійного життя, які вони проектують у навчанні.

Пропонуємо приклади проектів для учнів початкової школи, за допомогою яких можемо формувати лідерські якості.

1. Проект «Чим славиться моє рідне місто Кривий Ріг?»

Тип проєкту: довготривалий, практико-орієнтований, дослідницько-пошуковий, колективний, інформаційний.

Мета: залучити учнів до пошуку інформації про Кривий Ріг, розширити знання про рідне місто, викликати бажання глибше пізнати його історію та культуру, виховувати патріотизм, гордість за своїх земляків, любов до рідного міста; розвивати творчі здібності учнів, лідерські якості, соціальну компетентність, толерантність у відносинах між учасниками проєкту.

Зміст: дослідження цікавих фактів про історію, культуру, видатних людей Кривого Рогу, знаходження віршів, оповідань, історій, легенд про Кривий Ріг, створення фотоальбому «Вулицями рідного міста», проведення конкурсу малюнків «Моє рідне місто», створення міні-презентації «Кривий Ріг у майбутньому», проведення квесту «Що я знаю про Кривий Ріг?».

2. Проєкт «Книга – джерело знань».

Тип проєкту: короткотривалий, міжпредметний, рольовий, творчий, колективний.

Мета: формувати в учнів уявлення про розуміння важливості читання як процесу розширення кола знань, розвивати інтерес до читання, викликати почуття поваги та шанобливе ставлення до книги, вироблення потреби користуватися бібліотекою, виховувати любов до книги, прищеплювати знання та вміння бережливого поводження з нею.

Зміст: проєкт передбачає збір дітьми інформації про відомих українських письменників, випуск міні-журналу «Улюблені книжки», презентація малюнків «Улюблений літературний герой», театралізація уривків оповідань, складання правил користування книжкою, створення папки «Відомі письменники».

3. Проєкт «Мої домашні улюбленці».

Тип проєкту: короткотривалий, практико-орієнтований, дослідницько-пошуковий, колективний, інформаційний.

Мета: поглибити знання дітей про домашніх тварин, сприяти засвоєнню учнями правил догляду за домашніми тваринами; розвивати вміння спостерігати за тваринами, виявляти особливості їхньої поведінки; сприяти

розвитку активного пізнавального ставлення до природного оточення; виховувати морально-етичні цінності: милосердя, доброзичливість, турботливе ставлення до домашніх тварин.

Зміст: пошук загадок, віршів, оповідань та іншої інформації про домашніх тварин, створення образу своєї домашньої тваринки, створення малюнку «Я і мій улюбленець», складання віршів, загадок, жартів чи розповідей про свою улюблену домашню тваринку, підготовка фотоматеріалів про улюблених тваринок, колективне створення міні-книжки «Мої домашні улюбленці».

Отже, проєктна діяльність є ефективним засобом формування лідерських якостей молодших школярів. У процесі спільної роботи в учнів формуються такі лідерські якості, як активність, ініціативність, рішучість, комунікабельність, емпатія, схильність до організаторської роботи, здатність працювати з людьми, переконувати інших. Упровадження проєктної технології в освітній процес початкової школи сприяє формуванню умінь висловлювати свої думки, критично мислити, приймати продумані рішення, вести дискусію, обмінюватися ідеями з партнерами, знаходити спільне розв'язання проблеми, брати відповідальність за доручену справу, впливати на інших.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алфімов Д. В. Виховання лідерських якостей учнів у сучасній загальноосвітній школі: монографія. Донецьк: Каштан, 2011. 352 с.
2. Полат Е., Петрова И., Бухаркина М. Что такое проект? *Відкритий урок*. 2004. № 5-6. С. 10–17.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2003. 192 с.
4. Прищак М. Д., Мацко Л. А. Психологія. Ч. І.: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2012. 141 с.
5. Сергеева Л. М., Кондратьева В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. / за наук. ред. Л. М. Сергеевої. Івано-Франківськ: «Лілея НВ». 2015. 296 с.

Філюк А.М.,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне
Науковий керівник: Гамза А.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОЇ ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні навчання розглядається як багаторольовий процес. Як відомо, в доволі сформованих класних колективах учні відрізняються між собою інтересами до вивчення окремих предметів, рівнем навчальних можливостей. Тому проблема використання різних форм роботи у навчанні на сучасному етапі займає одне з провідних місць у дидактиці.

Групова робота – це спільна діяльність дітей та вчителя, де реалізуються всі види взаємодій: «вчитель – учень, учень-учень, учень – група, учень – вчитель», де на зміну репродуктивної діяльності приходять дослідницька, пошукова, колективно – розподілена діяльність. Групову роботу характеризує безпосередня взаємодія між учнями, їхня спільна узгоджена діяльність.

Групова форма навчання полягає в тому, що клас тимчасово ділиться на кілька груп, чисельністю від 3 – 6 осіб, залежно від змісту та характеру роботи. Склад групи непостійний, він підбирається з огляду на те, щоб з максимальною ефективністю для колективу могли реалізуватися навчальні можливості кожного члена групи.

Велике значення має процес розподілу дітей класу на групи. Дуже часто вчитель об'єднає дітей в групи з урахуванням їх особистих можливостей. Відомо, що слабкому учню потрібні не стільки сильні, скільки терплячі і доброзичливі партнери. Школяру з високою активністю потрібен партнер здібний слідкувати за ходом міркувань. Об'єднання дітей «по бажанню» не завжди дає продуктивний результат. Тому що особисті відношення стають головними в розподілі доручень і організації роботи [1].

Учитель в груповій навчальній діяльності керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, які він пропонує групі та які регулюють діяльність учнів. Стосунки між учителем та учнями набувають характеру співпраці, тому що безпосередньо вчитель втручається у роботу груп тільки в тому разі, якщо у учнів виникають запитання і вони самі звертаються по допомогу до вчителя. Відомо, що учням буває психологічно складно звертатися до вчителя і набагато простіше – до ровесників [3].

Групова форма навчання дає можливість: створити на уроці умови для позитивної мотивації учіння школяра; здійснювати диференціацію навчання; сприяти виробленню вмінь співпрацювати з іншими учнями; забезпечити високу активність усіх учнів; розвивати моральні якості учнів.

Проте під час організування групової роботи можуть виникнути певні труднощі: складність поділу класу на окремі групи; сильні учні іноді гальмують ініціативу і самостійність слабших; окремі групи не можуть ефективно працювати без ретельної і постійної допомоги з боку вчителя; робота в групах під час уроку іноді порушує ритм та чітку організацію заняття.

Групова форма роботи у початкових класах найбільш доцільна під час проведення практичних і лабораторних робіт з природничих дисциплін, формування навичок усного мовлення на уроках рідної та іноземної мов, уроків трудового навчання для розв'язання конструктивно-технічних завдань [2].

Отже, саме така діяльність на заняттях вносить новизну в організацію традиційного процесу навчання, сприяє розвитку соціально значущих стосунків між учителем і групою учнів, учнів між собою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малютіна Т.В. Методичні нароби «Групові форми роботи у початкових класах». URL:<http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/metodichni-narobkigrupoviformi-roboti-u-pochatko.html> (дата звернення: 09.11.2022).
2. Морська Я.Ф. Групова робота на уроках в початкових класах. Тернопіль: Мальва – ОСО, 2004. 76с.

3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник: Київ: "А.С.К.", 2004. 192 с.

УДК 372.034:37.034

Хлус М. В.
*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*
Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ

В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У контексті вимог НУШ одним із важливих завдань є виховання в учнів морально-етичних почуттів. У сучасному світі все більшої гостроти набуває проблема морально-етичного виховання, зокрема постає необхідність утвердження гуманістичних цінностей добра, справедливості, честі, гідності, совісті, обов'язку, відповідальності, що, у свою чергу, спонукає до пошуку нових, відповідних сучасним вимогам, змісту, форм і методів морально-етичного виховання молодших школярів.

Проблеми морально-етичного виховання порушуються у низці нормативно-правових документів: Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року та ін. Зокрема, у контексті вимог НУШ нова система освіти покликана виховати особистість, новатора, патріота, враховуючи моральні цінності, норми, принципи та переконання. Виховний процес має орієнтуватися на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури). Моральне виховання учнів передбачає розвиток ціннісних ставлень і суджень, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії у суспільстві [2, с. 19].

Молодший шкільний вік психологи називають найсприятливішим для засвоєння моральних норм і правил поведінки [1, с. 22]. Саме у цьому віці формується світогляд дитини, її уявлення про людину та життя як найвищу цінність. Дитина пізнає не лише значення морально-етичних норм, але і вчиться давати оцінку у вчинках і діях оточуючих, власних вчинках. Важливо сформувати у дітей розуміння таких понять як доброта, чесність, людяність, гуманізм, жертівність, справедливість, щирість, толерантність, вимогливість до себе.

У концепції «Нова українська школа» основне завдання початкової освіти розглядається як всебічний розвиток особистості дитини, відповідно до її вікових та психофізіологічних особливостей, формування в неї морально-етичних цінностей, ключових предметних компетентностей, життєвих та соціальних явищ, необхідних для продовження навчання в основній школі та життя в демократичному суспільстві. Зважаючи на це, найважливішим завданням освітніх закладів є формування високоморальної особистості шляхом виховання моральних почуттів.

Проблеми морально-етичного виховання були предметом досліджень філософів, педагогів, мовознавців. Серед них Я.-А. Коменський, А. Макаренко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Різні аспекти морального виховання молодших школярів досліджували І. Бех, І. Зязюн, О. Вишневський, В. Киричок, О. Киричук, Б. Ломов, О. Матвієнко, Л. Москальова, О. Мороз, О. Савченко, О. Сухомлинська, В. Татенко, К. Чорна та ін.

Неоціненний внесок у справу морального виховання дітей зробив В. Сухомлинський – видатний педагог, письменник, публіцист. Основою морального виховання педагог вважав формування в людини людяності та гуманізму. У своїх педагогічних працях видатний педагог дає відповідь на питання, як виховати дитину справедливою, чесною, доброю, чуйною, непримиримою до найменших проявів зла та несправедливості.

Визначальна роль у вихованні морально-етичних почуттів школярів належить художній літературі. У літературних творах представлені майже всі моральні якості, ситуації вибору, моральної дилеми, які дитина зустрічає чи зустріне у реальному житті. Сучасні українські діти стали свідками прояву нечуваного зла, агресії та насильства, з якими вони доти зустрічалися лише у казках. У житті, як і у казках, поряд завжди йдуть добро і зло, людяність та жорстокість, чесність - брехливість. І саме від дій та вчинків, втілених в образах персонажів залежить, що переможе – добро чи зло, людяність чи жорстокість.

Проте розвиток моральних уявлень засобами художньої літератури передбачає правильний відбір творів. Ідеями моральності проникнуті усі твори В. Сухомлинського. Для дітей письменник написав близько 1500 творів. Серед них казки, оповідання, легенди, притчі, новели, есе, художні замальовки. Вони дають відповіді на безліч дитячих питань, які цікавлять дитину, пробуджують у ній допитливість, розкривають сутність світу через моральність. Твори В. Сухомлинського ненав'язливо, тактовно, але разом з тим активно й ефективно виховують у дітей найкращі людські почуття, вчать робити правильний вибір, формують перші навички доброзичливості, людяності та гуманізму. Моральний вибір, який дитина робить самостійно, без конкретної позитивної чи негативної оцінки педагога, дасть їй змогу поступово просуватися у своєму морально-етичному розвитку від елементарних навичок поведінки до вищого рівня.

Багато творів В. Сухомлинського включені для вивчення у підручники для початкових класів з читання та відіграють, на нашу думку, надзвичайно важливу роль у становленні особистості та її моральному вихованні. У центрі його творів постають батьки і діти, люди, людські стосунки, шкільне життя, життєдіяльність дитини, сімейні цінності, природа. Сюжети творів прості та зрозумілі, спонукають дитину до роздумів, вчать аналізувати вчинки персонажів, з'ясувати мотиви вчинків, висловити власну оцінку. Важливу роль у вихованні гуманних почуттів, духовних цінностей відіграють казки та оповідання, написані автором. Казки збуджують у дітей відчуття до доброго,

прекрасного, учать любові, вірності, чесності й наполегливості. Казки сприяють розвитку у дітей саме співпереживання, емоційного ставлення до описаних подій, головних та другорядних героїв, природи, тобто формуванню у них моральності [3].

Отже, виховання морально-етичних якостей у молодших школярів має важливе значення. В умовах реформування освіти виховний процес має орієнтуватися на розвиток загальнолюдських якостей, таких як, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей, свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури. Важливе значення для українського національного виховання має літературна спадщина В. Сухомлинського. У творах видатного педагога та письменника можна знайти відповіді на питання морального виховання, які на яскравих образах персонажів допоможуть дитині сформувати правильну модель поведінки та продемонструвати найвищі якості людини. Створені письменником образи та ситуації є поштовхом до роздумів, усвідомлення важливості морального удосконалення, формування найкращих людських почуттів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басюк Н. Орієнтири вчителя у моральному вихованні молодших школярів. *Рідна школа*. 2007. № 3. С. 21-22.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. : URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Соколовська О. Моральне виховання дітей на засадах педагогічних ідей В. Сухомлинського в освітньому просторі Нової української школи. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-66-2019-40.pdf>

Шевченко А.О.

Криворізький державний педагогічний університет

Дніпропетровської обласної ради»,

м. Кривий Ріг

Науковий керівник: Пруняк В.В.,

кандидат філологічних наук, доцент

**МЕТОДИКА ЗАСВОЄННЯ МОРФЕМНИХ І СЛОВОТВОРЧИХ УМІНЬ
УЧНІВ 3 КЛАСУ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ
«ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА»**

Актуальність дослідження. Наш світ змінюється, отже, змінюється і наша мова. Сучасна українська мова налічує в собі мільйони слів, серед яких є слова, які за своїм походженням належать виключно до українського походження, а й такі, які прийшли до нашої мови з інших країн. Що ж виступає основним джерелом, яке збагачує нашу мову? Очевидно, що це словотворення.

Мета статті. Метою нашої статті є розкриття ролі морфемних та словотворчих умінь учнів 3 класу, відповідно змістової лінії « Досліджуємо мовні явища»

Виклад основного змісту статті. Будь-яку роботу доцільніше починати з основних понять. В нашій статті основними поняттями виступають «словотвір», «морфема». В початковій школі ці поняття пов'язанні між собою та вивчаються в 3 класі. На перший погляд, можна сказати, що теми легкі та не потребують зусиль у вивченні. Але учні часто зустрічаються з такими проблемами, як не розуміння звідки походить слово, що є його основою, як можна утворити нові слова, які морфемні можна виділити у слові, плутання суфікса та закінчення, кореня та суфікса, нульового закінчення, а найголовніша проблема з якою зустрічаються молодші школярі – не розуміння самих понять «словотвір» та «морфема». Що ж тоді означають ці слова?

Словотвір – це один з розділів мовознавства, який вивчає саме структуру та способи утворення слів, їх значення.

В методичній літературі вивчення розділу «Словотвір» учні повинні:

- що саме «слово+твір» є найважливішою складовою частиною в мовленні, яке саме виконує функцію оновлення та розширення нашого словникового запасу;

- розуміння значення слова, як саме воно утворилося;

- вміння та засвоєння усіх наявних способів словотворення української мови [2, с.64].

На світі не має жодного слова, яке б не могло мати морфеми у собі.

Морфема – це одиниця мовлення, яка нерозривно пов’язана зі словом та фонемою.

У слові виділяють такі морфеми: префікс, корінь, суфікс, основа і закінчення [1, с.9].

Які ж уміння та навички отримують учні при вивченні цих розділів?

Можна виділити такі уміння:

- при отриманні інформації про склад слова та його значення учні розширюють, у першу чергу, свій словниковий запас, збагачують своє мовлення;

- правильне співвідношення понять та дійсності;

- оволодіння елементарними поняттями;

- опанування розкриття лексичного значення слів;

- правильне аналізування слова [5].

Учні протягом усього шкільного процесу мають справу зі словотворчим та морфемним аналізом слова, але найбільший час приділяється саме вивченню в початковій школі. На уроках української мови, як в звичайній, інклюзивній або спеціальній школі, у більшості учнів тема «Будова слова» викликає великі труднощі, при аналізі слів:

- не розуміють лексичне значення слова, не вміння їх розрізняти;

- слова, які належать до певного роду «вовк і пес» (відносяться до родини собак) відносять як спільнокореневі слова;

- не звертають увагу на те, що в коренях слова може відбуватися чергування голосних та приголосних;

- поєднують префікс з коренем, корінь с суфіксом, суфікс із закінченням;
- не відрізняють нульове закінчення [6].

В початкових класах вивчення будови слова основною метою ставить перед собою як ознайомлення із значенням слова та його морфем, так і правильне вміння їх визначити, як усно так і письмово [4].

Аналізуючи програму О. Савченко вивчення словотворча та морфемна робота вивчається в 3 класі у змістовній лінії «Досліджуємо мовні явища». Програмою в очікуваних результатах навчання передбачено:

- учень вміє правильно визначити та пояснити закінчення;
- розрізняє усі частини морфем: префікс, корінь, суфікс, закінчення, основа;
- вміє розрізняти спільнокореневі слова;
- дає визначення поняттям «словотвір», «морфема», «орфограма»;
- вміння користуватися орфографічним словником;
- вміє правильно записати префікси роз-, без- [3].

Висновки. Отже, при вивченні будови слова, учні стикаються з певними труднощами, але при правильному розумінні теми учні розширюють свій словниковий запас, вміють розрізняти частини морфем у слові та їх правильний запис, набувають навичок правильно розуміння та пояснення словотворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакарюк Л., Панцьо С. Українська мова. Морфеміка і словотвір. – Тернопіль: Лілея. – 1999.

2. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір. – К.: 1977.

3. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf> (дата звернення: 01.04.2021)

4. Деркач Н. Навчання грамоти: Навч.-метод, посібник для студентів, учителів. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003.

5. Львів М. Р., Рамзаева Т. Г., Светловская Н. Н. Методика навчання російській мові в початкових класах. М.: Просвещение. 1987; Російська мова в початкових класах: Теорія і практика навчання.

6. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. — К. : Літера ЛТД, 2011. — 364 с.

УДК 37.013

Шевчук А.І.

*Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне*

*Науковий керівник: Гамза А.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС»

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є запровадження інновацій та інформаційних технологій у навчанні й вихованні учнів. Тому навчально-виховний процес у школах має бути зорієнтований на використанні педагогічних інновацій, які ґрунтуються на інформаційних технологіях і сучасних засобах комунікації. Однією з таких інноваційних педагогічних технологій, яка може успішно використовуватися при вивченні нового матеріалу учнями є технологія «перевернутого класу» і це є найвідоміша модель змішаного навчання [3].

Перевернутий клас (англ. flipped classroom) – принцип навчання, за яким основне засвоєння нового матеріалу школярами відбувається вдома, а час класної роботи виділяється на виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальних консультацій учителя. Уперше цей принцип був запропонований Джонатаном Бергманом та Аароном

Самсом учням Вудландської школи в штаті Колорадо (США) у 2007 році. Учителі природничих наук почали створювати короткі відеоуроки з матеріалами для лекцій, які учні самостійно переглядали вдома. Такий матеріал був розрахований на лабораторні роботи, а також доповнювався відповідями на питання учнів. Позитивно зарекомендувала себе технологія «перевернутого класу» при викладанні точних наук, адже їх можна добре проілюструвати. Це, звичайно, вимагає додаткового часу на підготовку до занять, проте якщо вчитель досить винахідливий і може ефективно здійснювати пошук потрібного відеоматеріалу в мережі Інтернет чи може самостійно записати відео урок, то підготовка належного навчально-інформаційного забезпечення дисципліни не викликатиме особливих труднощів. актуальна проблема підвищення ефективності навчально-виховного процесу засобами технології «перевернутого класу» дає підстави рекомендувати її впроваджувати під час вивчення нового матеріалу навчання [1, с.4-5].

Особливості «перевернутого» навчання:

– змінюється роль учителя, який перетворюється на наставника. Роль учителя все ж залишається провідною, але його діяльність спрямовується на координацію навчання учнів, здійснення консультування, надання допомоги та створення навчально-проблемної ситуації для пізнавально-дослідницької діяльності;

– використовуються електронні освітні ресурси. Завдяки сучасним технологіям учителями накопичена велика база різноманітних матеріалів таких, як відео, інтерактивні завдання, електронні навчальні матеріали, електронні тести для самоперевірки; книжки вже не є єдиним джерелом інформації, а вчителі єдиними джерелами знань. Кожен, хто має доступ до мережі Інтернет, може отримати якісний електронний освітній контент у зручний для нього час;

– підвищуються вимоги до навчальної діяльності учнів. Теоретична частина навчального матеріалу має формувати в учнів базові поняття і підтримувати навчання, а не займати центральне місце. Зміст навчання вже не є самоціллю, а стає відправною точкою поглиблення знань. Здійснюється

зміщення акценту на процес пізнавальної діяльності учнів, у ході якої він відкриває для себе нові знання;

– розв’язуються різнопланові проблеми навчання в обговореннях і дискусіях [2, с.4].

Технологія «перевернуте» навчання дає можливість учителю вивільнити час для спілкування з учнями на уроці. Фактично, з’являється можливість працювати з учнем один на один. Учитель може приділити більше уваги тим учням, яким важко дається навчальний предмет або у яких виникають проблеми з виконанням домашніх робіт.

Використання технології «перевернутого» навчання сприяє реалізації індивідуального підходу в навчанні [4, с.26].

Висновки. Виявлено, що однією з інноваційних педагогічних технологій, яка може успішно використовуватися при вивченні нового матеріалу учнями є технологія «перевернутого класу» - найвідоміша модель змішаного навчання. Перевернутий клас – принцип навчання, за яким основне засвоєння нового матеріалу школярами відбувається вдома, а час класної роботи виділяється на виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальних консультацій учителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блідар І.М. Посібник для формування нових знань і навичок щодо використання сучасних ІТ-технологій. Перевернуте навчання. Кіровоград, 2017. 60 с.

2. Литвинова С. Г. Технології навчання учнів у хмаро-орієнтованому навчальному середовищі загальноосвітнього навчального закладу. Київ, 2018. 6 с.

3. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. Освіта. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.

4. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми . Випуск 43. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. 542 с.

Шолудько Х. О.

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

*Науковий керівник: Васютіна Т. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ

Аналіз сучасного соціально-економічного стану розвитку провідних країн ЄС та світу, бізнесових організацій (IDC, The World Economic Forum, Європейська Бізнес Асоціація) свідчить про те, що роботодавці мають гостру потребу у працівниках, які мають сформовані стійкі когнітивні та соціально-емоційні навички – soft skills. Рейтинг даних навичок постійно змінюється, але ключовими залишаються: критичне мислення, соціальна гнучкість, емоційний інтелект, цілеспрямованість, уважність, вміння працювати в команді, креативність, уміння вирішувати проблеми тощо.

У контексті інтеграції з ЄС у законодавчих та нормативних документах, що регламентують освітній процес усіх рівнів в Україні, робиться наголос на формуванні soft skills у здобувачів освіти. Так, у Законі України «Про освіту» метою повної загальної освіти визначено «різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» [4]. Реалізуючи положення Закону, в Державному стандарті початкової освіти наголошується, що «метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [1]. У Концепції Нової української школи ці навички частково представлені в наскрізних вміннях, які разом з ключовими компетентностями складають

«канву розвитку учня», формування яких можливе через «наскрізний досвід» [5, с. 13].

Таким чином, зміст освіти в Україні загалом та початковій зокрема, має забезпечувати формування навичок, які будуть відповідати сучасним запитам суспільства і вимогам особистості, що здатна до ефективної діяльності.

Аналіз сучасної практики вищої та загальної середньої освіти доводить існування ефективних технологій, здатних сприяти формуванню soft skills у здобувачів освіти: інтерактивні, проєктні, інтегративні тощо. З-поміж них, перспективною є технологія контекстного навчання.

Енциклопедичні джерела трактують поняття «контекст» (від лат. contextus – тісний зв'язок, з'єднання) як сукупність обставин, від яких залежать значення або сенс будь-якого знаку, вислову, тексту, дії; уривок тексту із закінченою думкою, який дає можливість точно визначити смисл окремого слова чи виразу» [2].

Студіювання доробку вчених з проблем її використання в освітньому процесі ЗВО (Т. Васютіна, В. Желанова та ін.), свідчить про її дієвість у процесі підготовки студентів до професійної діяльності. Адже за допомогою традиційних та нових форм, методів та засобів моделюється предметний зміст майбутньої професійної діяльності і відбувається перехід навчальної діяльності в професійну.

В. В. Желанова характеризує контекстне навчання, як процес «у якому мовою наук і за допомогою всієї системи форм, методів і засобів навчання, традиційних і нових» формується як предметний, так і соціальний зміст для використання у подальшій діяльності» і поділяє його на наступні організаційні форми: імітаційні (базуються на активній навчально-пізнавальній діяльності (рольова гра)), неімітаційні (лекційні/практичні заняття контекстного типу) [3, с.100-107].

Власний досвід роботи у початковій школі переконує у тому, що технологія контекстного навчання інтегрується в навчально-виховну діяльність молодших школярів через імітаційну форму організації, де учні отримують

знання у процесі імітації. Для цього обираємо рольову гру, яка несе емоційне навантаження, приймаючи участь в якій учні творчо відтворюють відносини з природними або соціальними об'єктами. Приймаючи відповідну роль, дитина самостійно аналізує ситуацію, виявляє проблему, шукає її вирішення та апробує результат, і, зробивши відповідні висновки, особисто усвідомлює ситуацію на основі життєвого прикладу. У результаті проробленої діяльності стираються межі між минулим і сьогоденням.

Дослідницька діяльність, емоційний інтелект, розвиток творчого мислення, розвиток уміння працювати в команді, здатність до самоаналізу та самооцінювання – це стає результатом впровадження імітаційної форми технології контекстного навчання через «занурення в роль». Тому учителям початкової ланки варто переосмислити використання технології контекстного навчання у освітньому процесі, яка є формою активного навчання, для застосування у початковій школі задля формування soft skills молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Контекст – Енциклопедія Сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=5031
3. Желанова В. В. Контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів: теорія та технологія : монографія / Вікторія В'ячеславівна Желанова ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 505 с.
4. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України – 2016. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

УДК 37.013

Шубіна О.В.

*Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова,
м. Київ*

*Науковий керівник: Севастюк М.С.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ СТОРІТЕЛЛІНГУ

Державним стандартом початкової освіти визначено провідним принципом навчання рідної мови саме розвиток зв'язного мовлення, тобто вміння висловлюватись в усіх доступних для школярів формах, типах і стилях мовлення[1, с.3]. Ця робота є дуже тривалою, кропіткою, послідовною, систематичною та такою, що вимагає значних зусиль як з боку вчителя, так і зі сторони учнів.

Для організації ефективної роботи з розвитку зв'язного мовлення у молодших школярів у навчальній діяльності вчителю необхідно забезпечити такі психолого-педагогічні умови як:

- сприятливе мовне середовище, тобто таке середовище, яке стимулює мовні комунікації та в якому розвиваючий потенціал має планомірний і послідовний характер;
- засвоєння основних одиниць мови, тобто фонем, морфем, слів і речень, що використовуються в процесі мовлення;
- вправи для розвитку мовлення, тобто різні дидактичні ігри, кросворди, ребуси, загадки тощо;
- заохочення до мовлення всіх учнів на різних предметах, а не лише на уроках української мови чи літературного читання;
- обов'язкова позитивна оцінка мовлення, тобто за допомогою похвали або схвалення вчителем зусиль учнів відбувається розуміння останніми

правильності вживання тих чи інших слів, словосполучень, побудови речень і тексту загалом.

Сучасні учні зі своїм кліповим мисленням, невмінням сконцентрувати увагу на певному процесі, малим словниковим запасом вимагають від вчителя пошуку різних інноваційних та інтерактивних методів та засобів. Серед таких засобів заслуговує на увагу засіб сторітеллінгу. Він допоможе зробити урок цікавим, динамічним і практично цінним як в онлайн навчанні, так і офлайн, тобто в стінах школи. Засіб сторітеллінгу може стати цікавим інструментом для викладання різних навчальних дисциплін (українська мова і літературне читання, математика і я досліджую світ, образотворче мистецтво і музика). Його можна застосовувати на будь-якому етапі уроку як офлайн, так і онлайн.

Застосування цього засобу на уроках в молодшій школі буде актуальним якщо відповідатиме змісту уроку, віковим особливостям учнів, застосовуватиметься в художньо – мовленнєвій діяльності, залучатимуться учні у процес активної комунікації.

Сторітеллінг має величезну кількість форматів. Учні можуть не лише писати тексти, а й робити презентації, знімати відео, використовувати акторську гру, малюнки, танець тощо, що допоможе їм навчитись презентувати себе, свою ідею, що дуже важливо в сучасному світі.

Історію за методом сторітеллінгу можна скласти як розповідь за запропонованою темою, за чітко окресленим планом, вона може мати тільки початок, пропущений елемент сюжету, складатися за власним сюжетом. Ця історія повинна бути змістовною, логічною, послідовною, точною, виразною, зрозумілою слухачам, самостійною та невеликою за розміром.

Історії за методом сторітеллінгу можуть розроблятися не тільки індивідуально, а й колективно, що сприяє розвитку лідерських якостей, умінню комунікативно доцільно використовувати свої знання, нести відповідальність за колективні рішення щодо змістового наповнення історії та її презентації перед аудиторією.

Під час створення історії за методом сторітеллінгу необхідно виконати такі завдання, як:

1. визначити місце сторітеллінгу в межах конкретного уроку, узгодити його використання з іншими завданнями;

2. з'ясувати хто є автором і розробником історії (учитель, який може використати її як опорний матеріал, як елемент мотивації або як приклад до навчального матеріалу, чи як учень, як безпосередній розробник тексту);

3. дібрати необхідні дидактичні матеріали, що максимально розкривають тему сторітеллінгу за невеликий проміжок часу уроку, підготують до практичної роботи над історією;

4. дібрати яскравий контент, візуалізовані матеріали, відповідне відео, прийоми, форми роботи, які допоможуть учням максимально зануритись у створення історії;

5. дібрати необхідні інтернет-ресурси, що допоможуть учням працювати з етапами створення історії.

Під час розробки навчальної історії слід дотримуватись певного алгоритму. Найпершим етапом створення історії є введення в тему історії. Для сучасних учнів, що потребують швидких задач, а також їх швидкого виконання, мають кліпове мислення і миттєво втрачають увагу, цей етап є доволі складним. Тому важливо зрозуміти, що під час введення в тему історії, у дітей відбувається опора на їхній життєвий досвід, під час чого і розпочинається підготовка до роботи над сюжетом. Виконання завдань може виконуватись як індивідуально, так і в групах або парах. Для зацікавлення учнів можна використати яскраву картинку, відео, таємниче послання від незнайомця або прийом «павутинка думок» тощо. Запропоновані прийоми дозволять вирішити багато навчальних завдань.

Наступним етапом є вибір героя. Саме від того, яким учні уявлять головного героя історії, залежатиме сюжет і пригоди. Задачею вчителя є запропонувати учням описати героя, дібрати деталі його зовнішності, закцентувати їх увагу на тому, що він повинен бути оживленим, мати свої

звички, цікаві риси характеру. Обговорення образу головного героя історії на уроці в школі чи під час онлайн уроку впливає на розвиток фантазії учнів, на поповнення їхнього словникового запасу, розвиток креативності. Особистість героя та його дії мають відповідати темі майбутньої історії. Важливим етапом у створення історії є і вибір місця, де відбуватимуться події, і героїв, з якими буде взаємодіяти головний персонаж.

Третім етапом є безпосередньо сам сюжет. Спланований сюжет, мова, стиль інтрига зроблять історію цікавою для однолітків. Важливим аспектом історії є конфлікт, тобто зіткнення характерів, обставин, поглядів і принципів, що можуть відбуватись між героєм і світом або героями. Розповідь при цьому має бути емоційною і відбуватись за принципом наростання[2].

Таким чином, метод сторітеллінгу, незважаючи на свою інноваційність, має широке практичне застосування в діяльності вчителів початкових класів. Він дозволяє активізувати навчальний процес, спонукає вчителя до професійного розвитку, а учнів – до удосконалення уміння опрацьовувати інформацію та її візуалізувати. Для того, щоб метод сторітеллінгу був ефективним, необхідно реалізовувати його основні функції, опиратися на визначені принципи, дотримуватись алгоритму створення історій, обирати доцільні елементи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87.
2. Авторський курс «Storytelling: пізнавально, цікаво, захопливо!» - <https://naurok.com.ua/learn/storytelling-piznavalno-cikavo-zahoplivo-23>.

**Шульга Р. А.,
Лі Цзивей**

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

*Науковий керівник: Кондратюк О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасний складний і динамічний педагогічний процес висуває особливі вимоги до професійної компетентності вчителя початкових класів. Поряд із традиційними вміннями, спрямованими на створення умов для кращого засвоєння учнями змісту кожного з навчальних предметів, наразі від учителів вимагається дещо більше: визначати ступінь ефективності методів, що використовуються, оптимальність організаційних форм, передбачати результати своєї діяльності, здійснювати корекційну роботу. Ці складні завдання неможливо вирішити, без дослідницької діяльності в педагогічному процесі, спрямованої на вивчення його сутності, внутрішньої системи і зв'язку з іншими явищами [2].

Метою статті є висвітлення досвіду організації дослідницької діяльності майбутніх учителів початкової школи в процесі їх методико-математичної підготовки.

Підтримуємо думку багатьох сучасних науковців, які визначають дослідницькі вміння майбутніх учителів як комплекс професійних якостей, що забезпечують готовність студентів закладів вищої педагогічної освіти виконувати цілеспрямовані аналітико-синтетичні, діагностичні та пошуково-перетворювальні дії на основі практичного застосування систематизованих знань у процесі теоретичних й експериментальних розвідок у навчанні та вихованні школярів [2].

С. Дудар підкреслює два аспекти: по-перше, що формування дослідницьких умінь та навичок у студентів педагогічного університету слід розглядати як обов'язковий елемент їхньої фахової підготовки, а по-друге, що означені уміння та навички не формуються автоматично, для їх успішного формування потрібно, щоб ця діяльність була цілеспрямованою, системною і систематичною [1].

Науковці зазначають, що рівень сформованості дослідницьких умінь залежить від умов, створених у ЗВО. Однією з умов вважають мотивацію дослідницької діяльності, а саме стимулювання інтересу, обґрунтування необхідності дослідницької діяльності в умовах Нової української школи, значущості її для професійного зростання, престижності володіння системою дослідницьких умінь (Раєвська І., Саган О.). Іншою важливою умовою, на думку дослідників, є вплив викладача. А. Степанюк і Л. Барна окреслюють шляхи формування дослідницьких умінь у майбутніх педагогів, з-поміж яких найвагомим вважають створення освітнього середовища, яке реалізує принцип «навчання через дослідництво», що передбачає збільшення питомої частки дослідницьких методів навчання в процесі підготовки фахівців. С. Скворцова та Я. Гаєвець наголошують, що ефективним для формування дослідницьких умінь є виконання студентами завдань різного ступеня складності, коли під час підготовки до практичних занять з дисципліни студенти мають змогу самостійно вибирати рівень виконання завдань (репродуктивний, творчий, дослідницько-пошуковий).

На вищевикладені загальні положення ми спирались у наших розвідках. Висвітливо досвід організації дослідницької діяльності студентів 3 курсу спеціальності 013 Початкова освіта НПУ імені М.П. Драгоманова в процесі методико-математичної підготовки на змісті модулю «Методика вивчення елементів геометрії».

На підготовчому етапі було здійснено аналіз джерел, що висвітлюють теоретичні підходи та практику навчання елементів геометрії в початковій школі Китаю та України, а також чинних підручників математики обох країн.

Науковці Китаю виокремлюють дві основні проблеми викладання елементів геометрії в початковій школі [3]. Перша – нерозуміння вчителем мети, що розкривається як невміння/недостатнє вміння визначати цілі відповідно до реальної ситуації та потреб учнів у розвитку. Друга формулюється, як «нерозумність методики» (автори), яка спирається лише на пам'ять та не тільки негативно впливає на інтерес учнів до навчання, але й дуже зашкоджує розумінню учнями знань про геометричні фігури, формуванню геометричних уявлень та понять. Розв'язанням цих проблем вважають акцентування уваги на формуванні в учнів геометричної інтуїції, використання дослідницьких і практичних завдань на основі життєвих ситуацій. Українські дослідники також наголошують на необхідності навчання, в якому перевага надіється розумінню, усвідомленому та творчому використанню набутих знань та умінь для розв'язання компетентнісних завдань. Такі орієнтири реалізують системи завдань геометричного змісту чинних підручників математики.

На основному етапі зміст модуля студенти опанували в тому числі виконуючи дослідницькі завдання, до прикладу такі: створити джерельну базу для розширеного (поглибленого) розкриття теми «Методика вивчення елементів геометрії в початковій школі»; відібрати публікації щодо змістової лінії «Просторові відношення. Геометричні фігури», проаналізувати їх та скласти реферативну презентацію (таке завдання пропонували групі студентів); обрати кілька з чинних підручників для 1-4 класів, проаналізувати, порівняти та виділити особливості вивчення певної теми геометричного змісту; здійснити аналіз чинних підручників математики для 1-4 класів та визначити спрямованість конкретного завдання на основі розуміння видів завдань геометричного змісту (на класифікацію фігур, їх побудову, вимірювання довжини, обчислення площі фігури, схематичне розміщення, напрямок і рух об'єктів, планування маршрутів пересування, створення макетів об'єктів).

Було проведено інтерактивну парну лекцію за темою «Вивчення елементів геометрії у початковій школі Китаю». Поінформували третьокурсників про особливості шкільного навчання у Китаї, специфіку

початкової ланки освіти та навчання математики. Акцентували увагу на завданнях геометричного змісту, що містять підручники математики, розкрили методику роботи на прикладі теми «Симетрія фігури». Студенти були активні, залучені, ставили багато запитань уточнюючого характеру, ділились враженнями. Порівняння методики викладання елементів геометрії в початковій школі України і Китаю дало можливість збагатити уявлення студентів, розширити коло навчальних завдань та методів і прийомів роботи з ними.

Завершальне дослідницьке завдання було ініційоване самими студентами, виникла і була реалізована ідея схарактеризувати особливості вивчення елементів геометрії за підручниками та навчальними посібниками для початкової школи в інших країнах (окремі студенти працювали з навчальними матеріалами країни перебування).

Узагальнюючи сказане, зазначимо, що здійснення дослідницької діяльності, яка є важливою складовою професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів, зумовлює необхідність формування у нього спеціальних умінь. Наш досвід засвідчив дієвість організації з цією метою навчання через дослідження в процесі методико-математичної підготовки студентів. Подальших досліджень вимагає вплив сформованості дослідницьких умінь майбутнього вчителя на його готовність до формування означених умінь у молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудар С. М. Формування дослідницьких умінь та навичок студентів – важлива складова професійної підготовки майбутніх учителів. *Мат-ли регіональн. наук.-практичн. семінару «Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції»* за заг. ред. Г. В. Терещука. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2008. С. 60-62.

2. Елькін М.В. Розвиток дослідницьких умінь майбутніх учителів природничих дисциплін в системі педагогічної освіти. *Збірник наукових праць*

Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки), 2013. С. 107-115.

3. Сюй Хайцзюнь. Про те, як добре викладати математичні фігури та геометрію в початковій школі, 2017(18). С. 71-72. DOI: 10.16657/j.cnki.issn1673-9132.2017.18.040 (китайською мовою).

УДК:378.091.3-056.87:087.2

Щербаков П.М.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

*Науковий керівник: Кучай О.В.,
доктор педагогічних наук, доцент, професор*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ» У СУЧАСНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Система вищої педагогічної освіти України спрямована на комплексну підготовку фахівців, які опанували необхідні професійні знання та способи практичної діяльності та мають можливість забезпечити їх успішне функціонування в основних сферах професійної діяльності. Наявність у молодого фахівця високо розвинених комунікативних навичок дозволяє йому опанувати широкий спектр можливостей для ефективної взаємодії з іншими людьми.

Д. Хаймс, американський лінгвіст, у 1972 році запропонував поняття комунікативної компетенції яке є невід'ємною складовою мовленнєвого спілкування. З його позиції, дане новоутворення є інтегративним чинником, який поєднує лінгвістичні та соціокультурні компоненти, які використовуються учасниками спілкування відповідно до змісту комунікації в різних сферах і ситуаціях спілкування [1].

У сучасних наукових дослідженнях пропонуються різні визначення поняття комунікативної компетенції. Зокрема, за Т. Вольфовською це певний

рівень сформованості міжособистісного досвіду, необхідного у межах власних здібностей і соціального статусу, який дозволяє успішно функціонувати в певному суспільстві. За О. Петрашук це – спроможність людини здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну динамічну цілісну мовленнєву діяльність, на характер якої можуть впливати різноманітні фактори. В Топалова вважає, що це здатність координувати взаємодію окремих її компонентів задля забезпечення ефективності та результативності комунікації.

Комунікативні навички є складним комплексним утворенням особистості молодого фахівця, що поєднують в собі наукові відкриття та досягнення низки наук. Зокрема, психолінгвістика, педагогіка, соціологія, психологія тощо.

Аналізуючі наукові джерела, нами встановлено, що поняття комунікативних навичок однозначно не визначено. Існує велика кількість трактувань з неоднозначністю висвітлення різних структурних компонентів. Наприклад, Ф. Бацевич дає визначення комунікативним навичкам наступне: "сукупність знань і умінь учасників міжкультурної комунікації, інтеракції в цілому, у спілкуванні в різноманітних умовах (ситуаціях) із різними комунікантами; набір комунікативних стратегій разом із володінням комунікативними правилами, постулатами, максимами і конвенціями спілкування" [2].

Поняття комунікативних навичок напряму пов'язано із комунікативною компетентністю майбутніх педагогів. Зокрема, тісний зв'язок між комунікативними навичками та компетентністю можна відстежити у загальнолюдських та історично і культурно обумовлених характеристиках.

Основа комунікативної компетенції, а отже і навичок, виступає здатність особистості до готовності та вміння будувати соціальні контакти на різній психологічній дистанції, далекій та близькій. Гибкість в адекватній зміні психологічної позиції – один із істотних показників компетентності спілкування [3].

Згідно досліджень Т. Вольфовської, комунікативна компетенція – це «знання норм і правил поведінки, характерних для ситуації спілкування; вміння

підпорядкувати свою поведінку існуючим правилам спілкування; культура слухання співбесідника, прояв толерантного ставлення до думок співрозмовника» [12]. Вона передбачає уміння майбутніх педагогів змінювати напрямок та забарвлення спілкування, його глибину та коло, розуміти та відчувати людину, з якою відбувається комунікація.

Орієнтуючись на дослідження Ю. Ємельянова та Л. Петровської, О. Сидоренко [4] констатує, що комунікативна компетентність складається із комунікативних знань, здібності та вмінь. Комунікативні вміння проявляються в якості комунікативної продуктивності особистості. Згідно цього, майбутні педагоги поділяються на дві категорії: перша – це природно обдаровані у галузі комунікації люди та друга – для яких найпростіша комунікація викликає великі складнощі.

Термінологічний словник [5] дає наступні визначення комунікативної компетенції: це вміння будувати ефективні комунікативні дії в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії, це знання закономірностей різних форм спілкування і правил поведінки в різних ситуаціях, уміння сформулювати тактичний план і реалізувати його на основі соціальних навичок. Згідно цього трактування, комунікативні навички – це вміння ефективно спілкуватися та розуміти, що має на увазі співрозмовник, і бути зрозумілим їм, вміння домовлятися, досягати своєї мети через спілкування [6].

В розвитку особистості дані навички дозволяють їй: соціально реалізувати себе, раціонально організувати спільну діяльність та задовільнити природню потребу людини у спілкуванні.

Розвинуті комунікативні навички в житті людини дозволяють реалізувати її особистісні потреби, зокрема такі як:

1. *Задоволення потреби у спілкуванні.* Оскільки людина – соціальна істота, вона життєво потребує присутності в своєму житті інших людей. За рахунок комунікації задовільняється базову потреба особистості – потреба в людському оточенні та спілкуванні.

2. *Уточнення уявлення про себе.* За допомогою комунікації ми маємо можливість отримати інформацію про себе від оточуючих нас людей та отримати оцінку своєї поведінки.

3. *Демонстрування поваги до іншого.* За рахунок певних комунікативних засобів та фраз людина має можливість продемонструвати свою повагу до неї, вирізнити її з-поміж інших або навпаки, при нехтуванні даним алгоритмом отримати репутацію зверхньої і нетактовної людини.

4. *Розбудова стосунків.* За допомогою комунікації ми заводимо нові знайомства, встановлюємо стосунки, впливаємо на їхній розвиток (поглиблюємо, розвиваємо, псуємо, заморожуємо).

5. *Обмін інформацією.* За допомогою комунікації людина отримує інформацію. Частина – через спостереження, читання, перегляд телевізора. Другу частину – через пряме спілкування з людьми, при яких відбувається обмін повідомленнями, що включає передачу й отримання інформації.

6. *Вплив на інших* (переконавання, змушення, умовлення) [7].

Система комунікативних навичок майбутніх педагогів є комплексною та поєднує в собі мотиваційний, змістовний, діяльнісний та оціночний компоненти (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1.

Компоненти системи комунікативних навичок

<i>Мотиваційний</i>	<i>Змістовний</i>	<i>Діяльнісний</i>	<i>Оціночний</i>
1. Потреба в комунікації.	1. Розуміння ролі та значущості комунікації в професійній діяльності викладача.	1.Вміння керувати комунікативним процесом.	1. Контроль за комунікативним процесом.
2. Спрямованість на комунікативну активність.	2. Розуміння аспектів комунікативного процесу.	2.Невербальні здібності.	2. Самоконтроль та сомокорекція.
3. Зацікавленість до комунікації.		3.Вербальні здібності.	3. Корегування комунікативних помилок.
4.Усвідомлення			

необхідності оволодіння комунікативними навичками.	3.Знання про особливості різних учасників комунікативної діяльності в роботі педагога. 4.Прогнозування можливих комунікативних ситуацій та шляхи їх вирішення.	4.Емпатія та її роль в комунікації.	4. Вміння аналізувати комунікативну діяльність.
--	---	-------------------------------------	---

Виокремлюють наступні складові комунікативних навичок:

- орієнтованість на знання та життєвий досвід індивіда;
- здатність ефективно взаємодіяти з оточенням;
- готовність і уміння будувати контакт з людьми;
- знання конструктивного спілкування;
- внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [8].

На сьогоднішній день, вченими виокремлено два типи діяльності, що відображаються в процесі комунікації. Це продуктивні, так звані творчі, та репродуктивні (рутинні) типи завдань спілкування. Продуктивне спілкування передбачає нестандартний підхід до вирішення завдань, вихід із стереотипного мислення. Стандартизоване спілкування (репродуктивне) складається за відомим сценарієм та передбачає стандартизований підхід до вирішення комунікативних завдань [9].

Згідно досліджень А. Добрович, розрізняють конвенційне, примітивне, маніпулятивне, стандартизоване, ігрове, ділове і духовне спілкування.

Також передовими психологами, соціологами та педагогами вирізняються формальні, внутрішньогрупові, міжособистісні й індивідуальні ролі в комунікаційній діяльності.

Поведінка, яка будується на засвоєних очікуваннях від оточуючих, спрямована на виконання певної соціальної ролі та функції (студент, педагог, підлеглий, керівник і т.д.) називається формальною роллю.

В той же час, поведінка, орієнтована на вже сформованих взаємовідносинах учасників групи та очікувань від них відноситься до внутрішньогрупової ролі.

Поведінка, на основі сформованих відносин, яка передбачає урахування очікувань, запропонованих іншою людиною – міжособистісна роль.

Індивідуальні ролі – це поведінка, яку ми будемо у відповідності із власними очікуваннями [10].

Також, існують інші класифікації комунікативних ролей. Зокрема, це активні ролі (націлені на виконання в даний момент) та латентні ролі (не піддаються відстеженню в даний момент ситуації); інституціалізовані (офіційні вимоги організацій), стихійні (стихійно виникаючі відносини) [11].

Перцептивна сторона спілкування дозволяє не лише здійснювати обмін інформацією між людьми а й допомагає сприйняттю, розумінню та оцінці людьми один одному. Тому в процесі комунікації у особистості формується уявлення про партнера по діалогу, про його характер, світогляд, цінності та здібності. Взаєморозуміння та взаємопізнання людей під час комунікації відбувається також під час процесу взаємодії двох і більше особин. Тому перцепцію можна вважати умовою успішної комунікації, яка складається із уподібнення іншій людині (ідентифікації), співпереживання (емпатії) та усвідомлення свого вигляду перед іншими (рефлексії)[12].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубяга С. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в закладах вищої освіти. Науковий вісник

мелітопольського державного педагогічного університету. Отримано з:
<https://core.ac.uk/download/491066294.pdf>

2. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.

3. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с

4. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2003. – С. 13-42.

5. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників / М-во праці та соц. політики України. // Соціальні послуги – Краматорськ: Центр продуктивності, 2005. – №80.-С. 34-35

6. Отримано з: <https://sites.google.com/site/iktjanejane/1-tema-komunikativno-spravovane-navcanna-na-urokah-ukraienskoie-movi-zagalnoosvitnih-skil/terminologicnij-slovník>

7. Отримано з: <https://zhyvoedelo.com/ua/news/kommunikativnye-navyki#:~:text=%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8%20%E2%80%94%D1%86%D0%B5%2C%20%D0%BF%D0%BE%20%D1%81%D1%83%D1%82%D1%96,%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%8F%D0%B3%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D1%81%D0%B2%D0%BE%D1%94%D1%97%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B8%20%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>.

8. Отримано з: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/81>

9. Андреева Г.М. Социальная психология. / Г.М. Андреева. - М: Аспект прогресс, 2000.-376 с.

10. Абрамович С.Д. Мовленнєва комунікація: підруч. / С.Д. Абрамович, М.Ю.Чікарьова. - Київ:Центр навчальної літератури, 2004.-472 с.
11. Горянина В.А. Психология общения / В. А. Горянина. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 416 с.
12. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка / В.Ц. Абрамян. — Київ: Лібра, 1996. — С. 70-71
13. Сидоренко Е.В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е.В. Сидоренко - СПб.: Речь, 2003. – 73 с.

УДК 373.31

Щербатюк І. С.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

**Науковий керівник: Онищенко І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент**

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО- ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБОМ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ

У контексті вимог НУШ освіта потребує нового рівня, який відповідав би міжнародним стандартам і був орієнтованим на особистість здобувача освіти. Важливим завданням сучасної початкової освіти є розвиток інтелектуальних здібностей учнів, інтелектуальної гнучкості, інтелектуальної культури, формування здатності до засвоєння значного потоку нової інформації і знань, які, у свою чергу, є необхідною умовою успішної адаптації здобувача освіти в мінливих умовах сучасного життя.

Значущість досліджуваної проблеми окреслена в таких державних документах, як Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти та ін., де обумовлена необхідність формування інтелектуальної культури сучасних учнів. За переконанням Н. Бібік, Л. Божович, В. Бондаря, О. Митника, І. Онищенко, О. Савченко та ін. молодший шкільний вік є особливо важливим для формування інтелектуальної культури, тому що

саме в цей період відбувається активізація розвитку пізнавальних здібностей, формування змістовних узагальнень і понять, світоглядних переконань.

Традиційна школа передбачала запам'ятовування великого об'єму матеріалу без огляду перспектив майбутнього використання набутих знань на практиці. Така система може бути результативною, однак не для сучасного покоління. Діти ХХІ століття з першого року навчання у початковій школі починають ставити запитання, пов'язані з можливістю застосування набутих знань тут і зараз або прагнуть набути знання безпосередньо в діяльності. Діти підсвідомо починають проявляти ініціативність та підприємливість, що є одними з ключових компетентностей НУШ [3].

Зважаючи на безперервне використання дітьми різноманітних інформаційно-комунікативних технологій починаючи ще з дошкільного віку, беззаперечно одним з найкращих шляхів розвитку інтелектуальної культури в учнів початкової школи є інтелект-карти. Варто наголосити, що використання зазначеного інструменту саме в початковій школі має велику кількість функціональних можливостей, так, наприклад, вони розвивають критичне та логічне мислення, активізують пізнавальний інтерес та увагу дітей, креативність, самостійність [2].

За нашим переконанням, формування інтелектуальної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі методом інтелект-карт буде ефективним за таких умов:

1) урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку;

2) стимулювання інтелектуальної активності, формування потреби в нестандартних способах інтелектуальної діяльності;

3) органічне включення методу інтелект-карт у структуру уроків мовно-літературної освітньої галузі;

4) поетапне, системне та цілеспрямоване використання інтелект-карт на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Розкриємо зміст цих умов.

Перша умова – урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку.

Використовуючи інтелект-карти у початковій школі, учитель повинен спиратися на вікові та індивідуальні особливості учнів, адже підбір завдань має відповідати їх здібностям та рівню розумовому розвитку. Індивідуальний підхід до учнів у процесі навчання вимагає створення умов для активної та організованої роботи всіх здобувачів освіти, у той же час для індивідуального підходу до кожного з них з метою забезпечення успішного навчання й розвитку їх потенційних можливостей. Спираючись на вікові особливості розвитку мислення молодших школярів, можемо сказати, що використання інтелект-карт у перші два роки навчання буде недоцільним, оскільки в цьому віці у дитини ще цілком не сформовані певні мисленнєві операції, якими треба оперувати під час створення інтелект-карт. Доречніше буде використовувати такий інструмент з 3-го року навчання, оскільки дітям у віці 8-9 років легше виконувати операції аналізу та синтезу, узагальнення та конкретизації, порівняння [1]. Не слід забувати також про індивідуальні особливості кожного учня. Здобувачі освіти певною мірою навчаються створювати інтелект-карти паралельно із розвитком мислення, але не завжди розвиток мислення у всіх дітей відбувається одночасно із загальним розвитком. Тому вчитель повинен завжди звертати увагу на учнів в індивідуальному порядку.

Друга умова – стимулювання інтелектуальної активності, формування потреби в нестандартних способах інтелектуальної діяльності.

Розумова діяльність молодших школярів є першочерговим складником навчання, оскільки є результатом мислення. Під час уроків мовно-літературної освітньої галузі діти не тільки вчать писати, читати, висловлювати власну думку, а й критично та логічно мислити, тому стимулювання інтелектуальної активності молодших школярів є невід'ємною складовою. В умовах НУШ велика увага приділяється розвитку критичного та логічного мислення на уроках різних освітніх галузей і мовно-літературна не є виключенням. Рівень розвитку цих двох видів мислення може дозволити учням правильно зрозуміти

алгоритм побудови інтелект-карт, а результатом цього буде створення продукту з великою кількістю гілок від основного поняття. Хоч метод інтелект-карт часто характеризують одним словом «візуалізація», для чого в принципі достатньо було мати тільки творчу уяву, але це не так. Головна задача інтелект карт – це дати учню зрозуміти структуру певного поняття, використовуючи низку взаємозв'язків.

Третя умова – *органічне включення методу інтелект-карт у структуру уроків мовно-літературної освітньої галузі.*

Оскільки інтелект-карти є доволі універсальним інструментом, отже його можна використовувати на будь-якому етапі уроку. Під час першого циклу навчання (1-2 класи) доцільно буде давати дітям інтелект-карти як опорну наочність, щоб краще запам'ятовувати певний навчальний матеріал, розуміти структуру певного поняття. Розуміючи структуру мислення в цьому віці не треба давати дітям створювати карти, оскільки не всі види розумової діяльності розвинені у дітей в 6-7 років. Починаючи з 2 циклу навчання (3-4 класи), включення інтелект-карт у структуру уроків української мови на різних етапах уроку будуть сприяти:

- формуванню пізнавального інтересу;
- розвитку мислення, мовлення, уяви, пізнавальних і літературно-творчих здібностей школярів;
- збільшенню словникового запасу учнів;
- викладу великої кількості теоретичної інформації в одній схемі.

Доцільним буде використання інтелект-карт під час вивчення самостійних частин слова (іменник, дієслово, прикметник, займенник), оскільки вони мають багато морфологічних ознак (рід, число, час вид). Учням початкової школи важко запам'ятати таку кількість морфологічних ознак кожної самостійної частини мови, але якщо це візуалізувати у вигляді інтелект-карти, то це:

- легше буде запам'ятати;
- легше відтворити у пам'яті;

– компактне схематичне зображення дає можливість швидше знайти та повторити потрібну інформацію.

Тому, щоб навчання для здобувачів освіти було легким, активним та продуктивним, необхідно застосовувати інтелект-карти на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Четверта умова – поетапне, системне та цілеспрямоване використання інтелект-карт на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Інтелект-карти доволі легкій для опанування інструмент, але потребує зусиль, щоб зрозуміти алгоритм його побудови. Якщо учням показати інтелект-карту без будь-яких пояснень, мало хто зможе зрозуміти її сутність, не кажучи вже про самостійну побудову інтелект-карт. Поетапне використання такого інструменту означає планомірне введення його в структуру уроку. На початковому етапі треба презентувати дітям інтелект-карти як один із варіантів наочності з певної теми, згодом ознайомити з алгоритмом побудови, а вже на кінцевому етапі дати дітям змогу побудувати її самостійно. Системне та цілеспрямоване використання інтелект-карт означає, що такий інструмент не повинен використовуватися на кожному уроці для вивчення або закріплення певного матеріалу. Система знань, якою володіють діти з певної теми або розділу, може бути висвітлена у вигляді групової інтелект карти, оскільки саме у такій формі роботи можна отримати інтелект-карту з безліччю думок.

Таким чином, формування інтелектуальної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі методом інтелект-карт буде ефективним за таких умов: урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; стимулювання інтелектуальної активності, формування потреби в нестандартних способах інтелектуальної діяльності; органічне включення методу інтелект-карт у структуру уроків мовно-літературної освітньої галузі; поетапне, системне та цілеспрямоване використання інтелект-карт на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Використання інтелект-карт на уроках української мови та літератури. URL : <https://naurok.com.ua/vikoristannya-intelekt---kart-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-279089.html>
2. Використання інтелектуальних карт у плануванні та організації освітнього процесу. Інформаційно-методичний вісник / укл. Л. М. Клачко. Тербовля, 2015. 16 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : https://roippo.org.ua/upload/iblock/f80/kontsepts_ya-novo_-ukra_nsko_-shkoli_.pdf

УДК 373.5.015

Щербина Ю.М.

*Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ ДДПУ,
м. Дніпро*

*Науковий керівник: Єфімов Д.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

СПІЛЬНА ВИХОВНА РОБОТА СІМ'Ї ТА ШКОЛИ

В Україні питання виховання підростаючого покоління особливо загострилося в умовах тривалої соціально-економічної кризи. Діти та підлітки ростуть в умовах руйнування ціннісних орієнтацій і моральних норм, політичного розбрату між партіями, майнової поляризації та соціального розшарування, незбалансованої діяльності офіційних інституцій і цілих соціальних інститутів, традиційно відповідальних за виховання молоді. Окремі підлітки, які виростають без належної психологічної та педагогічної підтримки, стикаються з власними проблемами наодинці і часто намагаються вирішити їх шляхом деструктивної асоціальної поведінки. Нехтування чи неправильне тлумачення особливостей розвитку та процесу соціалізації призводить до гострих конфліктів у взаєминах дітей і дорослих, а виправлення кризових ситуацій через виховання молодого покоління української держави можливе лише спільними зусиллями педагогів та батьків, родини учнів.

Актуальність питання створення ефективної системи впливу домашнього навчання зумовлена спрямованістю сучасної теорії та практики на те, що процес домашнього навчання є гуманізованим і дитина має почуватися максимально захищеною. Виховний потенціал сім'ї як середовища впливу на дитину залежить від багатьох факторів, зокрема: готовності батьків виховувати дітей, рівня загальної та виховної культури, ступеня гармонійної поведінки батьків. один одного у своєму вихованні, своїх індивідуальних особливостях, життєвому досвіді, ціннісних орієнтаціях тощо [1].

Однією з важливих умов ефективної виховної роботи є співпраця школи та сім'ї. Міцні зв'язки між школою та сім'єю можна розвинути саме через навчання батьків та їх участь у виховній роботі школи.

Щоб піклуватися про безперервний розвиток знань про освіту батьків, у школі використовуються різні методи роботи, найпоширенішими з яких є:

- відвідування батьків додому. Це допомагає налагодити зв'язок з усією сім'єю, зрозуміти її загальну і виховну культуру, умови життя учня, його місце в сім'ї і ставлення до нього старших, ознайомитися з досвідом батьківства, надавати консультації та узгоджувати єдині вимоги дитини.

- запрошення батьків до школи. У разі потреби вчителі запросять батьків окремих учнів до школи для спілкування. Під час спілкування з ними потрібно створити атмосферу доброзичливості та довіри. Щоб батьки були максимально чесними, потрібно поговорити з ними наодинці про ситуацію учня.

- день відкритих дверей. Основна мета – продемонструвати роботу школи та привернути увагу батьків до проблем виховання учнів.

- класні батьківські збори. Це важлива колективна робота заступника директора та батьків здобувачів освіти. Такі зустрічі допомагають сформулювати думку батьків і згуртувати їх як одну велику сім'ю. Тематика конференції залежить від загальних завдань виховання, умов класного навчання та виховної роботи, загального рівня освіти та освітнього світогляду батьків.

- батьківська консультація. Вона надає конкретні поради та коментарі з питань, пов'язаних з батьками учнів.

- листування. Регулярно надсилайте батькам листи, в яких пояснюйте успішність учня, старанність, цілеспрямованість і відповідальність за виконання домашніх завдань, а також можете повідомити про деякі його труднощі та попросити про зустріч. Це створює додаткові можливості для врахування особистісних особливостей батьків при засвоєнні навчальної інформації.

Залучення батьків до шкільної освіти: Крім учителів, до навчально-виховного процесу школи залучаються батьки, які працюють у класних та загальношкільних батьківських комітетах для виконання рекомендацій та побажань учителів.

Батьківський комітет класу здобувачів освіти. Він створений з метою демократизації управління освітнім процесом, створення зворотного зв'язку між сім'єю та школою для коригування поточних управлінських рішень, забезпечення вимог до навчання учнів, підтримки росту та навчання сім'ї та дітей.

Загальношкільна батьківська рада. Сфери його діяльності – догляд за групами продовженого дня, санітарне обслуговування шкіл, допомога в ремонті шкіл, організація літнього відпочинку дітей, їх харчування тощо.

Реалізування практичних пропозицій та прохань батьків. Це допомагає підвищити культуру батьків і озброїти їх педагогічними знаннями та досвідом. Поради та прохання до батьків, як правило, стосуються таких аспектів шкільного життя як: безпосередня робота з дітьми: індивідуальна (керівництво, наставництво), групова (керівництво групою за інтересами); організаційна допомога вчителям: допомога в організації екскурсій (забезпечення транспортом, надання путівок), організація зустрічей із зацікавленими особами, комплектування класної бібліотеки; брати участь у зміцненні фізичної основи школи та вирішенні господарських проблем (допомога у забезпеченні кабінетами, виробничим обладнанням,

електроприладами, ремонті шкіл тощо). Участь громадськості у вихованні дітей.

Виховання дітей – це не лише особиста справа батьків, а й освітня та виховна робота педагогів, у цьому зацікавлене все суспільство. Тому до виховання підростаючого покоління обов'язково необхідно залучати громадськість. Громадсько-виховна робота дітей неминуче розширює коло особистих інтересів здобувачів освіти [2].

Отже, дуже важливо, щоб класний керівник проводив роботу з батьками учнів систематично. Потрібно використовувати всю силу педагогічного впливу на батьків, щоб через них позитивно впливати на учнів. Так само необхідно педагогу постійно відчувати підтримку батьків у всіх починаннях. Лише спільними зусиллями можна виховати гідну особистість [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Спільна робота школи, сім'ї та громадськості: проблеми, пошуки, перспективи. URL: <https://www.zakinppo.org.ua> (дата звернення: 20.1.2022).

2. Спільна робота школи, сім'ї та громадськості. URL: <https://lubbook.org/book> (дата звернення: 20.1.2022).

3. Спільна робота школи і сім'ї, як умова успішного виховання дітей. URL: https://vuzlit.com/595007/spilna_robota_shkoli_simyi_umova_uspishnogo_vihovannya_ditey (дата звернення: 20.1.2022).

Юхно О. О.

*КЗ «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»,*

м. Нікополь

*Науковий керівник: Пеліван А. Д.,
викладач української літератури*

**ВИХОВАННЯ ГІДНОСТІ, ВЗАЄМНОЇ ПОВАГИ ТА
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
РОМАНУ П.МИРНОГО «ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?»**

Арістотель писав: «Морально прекрасною називають людину досконалої гідності... Адже про моральну красу говорять з приводу доброти: морально прекрасним називають справедливу, мужню, благородну і взагалі володіючу всіма добротою людиною». Головною метою морального виховання на сучасному етапі є цілеспрямований свідомий процес формування гармонійної особистості, що включає гуманність, працелюбність, чесність, правдивість, дисциплінованість, почуття відповідальності, власної гідності, взаємоповаги, виховання патріотизму, любові до Батьківщини. На цій основі формуються особистісні риси людини, які включають в себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну та художньо-естетичну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту.

Основна мета навчання української літератури полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатого мовної особистості. Одним із завдань є формування духовного світу молоді, цілісних світоглядних уявлень, виховання гідності, взаємної поваги та відповідальності. Для досягнення цих завдань велике значення має послідовне й системне вивчення творів Панаса Мирного, у якому розкрито досвід минулих поколінь. Його роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» є актуальним і в наші дні, оскільки достатньо впливає на виховання моральних якостей у молоді. Багато хто стає жертвою обману й несправедливості. Тоді молода кров закипає в жилах і навіює лиш одну думку: помста. Таким чином людина втрачає власну гідність, оскільки переходить на

сторону зла, сама того не помічаючи. Бажання мститися робить нас божевільними, провокуючи на жахливі вчинки, які шкодять, в першу чергу нам та тим, кого ми любимо.

Панас Мирний змушує нас задуматися над однією з найголовніших проблем життя – проблемою вибору. Рано чи пізно вона постає перед кожним. В романі увага спрямована на те, як вирішує цю проблему головний герой – Чіпка Варениченко.

Хлопець з самого дитинства жив у злиднях, холоді, був байстрюком, а також наймитом. Згодом стає невтомним господарем, який з ранку до ночі працює на своїй землі. Однак цю ж саму землю у нього незаконно відбирають. Чіпка не може змінити соціальні обставини, нашттовхується на байдужість людей, не мириться з цим і прагне відшукати правду і справедливість. Перед ним постійно стоїть проблема вибору: змиритися і «жити як всі», чи піти в житті своїм шляхом. Не знайшовши правди, він починає вести розгульний спосіб життя, пристає до селян, котрі є учасниками страйків, організовує відсіч каральному закону, починає продавати всі речі, залишаючи власну матір без дому, а також сходиться з місцевими волоцюгами й вперше йде на грабунок.

Внутрішня моральна свідомість кожного окремого індивідуума ґрунтується на його моральних якостях. Поєднання різних за функціями моральних якостей можна розглядати як своєрідний механізм поєднання моральної свідомості і поведінки особистості. Чимало наших молодих людей, попадаючи в ситуацію вибору, стають не на кращу дорогу, як і Чіпка. І тут важливо, щоб поруч був той, хто підтримає, підкаже, допоможе.

Чіпку теж рятує кохання: він одружується з Галею, кидає розбій, знову стає вправним господарем, якого всі поважають. Моральні цінності сім'ї, закони подружньої вірності, піклування про дітей і матір - мають велике значення, насамперед, для самого Чіпки, визначають позитивні риси його характеру, поведінку, стиль приватного життя. Окрім цього, він стає членом земської управи з наміром допомогти громаді. Але його виключають із земства, що не на жарт розлючує чоловіка. Чіпка - людина, яка не прощає зла:

«І росло лихо в його серці — і виросло до гарячої відплати, котра не знала ні впливу, ні заборони...». В намаганнях відновити справедливість, він втрачає все: дім, гроші, повагу й довіру від інших, а найголовніше - власну гідність, адже жага до помсти туманить йому розум. Чіпка стає кривавим убивцею. Це остаточно б'є по найдорожчих для нього людях - матері та дружині.

Важко назвати щось більш важливе для людини, ніж її взаємини з іншими людьми. Від характеру цих взаємин багато що залежить в нашому житті: настрої, моральне самопочуття, працездатність тощо. Стосунки з оточуючими дають можливість бачити суть свого існування, усвідомлювати себе як частку людського суспільства. Кожен погодиться з тим, що події кінця ХІХ — початку ХХ століття були тяжкими, але це не виправдовує вчинків Варениченка та всіх тих, хто якимось чином схожий на нього. З одного боку, він правдошукач та сміливий борець за справедливість, якого не влаштовують панські накази, що порушують права людей. А з іншого — злочинець, який, воюючи проти зла, сам-таки стає на його бік. Він палко вірить, що своєю помстою й безглуздими вчинками зможе щось комусь довести, добитися істини. Чіпка не бачив нічого, окрім гонитви за правдою, що робить його егоїстом, який не хоче відкрити очі й побачити шкоди, якої він завдає своїм близьким.

Чіпка не роздумує про добро і зло, його внутрішній голос замовкає, зневірившись у всьому. Свою душу Чіпка остаточно топить у крові родини Хоменків. Невміння знайти справжні шляхи боротьби проти гнобителів і кривдників, “крива стежка” бунтарства і перетворили Чіпку на” пропащу силу”. Чіпка обрав шлях боротьби, але не розумів, що боротись за правду треба тільки правдою, а неправда породжує ще більше зло.

Немилосердна, жорстока дійсність тягарем давила на головного героя ще з дитинства, породжуючи в душі напружені роздуми, душевну боротьбу. Силою своїх душевних переживань Чіпка притягує до себе, але своєю жорстокістю і злочинністю – відштовхує, викликає осуд.

Результати анкетування «Винен чи ні?» серед студентів педколеджу свідчать, що тільки 9% опитаних прагнуть оправдати Чіпку, називають

обставини: спадковість, важке дитинство, нелюбов односельців, самотність, мало уваги від матері, добрий господар, здатний до співчуття, мав прагнення творити добро та служити громаді, сміливий, борець, може повести за собою, волелюбний, правдошукач. Але 91% опитаних наполягають – винен! Помста не може стати виходом із будь-якої скрутної ситуації. Не можна виправдовувати злочин важким дитинством, нелюбов'ю до себе людей. Вбивство - найстрашніший злочин, це морально роздвоєна особистість.

Читачі роману мають зрозуміти, що відповідати на зло злом - дуже низько й цинічно. Попри все слід залишатися гідною особистістю й вирішувати проблеми по-людськи. Необхідно пам'ятати, що за кожний вчинок ми несемо відповідальність і покарання не уникнути. Прикро, що від нашої поведінки страждають також наші рідні, адже, коли такі, як Чіпка, егоїстично відстоюють свою позицію, то завдають їм тим самим болю. Кожен повинен задуматися про своє ставлення до найближчих людей, які нас оточують. Вони люблять нас і приймають такими, якими ми є. Тож треба це поважати й цінувати .

Панас Мирний, зобразивши суперечливий характер Чіпки Варениченка в романі “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”, примушує замислитись над моральними цінностями, доносить таку істину: якщо хочеш змінити щось на краще, то зміни спочатку свої думки і погані вчинки, аби не бути тією самою «пропашою силою».

За останні роки в Україні проблема морального виховання молоді частіше привертає все більше уваги. Адже вирішення даної проблеми має забезпечити високий розвиток особистості незалежно від того, в якій галузі їй доведеться працювати. Пошук шляхів до цілісного, гармонійного світу та людського буття не може не зачіпати проблем освіти й виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панас Мирний. «Хіба ревуть воли як ясла повні» (1875). URL: http://ukrbooks.com/ua/Hiba_revut_voly_jak_jasla_povni/
2. Панас Мирний: світогляд і творчість. URL: https://ukrlit.net/info/xix_1/37.html

Ядчишина Д.С.
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ
Науковий керівник: Себало Л.І.,
кандидат педагогічних наук., доцент

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ

Однією з найважливіших проблем сучасної освіти України, на наш погляд, являється помітне зниження зацікавленості учнів до навчання. Зміни у змісті освіти у 21 столітті вимагає розв'язання складної проблеми, як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання. Адже світ "інформаційного вибуху", який формує нові взаємовідносини між дитиною і знаннями, стає все складнішим. На даний час вміння розв'язувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення є доволі актуальним та проблемним у ланці освіти. Сьогодення яскраво відображає неспроможність слухати один одного та вміння відокремлювати важливе з великої кількості інформації дітьми.

Головним завданням освіти є підготовка дітей старшого шкільного віку до сучасного життя, формування в них соціальної сфери всебічного розвитку, а одним із засобів їх формування є *інтеграція Lego-технологій в навчальний процес.*

У сучасних умовах бурхливого розвитку початкової школи кожен вчитель повинен працювати творчо. Це означає, проводити уроки різноманітно і захоплююче.

Вчитель повинен зробити так, щоб нелегка навчальна праця приносила школяреві задоволення, радість, формувала бажання знову і знову пізнавати нове. А для цього, на мою думку, треба частіше використовувати нестандартні форми уроків, а саме Lego-технології, які підвищують ефективність і сприяють підтримці стабільного інтересу до навчальної роботи і кращому засвоєнню програмного матеріалу. Ігрові моменти, оригінальна подача матеріалу, різні

форми колективної і групової роботи, найрізноманітніші завдання за допомогою Lego, допомагають їм жити в атмосфері творчого пошуку.

LEGO – це найпоширеніша на сьогодні педагогічна система, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище для навчання та розвитку дитини і головне, допомагає комплексно інтегрувати форми роботи з конструктором LEGO в освітній процес та вирішувати ряд завдань передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, а саме:

- збагачення емоційного та чуттєвого досвіду дитини, формування сенсорної культури (розрізнення форм, кольорів, розмірів тощо), сприяння розвитку основних психічних процесів (сприймання, пам'ять, увага, мислення, мовлення) та пізнавальних здібностей (допитливість, винахідливість, раціональність);

- формування цілісної системи уявлень дитини про світ людей, предметів, природи і культури, вдосконалення вміння використовувати набуті знання для подальшого збагачення власного досвіду та їх творчого застосування в процесі гри та створення з деталей LEGO конкретних образів;

- розширення активного словника, розвиток зв'язного мовлення, комунікативних навичок, культури поведінки й налагодження доброзичливих взаємин з дорослими та однолітками;

- фізичний розвиток дитини, оптимізація її рухової діяльності, формування фізичних якостей (вправність, швидкість, витривалість), удосконалення дрібної моторики;

- розвиток творчої уяви, вміння мислити креативно, експериментувати, розмірковувати, висловлювати й обґрунтовувати власні судження; вміння планувати свою діяльність та творчо втілювати власні задуми у грі, отримувати насолоду від самого процесу творення;

- формування оптимістичного світосприймання, розвиток базових якостей особистості (самостійності, спостережливості, наполегливості, ініціативності, самосвідомості тощо);

- розвиток основ логічного мислення, здатності до сприймання, порівняння, аналізу, узагальнення інформації, вміння добирати необхідні для

реалізації ігрового задуму засоби, бачити переваги та недоліки власної конструкції чи ідеї, удосконалювати її за потреби;

- заохочення до роботи в колективі, формування ціннісного ставлення до створених руками інших людей об'єктів;
- сприяння особистісному зростанню кожної дитини як успішного громадянина, творця майбутнього [1].

Питання впливу LEGO-конструювання обґрунтовано в численних працях провідних психологів і педагогів. Сучасні дослідження таких авторів як Л. Комарова «Країна з LEGO», Л. Парамонова «Дитяче творче конструювання», Е. Фешина «LEGO-конструювання в дитячому садку», Т. Лусс «Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей за допомогою LEGO» [4] доводять, що конструювання з LEGO виходить далеко за межі розуміння поняття «конструювання» у традиційному сенсі слова, сьогодні воно допомагає комплексно інтегрувати форми роботи з конструктором LEGO в освітній процес та вирішувати ряд завдань передбачених Базовим компонентом початкової освіти в Україні.

Сьогодні бренд LEGO випускає продукцію для дітей різного віку. Різноманітність серій та деталей – вражає. Основним принципом навчання є принцип «Навчання через дію» – діти отримують знання у процесі гри, конструювання, побудови та дослідження моделей з конструктора для наборів якого характерні висока якість, естетичність, незвичайна міцність та безпека.

LEGO-технологія є яскравим прикладом інтеграції як і в організованій освітній діяльності, так і в самостійній діяльності дітей, що сприяє розвитку:

- математичних здібностей – дитина відбирає, відраховує необхідні за розміром, кольором, конфігурацією деталі.
- комунікативних навичок – дитина поповнює словник новими словами, у процесі конструювання спілкується з однолітками, з дорослими, задає конкретні питання про різні предмети, уточнює їх властивості та ін.;

- підвищує ефективність засвоєння матеріалу дітьми, здійснює сприятливий вплив на розвиток дитини в цілому (розвивається дрібна моторика, пам'ять, увагу, логічне і просторове мислення, творчі здібності та ін.) [1].

На основі аналізу наукової літератури були виділені основні педагогічні умови, що сприяють розвитку особистості дитини під час застосування LEGO-технології, а саме:

- підвищення рівня компетентності вихователів у використанні LEGO-технології;
- включення у зміст освітньої діяльності ігрових ситуацій з використанням конструктора LEGO;
- оснащення та збагачення предметно-розвивального середовища у групі різними видами конструктора LEGO: душло, дакта, тематичні, цеглинки та ін. [3].

Отже, використання Lego-технології в роботі з початковими класами має величезний освітньо-розвивальний потенціал і сприяє розвитку пам'яті, мислення, інтелекту, уяви та творчих здібностей дітей. Конструктивна діяльність сприяє формуванню у дітей старшого дошкільного віку таких якостей, як уміння концентруватися, здатність до співробітництва, почуття самовпевненості. Ці якості є необхідними у подальшому формуванні уміння вчитися цілеспрямовано і сприймати нове з великим інтересом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика LEGO в початковій школі URL: <http://zosh23.sumy.ua/nova-ukrayinska-shkola/vid-idei-do-realizatsii/>
2. Міхєєва О.В. Набори LEGO в освіті, або LEGO + педагогіка = LEGO ДАСТА / О.В. Міхєєва, П.А. Якушкін //Інформатика і освіта. 2016. № 3. С.137-140.
3. Тарнавська Н. П. Особливості математичної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі // Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред.. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук . Житомир: Втво ЖДУ ім.І. Франка, 2014. 620 с.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

*2 грудня 2022 року
м. Нікополь, Україна*

Матеріали друкуються за авторськими варіантами

*За достовірність фактів, цитат, власних імен поданих у тезах відповідальність несуть
автори публікацій*

Контактна інформація організаційного комітету:
53210, Україна, м. Нікополь, вул. Станіславського, 7
Студентське наукове товариство, навчально-методичний кабінет,
Комунальний заклад «Нікопольський фаховий педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»